

САДРЖАЈ

- Предговор**
- 1. Увод**
  - 2. Методологија рада**
  - 3. Општи подаци о општини Зрењанин**
  - 4. Ресурси општине Зрењанин**
  - 5. Процена стања у општини Зрењанин**
    - инфраструктура
    - економија и привреда
    - животна средина
    - друштвени развој
  - 6. SWOT - анализа**
  - 7. Визија заједнице**
  - 8. Стратешки циљеви, мере и активности**
  - 9. Акциони план 2006 – 2008**
  - 10. Мониторинг реализације**
  - 11. Закључак**
  - 12. Учесници у изради Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин**

Предговор

Поштовани суграђани,

Планирање будућности у ситуацији када је садашњост изузетно сложена и неизвесна, смело је и храбро. Верујући у Зрењанин и његове грађане, имали смо довољно мудрости, смелости и храбрости да кренемо у тако одговоран, сложен и озбиљан посао стратешког планирања развоја наше општине. За развој у наредном периоду спремни смо да сами носимо одговорност и зато верујемо у успех нашег рада. Зато овај подухват представља изазов и подстрек за мудре и храбре, за оне који воле Зрењанин.

Пред Вама је документ под називом „Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин“. Документ је припремљен на основу савремених кретања у области стратешког планирања и треба да обезбеди наше сигурније и квалитетније приближавање Европској Унији, што је, свакако, наш циљ. Планирање развоја наше општине има изузетно стручну основу. Документ је реалан и полази од нашег тренутног стања, уважавајући при томе наше компаративне предности и недостатке.

Најзначајније од свега је да су сви заинтересовани грађани и институције могли учествовати у креирању плана, чиме је створена основа да, свако према својим знањима, способностима и могућностима, учини нешто корисно за себе, за заједничко добро и бољитак будућих генерација. Планирали смо и реализоваћемо план свесни да Зрењанин нисмо наследили од предака, већ смо га позајмили од потомака.

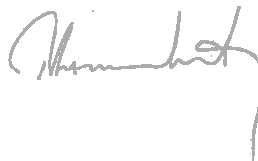
Жеља нам је да, полазећи од онога што јесмо, наших вредности и предности, створимо себи услове за одрживи развој Зрењанина, наших села и локалну самоуправу примерену нашим потребама.

Наша је заједничка потреба да се лепше, боље, квалитетније и сигурније живи. Да деце буде што више и да она безбрижно живе. Да стари достојно живе од својих пензија, јер су то заслужили. Да сви незапослени добију посао. Да фабричке хале поново буду пуне и да се производи више и више. Да запослени добро зарађују и својим зарадама задовољавају сопствене и потребе својих породица. Да грађанима приуштимо здраву воду за пиће. Да сачувамо природу на Царској Бари и искористимо је на одржив начин. Да туриста буде што више и више, јер имамо шта да понудимо. Да се на селу лепше живи. Да обновимо старе и изградимо нове путеве и стамбене објекте. Да транзитни саобраћај изместимо из центра града завршетком обилазнице. Да наша општина буде најлепша и најчистија у Војводини. Да проблеме са отпадним материјама претворимо у озбиљан посао. Да Бегеју вратимо живот и пречистимо све отпадне воде. Да општинску управу учинимо ефикасном, тако да јој грађанин буде првенствени циљ. Да сарађујемо са општинама у окружењу и постанемо индустријски, културни, спортски и здравствени центар Баната.

Због наше деце и њихове будућности немамо право да будемо пасивни посматрачи садашњости. Наш план је заснован на нашим предностима. Визија нашег развоја је реална. Зато верујемо у успех. Зато ћемо успети.

За општину Зрењанин, по мери њених грађана.

*С поштовањем Ваи,
Председник општине Зрењанин
Горан Кнежевић*

1. поглавље: Увод

Задатак сваке одговорне локалне власти је да, користећи на најбољи могући начин све своје потенцијале и могућности, ради у интересу својих грађана.

У мери у којој је локална власт спремна да одговори захтевима за стварање квалитетнијих услова живљења у својој локалној заједници и ефикасно решавање свакодневних животних проблема својих грађана, у тој мери стиче се поверење и поштовање јавности за остваривање развојних планова и циљева као и подршка и пуна одговорност сваког појединца у процесу убрзаног развоја локалне заједнице.

Општина Зрењанин, попут многих у Србији, суочена је са великим проблемима у свом развоју који су настали као последица вишедеценијског осиромашења, недостатка средстава и недовољног улагања у развој.

Запуштена мрежа локалних и регионалних путева, проблеми у водоснабдевању, све већа незапосленост, посрнула привредна активност, смањење броја становника,...и низ других фактора допринели су настајању застоја у развоју ове средине која је некада била међу најразвијенијим деловима бивше Југославије.

Да би се ефикасно решавали нагомилани проблеми, мора се имати јасна визија развоја локалне заједнице. Она треба да послужи као смерница за будућност око које су окупљени сви субјекти и чиниоци локалног развоја. Ефикасност развоја локалне заједнице подразумева процес планирања, који ће објединити активности грађана, локалне власти, привредних и других релевантних субјеката и усмерити их ка реализацији постављених циљева бржег развоја општине.

Стратешко планирање и планирање будућег развоја је веома битан чинилац јер показује одговорност локалне власти према грађанима. Процес промена у свим сегментима живота и рада у који улазимо, захтева одговорно понашање сваког појединца. Израда оваквог једног документа је од изузетне важности за целокупну заједницу и не представља политичко или било какво друго манипулативно штиво.

Приликом израде овог документа, Савет за стратешки развој општине Зрењанин је имао у виду она документа која су по садржини стратешка и односе се глобалну развојну политику Републике Србије односно Покрајине Војводине.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин је први корак који треба да створи предуслове за ефикасан, успешан и континуалан развој локалне заједнице кроз један, јавности јасан процес, који ће омогућити свим грађанима ове општине да сами планирају будућност своје локалне заједнице преко одабраних делегата и учествују у реализацији пројекта локалног развоја. Интегрисан приступ модерном развоју локалне заједнице подразумева одржив (уједначен, хармонизован) развој између три основна сегмента развоја и то:

- економије и привредног развоја,
- социјалног и друштвеног развоја и
- заштите и унапређења животне средине.

Једино је та концепција развоја она коју општина Зрењанин види као прихватљиву за своју средину јер ће једино она успети да одговори адекватно на велики број изазова из ових области којима је општина оптерећена.

Овај документ представља дугорочну пројекцију развоја наше општине, са визијом општине Зрењанин каква она треба да буде 2013.године. Све стратегије, мере и активности су томе подређене, а актуелна власт сматра да има право да пројектује реализацију овог документа само за номинално време свога мандата, дакле само за временски период који обухвата 2006, 2007.и 2008. годину. За то је у сваком погледу спремна да преузме одговорност и буде у служби грађана који су је бирали.

**МЕТОДОЛОГИЈА
РАДА**

2. поглавље: *Методологија рада*

"Ако не знате куда сте се упутили, сваки пут ће вас одвести тамо"

Планирање је систематски процес утврђивања потреба и рад на најбољи могући начин да би се потреба задовољила унутар стратешког оквира који омогућава да идентификујемо приоритете и да одредимо оперативне принципе. Планирање значи размишљање о будућности да би смо у вези са тим урадили нешто данас.

Зашто је потребно планирати развој? Зато што се тиме:

- обезбеђује јасно разумевање шта је потребно да урадимо да би постигли своје развојне циљеве,
- одређују приоритети у процесу доношења одлука,
- дозвољава да фокусирамо могуће ограничене ресурсе на акције од којих ћемо имати највеће користи,
- одржава планирање у контакту са контекстом – глобалним, националним и регионалним,
- обезбеђује средство за комуникацију са другима,
- обезбеђује кохерentan/складан водич за свакодневну имплементацију.

Планирање је велики термин који укључује велики број различитих активности. Могуће је планирати на стратешком нивоу, на нивоу активности и на оперативном нивоу, може да се планира за организацију, локалну самоуправу, за програм или за пројекат. Две главне врсте планирања су: стратешко планирање и акционо планирање. Стратешко планирање или развој стратешког оквира је у вези са широм сликом. Њиме општина Зрењанин:

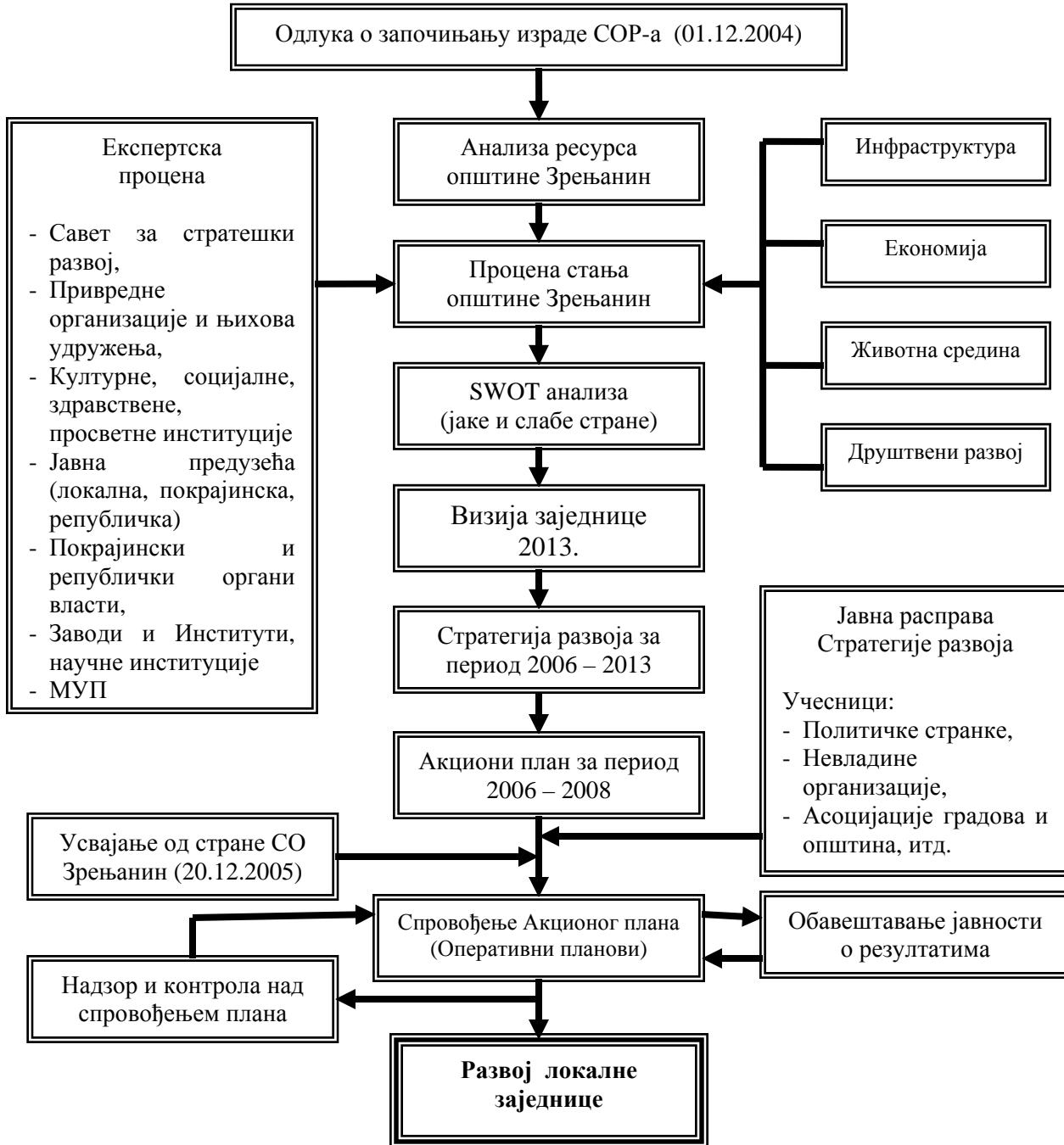
- Анализира ситуацију или контекст у коме она функционише (социјални, политички, економски, еколошки) тако да разуме контекст и да је у могућности да формулише визију сопственог развоја,
- Идентификује проблем или проблеме у оквиру ситуације за које општина верује да је оспособљена да се њима бави,
- Селектује реалне циљеве за себе,
- Рационално управља ресурсима (финансијама, кадровима, временом)
- Формулише изјаву о визији која је базирана на анализи проблема и њиховој идентификацији,
- Анализира своје снаге и слабости за бављење одређеним проблемом,
- Идентификује прилике и претње у окружењу које могу да утичу на њен рад,
- Одређује приоритете свога рада,
- Ревидира стратешке опције за постизање циљева и селектује оне који јој највише одговарају,
- Структурира и организује себе на адекватан начин.

Методологија израде Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин почива на принципима одрживог планирања развоја локалне заједнице као и на најуспешнијим примерима из праксе. Она се базира на неколико принципа а то су:

- интегрисан приступ решавању проблема локалне заједнице (паралелно решавање проблема из сфера економије, социјалних проблема и проблема у области животне средине),
- јасна визија развоја,
- учешће стручне и шире јавности у доношењу одлука,
- тимски рад по групама,
- стварање политичког концензуса око стратегије развоја општине.

У складу са горе наведеним, фазе у изради Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин су:

1. Ресурсна анализа општине Зрењанин
2. Процена стања са аспекта инфраструктуре, економије и привреде, заштите и унапређења животне средине и друштвених активности,
3. SWOT анализа (анализа јаких и слабих страна),
4. Дефинисање визије заједнице за период 2013.,
5. Дефинисање стратешких циљева, задатака и жељених ефеката
6. Акциони план за период 2006 – 2008
7. Спровођење Акционог плана
8. Надзор и контрола над спровођењем плана
9. Информисање јавности

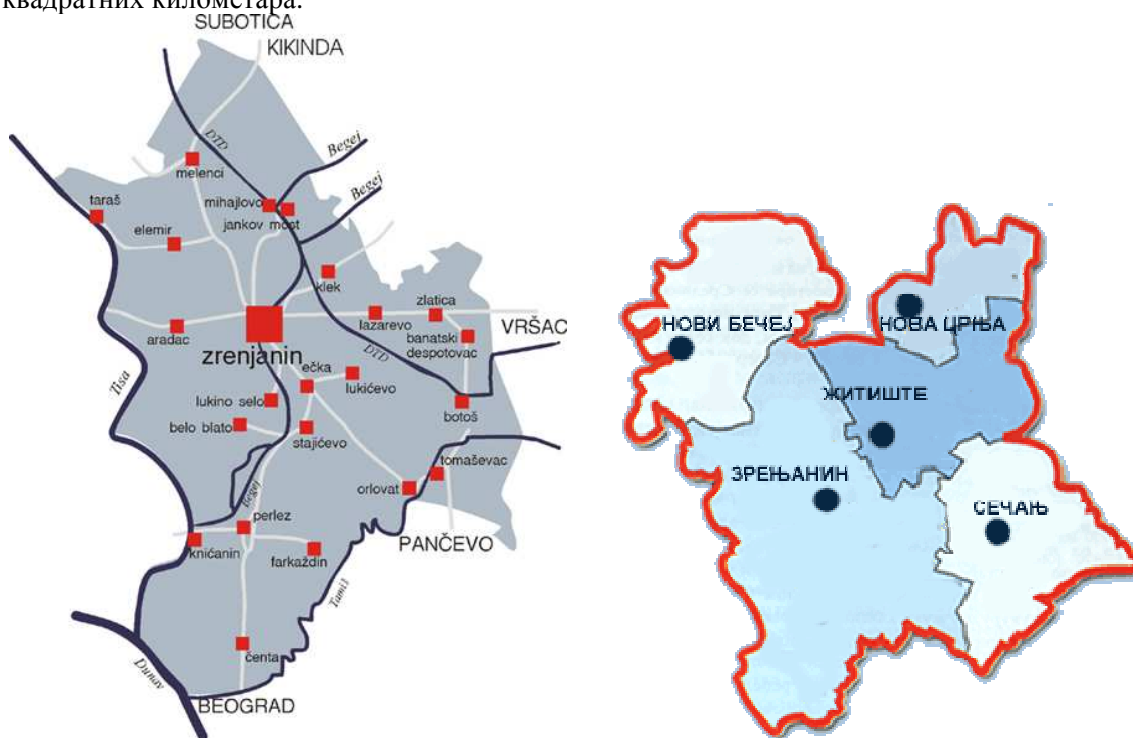
Шема 1: Фазе и методологија доношења стратегије одрживог развоја општине Зрењанин

**ОПШТИ ПОДАЦИ О
ОПШТИНИ ЗРЕЊАНИН**

3. поглавље: Општи подаци о општини Зрењанин

3.1 Административни положај

Зрењанин се налази на територији Баната у саставу АП Војводине и Републике Србије. Површина општине Зрењанин је 1.326 км² што износи око 8,3% од целе површине АП Војводине и по том критеријуму, друга је по величини општина у Републици (веће је само Краљево са 1.529 км²). Занимљив је податак да је по површини, општина Зрењанин већа од 25 светских земаља! Општина Зрењанин је привредни, културни, просветни, здравствени и спортски центар Средњег Баната којег чине општине Житиште, Сечањ, Нови Бечеј и Нова Црња. Подручје обухваћено Генералним урбанистичким планом града износи 366 квадратних километара.

3.2 Кратак историјат Великог Бечкерек, Петровграда, Зрењанина

Сматра се да је најстарије насеље на месту данашњег Зрењанина настало у прве две деценије 14.века. У писаним документима место се, тада још као село, први пут помиње 1326. године у документу будимског каптола. Први податак о Зрењанину као граду се налази такође у једном документу будимског каптола из 1422. године а из најстаријих планова се види да су овде првобитно била насељена три велика острва и два полуострва.

За све време свог постојања све до 1935. године град је био под називом Бечкерек са разним варијантама. Досељени Шпанци су га 1737.године назвали „Нова Барселона“. Од 1935. године постаје Петровград указом Краља Петра II, да би данашње име добио по народном хероју Жарку Зрењанину након 2. светског рата.

Почетком 15.века, тачније 1404. године, Бечкерек на поклон добија српски деспот Стефан Лазаревић, који почиње да насељава српско становништво.

У Бечкереку је 1527.године подигнута тврђава ради одбране од Турака. Срушена је 1701. године на основу одредаба Карловачког мира.

Од 1717. године. Бечкерек се почео нагло развијати. За време Турака, становништво Баната и Бечкерек, сем турске војске, било је искључиво српско али је оно због сталног ратовања силно разређено. По ослобођењу од Турака, Румуни су добровољно настањивали ове крајеве, док са друге стране, власти су силом досељавали Немце и Мађаре. Од тада Бечкерек је добио данашње шаролико национално становништво.

Прва основна школа је отворена 1722. године, прва производња пива 1735. године а прва болница је почела са радом 1769. године, прва банка 1844. године.

Град је повељом аустријске царице Марије Терезије 6.јуна 1769. године постао слободно трговиште. Град остаје трговиште до Закона о општинама из 1886. године када постаје град са уређеним саветом и структуром општинске власти.

Зрењанин је у прошлости играо важну улогу као политичко и војно средиште. После освајања Темишвара од стране Турака, варош постаје седиште бегова, у средњем веку седиште Торонталске жупаније, након ослобађања од Турака седиште дистрикта некадашње самосталне области Тамишког Баната, после инкорпорације ове области у Угарску државу опет седиште Торонталске жупаније, за време буне 1849. године кратко време седиште Српске Војводине, после Првог светског рата, након формирања националне државе, седиште Торонталско – тамичке жупаније, по образовању области у Краљевини СХС седиште великог жупана Београдске области, по образовању бановина у Краљевини Југославији седиште окружног инспектора до његовог укидања, а потом и седиште среског начелства Великобечкеречког. Данас је Зрењанин седиште Средње – банатског округа, општина усмерена пре свега на пољопривредно прехрамбену индустрију али и друге облике привредне делатности (хемијска индустрија, металска, петрохемијска, итд.)

3.3 Становништво

Број становника према попису 2002. говори да на територији општине Зрењанин живи 132.051 становника различите етничке припадности, са доминантним српским становништвом. У ужем подручју града живи око 85.000 становника. Број становника по квадратном км је 99,51. Број домаћинстава према попису из 2002. је 46.375, док је у самом граду око 35.000. Просечан број чланова домаћинства је према истом попису у Општини је 2,99 а у граду 2,78. Најбројнија су она домаћинства у којима има 4 члана – 11.568. Укупан број станова у општини Зрењанин је око 33.000.

Табела 1

Становништво према националној или етничкој припадности		
Општина Зрењанин		
Укупно	132.051	%
Срби	98794	(74.82%)
Мађари	14211	(10.76%)
Југословени	2559	(1.94%)
Румуни	2511	(1.90%)
Роми	2471	(1.87%)
Словаци	2403	(1.82%)
Регионална припадност	1405	(1.06%)

Остали (испод 1%)	2733	(2,07%)
Неизјашњени и неопредељени	3415	(2.59%)
Непознато	1549	(1.17%)

3.4 Клима и општи географски подаци

Клима на подручју општине Зрењанин налази се на прелазу из мало влажног у суви климатски тип. Као мерило служи однос између количине падавина и потенцијалне евапотранспирације који за Зрењанин износи 0,81.

Поднебље је степско континентално, средња годишња температура износи 11,2 степена Целзијуса а годишња количина падавина око 622 мм. Распоред падавина према годишњим добима је прилично уједначен, али су честа и велика одступања.

Најизразитији ветар овог подручја је кошава. Брзина кошаве је веома променљива. Дува брзином од 5 – 11 м/sec. али понекад њени налети достижу брзину и од чак 28 м/sec. Кошава дува из југоисточног или источног правца и доноси релативно топле и претежно суве ваздушне масе. Други значајни ветар овог подручја је благодворени ветар из северозападног правца. Он редовно доноси кишу и снег и снабдева читаву Војводину довољниом количинама влаге. Трећи значајни ветар је северац. То је хладан и често прилично јак ветар.

У току зиме снег просечно пада 18 дана. Зрењанин има од 2000. до 2.200 сунчаних часова годишње, најмање сунчаних часова има у децембру – 42,5 а највише у јулу – 314.

Општа карактеристика свих климатских елемената овог подручја одражава се великим амплитудама у годишњим ходовима и у великим варијацијама вредности током године.

По својим сеизмолошко – геолошким карактеристикама, подручје града и општине Зрењанин припада области ретких и умерених земљотреса. Читаво подручје општине припада В00 сеизмичкој зони.

Према педолошкој карти Војводине, подручје града је макроскопски подељено на свега две педолошке категорије: карбонатни чернозем на вишим деловима лесне терасе и солоњец – слатина у долини Бегеја. Међутим, према неким локалним педолошким испитивањима која су рађена за поједина детаљна урбанистичка решења и према општем познавању ситуације, вероватније је да су површине означене на поменутој карти као солоњец у ствари варијети ритских црница и смоница.

3.5 Структура општине Зрењанин

Општину чини град Зрењанин са 14 Месних заједница и 23 насељена места. Насељена места општине Зрењанин су: Арадац, Банатски Деспотовац, Бело Блато, Ботош, Чента, Ечка, Елемир, Фаркаџин, Јанков Мост, Клек, Книћанин, Лазарево, Лукићево, Лукино Село, Меленци, Михајлово, Мужља, Орловат, Перлез, Стајићево, Тараш, Томашевац и Златица. Скупштина општине Зрењанина број 67 одборника различите полне, националне, вероисповесне и стручне структуре.

**РЕСУРСИ
ОПШТИНЕ
ЗРЕЊАНИН**

4. поглавље: Ресурси општине Зрењанин (Чиме располажемо?)

4.1. Људски ресурси

4.1.1 Старосна и полна структура становништва

Становништво општине је старачко – 15,12% становника је млађе од 15 а 35,07 % становника је старије од 50 година. У општини Зрењанин живи 63.788 мушкараца и 68.263 жена, тј. 52% од укупне популације. У свим старосним групама до 39 година, мушкарци су заступљенији. У старосној групи од 49 до 59 година учешће мушкараца и жена је уједначено а у свим осталим старосним групама учешће жена је веће. Највећи број становника се налази у старосној групи од 45 до 49 година (8,6%).

Табела 2

Становништво према полу и старости			
Старост	Укупно	Мушки пол	Женски пол
0 – 4	5831	3002	2829
5 – 9	6717	3415	3302
10-14	7720	3961	3759
15-19	8542	4367	4175
20-24	9387	4823	4564
25-29	8965	4639	4326
30-34	8323	4272	4051
35-39	9035	4549	4486
40-44	9475	4628	4847
45-49	11321	5662	5659
50-54	10779	5227	5572
55-59	7278	3421	3857
60-64	7979	3637	4342
65-69	7875	3459	4416
70-74	6217	2520	3697
75-79	3795	1222	2573
80-84	1650	582	1068
85-89	529	158	371
90-94	171	47	124
95 и више	27	7	20
непознато	415	190	225

4.1.2 Образовна структура

Од укупног броја запослених, доктора наука је 31, магистара 89, факултетски образованих је 3.308, са вишом спремом 2.870, са средњом 10.973, док у предузећима ради 10.575 квалификованих радника. У 2002.години без школске спреме је било 3,7% становника старих 15 и више година, са непотпуном основном школом 14,6%, са основним

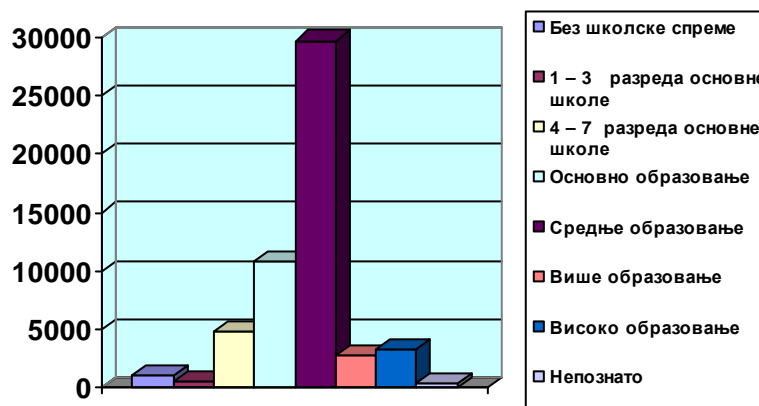
образовањем је 22,5% са средњим образовањем 48,1%, са вишим образовањем 5,0 % а са високим 5,6% становника.

Без школске спреме је 1,9% мушкараца и 5,35 жена старих 15 и више година, са непотпуном основном школом је 10% мушкараца и 18,7% жена, са основном образовањем је 20,2% мушкараца и 24,5% жена, са средњим образовањем је 55,6% мушкараца и 41,2% жена, са вишим образовањем је 5,3% мушкараца и 4,8% жена а са високим 6,3% мушкараца и 5,0% жена.

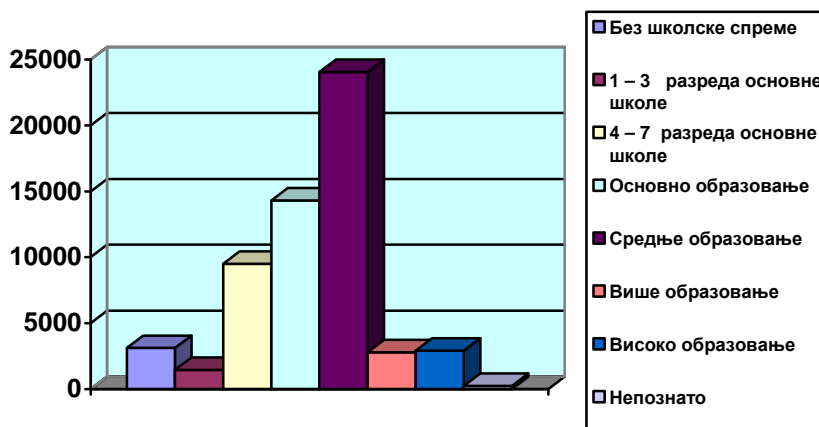
Табела 3

Школска спрема	Полна заступљеност				
	Укупно	Мушкарци	%	Жене	%
Без школске спреме	4.152	1.034	24,9	3.118	75,1
1 – 3 разреда основне школе	1.995	542	27,17	1.453	72,83
4 – 7 разреда основне школе	14.301	4.812	33,64	9.489	66,36
Основно образовање	25.108	10.801	43	14.307	57
Средње образовање	53.741	29.677	55,2	24.064	44,8
Више образовање	5.626	2.841	50,49	2.785	49,50
Високо образовање	6.281	3.365	53,57	2.916	46,43
Непознато	579	338	58,37	241	41,63
УКУПНО	111.783	53.410	47,78	58.337	52,22

Мушкарци

Жене

4.1.3 Социјално – радна структура

Радно способног становништва по попису из 2002 је 91.104, од тога мушкараца 45.225 а жена 45.879. Удео жена у укупном броју запослених је 42,8%. Укупан број евидентираних не запослених лица је 20.227. Удео жена у укупном броју не запослених је 54,1 %, број запослених на 1000 становника је 247. Удео радног континента у укупном становништву је 68,99%. Активно становништво чини 46,2% укупног броја становника општине Зрењанин, лица са личним приходом 21,6% а издржавано становништво 32,1%. Становништво које обавља занимање чини 76,3% активног становништва. На раду у иностранству је 0,1% становништва општине Зрењанин.

Према подацима из 2002.године, активно становништво које обавља занимање према делатности и полу је приказано у табели.

Табела 4

Делатност	Број ангажованих	Мушкарци	Жене
Пољопривреда, лов и шумарство	8.357	5.313	3.044
Рибарство	269	228	41
Вађење руда и камена	594	505	89
Прерађивачка индустрија	11.981	7.257	4.724
Производња и снабдевање струјом, водом и гасом	889	696	193
Трговина, поправка возила и предмета за личну и домаћу употребу	6.318	2.900	3.418
Хотели и ресторани	978	462	516
Саобраћај, складиштење и везе	2.353	1.885	468
Финансијско посредовање	798	236	562
Некретнине	1.006	561	445
Државна управа, одбрана, обавезно социјално осигурање	2.053	1.222	831
Образовање	2.283	646	1.637
Здравствени и социјални рад	3.256	767	2.489
Остале комуналне, друштвене и личне услужне активности	1.142	669	473
Приватна домаћинства са запосленим лицима	26	3	23
Непознато	428	311	117
УКУПНО	46.548	27.023	19.525

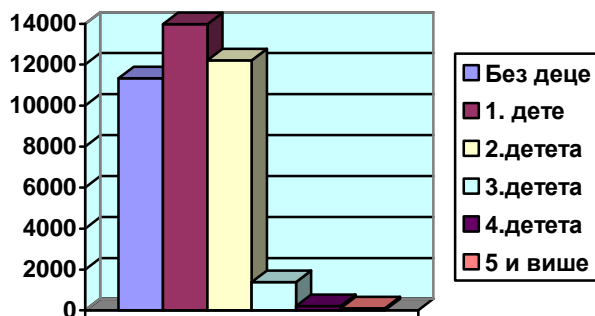
4.1.4 Демографска кретања

У општини Зрењанин је у 2004.години рођено 1.258 деце – 635 дечака и 623 девојчица а умрло 1.929 становника. Природни прираштај је негативан, а стопа природног прираштаја је -5,08 ‰. Природно кретање становника према наведеним подацима је неповољно – карактерише га ниска стопа наталитета (живорођених) 9,52 ‰ и висока стопа општег морталитета (умрлих) 14,61 ‰. Просечан животни век мушкараца је 68 година а жена 74 године.

У општини Зрењанин је према статистичким подацима из 2002.године било 39.206 породица и то:

Табела 5

Број деце	Број породица
Без деце	11.333 (28,9%)
1. дете	13.984 (35,7%)
2.детета	12.207 (31,1%)
3.детета	1.381
4.детета	206
5 и више	95
Укупно	39.206
Породице са децом до 25 година старости	21.842

4.2.Природни ресурси

4.2.1 Географски положај

Зрењанин се налази на западној ивици банатског лесног платоа, на месту где се каналисана река Бегеј улива у некадашње корито реке Тисе. Подручје општине је изразито равничарски крај. Град Зрењанин лежи на 20°23' источне географске дужине и 45°23' северне географске ширине, у средишту српског дела Баната, на обалама реке Бегеј и Тиса. Град лежи на надморској висини од 82 метра.

Зрењанин је од Београда удаљен око 70 километара, од Европске Уније око 120 километара а од Новог Сада око 50 километара, што чини његов положај изузетно важним транзиционим центром и потенцијалним ресурсом на правцу север – југ и исток – запад.

4.2.2 Водени ресурси

Вода је јединствен и незаменљив природни ресурс ограничених количина и неравномерне просторне и временске расподеле. Економски развој и урбанизација доводе, с једне стране, до великог пораста потреба за водом, а с друге стране, до угрожавања водених ресурса. Вода тако може постати ограничавајући чинилац развоја, и за сваку заједницу је посебно важно да уравнотежи те односе и осмисли политику и стратегију уређења, искориштавања и заштите воденог ресурса које јој стоји на располагању. Добро управљање водама подразумева равнотежу између кориштења ресурса за побољшање животних прилика и подстицање економског развоја и заштите ресурса и одржања њихових природних функција и улоге.

Подручје општине Зрењанин је најгушће речно и каналско чвориште у Европи, где у кругу од 30 километара протичу Бегеј, Тамиш, Тиса, Дунав и каналска мрежа ДТД.

Река Бегеј извире у карпатском подручју у Румунији и протиче Банатом као лева притока Тисе. Улива се у реку Тису код насељеног места Перлез. Река је дуга 254 км, од тога 76 км је у Србији. Од Темишвара до Зрењанина и даље до ушћа претворена у пловни тзв. Бегејски канал. Стари Бегејски канал, каналисано речно корито, дуг је 97 км, а нови 83 км (до Темишвара).

Река Тиса је највећа је притока Дунава (966 км, површина слива 157.186 км²). Извире у Карпатима, у Украјини, на 1800 метара надморске висине и протиче панонским басеном - настаје од Беле и Црне Тисе. Дужина тока је 1070 км. Највећи део тока припада Мађарској, а кроз Србију, до ушћа у Дунав код Сланкамена, протиче у дужини од 207 км. Код места Перлез у зрењанинској општини у Тису се улива Бегеј. Тиса делом чини административну границу општине Зрењанин и Средњобанатског округа.

Река Тамиш извире у Румунији, у области трансилванских Алпа. Улива се са више рукаваца у Дунав, а главни утиче код Панчева. Дужина реке у Србији је око 123 км, а цео ток 352 км. Пловна је при ушћу. Главно пристаниште је у граду Панчеву.

Река Дунав је међународна река. Извире у Шварцвалду (Немачка), улива се у Црно море. Протице кроз Немачку, Аустрију, Словачку, Мађарску, Србију, Бугарску, Румунију и Русију. У насу земљу улази код Мохача, тече у дужини од 591 км, а напушта је код ушћа Тимока. Такође, пловна је целим својим током у Србији.

Канал ДТД заузима значајно место у развоју привреде Бачке и Баната, али и ширег подручја. Хидросистем ДТД има вишеструку намену:

- пријем и спровођење страних вода (вода које дотичу са територије других држава) око 3,0 милијарди м³/год;
- пријем и одвођење вода из система за одводњавање пољопривредног и другог земљишта чија површина износи око 1.085.000 ха;
- довођење воде за потребе система за наводњавање, рибњака, фарми, индустрије и насеља, око 270 милиона м³/год;
- пријем, спровођење и разблаживање употребљених вода из индустрије, фарми и насеља 1,0 милијарде м³/год;
- пловидбу каналима за пловила носивости 200 до 1.000 т;
- одбрану од поплава;
- рибарство, рекреацију и туризам.

У оквиру Хс ДТД постоји 694 км канала (од чега је 600 километара пловно), 25 устава (водозахватних, регулационих и сигурносних), 17 бродских преводница, 5 црпних станица и др.

Поред природних, општина Зрењанин располаже и вештачким акумулацијама.

Језерски систем назван "Бегејска петља" чине три језера, две станице за пречишћавање (примарна и секундарна) и дистрибуциони систем цевовода. Језеро 1 је предвиђено за спортски риболов, Језеро 2 за купање а Језеро 3 за спортове на води.

Природна језера (комплекс „Пескара“) су настала експлоатацијом песка и за сада она представљају дивља купалишта на којима се повремено бележе неповољни физичко – хемијски показатељи.

Становништво и већи део привреде општине Зрењанин снабдева се водом из основног водоносног комплекса Баната и Бачке, који је саставни део геолошке и хидрогеолошке целине Панонског басена. Плиће (30 – 75 метара) и дубље (90 – 135 метара) издани се одликују високом минерализацијом, високим садржајем гвожђа, амонијака, мангана, натријума, органских материја, арсена, поремећеним органолептичким особинама. Сиромашне су кисеоником и оптерећене раствореним сумпорводоником и метаном. На основу ових чињеница се може рећи да подземне воде основне издани на подручју Зрењанина имају изразито неповољне физичке карактеристике.

4.2.3 Шуме

Природне шуме су основа живота на Земљи. Одржавање шума значи одржавање живота. Шуме стварају вишеструке користи: обезбеђују сировине за обновљиве и еколошки здраве производе и играју важну улогу у економском благостању, биолошкој разноврсности, глобалном кружењу угљеника и водном билансу. Шуме су битне за пружање еколошких, заштитних, друштвених и рекреационих услуга, посебно у светлу све више урбанизованог друштва. Шуме су важан ресурс за рурални развој и пружају средства за живот за радну снагу, локалне заједнице, милионе власника шума, као и за предузећа са делатношћу везаном за шуме.

Степен шумовитости одређене територије је важан показатељ присутности и стабилних екосистема који су значајан чинилац у процесима биосфере и заштите животне средине. Овај показатељ се обично изражава квантитативно и квалитативно. Квантитативни показатељ изражава се односом површине шума према укупној површини територије или подручја и исказује се у процентима, а квалитативни се изражава просторним распоредом и степеном повезаности шумских комплекса у јединственом систему заштите територије тј. подручја.

На основу података из Просторног плана Војводине, подручје Општине Зрењанин сврстано је у 1. зону шумовитости, што значи да су шуме заступљене на 0,30 % - 3,00 % укупне површине. Израдом аналитичко документационе основе Просторног плана Општине Зрењанин, дошло се до податка од 2,50 % земљишта покривеног шумом. Зрењанинска општина је изразито пољопривредно подручје и земљиште се интензивно обрађује. Највећи део шума налази се зато у облику плантажа и култура у области река. Незнатан део чине пошумљене површине у атару.

На основу Просторног плана Општине Зрењанин, утврђено је обзиром на малу пошумљеност, познате климатске и едафске услове, као и просторне могућности, да на крају планског периода под шумама треба да буде 6,00 % укупне територије општине Зрењанин.

4.2.4 Земљиште

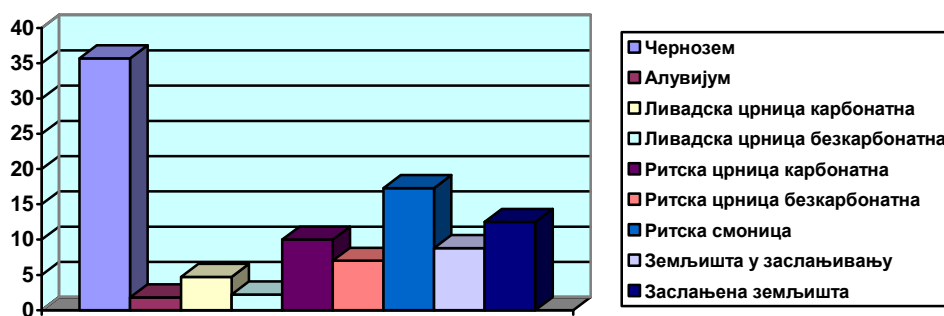
Земљиште представља најповршнији слој Земљине коре у коме се непрекидно одвијају динамички процеси под утицајем климатских, биолошких, хемијских и механичких фактора, а пре свега људске активности. Уопштено гледано земљиште је састављено од слојева, профила, од којих сваки има своје специфичности. Површински слој представља слој хумуса, а дебљине је од неколико центиметара до 1,5м. Овај слој се током времена ствара слагањем биљног материјала, разложених или делимично разложених органских материја. Прелазни слој земљишта настаје спирањем различитог геолошког материјала водом, а дубље слојеве изграђују глинене минерали у којима долази до акумулације неорганског и органског материјала и воде.

Уједно, земљиште представља веома комплексан еко систем у коме живе различити облици живог света (бактерије, гљивице и плесни, актиномицете, вируси, протозое, амебе, инфузорије, хематодје, глисте, чланкари, инсекти, кртице и глодари, алге и други биљни и животињски свет).

Од укупне површине зрењанинске Општине, 82,5 % су пољопривредне површине. Процентуална заступљеност типова земљишта на основу истраживања која су спроведена 2002. и 2003. године приказана су табеларно.

Табела 6

Тип земљишта	Заступљеност %
Чернозем	35.7
Алувијум	1.8
Ливадска црница карбонатна	4.7
Ливадска црница безкарбонатна	2.2
Ритска црница карбонатна	10
Ритска црница безкарбонатна	7
Ритска смоница	17.3
Земљишта у заслањивању	8.8
Заслањена земљишта	12.5

Однос друштва према тлу се огледа у следећем:

- присутно је схватање да земљишта има довољно. Таквом мишљењу иде у прилог што су код нас у значајној мери видљива необрађена поља, што даје погрешан утисак да имамо превише земљишта,
- контаминирање земљишта није уочљиво, као што је то случај код воде и ваздуха,
- физичка оштећање тла, то јест, губици тла када се ради о изградњи насеља, индустрије, путева, тумаче се као неопходност за повећање квалитета нашег живљења, при чему је еколошки принцип потпуно заобиђен.

Пољопривредно земљиште је природни ресурс који се у развијеним земљама третира као национално благо.

4.2.5 Биодиверзитет

Под појмом биодиверзитет или биолошка разноврсност подразумева се разноврсност и распрострањеност биљног и животињског света. Биолошка разноврсност подразумева разноврсност живих организама који настајују копно и воду, као и разноврсност унутар различитих врста, између врста и екосистема.

Говорећи са аспекта значаја биодиверзитета, треба рећи да се у нашој општини налазе врло специфична подручја која су од државног али и светског значаја. Ту се пре свега мисли на Специјални резерват "Стари Бегеј - Царска Бара" који је рамсарска област

(под заштитом УНЕСКО-а), језеро-бара Окањ и Бања Русанда за које се планира стављање под режим заштите због свог специфичног значаја.

Простор Царске баре карактерише густо изаткан рељеф река, канала, језера и бара, док се боје смењују од плавих језера, преко зелених и смеђих шума, све до бледо жуте и беле боје слатина. На овом простору некада се протезало безброј већих и мањих мочвара. Данас овај простор карактеришу меандри Старог Бегеја који се сужавају и скраћују и баре - све више нагнуте у односу на дно речног корита.

Биљни свет Царске баре представљен је бројним аутохтоним врстама, од којих су неке ретке, поред оних које се редовно срећу на барским комплексима. По својој вредности издвајају се од водених биљака водени гриз, водена папрат, бели локвањ и друге: у ливадској вегетацији присутни су врањемил, хајдучка трава, слез, пелен, ливадска жалфија и друге; а у мочварној вегетацији: заједнице тршњака, водољуб, барска перуника, јеженица, пачија трава, иђирот и друге. Шумске површине заузимају значајне делове Резервата. Бројна стабла у околини колоније чапљи и корморана имају осушене врхове, чинећи их тако погодним за осматрачнице и узлетишта за лов рибе у језеру или бари, овим становницима баре. Светску славу овом месту донело је присуство птичјег света са око 240 врста (данас под знаком питања), због чега је ово добро проглашено за Рамсарско подручје, тј. уписано у УНЕСКО-ву листу мочварних подручја од међународног значаја. Неке од ретких птица које се овде могу видети су: орао белорепан, еја мочварица, ливадска еја, кобац, мишар, чапља кашикара и многе друге.

На предлог стручњака Завода за заштиту природе Србије Влада Републике Србије прогласила је ово подручје Специјалним резерватом природе „Стари Бегеј - Царска бара“.

4.2.6 Енергетски ресурси

- нафта (и деривати) и природни гас:

Данас је нафта апсолутно најважнији енергент. Једини недостатак нафте је онај еколошки. Наиме, нафта за разлику од природног гаса не сагорева потпуно па је велика емисија штетних супстанци у атмосферу. Данас у структури извора енергије је на првом месту са око 35%.

Природни гас је све важнији енергент пре свега због цене, лаког транспорта, експлоатације, разноврсне потрошње и еколошке прихватљивости. Због већих резерви од нафте сматра се енергентом будућности. Предности природног гаса су што потпуно сагорева као и велика калорична вредност. Због тога се сматра еколошки одрживим обликом енергије.

Цела Војводина а посебно Банат је познати нафтно-гасоносни рејон у којем се налази 88 поља са преко двеста лежишта нафте и гаса. Поља и њихова лежишта нафте и гаса откривена у Војводини спадају у групу малих поља и лежишта. Између осталих, изузетак чини и Елемир - Зрењанин, које спада у већа поља Панонског басена, а у средња у Европским размерама.

- геотермална енергија:

Геотермална енергија се користи у два правца: за производњу електричне енергије из природне водене паре и за загревање. Термоминералне лековите воде користе се у балнеотерапији, у енергетске сврхе, а масовније се користи од избијања прве енергетске кризе седамдесетих година.

За цео простор Војводине карактеристично је да има већи геотермални градијент од нормалног и он се креће од 4-5,5 °C/100м. Повољна геолошка грађа Војводине са великим бројем развијених песковитих водоносних слојева, који залежу и на већим дубинама, омогућава добијање термалних вода доброг квалитета, (могу се пуштати у површинске водотоке, немају агресивно дејство на инсталације, немају каменца итд.), на целој њеној површини. На основу светских и домаћих искустава, оцењује се да би се геотермалне воде Панонског басена Војводине, с обзиром на физичко-хемијске и геотермалне одлике, могле

користити у следећим областима: пољопривреди за загревање стакленика, у сточарству и живинарству за загревање фарми, у индустрији као технолошка топла вода, у балнеотерапији и спортско-туристичким центрима, за загревање насеља и других објеката, за снабдевање становништва санитарном водом, у рибарству и сл. Предности коришћења геотермалне енергије су многоструки, домаћи ресурси и домаћа опрема, обновљив вид енергије.

Геотермалну енергију налазимо испод површине земље на различитим дубинама. У Војводини постоје услови само за добијање геотермалних вода, које се користе: за загревање стакленика, сточарских и живинарских фарми, насеља и других објеката, у индустрији као технолошка топла вода, у балнеотерапији (Меленци, дубина 1300 метара, издашност 620 л/мин., излазна температура 33°C) и спортско-туристичким центрима, рибарству итд.

Да би се схватио потенцијал термалних вода, треба знати да је за грејање једног м² стамбене површине потребно:

- 7,5 м³ термалне воде излазне температуре 500 °C
- 25,5 м³ земног гаса
- 18 кг мазута

Треба напоменути да све термалне воде имају у себи и 0,5-1,5м³ угљоводоничног гаса, који се ослобађа при њеној експлоатацији. Овај гас се може користити за додатно загревање воде.

- енергија ветра:

Готово цео Банат и Зрењанин има током године повољна ваздушна струјања која би могла да се искористе као индивидуални енергетски извори (црпљење воде, мини електране), до области око Вршца где енергетски потенцијали ветра намећу размишљања о макросистемима за производњу електричне енергије укљученим у ЕД системе.

Коришћење ове енергије оријентисано је данас у првом реду на производњу електричне енергије. При томе је могуће више приступа. Први је у томе да се мали ветрогенератори снаге 10 до 50кW користе аутономно за снабдевање издвојених локалитета. Чешће се примењује и има далеко већи значај, организовање тзв. паркова ветра који представљају комплексе од више стотина ветрогенератора снаге од око 500 kW. Инсталирана снага таквог еолског парка еквивалентна је снази једне термо или хидроелектране.

Појединачни ветрогенератори или паркови ветра могу да се интегришу у електро – дистрибутивни систем земље. Тиме се парира неравномерност интензитета ветра која намеће потребу складиштења енергије. У периодима када парк ветра производи више енергије него што је потребно њеним непосредним потрошачима, вишак енергије иде у електродистрибутивну мрежу, која у том периоду смањује интензитет рада класичних електрана. Паркови ветра могу да буду веома корисне електро – дистрибутивном систему и у периодима шпигеца потрошње. На пример када је услед јаког ветра повећана потреба за грејањем, управо укључивање ветрогенератора у електросистем доприноси решењу проблема. У многим земљама паркови ветра већ су постали природан и равноправан члан електроенергетског система.

Рејонизација Србије је показала да је за ефикасну енергетску експлоатацију најповољније тзв. кошавско подручје и то подразумева делове Баната и Подунавље. На жалост, до сада нити једно стручно (теоријско и практично) истраживање у Србији није спроведено око искориштења овог вида енергије.

У летњим месецима изнад читаве Паноније и Балкана преовлађује северозападно струјање. У зимским месецима, када ситуацију диктира кошава, са становишта рејонизације, општа слика процеса је једноставнија. Кошава у тој суми има највећи удео, иако други смерови имају знатан релативан удео. Оптимална висина генератора за данашње стање технике је од 20 до 100 м. Када су у питању паркови ветра преовлађују висине од око 50 м. Могуће је коришћење ове енергије помоћу малих аутономних

јединица, међутим далеко већи значај има изградња крупних система. Извршене обраде података у Банату и Подунављу показују да вредности аероенергетског потенцијала на висини од 100 м износе 1 до 2 MWh/m² годишње.

- сунчева енергија:

Савремена научна достигнућа и стечена искуства на пољу технологије коришћења Сунчеве енергије показала су да се соларна енергија може користити у трансформисаном облику који може успешно заменити коришћење класичних облика енергије. Значајан предуслов успешног коришћења Сунчеве енергије је познавање расположивих потенцијала. Према приливу Сунчеве енергије територија општине Зрењанин спада у релативно богатија подручја. Годишњи просек дневне количине енергије креће се око 3,89 kWh/m².

У области соларне енергије Зрењанин са просечних 160-170 сунчаних дана у години има шансе за два облика коришћења соларне енергије:

- загревање стамбених простора и
- производња електричне енергије по систему примењеном у јужној Немачкој где је годишња осунчаност мања него у Војводини. Овакве електране нису прескупе, а могу бити повезане у ЕД систем.

Конверзија сунчеве енергије се врши помоћу термалних соларних колектора и помоћу фотонапонских ћелија. Термални соларни колектори служе за добијање топле воде и загревање простора, а фотонапонске ћелије се користе за директно добијање електричне струје од сунчеве енергије. Експанзија фотонапонских ћелија омогућена је значајним технолошким напретком у току последње деценије. Коефицијент корисног дејства је удвостручен, са око 7% на 15%.

4.2.7 Слободни простор

Простор и становништво су основно богатство сваке земље. Простор, као ограничен и потрошив ресурс потребно је користити на најрационалнији могући начин, уважавајући интересе града и његових грађана, као и шире заједнице. У том смислу, неопходно је простор града штитити као ограничени ресурс онемогућавајући не оправдано ширење и расипање функција, као и потенцирати угушћивање градских структура у циљу логичног обликовања и наглашавања градског карактера простора, уз истовремено очување банатског карактера овог града.

Ограничавање развоја је једна од мера рационалног коришћења простора. У том контексту, развој је неопходно планирати у границама прихватљивог оптерећења простора, не прихватањем застарелих и штетних технологија и доследним провођењем начела одрживог развоја. Оно такође, подразумева рационалније коришћење стамбених, индустријских и рекреативних зона. Доградња, надградња и изградња нових објеката треба да се уради тако да се поштује препознатљивост и морфолошка особеност града. Зелене површине треба да буду максимално заштићене и заступљене на што већем броју површина. Промену урбаног идентитета насеља, делимичну реституцију или изградњу новог просторног лика, треба изводити само у изузетним случајевима. Рационално управљање градским грађевинским земљиштем је један од фактора успешног управљања локалном заједницом.

4.3 Радом створени ресурси

4.3.1 Инфраструктура

Зрењанин располаже богатом инфраструктурном мрежом коју је „наследио“ из неких претходних времена када је био један од најразвијенијих центара бивше СФРЈ и

делимично реконструисао. Путеви (асфалтни, речни, железнички), енергетика, телекомуникације, итд., све је у великој мери развијено, али се мора признати у веома лошем, исхабаном стању.

Када говоримо о инфраструктури као ресурсу онда можемо рећи да је на територији општине Зрењанин укупна дужина путева 339 километара, од тога има магистралних путева у дужини од 134, регионалних 29 и локалних путева у дужини од 176 километара, путна мрежа је углавном урађена са путевима са савременим флексибилним коловозом (асфалтним). Када се томе дода чињеница да многи путеви не испуњавају критеријуме за своју категорију у погледу геометрије (ширина коловоза и радијус кривина) за савремена превозна средства, произилази потреба за реконструкцијом готово целе путне мреже, затим број телефонских прикључака је 37.502, број домаћинстава до којих доспева гасна мрежа је 20.000 а даљинско парно грејање има 7.000 станова.

Дужина водоводне мреже је више од 300 километара са прикључцима око 640 километара. Уже градско подручје је у потпуности обухваћено канализационом мрежом у дужини од 15 километара. Око 95% индустрије је такође прикључено на градску канализациону мрежу.

Главно пристаниште пловног Бегеја је у граду Зрењанину. У дужини тока од 12 км река протиче кроз град Зрењанин., Канал Пловни Бегеј је веома значајан због могућности одвијања речног саобраћаја са суседним Тимишким регионом у Румунији. У овом тренутку канал се практично не употребљава. За његово довођење у функцију је неопходно чишћење канала у целој његовој дужини. Постоји идејни пројекат за ове активности.

На подручју општине постоји аеродром у околини насељеног места Ечка који је као такав дефинисан и просторним планом Републике Србије. Решењем Савезне владе СРЈ од 1997. године проглашен је као мешовити аеродром (цивилно-војни) од посебног значаја за одбрану земље. Ова категорија му тренутно омогућава да се на њему одвија саобраћај за војне авионе, спортске авионе, пољопривредну авијацију као и ваздушни такси саобраћај (авиони до 20 путника), итд.

4.3.2 Секундарне сировине

Коришћење секундарних сировина (отпадних материја) је светски тренд и потреба који ће се у све већој мери ширити и замењивати класичне облике енергетских ресурса, чија ће експлоатација временом јењавати услед истрошености и дуготрајне експлоатације. Под термином «секундарне сировине», подразумевају се оне материје које се већ налазе у стању погодном за даљу трансформацију у циљу добијања енергије (топлотне, електричне) или добијања новог производа у новом производном циклусу. То се пре свега односи на папир и картон, стакло, ПЕТ амбалажу, ПЕ амбалажу, аутомобилске гуме, метал различитог порекла, итд.

Када говоримо о Зрењанину, претпостављена количина отпада по становнику је 0,8 kg/dan. Количина комуналног отпада који се депонује на годишњем нивоу је 34. 555 тона и то је количина коју је потребно користити у будућим прорачунима. Структура отпада до које се дошло на основу спровођења анализе отпада спроведене у периоду од 19.04.2005. до 25.04.2005 у Зрењанину је приказана табеларно.

Табела 7

Врста отпада	Тежински удео	Запремински удео
Папир и картон	5,75	10,87
Стакло	1,52	1,22
Пет амбалажа	4,55	22,56
ПЕ	7,21	13,21
Остала пластика	0,48	1,22
Метал	1,44	2,74

Текстил	3,54	4,27
Органски отпад	75,01	42,08
Остало	0,49	1,83
УКУПНО	100	100

Поступци уклањања отпада се могу поделити на утилизационе, чији је циљ максимално искориштење енергије и сировина из отпада и ликвидационе, чији је циљ елиминисање целе масе отпада да би се спречило нагомилавање. У прву групу поступака спадају рециклирање – издвајање компонената које се као сировина могу поново користити, сагоревање – при чему се користи енергија садржана у димним гасовима, пиролиза – разградња отпада на високим температурама у циљу добијања гасовитих и чврстих продуката, који у себи садрже хемијску енергију (гориви гас, течено гориво, полукокс, кокс, итд.), гасификација – разградња отпада на високим температурама у циљу добијања гасовитих и течних продуката који у себи садрже хемијску енергију при чему се у реакторски простор убацује водена пара, ваздух, технички кисеоник и коригује квалитет добијеног горива.

Имајући у виду реформе из области управљања отпадним материјама што подразумева спровођење концепта регионалног управљања отпадом, Зрењанин би као регионални рециклажни центар управљао са 154,70 t/dan што би омогућило пласман значајних количина секундарних сировина на трећа тржишта и исто тако значајан прилив финансијских средстава. Након усвајања новог сета Закона из области заштите животне средине и израде Националне стратегије управљања отпадом, треба размишљати и о другим видовима искориштења комуналног отпада.

Биомаса је традиционални, обновљиви извор сточне хране, сировина која се може користити у хемији, папирној индустрији, фармацији, козметици, грађевинарству, сточарству итд.) али и као извор енергије. Нове технологије које се базирају на отпацама биомасе, енергетски и сировински растеређују агроиндустријски комплекс, а мање или више и неке друге области. Истовремено примена ових технологија повољно утиче на заштиту животне средине. Распожива биомаса у Зрењанину могла би бити енергетски извор за супституцију дефицитарних течних и гасовитих горива као и електричне енергије у агроиндустријском комплексу. Биомасу сачињавају отпад из пољопривреде 98%, из шумске производње 1,5% и из дрвопрерађивачке производње 0,5%. У отпатке из пољопривреде се убрајају: сламе стрних жита и соје, кукурузовина, глава и део стабљике сунцокрета, лишће и глава шећерне репе, стабљика сирка, кукурузни окласак, љуска семена сунцокрета, стабљика кудеље. Овде не треба изоставити ни потенцијал уљане репице, која на овим просторима нема традицију, али се јавља као озбиљна супституција у производњи биодизела.

Биогас настаје при бактеријском разлагању биолошке материје у анаеробним условима (без присуства ваздуха). Биогас је мешавина метана и угљеника, а може садржати и амонијак, сумпордиоксид, водоник у зависности од коришћене биомасе. У Војводини су постојали покушаји добијања биогаса из преврелог стајњака, али ни једно постројење данас не ради. За економски исплативо постројење на биогас рачуна се да је потребан стајњак од 100 говеда или 1100 свиња или 12-14000 живине. Топлотна моћ биогаса зависи од садржаја метана и за просечан садржај од 65% метана износи 6,4 kWh/Nm³.

4.3.3 Културно – историјско наслеђе

Општина Зрењанин поседује изузетно разноврсно наслеђе. Динамична историја и честе промене у току само једног века су за собом оставиле траг и у овом веома битном ресурсу за сваку општину па и Зрењанин.

Културно – историјско наслеђе је сведок времена које је прошло на овим просторима и носилац културног идентитета ове средине али истовремено и потенцијални туристички ресурс који може служити општини ради сопствене афирмације и побољшање сопствених туристичких потенцијала. Репрезентативни објекти попут данашњег седишта локалне администрације тј. Скупштина општине Зрењанин, Судска палата, зграда Народног Музеја, Успенска, Римокатоличка и Реформаторска Црква, Буковчева палата, зграда Народног позоришта, Соколски дом, дворац у Ечки и други објекти, као и дела значајних стваралаца који су потекли са ових простора и овде стварали би требали бити искориштени за афирмацију културног туризма који треба да се развија одрживо и да привлачи што је могуће више гостију из иностранства. Посебан сензибилитет овом простору даје и његова мултиетничност, изразита национална дивезификација и склад који међу припадницима различитих етничких заједница постоји. Тај потенцијал треба у потпуности искористити.

**ПРОЦЕНА СТАЊА
НА ТЕРИТОРИЈИ
ОПШТИНЕ ЗРЕЊАНИН**

5. поглавље: *Процена стања на територији општине Зрењанин* (*Какво је тренутно стање ?*)

I ИНФРАСТРУКТУРА

5.1 Саобраћај

5.1.1 Путна мрежа

Путну мрежу на подручју општине Зрењанин чини мрежа магистралних, регионалних и локалних путева. Према Закону о путевима, о изградњи и одржавању магистралних и регионалних путева брине се Републичка дирекција за путеве, а о локалним путевима и улицама органи локалне самоуправе.

Постојећа путна мрежа је следећа:

Табела 8

Ранг путева	Магистрални	Регионални	Локални	У к у п н о
km	134 + 317	29 + 925	176 + 650	340 + 892

Путна мрежа је углавном урађена на путевима са савременим флексибилним коловозом (асфалтним). Међутим, на већини путева није изведен хабајући слој асфалт бетона, што је, уз недовољно одржавање, довело до тога да је 95% путева у веома лошем стању. Када се томе дода чињеница да многи путеви не испуњавају критеријуме за своју категорију у погледу геометрије (ширина коловоза и радијус кривина) за савремена превозна средства, произилази потреба за реконструкцијом целе путне мреже.

Без савременог коловоза су следећи локални путни правци:

Зрењанин – Лукићево – Ботош	земљани коловоз дужине 19+500 km
Арадац – Елемир	земљани коловоз дужине 5+260 km
Јанков Мост – Клек – Лазарево	земљани коловоз дужине 7+530 km
Ечка – Стајићево – Фаркаждин – Чента	земљани коловоз дужине 14+500 km
Лукино Село - Мужља	земљани коловоз дужине 3+460 km
Михајлово – Елемир – Тараш	земљани коловоз дужине 5+000 km
За жел. станицу Томашевац	туцаник дужине 0+500 km

Улице у граду за реконструкцију и изградњу:

Табела 9

Подлога	Земља	Клинкер	Ситна коцка	Турска калдрма
km	23 + 574	0 + 500	2 + 851	10 + 350

Смернице будућег развоја подразумевају следеће активности:

- Рехабилитација и модернизација целокупне путне мреже,
- Интезивирање изградње обилазнице око града,
- Санација и реконструкција мостова.

5.1.2 Мрежа пловних путева

Мрежу пловних путева на подручју општине чине речна мрежа и мрежа пловних канала. Речну мрежу представља река Тиса, која је на подручју општине пловна у целој својој дужини.

Мрежу пловних канала чине следећи канали: Канал Бегеј (Тиса – Клек) дужине 34+800 km, IV – V категорије и Канал Пловни Бегеј (Клек – државна граница) дужине 29+000 km, III категорије.

Канали III категорије испуњавају услове за саобраћај пловних објеката дубине газа до 1,80 m, канали IV категорије до 2,10 m, а канали V категорије до 3,00 m. Препреку несметаном одвијању саобраћаја током целе године представља чињеница да већина канала код екстремно високих вода не испуњава услове за одвијање саобраћаја јер се висине пролаза испод мостова смањују знатно испод дозвољених вредности.

Канал Пловни Бегеј је веома значајан због могућности одвијања речног саобраћаја са суседним Тимишким регионом у Румунији. У овом тренутку канал се практично не употребљава. За његово довођење у функцију неопходно је чишћење канала у целој његовој дужини. Постоји идејни пројекат за ове активности под називом „Студија о реконструкцији и рехабилитацији канала Бегеј“, које је једним делом финансирало покрајинско Извршно веће.

Неопходно је појачано одржавање на чишћењу свих пловних путева, а посебно на местима улива мањих водотока у њих због одлагања речних наноса на тим местима.

Све преводнице и уставе су у функцији. Њихова реконструкција и одржавање се одвијају по посебном елаборату ЈП "Србијаводе" Београд, ВПЦ "Дунав" Нови Сад.

Смернице будућег развоја подразумевају следеће активности:

- Чишћење канала пловни Бегеј,
- Изградња претоварних објеката уз пловне путеве.

5.1.3 Железнички саобраћај

На подручју општине Зрењанин постоје следеће пруге:

Табела 10

Пруга	Дозвољена брзина	Дозвољено оптерећење
пруга бр. 46 Панчево Главна-Зрењанин-Кикинда	50 km/h	16 t
пруга бр. 88 Зрењанин Фабрика-Вршац-Бела Црква	50 km/h	16 t

Пруге су у изузетно лошем стању, и по питању дозвољених брзина, и по питању дозвољеног осовинског оптерећења.

За пругу бр. 46 Зрењанин – Кикинда, која се од Кикинде протеже даље према Румунији, постоји још од 1992. године студија економске оправданости за реконструкцију. На деоници Кикинда – граница са Румунијом извршен је генерални ремонт те је она оспособљена за брзине од 120 km/h и осовинско оптерећење од 22 t. Нажалост, на томе се стало. Било би потребно извршити генерални ремонт ове пруге на целој дужини. При томе, треба имати у виду да постоји комплетна пројектно – техничка документација за ремонт за деоницу од Уздина до Кумана, а недостаје за деоницу од Кумана до Новог Милошева.

На пруги бр. 88 ради се ремонт под саобраћајем и треба га наставити. Међутим, потребно је имати у виду да је ова пруга обновљена без адекватне пројектно – техничке документације и пуштена у рад на основу интерног техничког пријема па би, пре било каквих озбиљнијих радова, било неопходно урадити ову документацију за деоницу Зрењанин Фабрика – Сечањ. Такође, у току је рад на прузи ка Новом Саду.

Смернице будућег развоја подразумевају ревитализацију и модернизацију целокупног система ради повећања безбедности ефикасности и економичности.

5.1.4 Ваздушни саобраћај

Аеродром "Ечка" изграђен је током Другог светског рата. По завршетку рата аеродром је предат на управљање и коришћење ЈНА. Године 1954. ЈНА напушта локацију аеродрома и предаје земљиште на коришћење општини Зрењанин.

Скупштина општине Зрењанин и Аеро клуб "Жарко Зрењанин" у току 1988. године покрећу иницијативу за изградњу аеродрома "Б" категорије за привредно-спортску намену. Од тада па до данас се непрекидно воде активности на реализацији програма изградње аеродрома "Ечка", који заузима комплекс од 1158 хектара.

На основу важећег Детаљног урбанистичког плана урађено је:

- бетонирање полетно-слетне стазе димензија 1800x50 м,
- бетонска стаза за вожење,
- хангарске платформе и стајанке за авионе.

Изграђени су објекти:

- травната полетно – слетна стаза 1200 x 80 m
- травнате стазе за вожење 650 x 20 m
- плато са падобранским кругом 200 x 200 m
- приступни пут у дужини од 600 m
- струја, вода, ПТТ
- складиште горива капацитета 150.000 литара
- хангар за смештај авиона корисног простора 70 x 30 m
- простор за путничко – привредне и спортске потребе површине 1000 m².

Тренутно се аеродром користи за потребе пољопривредне авијације, спортске и рекреативне активности.

На подручју које гравитира аеродрому "Ечка" (у пречнику од 50 км) живи око 350.000 становника и знатно су развијени привредни капацитети. Ревитализацијом постојеће полетно-слетне стазе уз довршетак и опремање изграђеног објекта за пријем путника створили би се услови за превоз путника авионима типа АТП-72 које поседује ЈАТ.

5.2 Енергија

5.2.1 ТЕ – ТО Зрењанин

ТЕ-ТО Зрењанин је Термоелектрана – топлана, која је у саставу Електропривреде Србије (ЕПС) и Јавног предузећа "Панонске електране" Нови Сад. Једна је од 3 на подручју Војводине.

ТЕ-ТО се састоји од 2 објекта – тзв. Нова и Стара ТЕ-ТО. Нова ТЕ-ТО је на електроенергетски систем ЕПС-а повезана на 110 kV мрежу, а Стара ТЕ-ТО на 6/35 kV мрежу Електродистрибуције Зрењанин. ТЕ-ТО је у сталном погону током целе године, дакле 365 дана 24 часа дневно.

Радећи на гас и/или мазут ТЕ-ТО производи водену пару за индустрију, топлу воду за грејање града Зрењанина и, по налозима диспечера ЕПС-а, електричну енергију.

Улога ТЕ-ТО је нарочито важна у зимском периоду, како за републички ниво, тако и за локални и регионални, из следећих показатеља:

- топлотна снага за грејање града Зрењанина је сса 60 MW,

- активна електрична снага која се током зимског периода предаје систему ЕПС-а је око 60 MW,

- најважнија улога ТЕ-ТО и за ЕПС и за регион је производња реактивне енергије у обиму од 50 MVA, путем које се одржавају напонске прилике у високонапонској мрежи Баната,

- уколико не би било производње топлотне енергије за грејање града Зрењанина, електроенергетски систем локалне електродистрибуције не би издржао грејање станова електричном енергијом.

У стратешком интересу не само града Зрењанина, него и региона, ЕПС-а и Републике била би изградња когенеративног постројења (гасне турбине) што је и ушло у План развоја енергетике Републике до 2015. године. У наведеном плану не наводе се конкретни објекти, али ТЕ-ТО већ поседује пратећу инфраструктуру за такво постројење јер је електрично повезан са мрежом ЕПС-а, поседује производњу деминерализоване воде, изграђен гасовод до објекта и др., па ову идеју треба протежирати и са локалног и регионалног нивоа и шире.

5.2.2. Електрична енергија

Територија општине Зрењанин се напаја из ТС 110/35KV "Зрењанин 1" и припадајућих ТС 35/10(20) KV "Зрењанин Центар", "Зрењанин Север", "Зрењанин Индустрија", "Меленци", "Томашевац" и "Перлез", као и ТС 110/20 KV "Зрењанин 3", "Зрењанин 4" и "Бегејци".

Један број дистрибутивних трансформаторских станица 20 и 10/0,4 KV је на граници преоптерећења а у средњонапонској мрежи и делу нисконапонске мреже су неодговарајуће напонске прилике.

Укупан број трафостаница је 729.

Инсталисана снага је 532,30 MVA.

У табели која следи је дат број ТС са инсталисаном снагом разврстано по јачини.

(MVA) Табела 11

110/h		35/h		20/0,4		10/0,4		Укупно	
број	С _{инстал.}	број	С _{инстал.}	број	С _{инстал.}	број	С _{инстал.}	број	С _{инстал.}
3	189,00	7	86,50	614	229,7	112	27,1	729	532,30

Укупна дужина електродистрибутивне мреже је 1.869,1 км.

(км) Табела 12

110кV	35кV	20кV	10кV	0,4кV	укупно
0,0	129,0	643,8	117,7	978,3	1869,1

У 2003. години укупан број потрошача износио је 53.110, од тога су потрошачи високог напона 101, домаћинства 48.702 а остали потрошачи 4.307.

У истој години у општини Зрењанин је потрошено 440.622 MWh електричне енергије, од тога 51% потрошње чине домаћинства, 31% високи напон, а 12% одпада на осталу потрошњу.

Потрошња електричне енергије до 1999. године је расла процентуално до 5% годишње, 1999. године због бомбардовања је остварен пад потрошње за око 12%, а после тога и ако расте број потрошача за 1% годишње, потрошња релативно опада по стопи око 1 – 1,5% годишње.

У табели 13 која следи је дат приказ предузете и реализоване електричне енергије са структуром профила за 2003. годину.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

2003														
Редни број	Место	Високи напон			Домаћинство			Остала потрошња			Укупно			676660
		број потрошача	MWh	%	број потрошача	MWh	%	број потрошача	MWh	%	број потрошача	MWh	% према целој Општини	
1	Зрењанин	67	99472	32.6	30213	166042	54.38	2984	39824	13.04	33264	305338	69.30	
2	Клек	2	535	8.08	1055	5337	80.61	64	749	11.31	1121	6621	1.50	
3	Јанков Мост	1	0	0	259	1028	90.89	27	103	9.107	287	1131	0.26	
4	Михајлово	0	0	0	383	1907	81.18	34	442	18.82	417	2349	0.53	
5	Елемир	5	30055	76.2	1780	8446	21.42	111	933	2.366	1896	39434	8.95	
6	Тараш	0	0	0	471	1717	88.19	27	230	11.81	498	1947	0.44	
7	Арадац	3	234	3.15	1447	6112	82.18	103	1091	14.67	1553	7437	1.69	
8	Ечка	0	0	0	1622	7906	84.54	132	1446	15.46	1754	9352	2.12	
9	Стајићево	0	0	0	652	3329	88.61	46	428	11.39	698	3757	0.85	
10	Лукићево	0	0	0	689	3534	84.75	40	636	15.25	729	4170	0.95	
11	Лазарево	0	0	0	966	4808	88.89	69	601	11.11	1035	5409	1.23	
12	Златица	3	756	44.7	192	753	44.56	16	181	10.71	211	1690	0.38	
13	Меленци	7	796	5.41	2347	11694	79.44	186	2231	15.16	2540	14721	3.34	
14	Перлез	5	1174	13	1892	6771	74.83	114	1104	12.2	2011	9049	2.05	
15	Фаркажин	1	807	27.1	469	1908	63.98	35	267	8.954	505	2982	0.68	
16	Книћанин	1	16	0.52	678	2889	93.04	37	200	6.441	716	3105	0.70	
17	Орловат	1	1539	28.1	661	3058	55.75	55	888	16.19	717	5485	1.24	
18	Томашевац	1	37	0.99	667	3113	83.12	58	595	15.89	726	3745	0.85	
19	Ботош	0	0	0	760	3490	77.14	60	1034	22.86	820	4524	1.03	
20	Лукино Село	2	1229	51.7	232	915	38.48	22	234	9.84	256	2378	0.54	
21	Бело Блато	2	99	3.58	612	2283	82.48	44	386	13.95	658	2768	0.63	
22	Банатски Деспотовац	0	0	0	655	2905	89.94	43	325	10.06	698	3230	0.73	
	Укупно	101	136749		48702	249945		4307	53928		53110	440622		

Могућности електродистрибутивне мреже ће се развијати према потреби развоја конзума у насељима општине Зрењанин уз благовремено и планско опремање мреже какво је до сада било на разматраном конзуму.

Планира се потпун прелазак са четворонапонске на тронапонску трансформацију целокупног конзума општине па је планирано да се постојећа ТС 110/35 kV "Зрењанин" замени новом ТС 110/20 kV "Зрењанин 1". То такође подразумева и адаптацију средњонапонске мреже и дистрибутивних трансформаторских станица општине за 20 kV напон као и изградњом напојних 20 kV водова од (будуће) ТС 110/20 kV "Зрењанин 1" до постојеће СН мреже. Након адаптације за 20 kV би се гасила трансформација 35/10 (20) kV у ТС 35/h, а даљи статус тих трансформаторских станица – постројења ће зависити од коначног решења из "Дугорочног плана и концепције развоја СН мреже Електродистрибуције Зрењанин" који је сада у фази израде.

Рад једног броја дистрибутивних трансформаторских станица 20 и 10/0,4 kV на граници преоптерећења и неодговарајуће напонске прилике у делу ниско напонске мреже се решавају изградњом одговарајућих трансформаторских станица.

5.2.3 Природни гас

Мрежа гасовода високог притиска за територију општине Зрењанин започета је 1963. године изградњом магистралног гасовода Б.В. Меленци – Б.В. Конак у дужини од 62м, да би наставила са изградњом у периоду од 1973. до 1987. године. Укупна дужина изграђеног гасовода високог притиска у општини Зрењанин је 209.266 м, од тога магистрални гасовод је у укупној дужини од 139.422 м а регионални гасовод у дужини од 69.844 м.

У табели 14 која следи је дат преглед мреже гасовода високог притиска на територији општине Зрењанин по деоницама са техничким карактеристикама (максимални радни притисак, пречник) као и дужином и годином изградње.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Р.бр.	Шифра	Назив	мах./рад.притисак (bar)	Пречник (мм)	Дужина (м)	Година изградње
1	МГ 01	магистрални гасовод Б.В. Меленци- Б.В. Конак	50	323,8x6,35	62.000	1963
2	МГ 02	магистрални гасовод Госпођинци -Ел. поље	39.24	168,3x6,35	25.640	1975
3	МГ 02	маг. гасовод Елемир поље - ГРЧ Елемир	39.24	219,1x6,35	3.965	1975
4	МГ 02	маг. гасовод ГРЧ Елемир-СГС Бегејци	44.145	219,1x6,36	22.117	1975
5	МГ 02/И	маг. гасовод ГРЧ Елемир - ГРЧ Госпођинци	50	323,9x7,14	25.700	1983
6	РГ 01-03	гасовод ГРЧ Елемир - ГМРС Зрењанин	49.05	219,1x5,56	19.500	1975
7	РГ 01-21	гасовод ГРЧ Клек-ГМРС ТЕ - ТО Зрењанин	49.05	323,8x7,1	10.207	1985
8	РГ 01-03/3	"стари" гасовод за ГМРС Топлана	39.24	219,1x5,56	2.500	1975
9	РГ 01-03/6	гасовод до ГМРС Метинд	50	88.9	198	1973
10	ПВ 01	продуктовод Б.В Меленци - ГРЧ Елемир	50	168,3x4,78	9.064	1975
11	ДГ 01-05	гасовод СГС Б. Двор-ГРЧ Елемир	49.05	219,1x6,35	17.249	1978
12	РГ 01-16	гасовод од МГ 01 до ГМРС Златица	44.145	114,3x4,78	3.025	1986
13	РГ 01- 03/10	гасовод од МГ 01 до ГМРС Неимар ИИ	50	76.1	4.100	1977
14	РГ 01-13	гасовод од МГ 01 до ГМРС Меленци	50	76.1	2.751	1982
15		гасовод од ГРЧ Клек до ГМРС Клек	50	88.9	600	1987
16		гасовод од ГРЧ Елемир до ГМРС Елемир	50	76.1	50	1986
17		гасовод од РГ 01-03 до ГМРС Пролетер	50	108	600	

5.2.3.1 Гасовод средњег притиска

Гасоводна мрежа средњег притиска је грађена у периоду од 1968. до 1999. године (највећи део играђен је у периоду 80-тих година прошлога века) у укупној дужини 21.548 м.

У табели 15 која следи је дат преглед гасоводне мреже по етапама од ГГМ до МРС, са техничким карактеристикама (пречником, радним притиском), врстом материјала, дужином као и годином изградње.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Р.бр	Назив	Дужина (м)	Пречник (мм)	Радни притисак (bar)	Материјал израде	Година изградње
1	ГГМ од ГМРС Зрењанин до МРС Пивара	3,260	323.8	6	Граде Б	1970
2	ГГМ до МРС "ЦЕБА"	450	76.1	6	метал	
3	ГГМ до МРС "Геронтолошки центар"	300	139.7	6	метал	
4	ГГМ до МРС "Ремонт II"	5	139.7	6	метал	1986
5	ГГМ до МРС "Управна зграда НИС-ГАС"	750	88.9	6	метал	1996
6	ГГМ до МРС "Бегеј"	998	139.7	6	метал	
7	ГГМ до МРС "Стадион"	300	139.7	6	метал	1986
8	ГГМ до МРС "Радијатор стари"	430	73,0x5,16	6	Граде Б	1974
9	ГГМ до МРС "Наш Дом"	230	88.9	6	метал	1982
10	ГГМ до МРС "Болница"	2,252	168,3x5,16	6	Граде Б	1980
11	ГГМ до МРС "Берберско"	200	139.7	6	Граде Б	1986
12	ГГМ до МРС "Житопродукт"	20	168,3x5,16	6	Граде Б	1987
13	ГГМ до МРС "Тителски ред"	300	139.7	6	Граде Б	1986
14	ГГМ до МРС "Слога"	350	88.9	6	метал	
15	ГГМ до МРС "Уљара"	1,050	88.9	6	метал	1968
16	ГГМ до МРС "Млекопродукт"	200	76.1	6	метал	1968
17	ГГМ до МРС "ДТД"	300	76.1	6	метал	1970
18	ГГМ до МРС "ТПИ"	110	48.3	6	метал	
19	ГГМ до МРС "Шинвоз"	5	219.1	6	метал	1973
20	ГГМ до МРС "ТЕГУМ"	1,250	139.7	6	метал	1978
21	ГГМ до МРС "Минел ФЕПО"	250	76.1	6	метал	
22	ГГМ до МРС "Банат семе I"	200	88.9	6	метал	
23	ГГМ до МРС "Банат семе II"	500	48.3	6	метал	
24	ГГМ до МРС "Складиште"	20	60.3	6	метал	
25	ГГМ до МРС "Расадник"	1,100	139.7	6	Граде Б	1986
26	ГГМ до МРС "Шипад"	300	139.7	6	Граде Б	1986
27	ГГМ од ГМРС Меленци до МРС "Русанда"	2,415	76.1	6	метал	1986
28	ГГМ до МРС "Говедарство"	450	76.1	6	метал	1986
29	ГГМ до МРС "Радионица"	750	76.1	6	метал	1986
30	ГГМ до МРС "Сушара"	570	76.1	6	метал	1982
31	ГГМ до МРС "Агровет Млекара I и II"	190	48.3	2	метал	
32	ГГМ до МРС "Агровет грејање I и II"	150	42.4	2	метал	

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Р.бр	Назив	Дужина (м)	Пречник (мм)	Радни притисак (bar)	Материјал израде	Година изградње
33	ГГМ до МРС "Липов цвет I"	130	48.3	6	метал	
34	ГГМ до МРС "Липов цвет II"	40	33.7	6	метал	
35	ГГМ од МРС "Комплекс" до прикључне шахте	1,623	90	4	ПЕ	1999

5.2.3.2 Гасоводни објекти

На територији општине Зрењанин РЈ Гасовод располаже следећим објектима:

ГРЧ - 2
ГМРС - 11
МРС - 40

сви објекти су грађени у периоду од 1968. до 1999. године, а највећи број је изграђен у периоду 80-тих година прошлог века.

У табели која следи је дат назив објекта, тип објекта са капацитетом и годином изградње.

Табела 16

Р.бр	Назив	Тип објекта (ГРЧ,ГМРС,МРС,РС,МС,)	Q пројектовано (cm ³ /h)	Година изградње
1	ГРЧ "ЕЛЕМИР"	ГРЧ		
2	ГРЧ "КЛЕК"	ГРЧ		
3	ГМРС "ЗРЕЊАНИН"	ГМРС	25000	1986
4	ГМРС "МЕТИНД" ЗРЕЊАНИН	ГМРС	6000	1973
5	ГМРС "НЕИМАР ИИ" СА ГМРС "НЕИМАР ИИ2И"	ГМРС	420	1977
6	ГМРС "ТОПЛАНА" ЗРЕЊАНИН	ГМРС	31100	1986
7	ГМРС "ЗЛАТИЦА" СА МРС ЛАЗАРЕВО	ГМРС И МРС	3000	1986
8	ГМРС "ФАБ.СИНТ.КАУЧУКА" ЕЛЕМИР	ГМРС	6250	1978
9	ГМРС И МРС Ш.П. "МЕЛЕНЦИ" И МС "КУМАНЕ"	ГМРС И МРС	4500	1982
10	ГМРС "ТЕ-ТО" ЗРЕЊАНИН	ГМРС	122.367	1987
11	ГМРС "КЛЕК" МР-01-23	ГМРС	1760	1987
12	ГМРС "ЕЛЕМИР" ЕЛЕМИР	ГМРС	4000	1986
13	МРС "ПИВАРА" ЗРЕЊАНИН	МРС	2100	1984
14	МРС "СТАРИ РАДИЈАТОР" ЗРЕЊАНИН	МРС	380	1974
15	МРС "БЕГЕЈ ФАБР.ШЕШИРА" ЗР	МРС	1500	1986
16	МРС ЗА ТЕХНОГУМУ,ГИК БАНАТ,ТЕРМИКУ	МРС	2100	1986
17	МРС "Ж.ЗРЕЊ. ФАБ.НАМ." ЗРЕЊАНИН	МРС	2000	1987
18	МРС "БОЛНИЦА" ЗРЕЊАНИН	МРС	2200	1980
19	МРС "БАЊА РУСАНДА" МЕЛЕНЦИ	МРС	500	1986
20	МРС "РАСАДНИК" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
21	МРС "ШИПАД" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
22	МРС "ЦЕНТАР-СТАДИОН" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
23	МРС "РЕМОНТ ИИ" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
24	МРС "МУЖЉА"	МРС	4000	1986
25	МРС "БЕРБЕРСКО" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
26	МРС "ТИТЕЛСКИ РЕД" ЗРЕЊАНИН	МРС	4000	1986
27	МРС "ДОМ СТАРАЦА" ЗРЕЊАНИН	МРС	160	1968
28	МРС "СУШАРА Б.МИКИН" МЕЛЕНЦИ	МРС	1400	1982

Р.бр	Назив	Тип објекта (ГРЧ,ГМРС,МРС,РС,МС,)	Q пројектовано (cm ³ /h)	Година изградње
29	МРС "МЛЕКОПРОДУКТ" ЗРЕЊАНИН	МРС	354	1989
30	МРС "НАШ ДОМ" ЗРЕЊАНИН	МРС	90	1982
31	МРС "МАШИНСКА РАДИОНИЦА" МЕЛЕНЦИ	МРС	120	1986
32	МРС "ГОВЕДАРСТВО" МЕЛЕНЦИ	МРС	110	1986
33	МРС "ДИЈАМАНТ РЕМОНТ" ЗРЕЊАНИН	МРС	2000	1986
34	МРС "НАФТАГАС комплекс"	МРС	500	1999
35	МРС "СИЛОС ИИ БАНАТ СЕМЕ"	МРС		
36	МРС "СИЛОС И БАНАТ СЕМЕ"	МРС		
37	МРС "МИНЕЛ ФЕПО" ЗРЕЊАНИН	МРС		
38	ГМРС "ПРОЛЕТЕР" ЗРЕЊАНИН	ГМРС		
39	МРС "СКЛАДИШТЕ" ЕЛЕМИР	МРС		
40	МРС "СЛОГА - МИДЕРИ"	МРС		
41	МРС "ДТД"	МРС		
42	МРС "НОВИ РАДИЈАТОР + НОВИ ШИНВОЗ"	МРС		
43	МРС "ДИЈАМАНТ"	МРС		1999
44	МРС "ВЕТЕРИНАРСКИ ИНСТИТУТ"	МРС		
45	МРС "УПРАВНА ЗГРАДА НИС-ГАС"	МРС		1995
46	МРС "АГРОВЕТ ГРЕЈАЊЕ И и ИИ"	МРС		
47	МРС "АГРОВЕТ МЛЕКАРА И и ИИ"	МРС		
48	МРС "ИНКУБАТОРСКА СТАНИЦА"	МРС		
49	МРС "ЛИПОВ ЦВЕТ И, ИИ, ИИИ" МЕЛЕНЦИ	МРС		
50	МРС "БРАТСТВО" МИХАЈЛОВО	МРС		
51	МРС "ХЕМОТЕХНА" ЕЛЕМИР	МРС		

5.2.3.3 Гасоводна мрежа широке потрошње

Дужина гасне мреже: широка потрошња 750 км, двоводни гасовод 60 км.

Број ГМРС: 1

Број МРС: 1

Број РС: 9

Број станица катодне заштите: 16

Број станица за одорисање: 20

Број секционих и ПП шахтова: 650

Број потрошача широке потрошње: 21.725, пословни 505

Потрошња гаса за 2004. годину: 30.973.952 м³.

Гасна мрежа на територији града Зрењанина је изграђена у периоду од 1984. до 1986. године. Од 22 насељена места на територији општине Зрењанин, 11 има разведену мрежу за дистрибуцију гаса у укупној дужини од 337.273 м а то су следеће места: Лукићево, Лазарево, Меленци, Ечка, Арадац, Златица, Михајлово, Клек, Б. Деспотовац, Елемир и Ботош (Златица изграђена 1984. године, а остале су изграђене у периоду од 1987. до 1992. године).

Укупна број потрошача је 21.237, од тога у самом граду Зрењанину 13.871 а у наведеним насељеним местима 7.366.

У табели 17 која следи су дати по месним заједницама у граду Зрењанин и за 11 насељених места општине Зрењанин, подаци везани за дужину уличне гасне мреже са бројем потрошача и годином изградње.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<i>Центар</i>	<i>Шумица</i>	<i>С. Маринковић</i>	<i>С. Јовановић</i>	<i>Ђ. Баковића</i>	<i>В. Роловић</i>	<i>Граднулица</i>	<i>Ж. Зрењанин</i>
<i>Год. изградње</i>	1984.	1984.	1985.	1985.	1986.	1985.	1984.	1985.
<i>Број потрошача</i>	506	732	860	422	820	1.704	1.680	1.470
<i>Ø 33,7x2,6</i>	2.563	6.004	9.754	1.030	7.007	10.032	11.736	7.659
<i>Ø 42,4x2,6</i>		1.299	1.086	497	993	6.045	3.360	2.501
<i>Ø 48,3x2,6</i>		167			128	166	343	474
<i>Ø 60,3x2,9</i>	439	977	960	1.090	4.181	982	1.216	1.048
<i>Ø 76,1x2,9</i>		500					1.024	
<i>Ø 88,9x2,9</i>	507		680	914	297	2.226	3.644	1.445
<i>Ø 114,3x3,6</i>	1.288	343	732		501	1.185	265	2.431
<i>Ø 139,7x4,0</i>					644			580
<i>Ø 168,3x4,5</i>	25						10	
<i>Pe d 25</i>		130			900			
<i>Pe d 32</i>			33		3.050		3.546	
<i>Pe d 40</i>	95		250		190		1.086	
<i>Pe d 50</i>			513				360	
<i>Pe d 63</i>				50	355		318	
<i>Pe d 75</i>							216	
<i>Pe d 90</i>								
<i>Pe d 110</i>								
<i>Pe d 160</i>								
<i>Прикључци</i>	7.590	10.980	12.900	6.210	12.300	25.560	25.200	22.050
УКУПНО	12.507	20.400	26.908	9.791	30.546	46.196	52.324	38.188

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<i>Мужља</i>	<i>С. Ковачевић</i>	<i>2. октобар</i>	<i>Н. Тесла</i>	<i>С. Михаљ и С. Јанош</i>	<i>В. Влаховић</i>	<i>Лукићево</i>	<i>Лазарево</i>
<i>Год. изградње</i>	1985.	1986.	1985.	1985.	1985.	1985.	1988.	1987.
<i>Број потрошача</i>	1478	660	872	442	849	1.376	581	810
<i>Ø 33,7x2,6</i>	6.055	4.946	5.660	2.236	7.414	10.382	11.694	11.388
<i>Ø 42,4x2,6</i>	7.370	852	2.976	855	2.202	1.814	1.409	1.025
<i>Ø 48,3x2,6</i>	419		989		71	725	211	850
<i>Ø 60,3x2,9</i>	4.899	2.366	1.567	547	1.536	1.088	352	1.300
<i>Ø 76,1x2,9</i>	1.176		795	12			457	1.088
<i>Ø 88,9x2,9</i>	607	282	838		2.383	1.694	774	
<i>Ø 114,3x3,6</i>	1.697	315	306		1.246	544	281	288
<i>Ø 139,7x4,0</i>	496		236			72		250
<i>Ø 168,3x4,5</i>	40		141					
<i>Pe d 25</i>								
<i>Pe d 32</i>						225		
<i>Pe d 40</i>								
<i>Pe d 50</i>								
<i>Pe d 63</i>				335				
<i>Pe d 75</i>								
<i>Pe d 90</i>								
<i>Pe d 110</i>								
<i>Pe d 160</i>								
<i>Прикључци</i>	22.170	9.900	13.080	6.630	12.735	20.640	8.715	12.150
УКУПНО	44.929	18.661	26.588	10.615	27.587	37.184	23.893	28.339

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<i>Меленци</i>	<i>Ечка</i>	<i>Арадац</i>	<i>Златица</i>	<i>Михајлово</i>	<i>Клек</i>	<i>Б. Деспотовац</i>	<i>Елемир</i>	<i>Ботош</i>	
<i>Год. изградње</i>	1988.	1988.	1991.	1984.	1992.	1987.	1988.	1987.	1989.	УКУПНО
<i>Број потрошача</i>	1.192	918	552	185	142	856	523	1.305	302	21.237
<i>Ø 33,7x2,6</i>	21.382	17.705		1.260		15.236	10.144	22.750	5.760	209.797
<i>Ø 42,4x2,6</i>	10.745	1.975				86	1.038	3.800	260	52.188
<i>Ø 48,3x2,6</i>	1.730	1.200		440			866	3.090	86	11.955
<i>Ø 60,3x2,9</i>	1.478	250		755		498	1.725	5.090	3.643	37.987
<i>Ø 76,1x2,9</i>	1.010	2.775					746	2.530	1.468	13.581
<i>Ø 88,9x2,9</i>	1.381	875				880	472	180	173	20.252
<i>Ø 114,3x3,6</i>	1.392	1.125				680	583	625	1.786	17.613
<i>Ø 139,7x4,0</i>	559	1.100						120	144	4.201
<i>Ø 168,3x4,5</i>	1.983					472				2.671
<i>Pe d 25</i>			415		8.800					10.245
<i>Pe d 32</i>			18.637		2.280					27.771
<i>Pe d 40</i>			5.355		88					7.064
<i>Pe d 50</i>					259					1.132
<i>Pe d 63</i>			1.127		150					2.335
<i>Pe d 75</i>										216
<i>Pe d 90</i>			1.767							1.767
<i>Pe d 110</i>			422							422
<i>Pe d 160</i>			65							65
<i>Прикључци</i>	17.880	13.770	8.280	2.775	2.130	12.840	7.845	19.575	4.530	318.435
УКУПНО	59.540	40.775	36.068	5.230	13.707	30.692	23.419	57.760	17.850	739.697

Смернице будућег развоја подразумевају реализацију следећих активности:

- Проширење гасоводне мреже високог и средњег притиска до локација предвиђених за развој индустрије.
- Проширење гасоводне мреже широке потрошње до нових локација предложених за стамбену изградњу.
- Проширење гасоводне мреже широке потрошње до локација где се предвиђа развој малих предузећа.
- Замена и модернизација мерно регулационе опреме.

5.2.4 Вреловодна мрежа

Дужина вреловода: 70 км

Број подстаница: 243

Број шахти: 190

Број потрошача: становништво 7.340, пословни простор 360

Потрошња за 2004. годину: 98.113 MWh

Вреловод је изграђен од 1970. до 1984. године.

Димензије вреловода су од ДН 600 до ДН 40.

Вреловод од ДН 250 до ДН 400 изграђен је у бетонским каналима са класичном изолацијом, а од ДН 40 до ДН 250 изолован је лебит масом.

Структура конзума на делатност даљинског грејања:

Табела 18

1. Колективни стамбени простор (7.065 потрошача)	68,16%	374.539 м ²	63.671,61 kW
2. Индивидуални стамбени простор (275 потрошача)		25.160 м ²	4.780,40 kW
3. Вуџетске установе (26 потрошача)	10,48%	61.500 м ²	13.530,00 kW
4. Пословни простор (360 потрошача)	21,36%	125.277 м ²	27.560,99 kW
УКУПНО		586.476 м ²	109.543 kW

С обзиром да је вреловодна мрежа изграђена између 1970. и 1984. године, те да јој је у целости амортизациони век истекао и добар део деоница је у изузетно лошем техничком стању, а није се вршила замена постојеће мреже потребно је извршити значајна улагања да би се иста довела у техничко сигурно стање.

Потреба за проширењем капацитета није неопходан, с обзиром да нема потенцијалних захтева ни од привредних субјеката ни од стране становништва, али су неопходна средства за одржавање постојеће мреже из поменутих разлога.

5.2.5 Течни нафтни гас (ТНГ)

5.2.5.1 Производња

Пројектовани капацитет НИС Нафтагас погона за производњу нафтног течног гаса је 120 т/дан ТНГ и 60 т/дан запаљивих течности и припрема за транспорт 1.200.000 м³/дан природног гаса.

Тренутни проток кроз погодн је око 550.000 м³/дан природног гаса, а производња око 30 т/дан ТНГ и 15 т/дан запаљивих течности.

Течни гас произведен у погону за производњу ТNG (пропан, изобутан и нормални бутан) одликује изузетно висока чистоћа – преко 97% са садржајем сумпора до 50 ppm.

5.2.5.2 Складишни простор

НИС ГАС РЈ Складиште Елемир располаже резервоарским капацитетима за смештај ~ 2.000 тона бутана, ~ 2.000 тона пропана и ~ 3.000 тона запаљивих течности. Роба у складиште стиже и опрема се ауто и вагон цистернама преко 4 претакалишна места за ТNG и запаљиве течности на аутопунилишту исто толико претакалишних места на вагонпунилишту. Роба из погона за производњу ТNG у РЈ Складиште стиже продуктоводима, а једним делом се и отпраема продуктоводом (до РЈ Течни гас Елемир).

Капацитет претакалишта је око 45 м³/h, односно у садашњем режиму рада око 200 т/дан ТNG и 200 т/дан запаљивих течности.

5.2.5.3 Пунионица

НИС ГАС РЈ Течни гас Елемир је највећи дистрибутер течног нафтног гаса у Банату. Капацитет пунионице је ~ 360 боца/ h, а боце се дистрибуирају на 112 продајних места.

Два продајна места за аутогас могу да опслуже око 400 аутомобила у току једног дана.

Смернице будућег развоја подразумевају повећање степена упослености постројења повећањем производње гаса са домаћих поља или увозом гасног кондензата. Гасни кондензат би се могао допремати како друмским и железничким путем тако и бродским саобраћајем (вероватно најповољнији) јер се на око 8 километара од складишта налази бродски терминал.

Такође, неопходно је повећати промет кроз складиште, као и повећати динамички капацитет складишта (капацитет пумпарнице). Повезати складиште са терминалом на Тиси је такође неопходно.

5.3 Телекомуникације

5.3.1 Фиксна телефонија

На територији општине Зрењанин укупан број укључених телефонских линија је 44.935, од тога за сам град 31.636 а за сеоско подручје 13.299.

На територији општине Зрењанин у примени су две врсте централа: аналогне и дигиталне. Град Зрењанин покривен је са две аналогне и четири дигиталне централе; на аналогне је укључено 15.057 телефонских линија а на дигиталне 16.579 телефонских линија. Сеоско подручје, односно 11 села (Бело Блато, Ботош, Фаркаждин, Клек, Лазарево, Лукино Село, Орловат, Перлез, Тараш, Томашевац и Златица) имају аналогне централе, на којима је укупно укључено 4.357 телефонских линија; а 10 села (Арадац, Б. Деспотовац, Елемир, Ечка, Книћанин, Лукићево, Меленцим Михајлово, Стајићево и Чента) имају дигиталне централе, на којима је укупно укључено 8.942 телефонске линије.

Број становника општине Зрењанина према попису из 2002. године износи 132.051, град Зрењанин око 85.000 становника. Густина – број укључених еквивалентних телефонских линија на 100 становника износи за територију општине Зрењанин 34,17 односно за сам град 39,77 а за сеоско подручје 25,59.

Укупан степен дигитализације за општину Зрењанин је 56,8 односно за град Зрењанин 52,4 а за сеоско подручје 67,2.

У табели 19 која следи су дати подаци за телефонске централе и капацитет, укупан број телефонских прикључака и број претплатника на сеоском подручју подељени по врсти централа (аналогне и дигиталне), као и стања фиксне телефоније у општини који се односе на густину укључених еквивалентних телефона и степен дигитализације.

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Рб	Назив	Д/А	Бр. еквивалентних телефонских линија		Број становника по попису 2002	Индекс за број становника (1991=100)	Густина-број укључених еквивалентних телефонских линија на 100 становника	Степен дигитализације
			ИНСТАЛИСАНО	УКЉУЧЕНО				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Град Зрењанин							
1	Зрењанин I	А	15232	11093				
2	Зрењанин II	А	11600	3964				
	Укупно аналогно:		26832	15057				
3	Зрењанин Центар	Д	4981	3943				
4	Зрењанин Шећерана	Д	7944	7001				
5	Зрењанин Багљаш	Д	3135	3125				
6	Зрењанин Мужља	Д	2590	2510				
	Укупно дигитално:		18650	16579				
	Укупно град (аналог.+дигитал.):		45482	31636	79545	99.2	39.77	52.4
	Сеоско подручје							
7	Бело Блато	А	200	200	1.473	92.1	13.58	
8	Ботош	А	384	378	2.144	91.3	17.63	
9	Фаркаждин	А	300	295	1.386	88.5	21.28	
10	Клек	А	768	756	2.957	110.8	25.57	
11	Лазарево	А	576	572	3.300	96.9	17.33	
12	Лукино Село	А	200	145	595	97.1	24.37	
13	Орловат	А	384	380	1.788	93.8	21.25	
14	Перлез	А	1000	980	3.810	100.2	25.72	
15	Тараш	А	200	188	1.125	97.7	16.71	
16	Томашевац	А	300	293	1.756	92.9	16.69	
17	Златица	А	192	170				

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Рб	Назив	ДА	Бр. еквивалентних телефонских линија		Број становника по попису 2002	Индекс за број становника (1991=100)	Густина-број укључених еквивалентних телефонских линија на 100 становника	Степен дигитализације
			ИНСТАЛИСАНО	УКЉУЧЕНО				
	Укупно аналого:		4504	4357				
18	Арадац	Д	1071	971	3.443	98.9	28.20	
19	Бан. Деспотовац	Д	768	566	1.614	90.1	35.07	
20	Елемир	Д	1663	1494	4.663	100.2	32.04	
21	Ечка	Д	1200	1188	4.509	94.9	26.35	
22	Книћанин	Д	720	614	2.026	95.1	30.31	
23	Лукићево	Д	768	684	2.080	98.1	32.88	
24	Меленци	Д	1771	1674	6.563	92.2	25.51	
25	Михајлово	Д	400	393	1.638	86.8	23.99	
26	Стајићево	Д	768	642	1.992	101.5	32.23	
27	Чента	Д	720	716	3.102	105.6	23.08	
	Укупно дигитално:		9849	8942				
Укупно сеоско подручје (аналог.+дигитал.)			14353	13299	51.964		25.59	67.2
Укупно општина (аналог.+дигитал.)			59835	44935	131.509		34.17	56.8

Смернице будућег развоја подразумевају реализацију следећих активности:

- Изградња реонских централа.
- Замена аналогних централа дигиталним.
- Побољшање преноса увођењем оптичких каблова.

5.3.2 Мобилна телефонија

У оквиру мобилне телефоније на територији општине Зрењанин постоје два провајдера "Телеком" и "Мобтел".

РБС мобилне телефоније у општини Зрењанин:

А) "ТЕЛЕКОМ"

- Панчевачка 70 Зрењанин (силос ИПОК-а)
- Пупинова 2 Зрењанин (антенски стуб)
- Башаидски пут бб Меленци (на силосу "Агровета")
- Булевар В. Влаховића 43 Зрењанин (стамбена зграда)
- Атар у Томашевцу

Б) "МОБТЕЛ"

- Пупинова 1 Зрењанин (постојећи ант. стуб)
- Браће Барнић 71 Меленци (на силосу млина)
- Униреа бб Ечка (на водоторњу)
- Коче Коларова 27 Зрењанин (двориште "Наш дом")
- Булевар В. Влаховића 49 Зрењанин (кров стамбене зграде)
- Здравка Челара 103 Елемир (у башти)
- Пинкијева бб Чента (на водоторњу)
- Репетитор у Томашевцу

Како је мобилна телефонија у порасту и број претплатника се непрекидно мења.

5.3.3 Кабловско – дистрибутивни систем (КДС)

Након спроведеног јавног конкурса и избора најповољнијег понуђача, СО Зрењанин је 2003. године склопила уговор са „Serbia Broadband - Српске кабловске мреже" д.о.о. Крагујевац, којим је исто (SBB) дала право изградње и управљања на период од 15 година, развоја и вођења дистрибутивног система кабловске телевизије на територији општине Зрењанин.

СББ је након прибављања потребне документације започео изградњу мреже. Главна станица је смештена на 10 спрату "Водоторња", а пријемни антенски систем на крову (сателитске антене) и тераси 11-ог спрата "Водоторња" (земаљске антене). Оператер тренутно емитује 45 ТВ канала (од тога 15 земаљских – домаћих и 30 сателитских) за око 2.000 претплатника у колективној градњи и 66 у Мужљи.

Степен изграђености мреже КДС-а:

- оптичка мрежа – положено 19 км оптичких каблова кроз ТТ канализацију од главне станице у "Водоторњу" до краја постојеће ТТ канализације: Багљаша, ул. Ж. Зрењанина, ул. Ц. Душана, Мале Америке, Зеленог Поља и Мужље,

- ваздушна коаксијална мрежа – колективна градња: изграђена у стамбеним насељима Багљаш и Бригадира Ристића, а тренутно се гради на Леснини, насељу Руже Шулман и насељу Д2, Д3 и Д4. Исто важи и за кућне инсталације КДС-а у тим насељима,

- ваздушна коаксијална мреже – индивидуална градња: почели су радови на развлачењу мреже по постојећим стубовима ваздушне НН и ТТ мреже (са одговарајућим сагласностима) у МЗ Мужља и МЗ Сава Ковачевић.

У поступку је ревизија плана ПЈ СББ за 2005. годину. Првобитним планом је предвиђено да се реконструише мрежа за 2.500 корисника и да се изгради нова мрежа за 3.000 корисника. Циљеви ревизије плана су да се повећа број корисника у реконструисаној мрежи и да се повећа број корисника на новоизграђеној мрежи. Другим речима, циљ је да се изврши реконструкција мреже у 8.000 стамбених јединица колективног становања и да се изгради нова мрежа у зонама индивидуалног становања у којима је 22.000 стамбених јединица. Радови су већ убрзани увођењем више екипа подизвођача на реконструкцији мреже, а након добијања коначне сагласности и склапање уговора о коришћењу стубова НН са Електровојводином (мај 2005.) биће убрзани радови на изградњи нове мреже. Планира се изградња нове мреже у МЗ Мужља, МЗ Сава Ковачевић, МЗ Зелено Поље, МЗ 2. октобар и МЗ Граднулица.

5.3.4 Интернет

Коришћење интернета на територији општине Зрењанин се сваким даном све више увећава. На територији наше општине постоји неколико провајдера интернет услуга који по одговарајућим (релативно високим) ценама нуде услуге тарифне и непрекидне месечне конекције.

С обзиром на застарелост телефонских централа, у појединим деловима града и насељеним местима јако тешко се успоставља интернет веза и као таква она је веома спора. Још увек, доминантан начин конекције је тзв. «dial-up» конекција. Бежични интернет је за сада у повоју али добија све већи број присталица, што ће нарочито бити манифестовано постављањем већег броја репетитора ради успостављања визуелног контакта на већем броју локација у граду.

5.4 Водовод и канализација

5.4.1 Водоснабдевање општине Зрењанин

Данашње водоснабдевање града Зрењанина базира се на експлоатацији подземне воде из основног водоносног хоризонта субартеске издани, бунарима на изворишту северозападно од града са укупно 34 бунара. 30 бунара је груписано на северозападу, у непосредној зони града, а још 4 бунара се налазе на другим локацијама око града (Багљаш, Мужља, Млекопродукт, Зелено поље).

Количина воде која се са изворишта упућује потрошачима је лимитирана следећим факторима:

- бројем и карактеристикама уграђених пумпи,

- нивоом воде у бунарима и
- притиском у водоводној мрежи.

За садашње услове експлоатације, максимални капацитет изворишта у Зрењанину је лимитиран на 570 l/s при притиску у потисном цевоводу према граду од 2.5 bara. Овај проток је мањи од максималне часовне потрошње воде, тако да се у данима са високом потрошњом воде у појединим деловима Зрењанина јавља низак притисак и несташица воде. Максимални могући капацитет изворишта је 660 l/s уз погушћење бунара што је доказала «Хидродинамичка студија шире зоне изворишта за водоснабдевање Зрењанина» коју је радио Институт «Ј. Черни» из Београда .

У зрењанинском дистрибутивном систему не постоји ни један резервоарски простор. До 1990.године постојао је један високи резервоар лоциран на солитеру Војвођанске банке у центру града укупне запремине 1000м³. Због великих проблема у експлоатацији и одржавању овај резервоар је искључен из система а простор је адаптиран за другу намену. С обзиром на такву ситуацију, све неравномерности потрошње воде (сезонске, дневне, часовне) морају се подмити укључивањем и искључивањем бунарских пумпи на изворишту.

На изворишту су уочена два проблема:

1. генерални пад пијезометарског нивоа издани у функцији експлоатације и времена и
2. проблеми везани за саме захватне објекте, односно велике губитке у систему за водоснабдевање.

Пад пијезометријског нивоа је последица веома спорог обнављања резерви воде у подземној издани. Уочени пад пијезометријског динамичког нивоа од 0.6 м/годишње у периоду 1990-1995. је више него два пута већи од прогнозираног у поменутој Студији.

Битан закључак ове Студије је да се под данашњим режимом експлоатације резерве изворишта смањују, односно да је веће захватање воде него што је природан доток. Прва негативна последица оваквог динамизма је константно снижење нивоа воде у изворишту. Прогноза Студије је да ће се под оваквим режимом експлоатације до 2015. године депресија повећати и до 35 метара што ће проузроковати удвостручавање трошкова.

Проблеми везани за објекте и опрему за водоснабдевање се приказују кроз дотрајалу хидромашинску и електро – опрему, лоше стање објеката на бунарима што са собом повлачи високе трошкове инвестирања и текућег одржавања. Такође, оштећеност и дотрајалост цевних арматура, лош квалитет цеви и лош избор водомера утичу на повећање поменутих трошкова.

Губици су неизбежни у сваком водоводном систему и из праксе је утврђена скала по којој су:

- губици до 15% мали
- губици од 15-25% средњи и
- губици преко 25% велики

На жалост, рачунски губици зрењанинског водовода од 1994.године до сада су око 25%. Рад на смањењу губитака подразумева активну штедњу али она захтева значајна улагања, програмске активности као и подстицајну цену воде.

Потребе воде се исказују преко специфичне потрошње или норме потрошње. Она је функција развоја али и животног стандарда становништва на посматраној локацији. За град Зрењанин потрошња износи 250 l/становник/дневно. Од осталих података о потрошњи воде треба издвојити следеће:

- годишња потрошња је око 7.000.000 м³
- средња дневна потрошња је $q_{sr}=250$ l/s
- максимална дневна потрошња је $q_{max,dn}=430$ l/s
- максимална часовна потрошња је $q_{max,h}= 660$ l/s

Ако се има у виду да уже подручје Зрењанина има око 90.000 становника, са доминирајућом прехрамбеном и хемијском индустријом који су велики потрошачи воде и са површином од 2000 хектара која се у вегетационом периоду претвара у «заливни систем», онда је одговорност свих субјеката (произвођача, потрошача и локалне власти) од великог значаја.

Сви потрошачи су сврстани у 3 основне категорије:

- Становништво – индивидуална домаћинства (17.107 прикључака)
- Становништво – стамбене зграде (10.028 домаћинстава са 675 прикључака)
- Привреда, јавне службе, услужне и остале делатности (425 прикључака)

Поред неповољног састава цевног материјала (98% неметала), за дистрибуциону мрежу града Зрењанина је карактеристично да цевоводи мањег пречника ($\leq \varnothing 100$) чине 70% укупне дужине мреже и да је више од 84% мреже старије од 20 година.

Преглед заступљености цевовода по врстама материјала, пречницима и години изградње подразумева следећу структуру:

Врста материјала	Дужина цеви	Заступљеност
- АС	225.860 m	83,5%
- LG	4.850 m	1,8 %
- PE	29.560 m	11 %
- PVC	10.090 m	3,7 %

Преглед заступљености цевовода по години изградње подразумева следећу структуру:

Година изградње	Дужина мреже	Заступљеност
1959-1962	8.020	3,0 %
1962-1971	104.720	38,7 %
1971-1981	112.710	41,7 %
1981-1991	39.500	14,6 %
1991-2000	5.410	2,0 %

Укупно: 270.360

Постојећи водоторањ у центру града, димензија коморе 14x14x5м и укупне запремине $V=1.000 \text{ м}^3$, довршен је и пуштен у рад крајем 1967. године.

У марту 1990. године резервоар је трајно стављен ван функције због мале запремине и велике висине (39.15 м), која је диктирала превисоке притиске на изворишту. Највећи технички проблеми у ВС «Зрењанин» су:

- недовољан капацитет изворишта
- веома лош квалитет воде
- непостојање уређаја за припремање воде за пиће
- недостатак резервоарског простора
- недостатак попречних веза између главних цевовода транспортне мреже (ниска поузданост водоводног система)
- дотрајала и оштећена водоводна мрежа – повећање губитака воде
- Постојање микроводовода над којима не постоји мониторинг

5.4.2 Досадашње активности на изналажењу технологије за припрему воде за пиће општине Зрењанин

Проблем решавања квалитета воде за пиће и њеног довођења у оквиру постојећих правилника (Правилник о хигијенској исправности воде за пиће) отпочео је још са почетком изградње водовода. Једна од најважнијих активности коју је ЈКП «Водовод и канализација» реализовао, као носилац истраживачких активности на дефинисању

технологије за припрему воде за пиће, је истраживање на пилот постројењима којих је до сада било укупно 11 са различитим концепцијама и уз коришћење различитих врста хемијских средстава као адитива. Као општи закључак, може се констатовати да најповољније резултате у припреми воде за пиће даје комбинација тзв. конвенционалне и мембранске технологије, која је у стању да на зрењанинском изворишту обезбеди пијаћу воду чији ће квалитет бити у складу са постојећом законском регулативом. Истовремено, реализују се и истраживачке активности у приобаљу реке Тисе ради утврђивања квалитета и количине подземних ресурса у близини ове реке.

Прва истраживања на изналажењу одговарајуће технологије за добијање квалитетне воде за пиће почела су 1975. године од стране једне словеначке фирме "SOP KRŠKO" заједно са аустријском фирмом "Owerhof" из Беча.

Истраживања на "пилоту" су трајала скоро три године али је предложено решење захтевало врло велики утрошак хемикалија, тако да предложено решење није добило сагласност ревизионе комисије Грађевинског факултета у Београду и од ове технологије се одустало.

Друго "пилот истраживање" обавила је француска фирма "DEGREMON" из Париза 1981. године. По предложеној технологији биле су предвиђене следеће фазе обраде воде: аерација, предозонирање, флокулација на пулзаторима, пешчана филтрација, озонирање, филтрација на активном угљу, резервоар чисте воде.

Ово технолошко решење добило је сагласност ревизионе комисије Грађевинског факултета у Београду и приступило се изради идејног решења и главног пројекта Постројења прераде питке воде. Овај посао обавио је Институт за водопривреду "Јарослав Черни" из Београда. Током израде главног пројекта и добијања свих сагласности од СО Зрењанин донета је одлука о формирању "фабрике воде у изградњи" која је приступила реализацији овог пројекта: откупљено је земљиште, ограђен је простор предвиђен за изградњу, извршен избор добављача опреме итд.

Дешавањем актуелних политичких превирања у држави 1989. године СО Зрењанин доноси решење о укидању "фабрике воде у изградњи" и све активности око овог посла обустављају се.

Године 2002. у септембру месецу ради се прво пилот истраживање после 13. година да би се проверило шта се може добити применом нових технологија у пречишћавању воде за пиће (мисли се на мембранске технологије). "UNIVERSAL AQUA TECHNOLOGY" преко београдске фирме "AQUA INTERMA" поставља своје "пилот" постројење и на основу рада, од око месец дана, и испробавања филтрације на мембранама за реверсну осмозу и нанофилтрацију, са подземном водом и речном за водом, хемијски примарно третираном (на "Језерима"), даје се извештај о раду. Из овог извештаја се види да се мембранском технологијом може добити вода захтеваног квалитета али је количина отпадне воде врло велика, око 30 %, тако да би овакво решење у садашњем моменту за нас било сигурно врло скупо (иако није рађен економски елаборат) јер би поред технолошког решења требало радити и на повећању капацитета изворишта за 50 %.

Јануара месеца 2003. године, немачко-мађарска фирма "Waterlink" инсталира своје "пилот постројење" (Dunasend филтер - пешчани филтер у сталном кретању). Постројење које је у Мађарској на више места дало добра решења у уклањању гвожђа, арсена и органских материја из воде, користи FeCl₃ - gvožđe III hlorid, KMnO₄ - калијумперманганат и компримовани ваздух у процесу пречишћавања. Применом ове технологије успешно је уклоњен арсен из воде али су концентрације гвожђа и органских материја и даље биле врло високе, а мутноћа воде је била повећана у односу на сирову воду, што се види из добијених резултата хемијских анализа. Коначан извештај о раду овог система није добијен тако да су даља испитивања овом технологијом обустављена

Маја и јуна 2003. године италијанска фирма "CULLIGAN", преко београдске фирме "Landcompany", инсталира своје "пилот постројење" са три брза пешчана

филтера који раде под притиском и уз употребу FeCl_3 и $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$ као флокуланата и корекцију рН вредности воде. За око месец дана рада нису успели да добију одговарајући квалитет воде. Објашњење је било да им је потребна додатна опрема коју ће донети током летњег одмора, али су уместо тога однели своје дозир пумпе, истраживање није настављено, три пешчана филтера су остала а коначног извештаја о раду овог постројења нема.

Крајем јануара 2004. године мађарско – канадска фирма «ZENON» инсталира своје пилот – постројење контејнерског типа (са хемијским предтретманом и мембранском вакум филтрацијом). Испитивања су вршена до краја априла 2004.године али како нису добијени очекивани резултати у погледу уклањања органске материје и амонијака овај «пилот» замењен је другим «пилотом» који се састојао из две јединице редно везане. У првом делу, врши се корекција рН вредности воде HCl – ом на рН 5,5 – 6,5 и уз додавање «ВОРАС» - а (полиалуминијумхлорид) као флокулационог средства и након таложјења флокула вода се филтрира уз помоћ ZeeWeed мембрана (нанофилтрација под вакумом). У овако добијену воду сада се удувава ваздух и вода прелази у другу јединицу где се врши друга флокулација уз помоћ 1% раствора KMnO_4 и 10% FeCl_3 . Након исталоживања флокула, вода се по други пут филтрира кроз ZeeWeed мембране тако да на крају добијемо воду са врло малим садржајем органског материјала (утрошак KMnO_4 свега 2 – 3 мг/л), вода је без арсена As и гвожђа Fe, који су испод границе дозвољеног, али су хлориди јако повећани – преко 400 мг/л иако у сировој води износе свега 30 мг/л. Истовремено долази и до повећања електропроводљивости тако да она сада износи око 1800 $\mu\text{C}/\text{cm}$, иако је у сировој води 1200 $\mu\text{C}/\text{cm}$. Овим поступком садржај амонијака у води и даље остаје непромењен као и садржај натријума Na, иако се и ови елементи у сировој води налазе изнад МДК.

Словачка фирма «ENERGO CONTROLS» с.р.о, Жилина, доноси своје пилот - постројење које ради од јула до краја новембра 2004. Врло специфична технологија, која се тек од скоро уводи у процес пречишћавања воде у Немачкој и Словачкој (углавом примену има у наколико изграђених система за пречишћавање отпадних вода). Процес је означен као «електро – флокулација» где се сирова вода уводи у колону са гвозденим и алуминијумском електродама, напајаним једносмерном струјом напона 12 V, али врло високе ампераже (око 250 A) и након контакта воде и електрода од 5 – 20 минута, вода са образованим флокулама одлази до ламелног таложника где флокуле као муљ излазе ван а супернатант се преводи преко Калигеновог филтра са активним угљем, након чега вода добија дозир пумпом NaOCl (Жавелову воду 2%), а након тога пролази кроз брзи пешчани филтер и као чиста вода излази из система. Врло је тешко извршити оптимизацију овог поступка, обзиром на не искуство у раду са оваквом технологијом, јер подешавајући рад на једном параметру дешава се да други одмах «искочи» из равнотеже.

ATN – SLAP, патент Бранка Станчевића, је радио у периоду од августа до новембра 2004. Систем је сачињен од 3 вертикалне колоне испуњене патентираном испуном (највероватније комбинација зеолита, туфа, активног угља, кварцног песка и сл.), кроз које пролази вода након чега иде на три каскаде и излази ван.

Ово постројење није дало очекиване резултате од стране предлагача патента. Овим системом се врши само делимично уклањање Fe, Mn, NH_3 , As за око 30%. Након месец дана рада, додато је још 10 – так филтерских јединица са истом испуном али су резултати остали на истом нивоу. Проласком воде кроз ове филтере, она и даље има готово све састојке изнад МДК као и сирова вода (органска материја је потпуно непромењена), тако да нема готово никакве ефекте на пречишћавање наше воде.

HIDROFIL KFT – НАЂ KANJIŽA, је радио у периоду од маја месеца до новембра 2004. Ова фирма у поступку пречишћавања воде користи нанофилтрацију или реверсну осмозу, уз примену различитих колона са врло специфичним испунама за предфилтрирање

или накнадно филтрирање (колоне су производње «PENTAIR» - USA). Испробавано је више различитих варијанти, али се на крају, уз обострану сагласност, дошло до тога да су најбољи постигнути резултати у примени следећег поступка: деферизација – нанофилтрација – јоноизмењивачка колона – чиста вода. Систем је читаво време радио са уласком сирове воде око 600 l/h, а изласком око 500 l/h чисте воде, врло стандардног и уједначеног квалитета воде. Отпадна вода чини 20% укупне улазне воде и покушало се са њеним пречишћавањем на реверсној осмози, како би се дошло до тога да количина укупне отпадне воде буде мања од 2 – 3 %. Улазна отпадна вода је под великим хемијским оптерећењем и њена директна апликација на RO има читав низ својих недостатака (потребан висок притисак, неподешено прање мембране, неуједначен доток воде), тако да је то имало за последицу пуцање једне од RO мембрана, па се одустало од даљег истраживања са оваквим начином обраде отпадне воде.

ХП ИНСТИТУТ ЗА ОПШТУ И ФИЗИЧКУ ХЕМИЈУ – БЕОГРАД, је почео са радом маја месеца 2004. Почетком маја месеца договорено је пилот – истраживање од стране овог института у насељеном месту Елемир, где је и донето пилот – постројење, направљено специјално за ово испитивање. Систем се састоји од поступка флокулације са FeCl₃ и полиелектролитом, где након таложена вода ослобођена флокула пролази кроз филтер испуњен «специјално активираним антрацитом». Уз доста потешкоћа око успостављања пуне аутоматике у раду овог система, тек се у септембру месецу кренуло са првим резултатима, али континуирани рад од 24 часа у току дана није успостављен до данас.

LINDE – ДРЕЗДЕН, НЕМАЧКА, ради од 20.07.2004 до пролећа 2005. То је пилот – систем контејнерског типа који се састоји из класичног хемијског предтретмана вода са различитим флокулантима и полиелектролитима. У 4 мања базена може се постићи мешање са различитим хемијским средствима и добити флокуле које би требало да се исталоже у таложнику а након «смиривања» воде у два базена, ова се филтрира кроз пешчани филтер, након чега један део ове воде, преко пумпе високог притиска пролази кроз RO мембране, тако да се добијена чиста вода меша са водом добијеном након филтрирања кроз пешчани филтер до постизања «мешане воде» електропроводљивости од око 900 $\mu\text{S}/\text{cm}$, што би требало да представља воду квалитета који би користили потрошачи. Накнадно је уведена још једна филтерска колона са испуном од гранулисаног активног угља (GAU) – марке «NORIT», где се вода после пешчаног филтра пропушта преко GAU како би се поредили резултати добијени са ових колона са резултатима RO.

Овде треба нагласити да је у току изградња сопственог пилот-постројења на објекту „Бунари“ који ће у себи објединити сва позитивна и негативна искуства стечена радом претходно наведених пилот-постројења. Оно што је велика предност домаћег „пилота“ је то што се на лицу места могу мењати параметри, услови, технолошка решења и концепције рада, тј. флексибилно истраживати, што на досадашњим пилот – истраживањима није било могуће. Очекује се да пилот – истраживања трају око 3 - 6 месеци након чега ће се тачно знати „изглед“ и концепција зрењанинске фабрике воде за пиће и тиме економски рационално решити средства намењена у ту сврху.

5.4.3 Водоснабдевање у насељеним местима

ЈКП «Водовод и канализација» Зрењанин одржава водоводну мрежу у 17 насељених места општине Зрењанин. Водоводна мрежа у Меленцима предата је пре пар година Месној заједници на одржавање, тако да то више није у надлежности поменуте установе. У свим осталим местима није изграђена јавна водоводна мрежа, већ се становништво снабдева из сопствених бунара избушених на дубинама од 80 – 100 метара, пречника 2” – 3” , слабе издашности. Најчешће су два – три домаћинства прикључена на

један бунар. У ту групу спадају Лукино село, Михајлово и Јанков Мост (тзв. „микроводоводи“)

У наредном периоду планира се подизање водоторњева најпре у Арадцу а затим и у Томашевцу и Стајићеву, односно у местима где је снабдевање пијаћом водом критично, нарочито у летњем периоду. У Стајићеву и Томашевцу се размишља и о измештању изворишта.

С обзиром да су сва изворишта формирана почетком шездесетих година и старост бунара је углавном толика. Најкритичније је у Книћанину, јер је село остало само са једним бунаром. Осим у Книћанину, бушење бунара се планира и у Фаркаждину, Перлезу и Тарашу.

Присуство метана и других гасова у мрежи угрожава сигурност становништва, нарочито у местима где није подигнут водоторањ а то је случај у Белом Блату, Томашевцу и Стајићеву. Значи да је један од начина решавања присуства метана у мрежи изградња водоторњева.

Реконструкција чворова и затварача на водоводној мрежи, урађена је у Томашевцу и Ботошу током 2004 и 2005. године. У Ечки, Ченти, Перлезу урађена је приликом реконструкције мреже и изградње водоторњева. У свим осталим местима потребно је урадити реконструкцију чворова и затварача у њима.

Реконструкцију електроопреме је потребно извршити у Арадцу, Банатском Деспотовцу, Белом Блату, Фаркаждину, Книћанину, Лазареву, Стајићеву и Тарашу.

Током 2004. и 2005. године, замењени су водомери у Перлезу, Фаркаждину, Стајићеву и Книћанину. У свим овим местима мокри водомери замењени су сувим. Ова одлука се показала веома исправном, јер механизам водомера не долази у директан контакт са водом, не долази до замућености стакла а самим тим и прецизност читавања је већа. У наредном периоду (2006 – 2008) планира се замена водомера и у преосталим местима општине Зрењанин.

5.4.4 Каналисање отпадних вода

Организовано уклањање отпадних вода је на територији општине почело 1960. године. Данас, општина Зрењанин поседује тзв. сепаратни систем одвођења отпадних вода, што значи одвојене канализационе системе за одвођење атмосферских и фекалних вода, што је велика компаративна предност у односу на заједнички систем.

Канализацију данас чини 300 километара канализационе мреже пресека од Ø 800 –150, 25.000 канализационих прикључака и 4500 сливника.

Канализационе цеви су од:

- салонита 50%
- бетона 20%
- PVC 30%

На ужој територији града функционише 13 црпних станица, инсталисаних капацитета како је наведено и то:

1. ЦС Центар	(3x100 l)
2. ЦС М. Орешковића	(3x110 l)
3. ЦС Хуњади Јаноша	(3x130 l)
4. ЦС Багљаш	(2x10 l)
5. ЦС Сарајевска	(2x5 l)
6. ЦС Главна Мужља	(2x25 l)
7. ЦС Кун Беле 1	(2x5 l)
8. ЦС Кун Беле 2	(2x5 l)
9. ЦС Доља	(2x40 l)

10. ЦС Шумица	(2x20 l)
11. ЦС Зелено поље	(2x10 l)
12. ЦС Драгут. одреда	(2x5 l)
13. ЦС Тот Иштвана	(2x4 l)

Процентуална покривеност општине фекалном канализацијом је 95% а кишном канализацијом 50%.

За годину дана фекалном канализацијом се евакуише око 4.500.000 м³ фекалних отпадних вода а за исти период око 1.500.000 м³ кишнице.

Реципијент свих отпадних вода општине Зрењанин је Александровачки канал, данас екстремно загађен, готово без присуства кисеоника и живота у њему. Постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода још увек није изграђено.

Отпадне воде које се каналишу и које је потребно пречишћавати у различитим типским постројењима, могуће је поделити у три групе:

- комуналне отпадне воде
- индустријске отпадне воде и
- отпадне воде агро-комплекса

Заједничко пречишћавање градских и индустријских отпадних вода где индустријска постојења изводе тзв. предтремане, када је то год могуће, је ефикасније решење у односу на одвојене системе за пречишћавање.

Токсичне индустријске отпадне воде, без обзира на величину извора, морају бити подвргнуте претходној обради пре упуштања у градску канализацију или потпуном пречишћавању, ако се испуштају у природни реципијент; при томе се као минимални захтев примењују норме за квалитет ефлуента.

Што се тиче стања фекалне канализације у насељеним местима општине Зрењанин, треба рећи да не постоји систем за одвођење употребљених вода. Употребљене (фекалне) воде се одводе у индивидуалне септичке јаме које су пропусне тако да загађују околну земљиште и увек представљају потенцијалну опасност зс околину.

Стање ових септичких јама је врло лоше из разлога што је дошло до засићења околног земљишта тако да се све чешће јављају изливања као и потреба за црпљењем истих.

Генерално решење овог проблема још увек не постоји, али су поједина насељена места (Ечка, Меленци, Клек, Елемир) предузеле одређене предрадње на решавању проблема канализације отпадних вода у својим насељеним местима. Једино Ечка има готов Главни пројекат и она је покренула поступак расписивања тендера за избор најповољнијег извођача.

Концепцијски, решење овог проблема се састоји у томе да ће канализациони системи оних насељених места која су ближа граду (Клек, Арадац, Елемир, Ечка, Стајићево) бити «прикопчана» на градски – главни систем за пречишћавање отпадних вода, док ће остала места поред канализационог система морати имати и систем за кондиционирање отпадних вода (најчешће биолошки) који ће имати задатак да квалитет отпадних вода сведе на квалитет реципијента (река, канал) у који се она испушта, за шта нису потребна велика финансијска средства.

II ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА

6.1 Општи услови пословања у периоду од 1990. до 2000. године

Привреда Србије па тиме и привреда општине Зрењанин у последње 3-4 године налази се у процесу транзиције и реструктурирања односно пролази кроз болну трансформацију у отворену тржишну привреду. Након деценије санкција и изолације Србија је прихватила концепт отварања, кооперације са светом и приватизацију. Овај процес се обавља веома споро, због бројних ограничавајућих фактора присутних у привреди. Они су многобројни али бар треба указати на неке основне: техничко-технолошка застарелост привреде, ниска конкурентност производа, финансијска задуженост већине предузећа, вишак запослених, неадекватно економско законодавство итд. Ограничавајући фактори су пре свега последица чињенице да је Србија у процес транзиције и реструктурирања кренула са закашњењем од више од 12 година. Привреда је израубована десетогодишњим дезинвестирањем и технолошки заостала, те као таква неприлагођена условима савременог тржишта. Стабилан и динамичан раст привреде у будућности је условљен претходним реструктурирањем и приватизацијом, како би се створили услови за нови инвестициони и развојни циклус.

Деведесете године означиле су деценију економског пропадања, што би се могло назвати и деценијом економског упропашћивања привреде. Потребно је напоменути да је пре 1990. године привреда Србије била интегрисана у светску привреду и да су њена предузећа пратила савремене токове техничко-технолошког напредка. Животни стандард становништва био је виши него у околним социјалистичким земљама. Да је Србија ушла у процес транзиције 1988. или најкасније 1990. године, данас би била на нивоу развијености Словачке, Пољске и Мађарске.

Уместо тога, земља се крајем деценије нашла у економском, социјалном и политичком хаосу. Доходак по глави становника је 2000 године био један од најнижих у Европи, а сиромаштво је постало широко распрострањена појава. Услед распадања СФРЈ и међународних санкција дошло је до крупних поремећаја у производњи, а био је онемогућен и било какав прилив иностраног капитала. Као резултат тога друштвени производ и укупна производња су пали на нижи ниво од 50%, а зараде запослених на ниво нижи од 30% онога из 1989. године. Банкарски сектор је био неликвидан, а живот је одржаван штампањем новца без покрића. Државна предузећа су већим делом била задужена за очување социјалне стабилности у земљи, док су друштвена предузећа кумулирала дугове и полако одумирала. У експанзији су биле само две сфере економског живота. Први је био економски криминал, а други тзв. „сива економија“.

Када се посматра цела декада, онда проистиче да је просечна десетогодишња стопа опадања друштвеног производа износила -7,2%, а инвестиција -13,5%. Друштвени производ је у 2000 . години пао на ниво од 47,5% оног који је остварен у 1990. години. Инвестиције у основна средства су такође драстично смањена, те су у 2000 години износила 23,4% остварених у 1990. години. Извоз и увоз такође бележе негативан раст. Извоз је опадао по просечној стопи од - 11,2%, а увоз по стопи од - 8,5%. У 2000 години извоз је износио свега 30,5%, а увоз 41,1% остварених у 1990. години. Тек при крају 2000. године долази до значајнијег оживљавања спољно-трговинске активности. Учешће инвестиција у друштвеном производу смањено је са 20,3% у 1990. години на 10,4% у 2000. години. Инвестиције у 1990. години нису биле довољне ни за замену и модернизацију амортизованих основних средстава. После тога обим инвестиција није био довољан ни за

просту репродукцију инсталисаних капацитета, што је имало за последицу убрзано техничко-технолошко застаревање привреде.

Низак ниво инвестиционе активности неповољно се одразио на стање основних средстава предузећа. Основна средства су отписана са преко 65%, док је опрема отписана са преко 85%. Већи део предузећа није у стању са постојећом опремом да продукује робе које би по цени и квалитету биле конкурентне на домаћем и иностраном тржишту. Да би то била у стању наша предузећа морају да се реструктурирају односно докапиталишу како би била у стању да модернизују своју опрему и њоме произведу робу која би била конкурентна оној из увоза.

У постојећим условима приватизација се наментула као једино решење пошто је то једини начин да предузећа дођу до додатног капитала за докапитализацију и модернизацију. Прилив иностраног капитала основни је услов за оживљавање инвестиционе активности и модернизацију привреде. Стране директне инвестиције су неопходне за покретање привредне активности не само због недостатка домаћег капитала и велике незапослености, већ и због унапређења корпоративног управљања и трансфера нове технологије. Међутим, није реално очекивати да ће прилив иностраног капитала бити таквих димензија да би могао да реши све наше привредне проблеме. С тога, мора да се уради много више на привлачењу домаћег капитала у институције финансијског система. До сада на том плану није много учињено, а постоје чврсте индиције да у сектору становништва постоје значајна новчана средства (углавном у девизном облику). Када би се ова средства нашла у финансијском систему, могло би много више да се уради на унапређењу производње малих и средњих предузећа .

6.2 Стање привреде после 2000. године

Процес транзиције на овим просторима, започет је крајем 2000. године, у моменту када је национална привреда била у изузетно тешком стању. То се, пре свега, огледало у : растућој инфлацији, диспаритету цена-посебно у производњи основних пољопривредних и прехрамбених производа, енергентском дефициту, проблемима везаним за акумулиране и текуће губитке, неликвидност, редукованој производњи која је у просеку била на нивоу око 50% остварене у 1989. години, великом броју незапослених, ниском животном стандарду становништва.

Променом власти, крајем 2000. године дефинисана је реформска, а у оквиру ње и нова стабилизациона политика. Већ почетком 2001. године евидентирана је почетна макроекономска стабилност. Након спроведене либерализације цена, инфлација је вишеструко смањена, а тренд њеног даљег обарања настављен је и у 2002. години. Девизни курс динара је у том периоду био стабилан, а продаја и куповина девиза је враћена у легалне токове. Структурне реформе започете су приватизацијом, првим тендерским и аукцијским продајама. Осим тога, спроведене су и мере које су се односиле на банкарски сектор, пензиони систем и тржиште рада.

Међутим, бројна ограничења која отежавају пословање привреде, присутна су и даље. Техничко-технолошка застарелост највећег броја инсталисаних капацитета, превазиђена технологија, ниска извозна способност и увозна зависност, изражена неликвидност и недостатак средстава за финансирање производње и извоза, недостатак инвестиционих средстава, као и изгубљена тржишта због санкција и сужења домаћег простора, само су неки од проблема са којима се суочава наша привреда након 2000. године.

Крајем 2001. године почео је процес приватизације, на основу закона усвојеног средином исте године. Нагло повећање броја незапослених, као последица отпуштања

запослених у приватизованим предузећима, један је од нежељених ефеката, који уз високе расходе јавне потрошње и спољнотрговински дефицит, карактерише посматрани период.

Решавање проблема везаних за вишкове радне снаге, као и висок обим финансијских дуговања у великим предузећима, изискује одређене промене у домену економске политике.

Полазећи од наведених околности, развој општине Зрењанин у оквиру привредног развоја Војводине, мора се базирати на развоју малих и средњих предузећа, ревитализацији капацитета који имају економску перспективу, уважавајући принцип ефикасности употребе расположивих ресурса.

Претпоставка за активирање расположивих развојних потенцијала, као што су природне погодности за развој пољопривреде и агроиндустријског комплекса, саобраћаја, туризма и угоститељства, јесте улога државе у стварању повољнијих услова за несметано оживљавање привредних токова.

6.3 Незапосленост

У периоду 1991 – 2002. године, између два пописа становништва, број незапослених у општини Зрењанин порастао је за 4.796 (36,1%).

У 2002. години (стање 31. децембар) запослење је први пут тражило 11.221 незапослено лице (62,0% укупног броја незапослених). Без квалификација (полуквалификовани – приучени и неквалификовани са нижим стручним образовањем) било је 6.884 незапослених (38,1%). Незапослене су биле 9.893 жене (54,7% укупног броја незапослених).

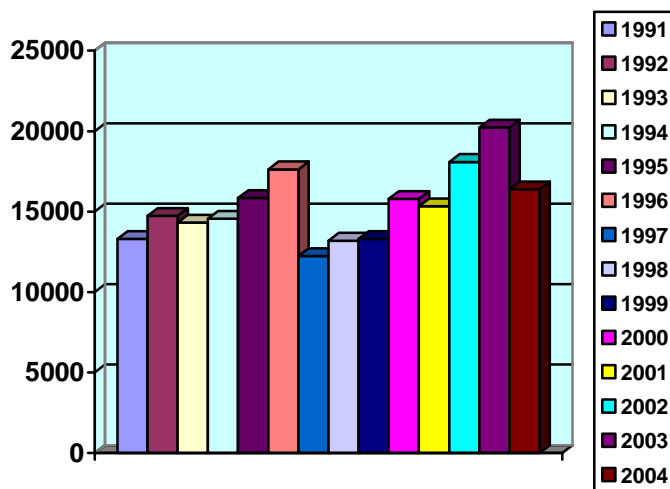
У 2003. години запослење је први пут тражило 12.177 незапослених лица (60,2% укупног броја незапослених). Без квалификација је било 7.817 незапослених (38,6%). Незапослено је било 10.948 жена (54,1% укупног броја незапослених).

У 2003. години број незапослених већи је за 2.137 у односу на претходну годину.

Табела 20. приказује број незапослених у периоду 1991 – 2004. године

Година	Број незапослених
1991	13.294
1992	14.726
1993	14.318
1994	14.550
1995	15.852
1996	17.630
1997	12.247
1998	13.190
1999	13.300
2000	15.783
2001	15.324

2002	18.090
2003	20.227
2004	16.385

У 1991. години на 1.000 становника општине Зрењанин било је 97 незапослених, а у 2002. години 137. У односу на процењени број становника у 2003. години (132.430), на 1.000 становника 153 су незапослена.

Крајем 2004. године (31. децембар) жене су чиниле 54,0% незапослених, а 31. 07. 2005. године 53,4%.

Највећи број незапослених у 2004. години је са III степеном стручне спреме (31,4% укупног броја незапослених), затим са I степеном (31,3%) и IV степеном (27,9%). Незапослено је 5 магистара (4 су жене).

Крајем јула 2005. године највећи број незапослених је са I степеном стручне спреме (31,2%), затим са III степеном (30,5%) и IV степеном (28,3%). Незапослено је 6 магистара (5 су жене).

Незапослена лица без квалификација (I и II степен стручне спреме) чинила су у 2004. години (стање 31. децембар) 32,6% укупног броја незапослених, а у 2005. (31. јул) 32,5%. У овој категорији жене чине 54,4% (у 2004. години) односно 53,4% (у 2005. години). Незапослене жене са III – VII степеном стручне спреме чине 53,8% укупног броја незапослених стручних лица у 2004. години односно 53,4% у 2005. години.

Највећи број незапослених мушкараца у 2004. години је са III степеном стручне спреме (38,4% укупног броја незапослених мушкараца), затим са I степеном (30,4%) и IV степеном (21,2%).

Највећи број незапослених мушкараца у 2005. години (31. јула) је са III степеном стручне спреме (37,6% укупног броја незапослених мушкараца), затим са I степеном (30,6%) и IV степеном (21,7%).

Највећи број незапослених жена у 2004. години је са IV степеном стручне спреме (33,6% укупног броја незапослених жена), затим са I степеном (32,0%) и III степеном (25,4%).

Највећи број незапослених жена у 2005. години је са IV степеном стручне спреме (34,0% укупног броја незапослених жена), затим са I степеном (31,8%) и III степеном (24,4%).

Највећи број незапослених у 2004. години је у старосној групи од 31 до 40 година (26,5%), затим у групи од 19 до 25 година (20,5%), у групи од 41 до 50 година је 19,7%, у групи од 26 до 30 година је 17,6%, а у групи преко 50 година 15,1%.

У 2005. години дошло је до повећања релативног учешћа незапослених у старосним групама од 41 до 50 година (за 1,1%) и преко 50 година (1,5%), док је смањено релативно учешће у групи до 19 до 25 година (за 2,2%).

Највећи број незапослених мушкараца у 2004. години је у старосној групи од 31 до 40 година (23,1 %), у групи од 19 до 25 година је 22,2%, у групи од 41 до 50 година 19,4%, у групи преко 50 година 18,6%, а у групи од 26 до 30 година 16,1%.

У 2005. години дошло је до повећања релативног учешћа незапослених мушкараца у старосној групи преко 50 година (за 2,0%), док је смањено релативно учешће у групи од 19 до 25 година (2,0%).

Највећи број незапослених жена у 2004. години је у старосној групи од 31 до 40 година (29,4%), затим у групи од 41 до 50 година (20,0%), у групи од 19 до 25 година је 19,0%, у групи од 26 до 30 година је 18,9%, а у групи преко 50 година 12,2%.

У 2005. години дошло је до повећања релативног учешћа незапослених жена у старосним групама од 41 до 50 година (за 2,0%) и преко 50 година (1,1%), док је смањено релативно учешће у групи од 19 до 25 година (за 2,5%).

На прво запослење (крајем јула 2005. године) чека 54,4% укупног броја незапослених (54,7% мушкараца и 54,2% жена).

На посао чекају: мање од годину дана 38,4% незапослених (40,8% укупног броја незапослених мушкараца и 36,3% укупног броја наезапослених жена), годину до две 14,1% (14,5% мушкараца и 13,8% жена), две до три године 11,7% (11,5% мушкараца и 11,9% жена), три до пет година 13,1% незапослених (13,3% мушкараца и 13,0% жена), пет до осам година 9,8% незапослених (10,0% мушкараца и 9,6% жена), осам до десет година 4,1% незапослених (3,5% мушкараца и 4,6% жена), а преко десет година 8,8% незапослених (6,3% мушкараца и 10,9% жена).

На прво запослење у највећем броју чекају незапослени са I степеном стручне спреме (38,5% укупног броја незапослених који чекају прво запослење), затим са III степеном (26,9%) и са IV степеном стручне спреме (25,2%).

На запослење најдуже – преко десет година чекају жене (10,9% укупног броја незапослених жена) и незапослена лица са I степеном стручне спреме (12,0% њиховог укупног броја).

6.4 Тренутно стање привреде

6.4.1 Број и структура предузећа

Пословање зрењанинске привреде у периоду после 2000. године обележено је транзиционом рецесијом. Производња – индустријска и пољопривредна, као и укупна привредна активност бележе стагнацију или пад.

У општини Зрењанин регистровано је око 1.500 предузећа, од којих је 50 % активно. Посматрано по величини, најзаступљенија су мала и средња предузећа (98 %). Што се тиче власничке структуре, она је следећа: 76,5 % су приватна предузећа, 9,50 % мешовита, 6,67 % задружна, 6,54 % друштвена и 0,78 % државна.

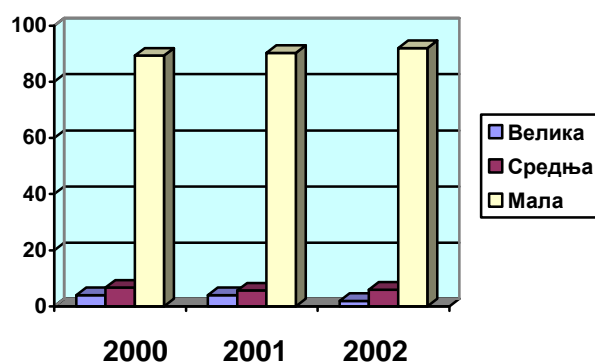
Интензиван развој МСП и предузетништва отпочео је крајем осамдесетих година прошлог века, када је захваљујући изменама законских прописа, дошло до либерализације у поступку оснивања предузећа и предузетничких радњи, односно стварања повољнијих услова за њихово оснивање.

Највећа експанзија регистрованих предузећа и радњи са свим нивоима, па и у нашој општини, била је у периоду 1990-94. године. Структура МСП и предузетничких радњи, у складу са економским кретањима током последњих 10-15 година, указују на мању заинтересованост предузетника према производним делатностима и оријентисаност ка трговини и одређеним видовима услужних делатности. У протеклом периоду у укупно регистрованим предузећима и радњама највећи број је из области трговине.

Величина предузећа – структура

Табела 21

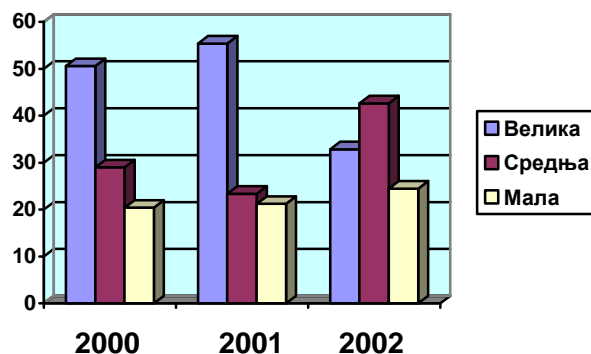
ВЕЛИЧИНА ПРЕДУЗЕЋА	2000	2001	2002
Велика	4,00	4,00	2,00
Средња	6,70	5,70	6,00
Мала	89,30	90,30	92,00
УКУПНО:	100,00	100,00	100,00

Структура броја запослених

Табела 22

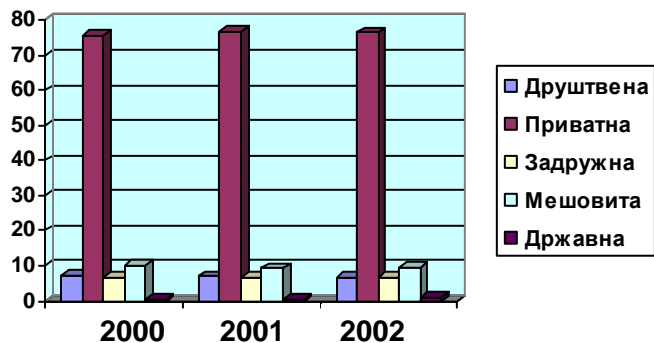
ВЕЛИЧИНА ПРЕДУЗЕЋА	2000	2001	2002
Велика	50,57	55,38	32,89
Средња	29,01	23,39	42,65
Мала	20,42	21,23	24,46
УКУПНО:	100,00	100,00	100,00

Број предузећа – власничка структура

Табела 23

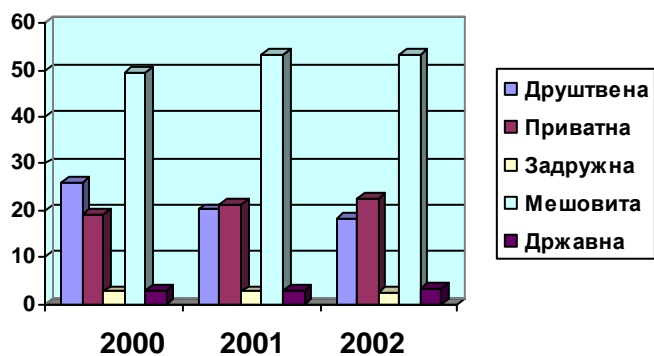
ОБЛИК ВЛАСНИШТВА	2000	2001	2002
Друштвена	7,40	6,86	6,54
Приватна	75,61	76,65	76,51
Задружна	6,50	6,75	6,67
Мешовита	9,99	9,24	9,50
Државна	0,50	0,50	0,78
УКУПНО:	100,00	100,00	100,00

Структура броја запослених

Табела 24

ОБЛИК ВЛАСНИШТВА	2000	2001	2002
Друштвена	25,79	20,13	18,34
Приватна	19,21	21,25	22,60
Задружна	2,58	2,59	2,55
Мешовита	49,62	53,16	53,26
Државна	2,80	2,87	3,25
УКУПНО:	100,00	100,00	100,00

6.4.2 Основни привредни сектори

6.4.2.1 Индустија

Све до краја осамдесетих година инустријска производња је имала тенденцију раста, а максимални обим производње достигнут је 1989. године. Од 1990. године започиње дугогодишњи тренд израженог пада инустријске производње. У појединим годинама долазило је до блажег оживљавања раста инустријске производње (1997. и 1998. године), али је тренд пада био присутан све до средине 2000 године.

У општини Зрењанин заступљене су 31 инустријска грана, а само шест грана учествују у формирању друштвеног производа са више од 75%. Те се гране могу сматрати носиоцима инустријског развоја:

- производња прехранбених производа;
- производња нафте и гаса
- производња хемијских производа;
- производња готових текстилних производа;
- металопрерађивачка инустија;
- производња грађевинског материјала;

У периоду који је за нама доминирала је ресорно ниска производња, са ниским техничко-технолошким садржајем. Таква производња првенствено је била намењена задовољењу потреба домаћег тражишта. У наредном периоду требало би развојне напоре концентрисати на измену наслеђене привредне структуре, са тежњом да се предузећа оспособе за производњу међународно конкурентних производа.

Са становишта искуства из прошлости, расположивих ресурса, природних и других потенцијала, инустријски комплекси који би требали да имају приоритет у будућој извозно оријентисаној развојној стратегији су:

- агроинустријски комплекс,
- нафтно – хемијски комплекс
- металски комплекс и
- текстилни комплекс.

У разматрање се морају укључити и неке друге делатности као што су:

- сектор услуга и
- информатика.

Модел савремене производње, промета и услуга требали би да се заснивају на принципима мрежне организације, којом се остварује комбинација ефеката економије производње и простора са високом флексибилношћу производње.

С обзиром на сада присутан недостатак капитала, приоритет би требало да добију ниско капитално интензивне делатности, које остварују најповољнији нето девизни ефекат. То се у случају Зрењанина односи, пре свега, на производњу хране, текстила, конфекцију и кожно галантерију, производњу лекова и неких хемијских производа. Овакав концепт развоја мора се заснивати на малим и средњим предузећима.

Процес реструктуирања треба да буде усмерен у правцу повећања рентабилности и профитабилности предузећа, чиме се стварају услови за оживљавање инвестиционе активности и модернизацију производње. Од не мањег значаја је стварање способне предузетничке и менаџерске структуре која треба да постане носилац развојних аспирација.

Оријентација на развој конкурентне и оријентисане инустријске структуре Зрењанина суочава се, међутим, са великим ограничењима. Најзначајнија ограничења су недостатак капитала и застарела технологија предузећа.

Производња најдинамичнијих индустријских грана у свету је капитално интензивна, а заснива се на примени савремених технологија, квалификованој радној снази и високом квалитету производа. Насупрот томе, садашњи извоз код нас заснива се на стандардизованим производима мале технолошке сложености и ниским ценама, а почива на јефтиној радној снази.

6.4.2.1.1 Нафтно - хемијски комплекс

У општини Зрењанин хемијски комплекс обухвата производњу средстава за личну и општу хигијену и средстава за хуману медицију.

Хемијска индустрија АД "Luxol" Зрењанин са 174 запослена радника производи средства за личну хигијену: сапуне, шампоне, пасте за зубе, креме. Фирма послује са веома малим степеном коришћења капацитета (40%). Отписаност опреме и основних средстава је врло висока: грађевински објекти отписани су са 60%, опрема чак 95%, компјутери 40%. Планиране инвестиције усмерене су на нове машине у погону козметике и сапунског погона, као и у обртна средства за сировине и репроматеријал, у укупној вредности од 1.000.000 евра.

Развојни програм биће усмерен на освајање нове производње омекшивача и дезинфикатора, као и на допуну асортимана средстава за личну хигијену.

Предузеће «Делта М» д.о.о. Зрењанин послује у саставу Предузећа за трговину и заступање «Делта М» са седиштем у Београду. На комплексу предузећа у Зрењанину постоје две фабрике које припадају различитим организационим јединицама (профитним центрима) предузећа:

1. Фабрика за производњу средстава за заштиту биља (32 запослена) –профитни центар «Делта Агрохемија».
2. Фабрика за производњу детерџената (104 запослена) – профитни центар «Делта ДМД».

Степен искоришћености капацитета у фабрици за производњу средстава за заштиту биља је 80%, а просечна старост опреме 10 година. Ништа од опреме није отписано, а пре две године извршена је аутоматизација линије за пуњење средстава за заштиту биља. У наредном периоду постоји могућност ширења асортимана и повећања производње, али тачан план развоја још увек је у припреми.

Фабрика за производњу детерџената послује са 60% искоришћености капацитета. Комплетна опрема је увозна и стара 5 година. Амортизација основних средстава врши се по утврђеним стопама у финансијској служби предузећа «Делта М». Инвестициони програм на комплексу «Делта М» завршен је изградњом магацинског простора и до краја 2005. године нема уговорених инвестиција. Развојни програм фабрике биће усмерен ка ширењу асортимана производа из палете кућне хемије течних детерџената.

А.Д Југоремедија има седиште фирме има у Нишу, док су њена представништва у Београду и Новом Саду. У њима је смештен медицински маркетинг и регистрација лекова. У производни програм ове фабрике спадају лекови за хуману употребу.

На локацији у Зрењанину је управно-административни део фирме, производна одељења (таблетно, ампулно, одељење за производњу масти и крема, одељење антибиотика, одељење за припрему воде за фармацеутску употребу, паковање, одржавање), лабораторије контроле квалитета, складиште и транспортна служба. Југоремедија осим програма произведеног по сопственој технологији има и производњу производе по лиценци фармацеутске компаније «AVENTIS» и «LEK» из Љубљане.

Југоремедија има 450 стално запослених радника, а око 100 радника повремено раде, зависно од обима производње.

На територији општине Зрењанин послује више организационих делова у склопу НИС «Нафтагас» са седиштем у Новом Саду:

1. НИС “Нафтагас” Нови Сад ОД “Рударски радови” у Зрењанину има погоне:
  - “Транспорт и изградња” са 300 запослених,
  - “Одржавање” са 600 запослених.
2. НИС “Гас” Нови Сад на територији општине Зрењанин има:
  - погон “Одржавање гасовода” са 76 запослених,
  - РЈ “Течни гас” у Елемиру са 53 запослена,
  - РЈ “Гасовод” са 53 запослена,
  - РЈ “Рафинерија гаса” Елемир са 128 запослених
3. НИС “Нафтагас - Промет” Нови Сад има дирекцију за послове промета на мало РЈ “Северни Банат” у Зрењанину са 68 запослених и дирекцију за послове промета на велико РЈ «Зрењанин» са 17 запослених.

Једина фирма чије је седиште у Зрењанину је ДП “Нафтагас - Монтажа” са 267 запослених радника.

Поступак приватизације и организационих промена је на самом почетку.

У области петрохемије у нашој општини послује Фабрика синтетичког каучука, као организациона целина у склопу ХИП «Петрохемија» Панчево, са 391 запосленим радником.

Производни погони подељени су у складу са асортиманом производа:

1. Погон екстракције бутadiensа са главним производом бутadiensом и нуспроизводом рафинатом 1;
2. Погон стирен–бутadiensки каучук (емулзиони SBR) где се као сировина користи бутadiens из првог погона;
3. Погон метил–терц–бутил етер (МВТЕ) са сировином рафинат 1 и нуспроизводом рафинатом 2.

Услед доброг квалитета SBR каучука, мале домаће тражње из комерцијалних разлога и ниског коришћења капацитета у гумарској индустрији у земљи, највећи део готовог производа постао је конкурентна роба у извозу. Просечан удео извоза у последње три године је око 76% укупне производње.

6.4.2.1.2 Металски комплекс

АД “Радијатор” са 429 запослених ради са значајно смањеним степеном коришћења капацитета. Ливница котлова не ради, док ливница железа и радијатора ради у једној смени. Висок је степен отписаности опреме и основних средстава. Предузеће је претежно извозно оријентисано и то на извоз одливака (услужни лив) по наруцби купаца. У структури укупног прихода за 2004. годину приходи од извоза чине 63%.

АД “ШИНВОЗ”, са делатношћу ремонт и производња шинских возила, машиноградња и металоперађивачка делатност и 680 запослених, бележи позитивне помаке у производњи у односу на претходну годину. У 2005. години капацитети се користе са 40% што је за 105% више у односу на претходну годину. Обзиром да је отписаност опреме чак 96%, а основних средстава 70%, значајно се улаже у инвестиције. Из сопствених прихода у одржавање основних средстава предвиђено је улагање од 35 милиона динара, а за набавку нове опреме путем издавања нових акција издвојиће се 18 милиона динара.

У складу са овим програмом и програмом који обухвата ремонт и реконструкцију вучних шинских возила чија је вредност 40.125.000 евра, очекују се веома велики ефекти и значајно бољи резултати пословања. Упосленост ће се повећати за 13%, а обим производње и доходак чак за 328%. Сразмерно улагању, до 2009. године очекује се коришћење капацитета од 100% и повећање извоза за 80%.

6.4.2.1.3 Текстилни комплекс

Текстилна индустрија у општини Зрењанин обухвата производњу рубља, мидерске робе и чарапа.

“Ђокић Сомпану” Д.О.О. упошљава 170 радника. У 2005. години капацитети су коришћени 100% у извозним лон пословима. Очекивана реализација за 2005. годину је 600.000 евра.

За период од наредне три године потписани су уговори са партнерима из Италије и Немачке. Тржишни услови омогућују ново запошљавање јер је евидентно да ће обим послова бити већи.

Стратешка питања за ову фирму су: трајно решавање локације за производњу (у току реализација), запошљавање радника и повећање извоза.

АД “Мидери”, са врло сличним производним асортиманом (производња доњег веша и купаћих костима), као средње предузеће, послује са веома малим степеном коришћења капацитета (26,5% у 2004. години). У развојној оријентацији тежиште је на програму осавремењавања техничке припреме одеће у функцији оспособљавања за брзе одзиве на захтеве тржишта земаља великих потрошача одеће – пројекат осавремењавање техничке припреме, укупне вредности 30.000 евра, чија финансијска конструкција треба да се затвори у 2005. односно 2006. години и да следеће ефекте:

- повећање обима производње за 100%,
- повећање запослености за 80%,
- повећање дохотка за 100%,
- повећање извоза за 80%.

АД Фабрика чарапа “Ударник”, са основном делатношћу производња чарапа, запошљава 300 радника - 80% чине жене.

Производни капацитети користе се 100% у четири смене.

У току 2005. године активности су усмерене на реализацију пројекта за извоз чарапа, чија је вредност 2.500 евра. Ефекти улагања у пројекат биће у повећању обима производње за 10% и повећању извоза за 10%.

6.4.2.1.4 Агрокомплекс

Општина Зрењанин располаже са 132.849 ха укупних површина, од чега је 86.382 ха обрадиво, а 46.467 ха необрадиво. Од укупних ораничних површина 67 % је у поседу сељачких газдинстава док је 33 % у поседу пољопривредних предузећа и земљорадничких задруга.

Просечна величина поседа код индивидуалних пољопривредних произвођача је око 4 ха, док је веома мали број већи од 10 ха. На територији општине Зрењанин доминира ратарска производња на ораничним површинама. Основни ратарски производи су житарице (кукуруз и пшеница), индустријско биље (шећерна репа и сунцокрет), док поврће као најинтензивније културе заузимају свега око 5 % површина. У табели 1. дати су подаци о површинама под најзначајнијим културама, у табели 2. дати су подаци о производњи и

оствареним просечним приносима док је у табели 3. дат приказ сточарске производње у општини Зрењанин по подацима Републичког завода за статистику.

Основне карактеристике индивидуалних пољопривредних газдинстава су:

- природни карактер производње,
- нижи приноси у односу на пољопривредна предузећа,
- слаба организованост у земљорадничке задруге,
- велики број старачких домаћинстава (без активне радне снаге),
- велики број мешовитих газдинстава (који део прихода стичу од пољопривреде, а део из других привредних области).

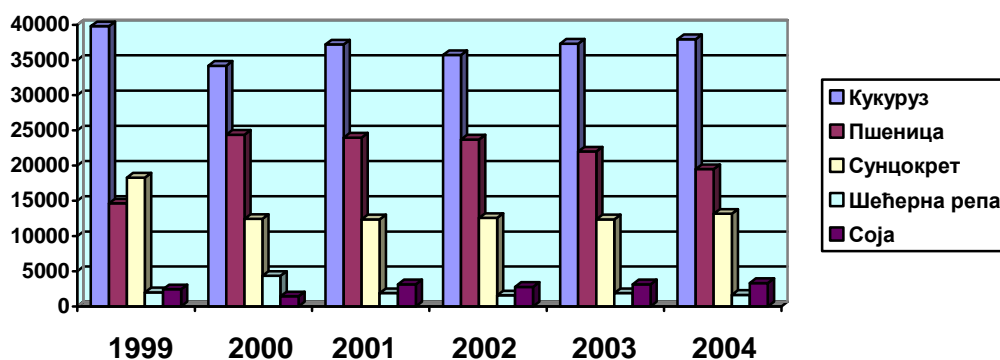
Основне карактеристике пољопривредних предузећа:

- слаба техничка опремљеност и застарела механизација,
- већи број запослених од потребног броја,
- неповољни економски резултати,
- претежно друштвена својина.

Табела 25. Површине под основним пољопривредним културама

- ha

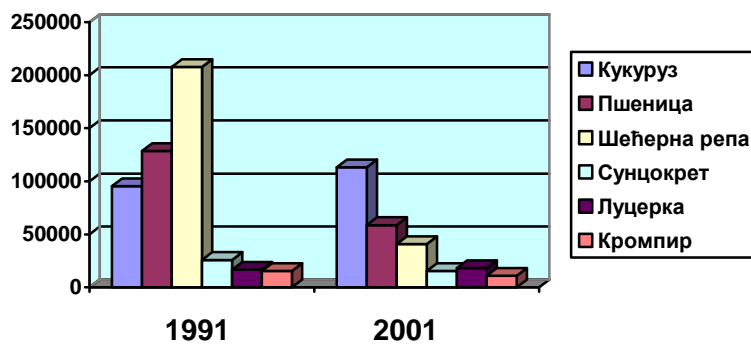
Ред. Бр.	КУЛТУРА	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1.	Кукуруз	39.777	34.160	37.190	35.700	37.300	37.950
2.	Пшеница	14.638	24.390	23.979	23.700	22.007	19.500
3.	Сунцокрет	18.287	12.450	12.383	12.583	12.383	13.180
4.	Шећерна репа	2.023	4.350	1.900	1.574	1.900	1.650
5.	Соја	2.435	1.446	3.161	2.795	3.161	3.320

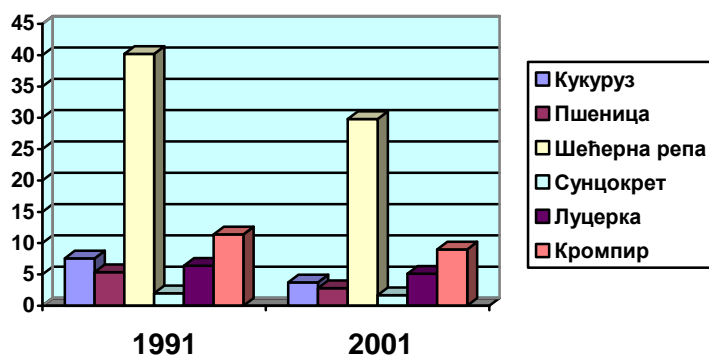
Табела 26. Ратарска производња

Ред. бр.	КУЛТУРА	1991		2002	
		Производња (тона)	Принос t/ha	Производња (тона)	Принос t/ha
1.	Кукуруз	95.518	7,59	113.150	3,74
2.	Пшеница	128.556	5,38	58.754	2,81
3.	Шећерна репа	207.691	40,2	40.741	29,8
4.	Сунцокрет	25.856	1,98	15.528	1,7
5.	Луцерка	16.703	6,4	18.259	5,1
6.	Кромпир	15.541	11,41	11.029	9,0

Производња (тона)

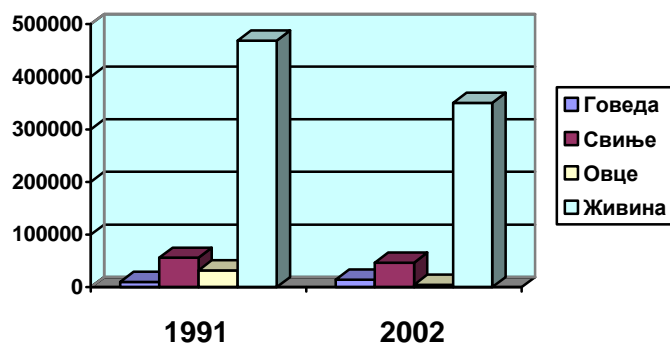

Принос (t/ha)

Табела 27. Сточарска производња

Ред. бр.	НАЗИВ	1991.	2002.
1.	Говеда	9.958	14.543
2.	Свиње	56.120	46.737
3.	Овце	32.166	4.762
4.	Живина	468.744	350.400

Конкурентност примарне пољопривредне производње због изражених специфичности (дуг производни процес, велики утицај природних фактора производње, спор обрт капитала, производња стратешких производа) може се посматрати једино интегрално са агронустијским комплексом (примарна пољопривредна производња и прехранбена индустрија).

Предности агроиндустријског комплекса су следеће:

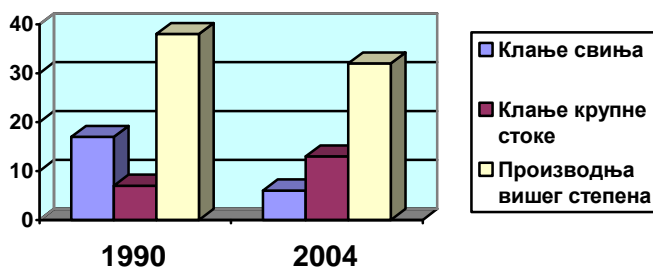
- повољни климатски (пре свега земљишни) услови за примарну пољопривредну производњу,
- висок степен научног и техничког прогреса,
- традиција у производњи и квалификована радна снага,
- изграђеност капацитета за прераду пољопривредних производа.

Потенцијал за раст пољопривредне производње је значајније повећање приноса основних пољопривредних производа који су последњих неколико година знатно нижи него што омогућује генетски потенцијал сорти и хибрида у просечним условима производње.

Током деведесетих година, а због опште кризе у земљи, долази до значајног опадања приноса у пољопривреди и до драстичног пада коришћења капацитета у прерађивачкој индустрији. У ДД "БЕК" индустрији меса у 1990. и 2004. години проценат искоришћености капацитета је:

Табела 28

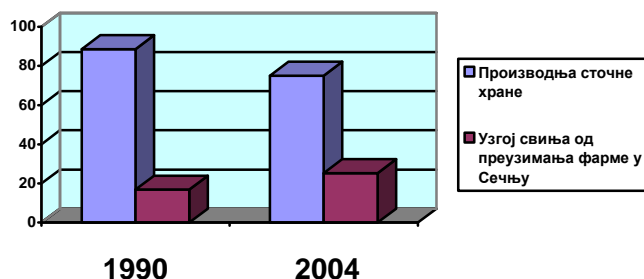
Производња	Процент коришћења капацитета	
	1990	2004
Клање свиња	17	6
Клање крупне стоке	7	13
Производња вишег степена Финализације	38	32

У АД "Суперпротеин" проценат искоришћености капацитета је:

Табела 29

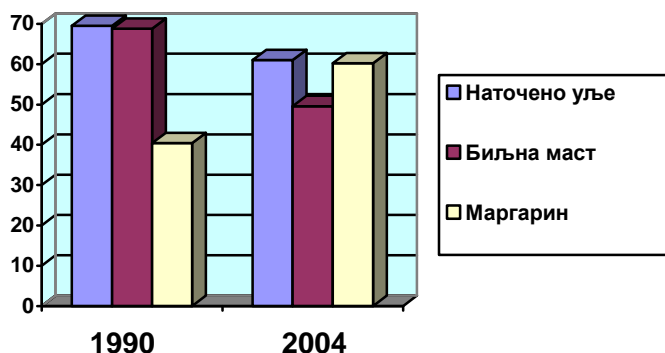
Производња	Процент коришћења капацитета	
	1990	2004
Производња сточне хране	88,57	75
Узгој свиња од преузимања фарме у Сечњу	16,88	25,33

У АД "Дијамант" индустрији биљних уља и масти проценат коришћења капацитета је:

Табела 30

Производња	Процент коришћења капацитета	
	1990	2004
Наточено уље	69,5	61,0
Биљна маст	68,8	49,6
Маргарин	40,4	60,2

Успешном приватизацијом АД "Млекопродукт" од стране француске фирме "Бонгрен" у поменутој индустрији производња је повећана у 2005. години за 45% у односу на 2004. годину. Како би се продало све што се произведе, кренуло се у извозне послове са Босном и Херцеговином, Македонијом, Хрватском, а рачуна се и на тржишта Бугарске и Румуније те је неопходно значајно повећати инвестиције у текућу производњу и развој.

Стратешки правци развоја пољопривреде базирају на приватизацији агроиндустријског комплекса (пољопривредна предузећа и задруге као и индустрије базиране на преради пољопривредних производа), као и на развоју малих и средњих предузећа што ће створити реалне претпоставке за интензивирање производње. Приватизовано је свега пет пољопривредних предузећа: "Златица" Лазарево, П.П. "Банатски Деспотовац", П.П. "Слога" Перлез, З.Д.Д. "Тараш" и А.Д. "Јединство" Бело Блато.

Код прерађивачке индустрије приватизација је окончана у следећим предузећима: А.Д. "Дијамант", А.Д. "Банат-семе" и А.Д. "Млекопродукт".

За успешан развој пољопривредних предузећа и агроиндустријског комплекса морају се омогућити следећи услови: стварање тржишног амбијента, уз минималну заштиту државе (стратешки производи); нужно је отварање тржишта, уз прихватљиве облике заштите домаће производње. Један од битних фактора за развој пољопривреде је

постојање правне државе, која ће гарантовати испуњавање уговорених обавеза државе према агрокомплексу.

Интерни услови развоја подразумевају:

- стварање услова за повећање економске ефикасности,
- интензивирање свих видова производње,
- оптимизирање структуре производње,
- економско повезивање,
- ефикасно управљање и руковођење,
- постојање стимулативног система мотивације.

Интеграционим процесима треба омогућити стварање великих пословних система који ће бити економски способни да на домаћем и светском тржишту опстану у конкуренцији са великим мултинационалним компанијама за производњу хране.

За укупан развој сељачких газдинстава нужно је њихово укрупњавање што ће омогућити ефикаснију и интензивнију пољопривредну производњу.

Друга могућност развоја индивидуалног пољопривредног сектора је прерада односно финализиција сопствене примарне пољопривредне производње. Најзначајнији фактори који утичу на развој овог сектора пољопривреде су менаџмент, финансирање, тржиште, природни услови и организована подршка државе.

Најзначајније могућности развоја малих и средњих предузећа у пољопривреди су:

- производња специфичних врста хлеба и пецива,
- прерада кукуруза (квасац, алкохол и др.),
- еколошка амбалажа од жетвених остатака,
- енергетски брикети од остатака производа пољопривреде и шумарства,
- производња и прерада поврћа (замрзавање и топла прерада),
- прерада воћа (хладњаче за чување и паковање; компоти и пастеризовано воће; сушено воће),
- прерада сточарских производа,
- производња и прерада речне рибе,
- производња и прерада печурки,
- производња предмета од прућа,
- производња уметничких сувенира од материјала биљног порекла.

6.4.2.1.5 Туризам

Угоститељство и туризам, као и привреда у целини, пословали су у последњој деценији XX века у амбијенту који им није погодновао. Изложени су били деловању многобројних, изузетно неповољних, фактора економске и политичке природе, који су из међународног окружења битно утицали на услове привређивања и лимитирајуће деловали на могућности развоја. Развој у овој области био је успорен и деловањем бројних других фактора (низак ниво инвестиционих улагања, пад животног стандарда становништва). У таквим околностима, туристички промет у општини Зрењанин забележио је значајан пад – 36,4% у броју посетилаца и 29,4% у броју ноћења посетилаца. Почетком XXI века приметни су знаци опоравка у области угоститељства и туризма: у 2002. години број туриста мањи је за 21,2% у односу на 1990. годину, а број њихових ноћења је чак већи за 6,7%.

Материјална основа угоститељства у општини Зрењанин (нарочито смештајни капацитети) ограничава могућности развоја туризма. Општина Зрењанин располаже 451 лежајем у објектима за смештај – 430 су основни, а 21 помоћни. Сви се налазе у основним

смештајним капацитетима. Инострани туристички промет реализује се готово искључиво (95-98%) у два објекта, у хотелима "Војводина" и "Сибила". Структура смештајних капацитета, а нарочито њихов квалитет (највећи број смештајних капацитета егзистира преко 30 година без значајнијих улагања у побољшање њиховог квалитета, а један број се налази у толико лошем стању да објекти нису ни категоризовани) не удовољавају захтевима савремене туристичке тражње. Број угоститељских објеката који пружају услуге исхране и пића на територији општине Зрењанин је довољан, али им је структура неодговарајућа (углавном ресторани, бифеи и киосци). Мали је број квалитетних и специјализованих ресторана, а посебно оних који у понуди имају заступљено војвођанско кулинарство или оних који могу дати препознатљиво обележје угоститељској понуди града.

Угоститељство као делатност карактерише високо учешће живог рада тако да квалитет услуге и однос према госту може значајно утицати на резултате пословања. Квалификациона структура запослених није, међутим, на потребном нивоу. У угоститељству је у 2002.години било запослено 889 радника што је чинило 2,6% укупног броја запослених у Општини. Укључујући и туристичко посредовање (49 радника) ово учешће износи 2,8%. Од 2002.години присутна је тенденција значајног смањења броја радника у угоститељству, углавном због власничких, структурних и организационих промена.

Путничке агенције дуги низ година биле су оријентисане на одвођење туриста – локалног становништва у туристичке центре. Зрењанин је важио за јако емитивно туристичко подручје у коме становништво има изграђене навике путовања. Просторно сужавање домаћег туристичког тржишта у последњој деценији XX века, пад животног стандарда становништва и појачана конкуренција, условили су да се путничке агенције ангажују и на плану развоја рецептивног туризма, на довођењу туриста у нашу средину.

Основне карактеристике туристичког промета у општини Зрењанин су:

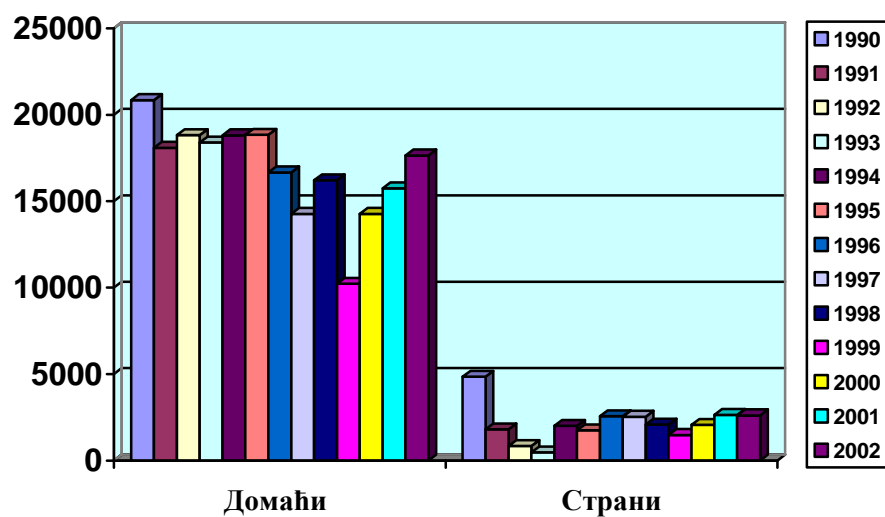
- низак ниво туристичког промета изражен у апсолутном и релативном износу (у 2002.години регистрован је 20.251 посетилац и 51.430 њихових ноћења што је чинило 7,2% односно 7,1% у укупном туристичком промету АП Војводине);
- превладавање пословних разлога као основног мотива доласка посетилаца;
- раст броја ђачких екскурзија;
- условљеност иностраног туристичког промета могућношћу пласмана понуде ловног туризма;
- домаћи туризам даје основно обележје туристичком промету (његово учешће у структури укупног туристичког промета креће се између 85% и 90% што, приближно, одговара и структури туристичког промета на нивоу Покрајине);
- мала просечна дужина боравка посетилаца (која је од 2000. године у порасту и у 2002.години износи 2,5 дана);
- низак ниво коришћења смештајних капацитета (око 30%);
- мала туристичка потрошња, која се готово у потпуности реализује у угоститељству.

Туристички промет у општини Зрењанин у периоду 1990 - 2002. године – Табела 31

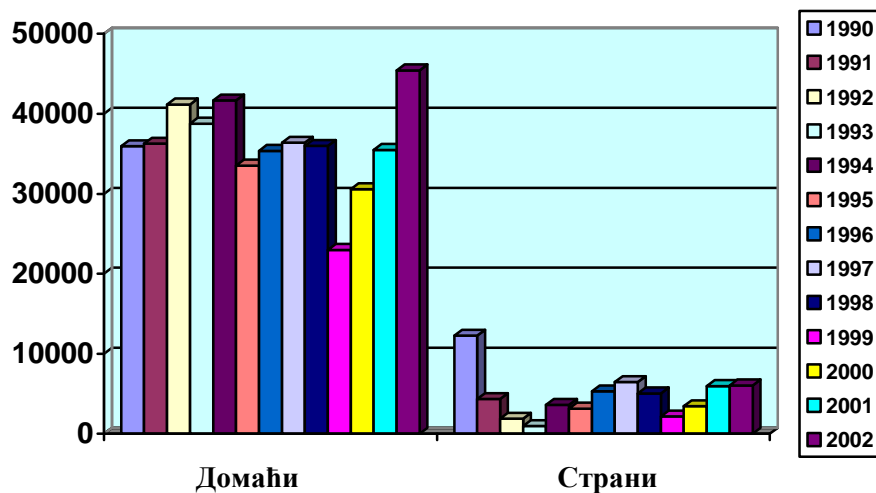
Година	Туристи			Ноћења туриста		
	укупно	домаћи	страни	укупно	домаћи	страни
1990.	25.698	20.847	4.851	48.192	35.943	12.249
1991.	19.888	18.085	1.803	40.591	36.267	4.324
1992.	19.663	18.819	844	43.064	41.180	1.884
1993.	18.864	18.394	470	39.733	38.775	958
1994.	20.824	18.814	2.010	45.270	41.668	3.602

1995.	20.589	18.837	1.752	36.673	33.526	3.147
1996.	19.230	16.660	2.570	40.645	35.361	5.284
1997.	16.807	14.271	2.536	42.817	36.379	6.438
1998.	18.294	16.208	2.086	41.015	35.982	5.033
1999.	11.706	10.224	1.482	25.126	22.974	2.152
2000.	16.342	14.273	2.069	34.003	30.571	3.432
2001.	18.384	15.740	2.644	41.437	35.488	5.949
2002.	20.251	17.640	2.611	51.430	45.414	6.016

Туристи

Ноћење туриста

Циљеви развоја туризма су у функцији подстицања развоја приоритетних области и стицања добити, при чему је од изузетне важности допринос туризма очувању и заштити животне средине.

Посебни циљеви развоја туризма у општини Зрењанин су: комплетирање и заокруживање постојеће туристичке понуде као и интензивирање њеног коришћења, подизање квалитета угоститељских и туристичких услуга, развој малих и средњих предузећа у овој области као основе употпуњавања туристичке понуде и бржег запошљавања, повећање обима туристичког промета, боље коришћење смештајних капацитета, побољшање позиције на туристичком тржишту, стимулисање, поред економске као основне, и социјалне функције туризма, посебно у сфери здравствене и спортске рекреације, спорта и едукације деце и младих, као и унапређење услова за дневни и недељни одмор и рекреацију становништва уређењем излетишта, туристичким и комуналним опремањем, уређењем ловишта, културно-историјских споменика.

Како би се циљеви развоја могли реализовати, неопходно је обезбедити конзистентност и ефикасност у одлучивању и усмеравању активности у овој области, односно да развојна политика буде заснована на следећим критеријумима:

- компатибилност са системом вредности друштва, односно друштвеним циљевима развоја,
- концепт одрживог – усклађеног развоја туризма, односно његова економска, еколошка, демографска и свака друга усклађеност на конкретном подручју,
- уважавање дугорочних потреба, интереса и жеља потрошача,
- развој домаћег туризма, као основе туристичког промета,
- оријентисаност туристичке понуде ка специфичним тржишним сегментима,
- заснованост на концепту регионализације туристичких простора,
- подстицање развоја малих и средњих предузећа,
- коришћење резултата истраживања туристичког тржишта на свим нивоима,
- усаглашеност комуналне инфраструктуре са потребама туризма,
- комплементарност садржаја туристичке понуде,
- специјализација угоститељских објеката,
- отварање установа културе ка туризму.

Развојне перспективе угоститељства и туризма у општини Зрењанин заснивају се на дефинисању објективног места ове делатности и доприноса који она може дати развоју и афирмацији града, општине, као и насељених места.

Развој туризма заснива се на следећим видовима:

- ловни туризам,
- здравствени туризам,
- излетнички туризам,
- наутички туризам,
- културно-манifestациони туризам.

Ловни и риболовни туризам свакако је најатрактивнији сегмент туристичке понуде Општине, посебно за инострано тржиште. Он је до 1990.године био за угоститељско-туристичка предузећа и најважнији с обзиром да је представљао значајан извор девизних прихода.

Повратком наше земље на међународно туристичко тржиште, а имајући у виду да је овај регион представљао једно од најзначајнијих ловних подручја у Војводини (фонд тзв. ситне дивљачи која живи на пољопривредном земљишту), стварају се претпоставке да ловци из Италије и Немачке поново чине основ иностраног туристичког промета у општини Зрењанин у обиму у коме су то чинили до 1990. године. Ради остварења тог циља неопходно је усмерити активност ка повећању фонда дивљачи, побољшању станишних

услова, уређењу ловишта, планском одстрелу дивљачи, као и промотивном наступу на иностраном тржишту.

Здравствени туризам је са најдужом традицијом у Општини. "Бања Русанда" почела је да ради 1867. године. Овај локалитет, део насељеног места Меленци, са познатим и признатим лековитим својствима проглашен је за бањско подручје те су створени услови да се, уз здравствену функцију као примарну, развија и туристичка. У непосредној близини бањског центра је преноћиште "Липов цвет" са спортским теренима. Специјална болница за физикалну медицину и рехабилитацију "Русанда" Меленци шири делатност и на организовање опоравка радника и пензионера, припрему врхунских спортиста и пружање услуга превентивног опоравка. На овом подручју постоји потреба и интересовање да се, категоризацијом соба за издавање односно кућа и станова за одмор, повећа број смештајних јединица и изградња нових смештајних капацитета.

Излетнички туризам. Основу развоја овог вида туризма чини локалитет Лукино Село – Ечка, који је по квалитету, бројности и разноврсности фактора туристичке понуде најатрактивнији на подручју општине Зрењанин (Специјални резерват природе "Стари Бегеј – Царска бара", рибњак "Ечка", културно-историјски споменици Ечке, Уметничка колонија, хотел "Сибилла", преноћиште "Каштел", „Етносело“ Бело Блато, итд.). Екскурзиони туризам, који последњих година добија на значају, доприноси остварењу друштвених, образовних, едукативних и културних утицаја па на значају добија друштвена улога туризма. Специјални резерват природе "Стари Бегеј – Царска бара" станиште је 240 (?) врста птица и пружа могућност за развој туризма везаног за тзв. посебна интересовања (фото сафари, посматрање птица као хоби). Могућности, међутим, нису искоришћене у довољној мери, посебно ако се има у виду да на иностраном туристичком тржишту за овим видом туризма постоји тражња која бележи сталан раст.

Израдом пројектне документације започета је активност на реализацији програма развоја туризма подручја ченђанских језера. На овом локалитету постоје могућности за развој различитих видова туризма. Ченђанска језера привлаче љубитеље природе и риболова, а током лета их посећује велики број купача, нарочито младих, као и излетници из Београда, Зрењанина, Панчева. Валоризацијом туристичких потенцијала, израдом туристичке инфраструктуре и других пратећих садржаја, укључивањем комплементарних делатности у туристичку понуду (пољопривреде, занатства, мале привреде), уз адекватне мере заштите природе, створиће се услови за плански развој туризма, посебно домаћег, што је значајно са аспекта његових вишеструких економских, социјалних, демографских, еколошких и других ефеката.

Излетиште на Тиси је делимично уређено и опремљено садржајима потребним за купање и рекреацију, а постоје могућности и за развој наугичког туризма. Угоститељску понуду овог локалитета чине рибљи специјалитети. Реке Тамиш и Бегеј за сада не представљају неки нарочити туристички потенцијал.

Понуда излетничког туризма усмериће се ка локалној и регионалној тражњи и успостављању токова туристичке размене који прате привредну и друге облике сарадње.

Културно-манifestациони туризам. Развој овог вида туризма усмериће се на:

- синхронизовану сарадњу свих учесника у дефинисању и промоцији културне понуде Општине;
- унапређење програма манифестација које могу значајније повећати туристички промет (Дани пива, "Лала", Sunflower, INO-COOP);
- учешће у пројекту Дани европске баштине у циљу представљања туристима, али и локалном становништву, културне баштине града и Општине;
- регионално повезивање у циљу стварања атрактивнијег туристичког производа шире укључивање елемената фолклора у туристичку понуду;
- организација фестивалских и сајамских манифестација,

- промоција световних и сакралних културних вредности,
- боље коришћење историјских специфичности,
- даље јачање водичке службе у туризму;
- представљање културне понуде на туристичким сајмовима и израду њене интернет презентације;
- израду штампаног материјала Календар приредби и манифестација;
- сагледавање могућности да израда идејног решења сувенира града буде заснована на културним елементима.

6.4 Структурне карактеристике привреде општине Зрењанин – пословање привредних области у 2002. години

Пословна активност и финансијски резултати пословања зрењанинске привреде детерминисани су условима привређивања у земљи, на шта указује и сличност у тенденцијама оствареним у привреди општине, Покрајине и Србије.

Пословање зрењанинске привреде, као уосталом и привреде Војводине и Србије, у периоду после 2000. године, обележено је транзиционом рецесијом. Производња – индустријска и пољопривредна, као и укупна привредна активност бележе стагнацију или пад. Недовољна пословна активност и ниско коришћење капацитета за последицу имају исказивање губитака и ниску добит. У 2002. години губитак у привреди општине Зрењанин био је већи од добитка за 3,8 пута (у привреди Покрајине губитак је био већи од добитка за 1,9 пута).

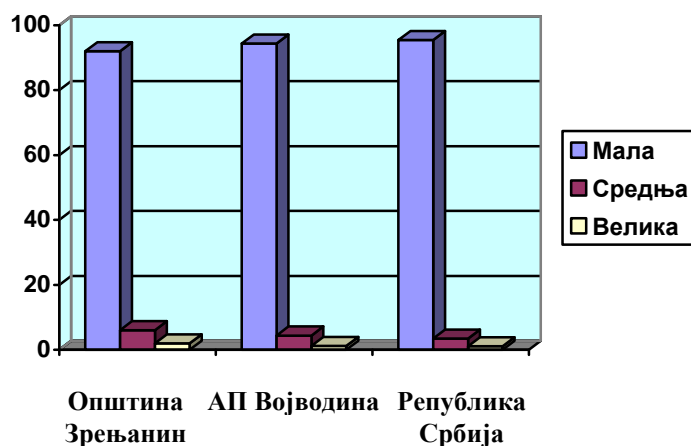
6.5 Структура предузећа по величини и својини

У општини Зрењанин регистровано је око 1500 предузећа, од којих је 50% активно. Посматрано по величини, најзаступљенија су мала и средња предузећа (МСП) 98%. Што се тиче власничке структуре, она је следећа: 76,5% су приватна предузећа, 9,50% мешовита, 6,67% задружна, 6,54% друштвена и 0,78% државна.

Активна предузећа (по величини) у 2002. години – Табела 32

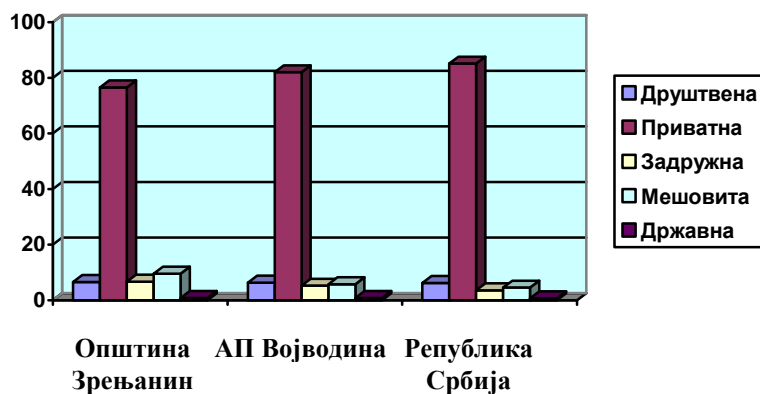
- Структура (%)

Величина пред.	Општина Зрењанин	АП Војводина	Република Србија
Мала	92,00	94,40	95,41
Средња	6,00	4,40	3,50
Велика	2,00	1,20	1,09
Укупно	100,00	100,00	100,00

Активна предузећа (својинска структура) у 2002. години – Табела 33
- Структура(%)

Облик својине	Општина Зрењанин	АП Војводина	Република Србија
Друштвена	6,54	6,30	6,20
Приватна	76,51	82,00	85,10
Задружна	6,67	5,20	3,57
Мешовита	9,50	5,70	4,50
Државна	0,78	0,80	0,63
Укупно	100,00	100,00	100,00

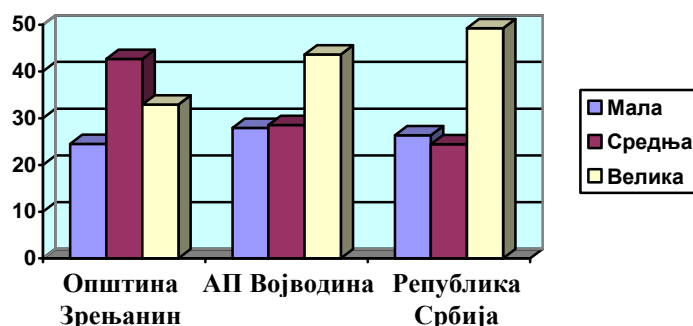
6.6 Структура запослених у предузећима по величини и својини

У великим предузећима запослено је 32,89% радника, у средњим 42,64%, а у малим предузећима 24,47% укупно запослених у привреди општине.

Запослени у активним предузећима (по величини) у 2002. години – Табела 34

- Структура(%)

Величина пред.	Општина Зрењанин	АП Војводина	Република Србија
Мала	24,47	27,90	26,34
Средња	42,64	28,50	24,43
Велика	32,89	43,60	49,23
Укупно	100,00	100,00	100,00

Када је у питању структура запослених у предузећима по својини, највећи број запослених је у мешовитим предузећима (53,26%), затим у приватним (22,60%), друштвеним (18,34%), док је најмањи у задружним и државним предузећима.

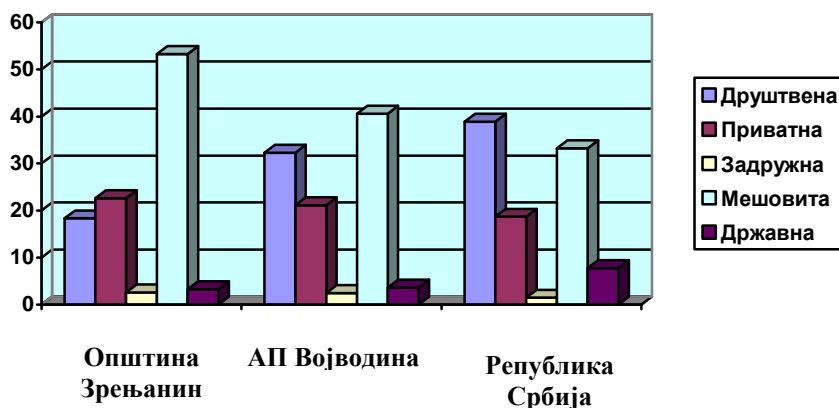
Запослени у активним предузећима (по власништву) у 2002. години – Табела 35

- Структура(%)

Облик својине	Општина Зрењанин	АП Војводина	Република Србија
Друштвена	18,34	32,30	38,89
Приватна	22,60	21,10	18,68
Задружна	2,55	2,40	1,44
Мешовита	53,26	40,60	33,24
Државна	3,25	3,60	7,75
Укупно	100,00	100,00	100,00

У периоду 2000-2002. година уочава се тенденција пораста броја запослених у приватним предузећима (2000. године 19,21%, 2001. године 21,25% и 2002. године 22,60%), уз истовремено смањење броја запослених у друштвеним предузећима (2000. године 25,79%, 2001. године 20,13% и 2002. године 18,34%).

Подаци о кретању запослености по власничкој структури предузећа указују на приватизационе токове у нашој привреди.

6.7 Индикатори пословања предузећа по величини и својини

Пословни резултати, посматрано по величини и власништву предузећа, указују на следеће:

- више од половине привредне активности, односно укупних прихода и укупних расхода (51,85 % прихода и 51,25 % укупних расхода) остварује се у великим предузећима, која чине свега 2% од броја регистрованих предузећа;
- највећи број радника запослен је у малим и средњим предузећима (61%), док 39% радника ради у великим предузећима;
- посматрано по власничкој структури, највећи број запослених (53,26%) ангажован је у мешовитим предузећима;
- највећа маса губитака сконцентрисана је код мешовитих предузећа, где је и губитак по раднику највећи. Посматрано по величини предузећа, губици по раднику су највећи код великих предузећа, а најнижи код малих предузећа;
- добит по раднику највиша је код малих предузећа, као и код приватних, док је код друштвених далеко најнижа;
- покривеност укупних расхода укупним приходима, као и пословних расхода пословним приходима остварује се код приватних предузећа.
- Може се констатовати да је ефикасност пословања малих, односно приватних предузећа на вишем нивоу у поређењу са осталим предузећима.

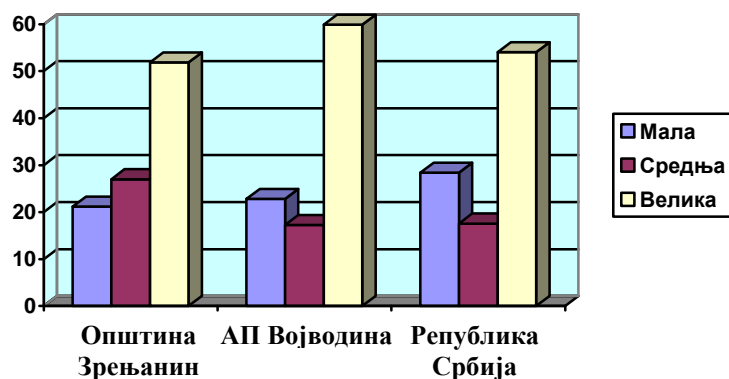
Основни индикатори пословања предузећа у 2002. години (по величини) – Табела 36

- Структура(%)

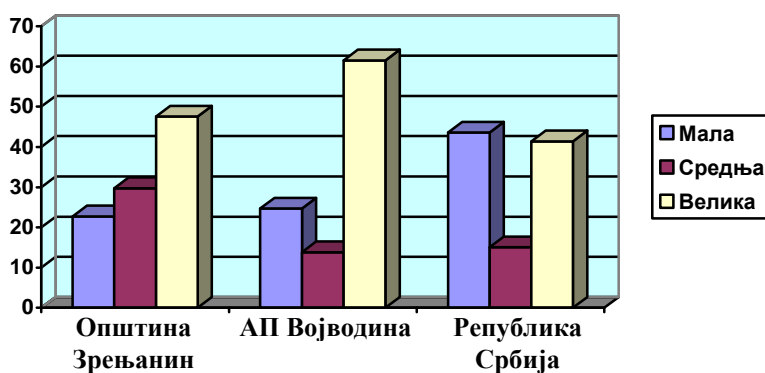
Велич.	Укупан приход			Нето добит			Губици		
	Зрењ.	АПВ	РС	Зрењ.	АПВ	РС	Зрењ.	АПВ	РС
Мала	21,15	22,80	28,40	22,72	24,70	43,56	26,03	24,60	22,81
Сред.	27,00	17,30	17,59	29,75	13,80	15,06	34,13	24,30	20,61
Вел.	51,85	59,90	54,02	47,53	61,50	41,38	39,84	51,10	56,58
Укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Укупан приход

Нето добит (%)

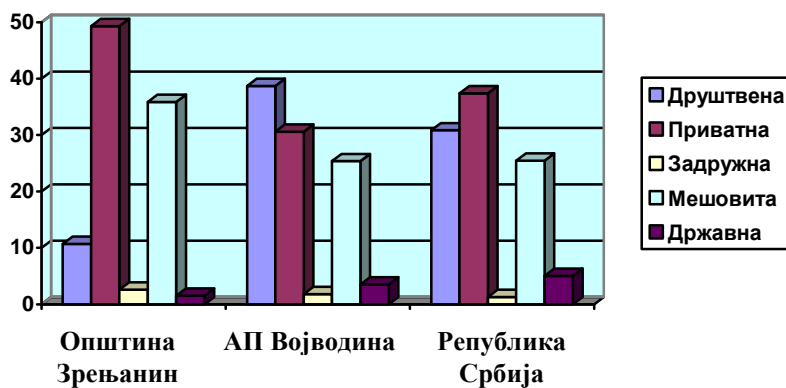

Основни индикатори пословања предузећа у 2002. години (по власништву) – Табела 37

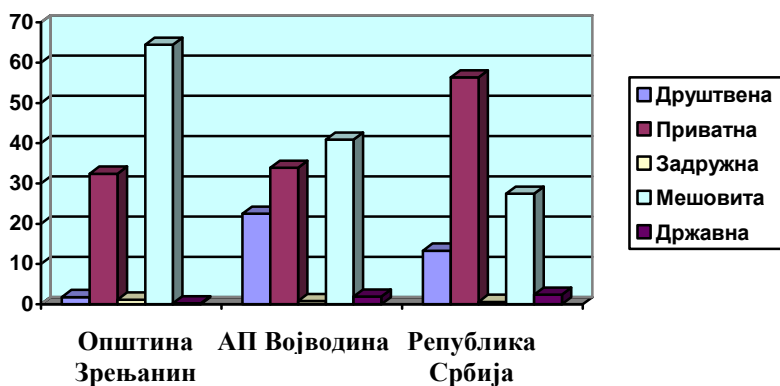
- Структура (%)

Својина	Укупан приход			Нето добит			Губици		
	ЗР	АПВ	РС	ЗР	АПВ	РС	ЗР	АПВ	РС
Друшт.	10,72	38,70	30,85	1,76	22,50	13,32	29,52	42,00	39,41
Прив.	49,32	30,60	37,39	32,42	33,90	56,32	10,04	13,20	14,29
Задруж	2,60	1,80	1,27	1,15	0,80	0,57	1,01	2,40	1,43
Мешов	35,86	25,40	25,46	64,43	40,90	27,43	58,63	37,10	30,90
Држ.	1,50	3,50	5,03	0,24	1,90	2,35	0,80	5,30	13,97
Укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

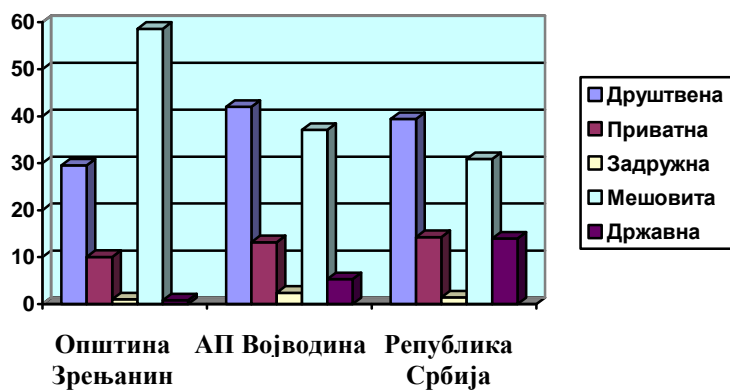
Укупан приход (%)

Нето добит (%)

Губици (%)

6.8 Индикатори пословања предузећа по делатностима

Посматрано по делатностима, највећи утицај на пословање зрењанинске привреде имају предузећа из области индустрије, која запошљавају преко 50% укупно запослених у привреди општине. У индустрији се остварује око 60% укупних прихода, укупних расхода и добити. Предузећа из области индустрије остварују преко 85% прихода од извоза оствареног у општини.

Активна предузећа и број запослених (по делатностима) у 2002. години – Табела 38

- Структура(%)

Област	Број предузећа			Број запослених		
	Зрењанин	АПВ	РС	Зрењанин	АПВ	РС
Индустр.	16,00	19,45	19,52	52,80	54,21	49,94
Пољоп.	9,00	8,10	4,84	12,44	11,23	5,68
Шумар.	-	0,12	0,25	-	14,45	0,60
Водопр.	0,10	0,13	0,08	1,02	3,04	0,28
Грађев.	3,60	4,81	5,12	10,35	3,17	6,38
Саобр.	2,60	2,76	3,18	4,66	1,84	9,28
Тргов.	48,00	44,34	43,67	10,33	5,33	11,93
Угост.	3,60	1,76	1,95	1,48	1,26	2,33
Занатс.	3,30	2,73	3,46	1,21	1,62	1,87
Стам.ком.	0,60	1,02	0,76	1,96	0,43	3,59
Фин. и др.	9,23	11,54	13,11	1,96	0,02	4,25
Остало	3,97	3,24	4,06	1,80	3,40	3,87
Укуп.	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Основни индикатори пословања предузећа (по делатностима) у 2002. години – Табела 39

- Структура(%)

Облас	Укупан приход			Нето добит			Губици		
	Зрењ.	АПВ	РС	Зрењ.	АПВ	РС	Зрењ.	АПВ	РС
Индустрија	61,76	61,95	48,58	64,11	67,97	40,72	42,01	56,40	47,61
Пољоп.	9,24	9,09	4,48	4,85	5,68	2,37	8,75	12,17	5,77
Шумар	-	0,01	0,32	-	0,02	0,03	-	0,01	0,04
Водопр	0,21	0,10	0,16	-	0,03	0,03	1,05	0,39	0,23
Грађев.	4,41	2,35	3,61	14,98	3,06	4,58	17,85	4,16	4,24

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Саобр.	2,95	1,50	6,47	0,44	3,99	10,88	3,15	2,54	13,27
Тргов.	16,19	17,76	25,12	11,45	12,66	17,28	14,59	11,03	12,16
Угост.	0,36	0,59	0,90	0,17	0,32	0,29	1,28	1,17	1,97
Занатс.	0,48	0,54	1,11	0,04	0,53	0,85	5,83	1,89	1,25
Стам.ко	2,76	2,16	2,16	0,88	1,68	1,39	4,68	5,47	4,81
Фин. и др.	1,20	3,05	5,25	3,00	2,69	18,94	0,82	4,00	6,56
Остало	0,44	0,90	1,84	0,08	1,37	2,64	-	0,77	2,09
Укуп.	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

У области трговине налази се највећи број предузећа (48%), а трговина, после индустрије, највише учествује у оствареном приходу (16,19%). У овој области запослено је преко 10% укупно запослених.

У пољопривреди, која запошљава преко 12% укупно запослених, остварује се 9,24% прихода, 4,85% добити и 8,75% губитака.

Висок проценат отписаности средстава указује да привреда, а посебно индустрија послује са застарелом и дотрајалом опремом- просечна отписаност опреме је око 90%. У појединим индустријским гранама ради се са скоро сасвим отписаном опремом. Услед дугогодишњег пословања у отежаним условима и недовољног издвајања за амортизацију, привреда није у могућности да врши значајнија улагања. Инвестициона активност, као последица опште ситуације у привреди и друштву, сведена је на минимум и односи се, углавном на инвестиционо одржавање, реконструкције и поправке.

Упосленост индустријских капацитета, имајући у виду сужено тржиште, проблеме везане за недостатак сопствених и ограничених и скувих кредитних средстава, је недовољна. Производни капацитети се користе у просеку испод 50%.

6.9 Зараде

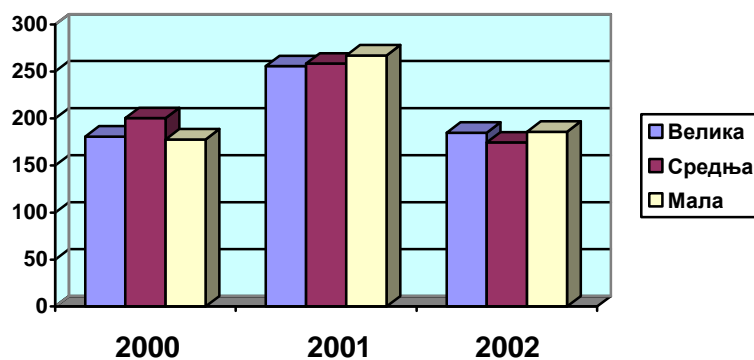
Подаци о зарадама у периоду 2000 – 2002. године указују на следеће:

- просечне месечне нето зараде по запосленом, посматрано по величини предузећа, највише су у великим предузећима, где је у све три посматране године однос нивоа зарада највећи (просечне зараде у односу на просечне зараде у укупној привреди);
- посматрано по својинској структури, однос нивоа зарада је највећи код државних предузећа, где су просечне зараде највише.

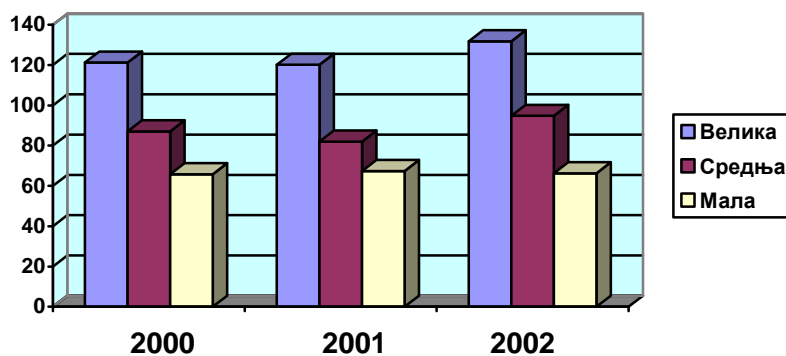
Просечне месечне нето зараде по запосленом (према величини предузећа) – Табела 40

Величина	2000		2001		2002	
	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа
Велика	180,9	121,2	255,7	120,1	185,0	131,8
Средња	200,5	87,1	258,3	82,0	174,6	94,8
Мала	177,7	65,8	267,1	67,4	186,0	66,3
УКУПНО	183,3	100,0	257,3	100,0	181,3	100,0

Индекс

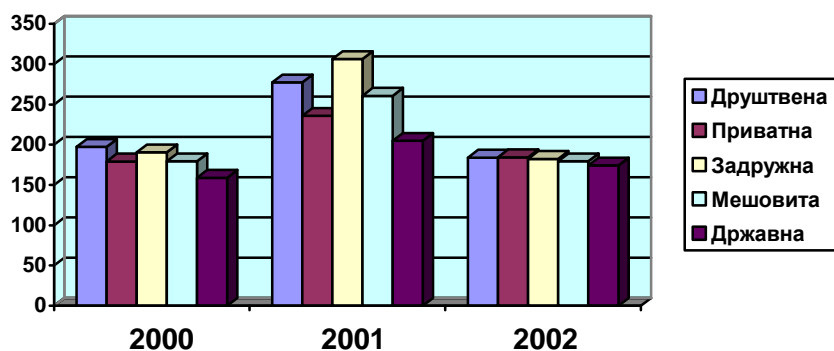
Однос нивоа

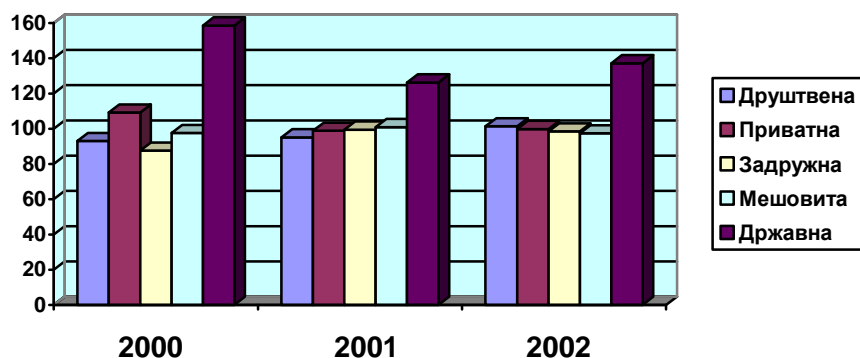
Просечне месечне нето зараде по запосленом (према власништву) – Табела 41

Власничка структура	2000		2001		2002	
	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа
Друштвена	197,4	93,0	277,2	95,1	183,9	101,4
Приватна	179,2	109,2	235,8	98,8	184,4	99,8
Задружна	190,5	87,6	306,2	99,5	182,3	98,5
Мешовита	179,5	97,5	260,8	100,9	179,4	97,4
Државна	158,9	158,6	204,8	126,2	174,3	137,1
УКУПНО	183,3	100,0	257,3	100,0	181,3	100,0

Индекс

Однос нивоа

У периоду 2000-2002. године, посматрано по привредним областима, највиши ниво просечних месечних зарада остваривао се у стамбено-комуналним делатностима и водопривреди, док су најниже зараде константно оствариване у области трговине, угоститељства и занатства.

Просечне месечне нето зараде по запосленом – по делатностима – Табела 42

	2000		2001		2002	
	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа	Индекс	Однос нивоа
Индустрија	183,7	109,2	252,8	107,7	180,2	106,9
Пољопривреда	187,1	91,4	302,6	105,7	187,3	104,7
Шумарство	-	-	-	-	81,1	112,9
Водопривреда	205,5	131,8	240,4	123,1	182,9	122,9
Грађевинарство	202,5	106,3	257,1	105,3	180,7	104,2
Саобраћај	178,4	100,0	263,6	102,2	147,9	96,4
Трговина	180,5	52,8	276,0	55,9	184,0	54,1
Угоститељство	306,3	58,1	267,0	57,9	189,4	63,2
Занатство	141,8	57,8	325,2	72,5	226,2	81,6
Стам.ком .	159,7	160,9	208,5	130,4	175,2	138,1
Фин. и др. услуге	178,7	79,2	254,4	72,2	207,3	78,4
УКУПНО	183,3	100,0	257,3	100,0	181,3	100,0

6. 10 Инвестиције

Услед дугогодишњег пословања у отежаним условима и недовољног издвајања за амортизацију, привреда није била у могућности да врши значајнија улагања. Уз то и услови кредитирања су били веома неповољни. Инвестициона активност, као последица опште ситуације у привреди и друштву, била је сведена на минимум и односила се, углавном на инвестиционо одржавање, реконструкције и поправке.

Структура инвестиција у 2002. години (друштвени сектор) – Табела 43

Назив	Укупно	Индус.	Пољопр.	Грађев.	Саобр.	Тргов.	Остало
Зрењан.	100,00	16,01	8,74	12,68	-	0,86	61,71
АПВ	100,00	38,71	13,71	2,08	10,66	3,97	30,87
РС	100,00	24,38	5,06	7,69	23,17	2,82	36,88

- %

У структури укупних инвестиција друштвеног сектора општине Зрењанин у 2002. години, инвестиције у привреди учествовале су са 38,29%, док се 61,71% инвестиција односило на улагања у друге делатности-углавном комуналне делатности.

У поређењу са структуром инвестиција на нивоу АП Војводине, учешће инвестиција у привредне делатности је дупло веће (69,13%) него у нашој општини, а у Републици оно износи 63,12%.

Према карактеру градње, улагања у реконструкцију, модернизацију и инвестиционо одржавање чине 50,24%, а улагања у нове капацитете (комунални објекти) 49,76% укупних инвестиција.

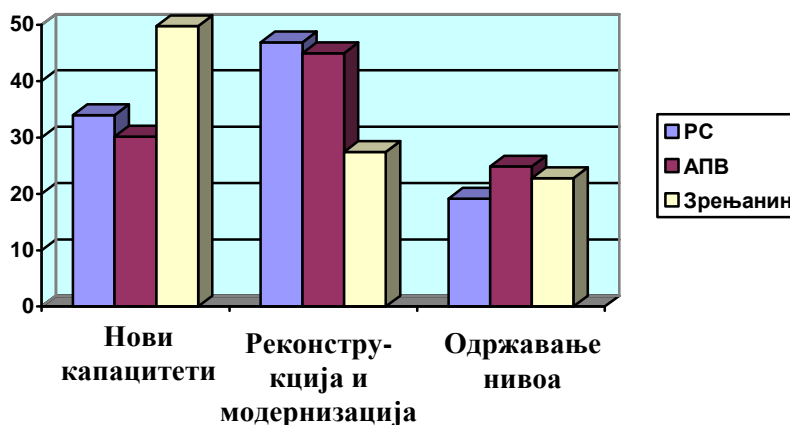
Што се техничке структуре инвестиција тиче, она је следећа: грађевински радови 49,17%, опрема 49,78% и остало 1,05%.

Структура инвестиција у 2002. години (према карактеру градње и техничкој структури) – Табела 44

Назив	Укупно	Карактер градње			Техничка структура		
		Нови капацит.	Реконструкција и модерни.	Одржавање нивоа	Грађев. радови	Опрема	Остало
РС	100,00	33,97	46,89	19,14	45,58	48,85	5,57
АПВ	100,00	30,19	44,95	24,86	38,85	57,32	3,83
Зрењан.	100,00	49,76	27,46	22,78	49,17	49,78	1,05

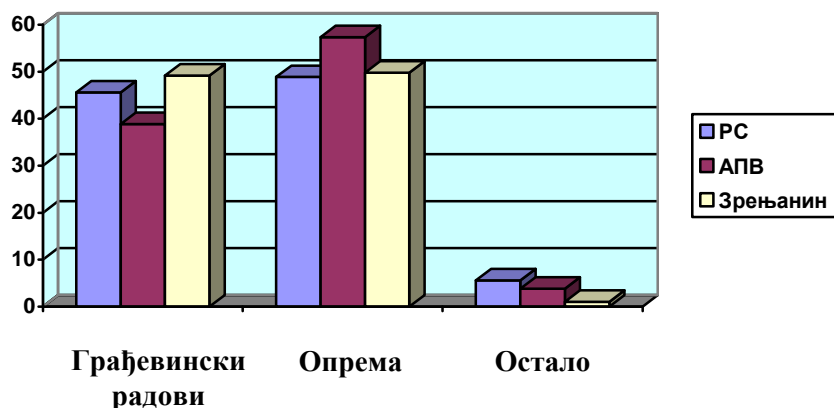
-%

Карактер градње

Техничка структура

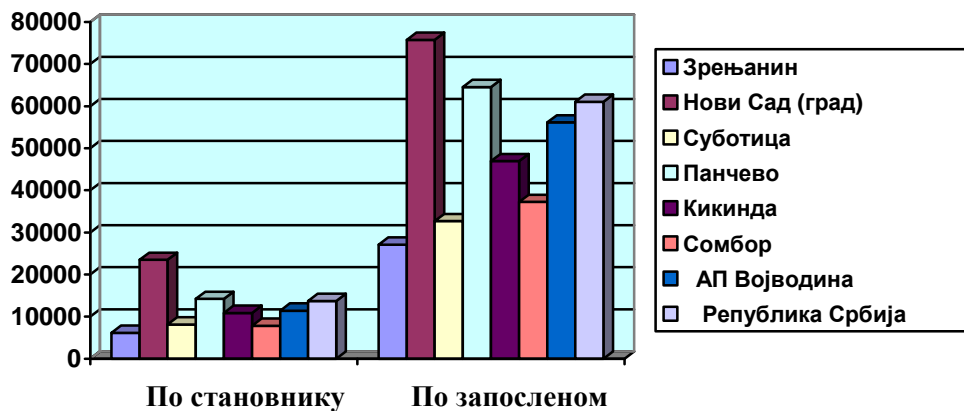

Подаци о инвестицијама друштвеног сектора у 2002. години по становнику, односно по запосленом, указују да општина Зрењанин, што се инвестиционих улагања тиче, заостаје за већим општинама у Војводини, као и у односу на просек Покрајине и Републике.

Инвестиције у 2002. години (друштвени сектор) – Табела 45

- у динарима

Назив	По становнику	По запосленом
Зрењанин	6151	27078
Нови Сад (град)	23476	75774
Суботица	8111	32689
Панчево	14194	64529
Кикинда	10897	46939
Сомбор	7839	37259
АП Војводина	11428	56134
Република Србија	13707	61078

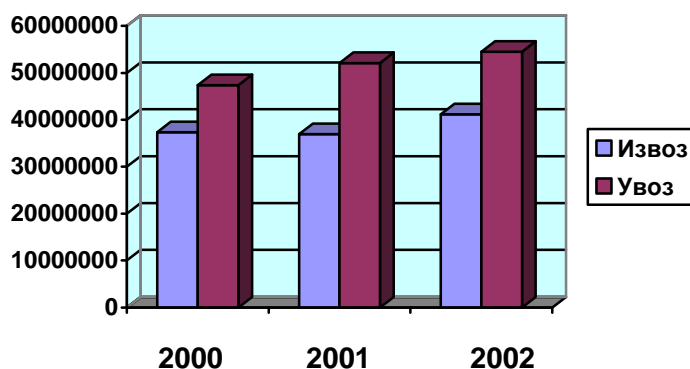
6.11 Економски односи са иностранством

Зрењанинска привреда, посебно индустрија, у великој је зависности од увоза, обзиром на њену структуру, где највеће учешће имају прехранбена, текстилна и хемијска индустрија.

У периоду 2000-2002. године остварен је раст увоза, који је у све три посматране године био виши од оствареног извоза, што значи да увоз није био покривен оствареним извозом, односно да је остварен дефицит у економској размени са иностранством.

Економски односи са иностранством општине Зрењанин у периоду 2000-2002. године – Табела 46

(\$)	2000	2001	2002
Извоз	37.332.366	36.959.043	41.182.259
Увоз	47.384.538	52.122.992	54.470.646
Покривеност увоза извозом	78,70%	70,91%	75,60%
Дефицит	10.052.172	15.163.949	13.288.387

У 2001. години у односу на 2000. годину увоз је повећан за 10%, док је извоз нижи за 1%. Покривеност увоза извозом износила је 70,91%.

У 2002. години спољнотрговинска размена бележи више резултате, посебно када је извоз у питању. Извоз је повећан за 11% у односу на претходну годину, а увоз је повећан за 5%. Покривеност увоза извозом износила је 75,60%.

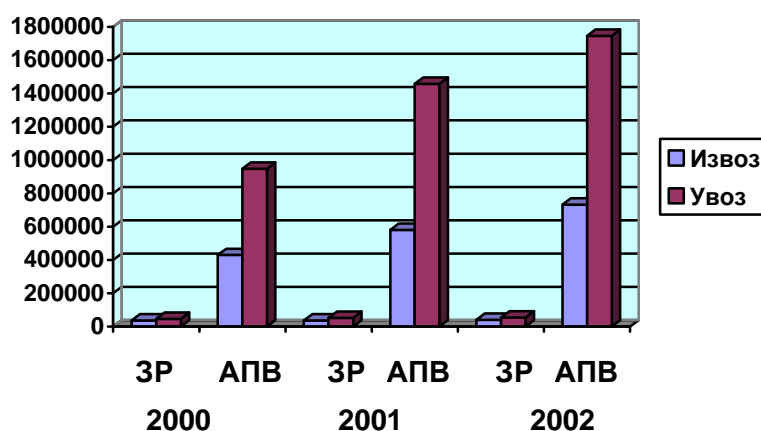
У посматраном периоду највећи извозници из наше општине били су прехранбена и текстилна индустрија, а појединачно: Индустрија уља “Дијамант”, Фабрика лекова “Југоремедија”, Фабрика чарапа “Ударник” и АД “Мидери”.

Започети процеси приватизације у нашој општини током 2002. и 2003. године резултирали су и у застоју извозно-увозних послова.

Економски односи са иностранством – Табела 47

- 000 \$

Назив	2000		2001		2002	
	ЗР	АПВ	ЗР	АПВ	ЗР	АПВ
Извоз	37.332	430.000	36.959	581.000	41.182	732.000
Увоз	47.385	948.000	52.123	1.458.000	54.471	1.746.000
Покривен.	78,70%	45,30%	70,91%	39,80%	75,60%	41,90%
Дефицит	10.052	518.000	15.164	877.000	13.288	1.014.000

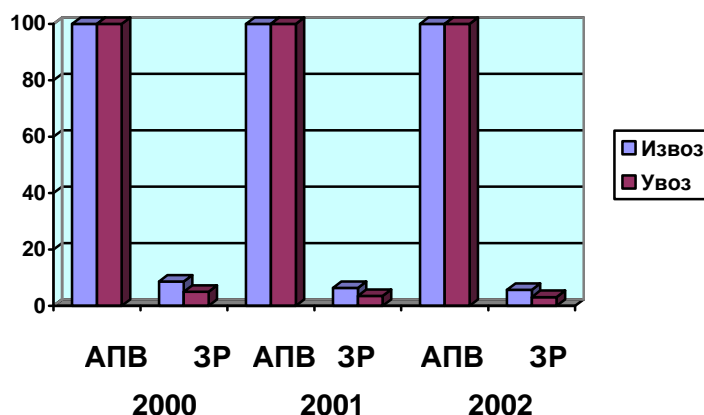

У периоду 2000-2002. године у општини Зрењанин остварен је већи проценат покривености увоза извозом у поређењу са оствареним у АП Војводини.

Учешће општине Зрењанин у спољно-трговинској размени АП Војводине – Табела 48

- Структура (%)

Назив	2000		2001		2002	
	АПВ	ЗР	АПВ	ЗР	АПВ	ЗР
Извоз	100,00	8,68	100,00	6,36	100,00	5,63
Увоз	100,00	5,00	100,00	3,57	100,00	3,12
Дефицит	100,00	1,94	100,00	1,73	100,00	1,31

Учешће зрењанинске привреде у спољно-трговинској размени АП Војводине од 2000-те године има опадајући тренд.

6.12 Приватизација

Приватизација друштвеног капитала почела је у нашој земљи крајем 80-тих година прошлог века, на основу Закона о друштвеном капиталу и Закона о условима и поступку претварања друштвене својине у друге облике својине.

Унапређивање управљања предузећима кроз процес приватизације има за циљ повећање њихове ефикасности, рентабилности и профитабилности.

До 1997. године, када је донет Закон о својинској трансформацији, приватизација се одвијала споро, не дајући очекиване резултате. По овом Закону приватизовано је 8 предузећа из наше општине.

Због спорости у спровођењу приватизације и појаве пратећих проблема, 2001. године донет је Закон о приватизацији.

Део средстава (5%) остварених продајом предузећа, на основу поменутог Закона, припада локалној самоуправи, на чијем подручју је седиште приватизованог предузећа. По овом основу, приходи од приватизације у општини Зрењанин, закључно са 31.12.2004. године износили су 44,9 милиона динара.

6.13 Мала и средња предузећа

6.13.1 МСП и предузетници у привреди општине Зрењанин

Структура МСП и предузетничких радњи у општини Зрењанин, у складу са економским кретањима у последњих 10-15 година, указује на мању заинтересованост према производним делатностима. На већу оријентисаност ка трговини и услужним делатностима, указује учешће поменутих делатности у укупном броју регистрованих МСП и предузетничких радњи. У оба случаја, највећи број привредних субјеката послује у области трговине.

6.13.2 Регистрована предузећа по величини

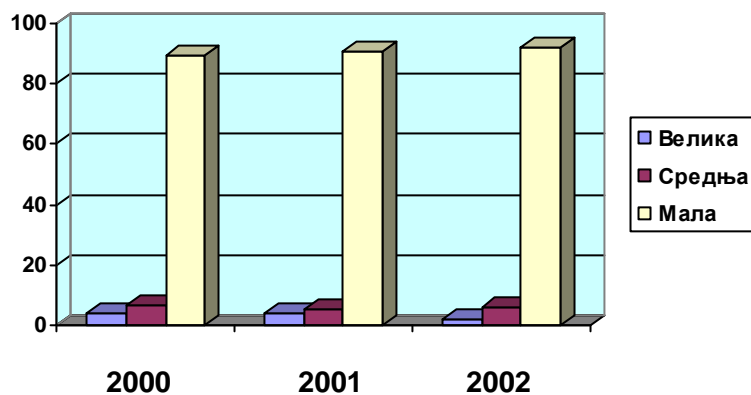
Од укупно 779 правних лица активних током 2002. године, 714 су мала правна лица, 49 средња и 16 велика. У 2002. години МСП у привреди општине учествовала су са 98,0%, у привреди Покрајине са 98,80% и у привреди Републике 98,81%.

У периоду 2000-2002. година учешће малих предузећа у привреди општине имало је растући тренд:

Величина предузећа – структура

Табела 49

Величина предузећа	2000	2001	2002
Велика	4,00	4,00	2,00
Средња	6,70	5,70	6,00
Мала	89,3	90,30	92,00
УКУПНО	100,00	100,00	100,00

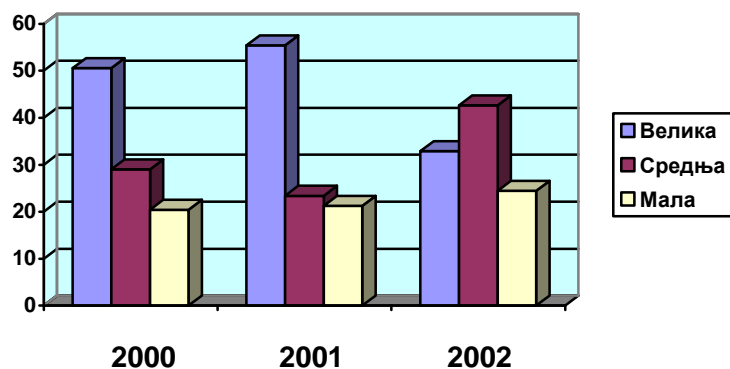

У истом периоду учешће броја запослених у малим предузећима такође је имао растућу тенденцију:

Структура броја запослених

Табела 50

Величина предузећа	2000	2001	2002
Велика	50,57	55,38	32,89
Средња	29,01	23,39	42,65
Мала	20,42	21,23	24,46
УКУПНО	100,00	100,00	100,00

6.13.3 Приватна предузећа

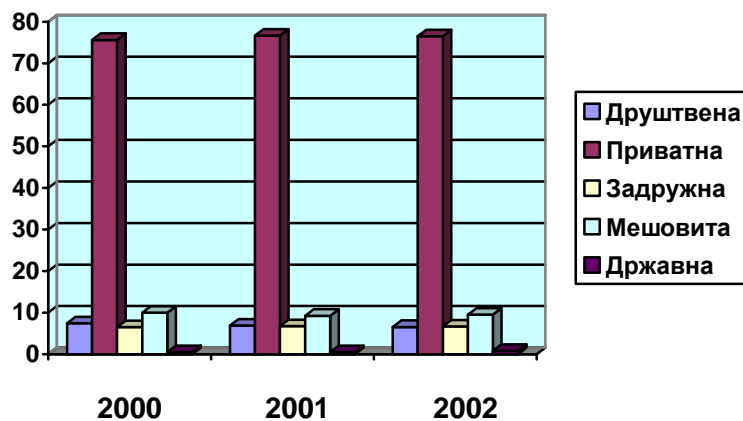
Посматрано по облику власништва, највећи број (5 96) или 76,5% активних предузећа у 2002. години била су приватна предузећа.

У периоду 2000-2002. година кретање учешћа предузећа, посматрано по облицима власништва, у укупном броју активних предузећа у општини Зрењанин било је следеће:

Број предузећа - власничка структура

Табела 51

Облик власништва	2000	2001	2002
Друштвена	7,40	6,86	6,54
Приватна	75,61	76,65	76,51
Задружна	6,50	6,75	6,67
Мешовита	9,99	9,24	9,50
Државна	0,50	0,50	0,78
УКУПНО	100,00	100,00	100,00

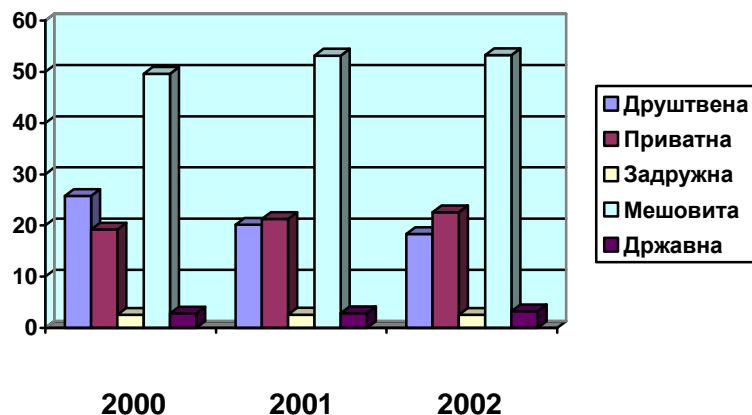

Као резултат власничке трансформације је и измена структуре броја запослених :

Структура броја запослених Табела 52

Облик власништва	2000	2001	2002
Друштвена	25,79	20,13	18,34
Приватна	19,21	21,25	22,60
Задружна	2,58	2,59	2,55
Мешовита	49,62	53,16	53,26
Државна	2,80	2,87	3,25
УКУПНО	100,00	100,00	100,00

У периоду 2000-2002. година запослени из друштвеног сектора привреде “селе се” у друге облике власништва, пре свега у приватна и мешовита предузећа.

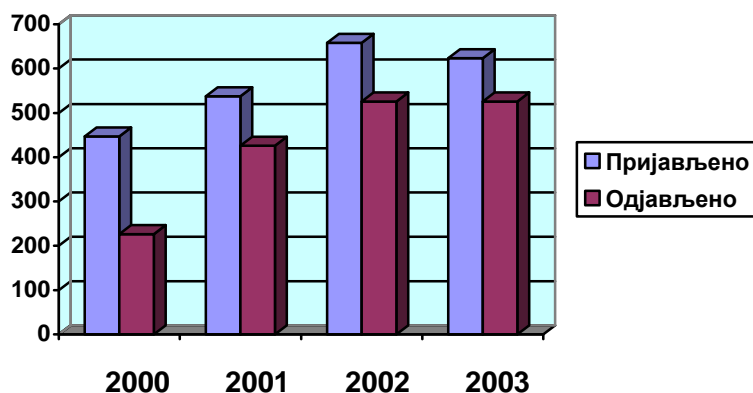
6.13.4 Радње

Приватно предузетништво представља веома значајан сегмент привређивања. Брзом развоју приватног предузетништва допринело је доношење Закона о приватним предузетницима, који је, пре свега, смањио нормативизам и претерани формализам у оснивању приватних радњи. Крајем 1989. године у општини Зрењанин било је регистровано 1.026 радњи. Након доношења поменутог закона интересовање за оснивање самосталних радњи нагло се повећало, обзиром на могућности које су Законом дозвољене. Крајем 2003. године било је регистровано 3.055 радњи. Посматрано по делатностима, највише радњи се региструје, али и одјављује у области трговине (око 50% свих пријава и одјава се односи на област трговине).

Кретање укупног броја пријављених и одјављених радњи у периоду 2000 – 2003.

Табела 53

	2000	2001	2002	2003
Пријављено	447	537	658	623
Одјављено	226	426	526	526
УКУПАН БРОЈ	2895	2956	3145	3055

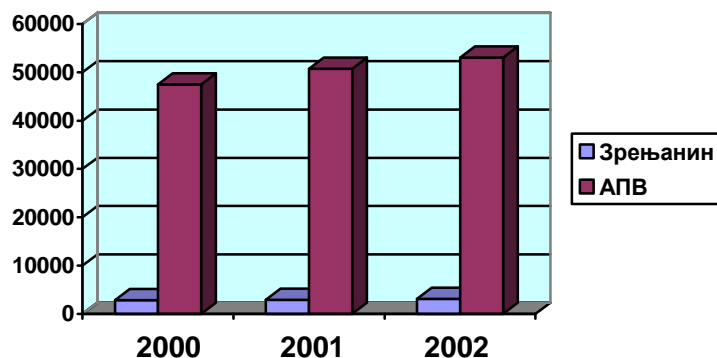
У укупном броју регистрованих радњи у АП Војводини у периоду 2000-2002. године радње регистроване у општини Зрењанин учествују са око 6%.

Број регистрованих радњи у периоду 2000-2002. година

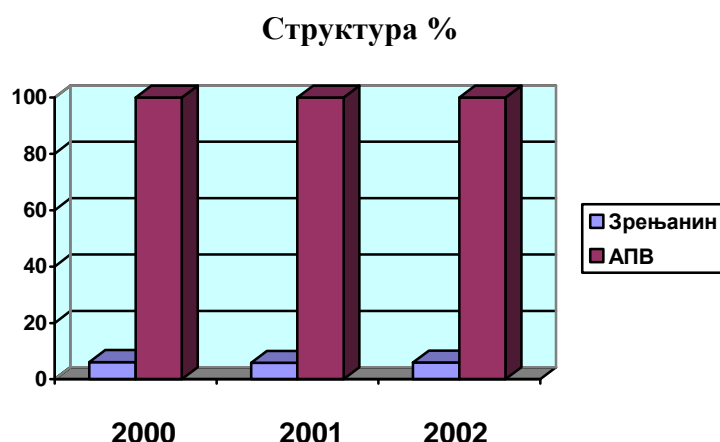
Табела 54

	Година			Структура (%)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Зрењанин	2895	2956	3145	6,10	5,82	5,93
АПВ	47443	50731	53010	100,00	100,00	100,00

Број регистрованих радњи

Измене закона и других прописа, пре свега Закона о приватним предузетницима, као и мере економске политике, биле су од пресудног утицаја на кретање броја самосталних радњи.

6.13.5 Основни показатељи и ефикасност пословања МСП

Привредна структура Покрајине, па у оквиру ње и општине Зрењанин, се мења у правцу достизања ефикасности, која постоји у привредама осталих европских земаља.

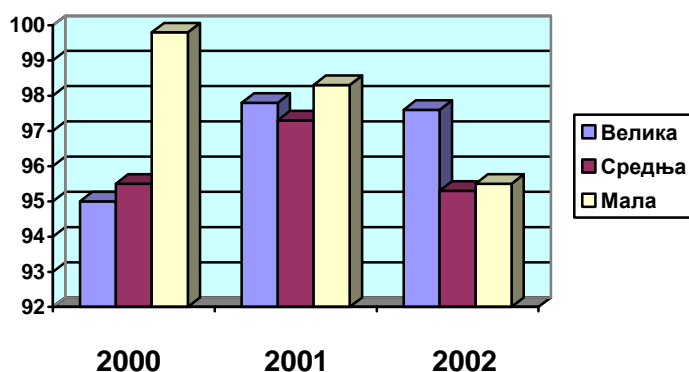
Мала и средња предузећа су флексибилнија, брже се прилагођавају све чешћим променама на тржишту, стварају нова радна места, исказују боље резултате пословања.

Највећи број радника (преко 67%) запослено је у малим и средњим предузећима.

Покривеност укупних расхода укупним приходима код малих предузећа је већа него код средњих и великих предузећа, а у већем је проценту у односу на укупну привреду:

Однос укупних прихода и укупних расхода Табела 55

Величина предузећа	2000	2001	2002
Велика	95,0	97,8	97,6
Средња	95,5	97,3	95,3
Мала	99,8	98,3	95,5
УКУПНО	95,9	97,8	96,5

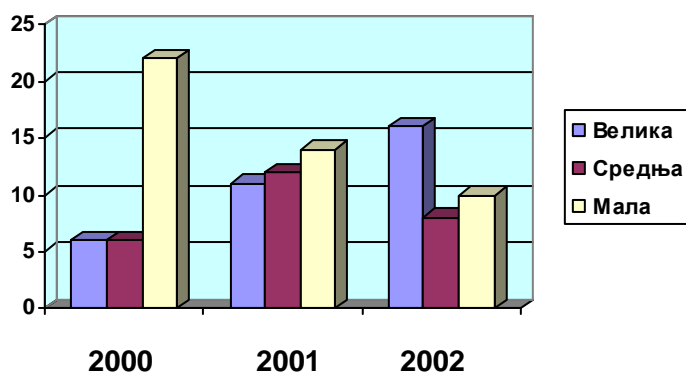

Посматрано по величини предузећа, показатељи : добит по раднику и губитак по раднику су повољнији код малих и средњих предузећа, него код великих.

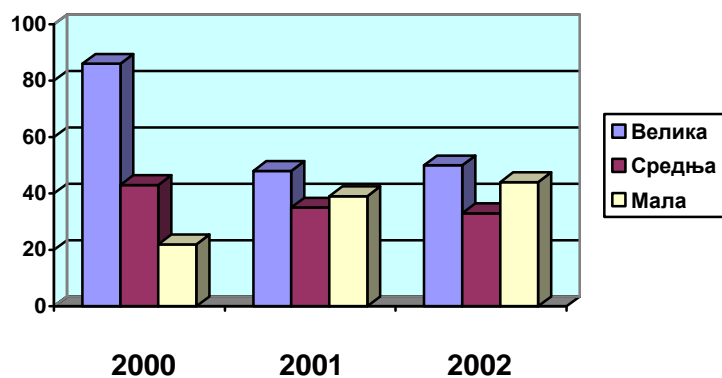
Остварена добит и губитак по раднику - према величини предузећа (000) Табела 56

Величина предузећа	Добит по раднику			Губитак по раднику		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Велика	6	11	16	86	48	50
Средња	6	12	8	43	35	33
Мала	22	14	10	22	39	44
УКУПНО	10	12	11	62	43	41

Добит по раднику (000 дин)

Губитак по раднику (000 дин)

6.13.6 Основна ограничења бржем развоју МСП и предузетништва

а) Законска и административна регулатива

Ранијих година функционисање привреде на свим нивоима почивало је на великим привредним системима, који су постали кочница и ограничавајући фактор будућег развоја. Започети процес транзиције указује на структуралне неусклађености и функционалност организације, нарочито у погледу величине привредних субјеката.

Бројни и велики проблеми из претходног периода највише опредељују услове привређивања, па тиме и неповољан положај малих и средњих предузећа и предузетника.

Услови и начин пословања МСП и предузетника регулисани су, првенствено републичким законима и другим прописима, док је надлежност локалне самоуправе ограничена и своди се на регулисање само појединих питања која су од значаја за рад предузетника.

У нашој земљи не постоје прописи који се посебно односе на МСП, тако да се њихов положај и пословање може посматрати са становишта одредаба везаних за привредне субјекте уопште.

Постојање веома великог броја административних препрека, које отежавају и успоравају оснивање и пословање МСП., једна је од карактеристика која се везује за овај сектор. То се, пре свега односи на регистрацију, некретнине, дозволе за рад, извоз, увоз, сертификацију, исл. Заједничко за све је велики број процедура, дуго време трајања и високи трошкови.

Даљи развој предузетништва и убрзани раст сектора малих и средњих предузећа подразумева, пре свега, спровођење Стратегије развоја МСП и предузетништва у Републици Србији од 2003. до 2008. године, као и измену постојећих законских решења и доношење нових, стимулативних видова подршке и олакшица развоју МСП.

Што се тиче институција на локалном нивоу, релевантних за развој МСП и предузетништва, њихова функција је пружање нефинансијске подршке истим. Осим општинског регистрационог органа, то су: Опште удружење предузетника Зрењанин, Удружење приватних произвођача Зрењанин, Регионална привредна комора Зрењанин, Регионални центар за развој МСПП -Банат.

б) Могућности финансијске подршке

Развојни програми и пројекти у области приватног предузетништва и МСП до сада нису имали одговарајућу финансијску подршку.Целокупан банкарски систем, са малим изузецима, није пратио приватно предузетништво, процедура добијања банкарских кредита је доста компликована, а услови и каматне стопе веома неповољни. У финансирању пројеката и програма, апсолутна предност је до сада давана правним лицима, упркос чињеници да су предузетници не ретко својом целокупном имовином гарантовали отплату дуга.

Реструктурирање банкарског система је у току, али се сам процес одвија спорије од потреба и очекивања.

Велики број малих и средњих предузећа финансира се из сопствених средстава. Та средства, по правилу нису довољна за бржи развој МСП.

У таквим условима држава се укључила у кредитирање различитих пројеката преко Републичког фонда за развој и Фонда за развој АП Војводине. Средсва за ове намене обезбеђују се из буџета, од продаје друштвеног капитала, прилива ануитета од кредита, позајмица од банака, итд. Ово су тренутно једина подстицајна средства намењена развоју

МСПП, имајући у виду услове кредитирања (висину каматне стопе , величину кредита, услове добијања).

Републички и Покрајински фонд за развој су, поред домаћих и страних банака, једини извори кредитирања пословних подухвата.

III ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Процена стања животне средине је пресек стања животне средине у локалној средини, онакво какво је оно данас. Процена стања животне средине даје јасну и потпуну анализу кључних питања животне средине са којима је суочена средина, даје податке о утицају на животну средину који имају јавне и приватне институције и појединци и ономе шта они чине (или не чине) за животну средину, увећава свест јавности о питањима животне средине и потенцијално води ка укључивању грађана, помаже да се изграде односи међу учесницима који могу водити ка новим могућностима за акцију и олакшава идентификовање еколошких приоритета заједнице.

7.1 Квалитет пијаће воде

Када се говори о квалитету воде која се користи за водоснабдевање Зрењанина, треба рећи да се ова вода одликује изузетно сложеним физичко-хемијским саставом. Последица тога је да квалитет вода дубоке издани северног и средњег Баната, никада није могао да задовољи многе од критеријума Правилника о хигијенској исправности воде за пиће.

Према налазима Завода за заштиту здравља у периоду континуалног једногодишњег мониторинга 2002/2003 али и касније до данас, утврђено је да пијаћа вода која се користи у Зрењанину не поседује хигијенску исправност због своје физичко-хемијске неисправности, односно

- неодговарајућих органолептичких особина (боја, мирис, укус),
- високог садржаја растворених соли,
- високог садржаја органских материја,
- повећане концентрације амонијака, мангана, гвожђа и арсена.

Микробиолошки показатељи одговарају досадашњим анализама јер је проценат неисправних анализа између 15-25%. Најчешћи узроци неисправности су бактерије сапрофити. Карактеристике водоводних мрежа, начин дезинфекције, уз специфичност водоснабдевања, имају за последицу наведени удео микробиолошки наисправних анализа. Микробиолошки налаз говори да се пијаћа вода, и поред спорадичних одступања, може сматрати у овом смислу исправном.

Табела 57: Статистичка обрада физичко-хемијских и микробиолошких анализа за период јануар 2004 – јануар 2005

Узрок	Укупан број узорака	Број неисправних узорака	% неисправности
Боја	356	356	100
Утрошак $KMnO_4$	350	350	100
Амонијак, NH_3	346	345	99,71
Ортофосфати, PO_4	53	53	100
Електропровод.	334	334	100
Гвожђе, Fe	356	80	22,47
Арсен, As	76	70	92,10
Мутноћа	273	47	17,22
Хлориди Cl	301	1	0,33

Када говоримо о количинама пијаће воде, треба рећи да се данашње водоснабдевање града Зрењанина базира на експлоатацији подземне воде из основног водоносног хоризонта субартеске издани, бунарима на изворишту северозападно од града са укупно 35 – 40 бунара. 35 бунара је груписано на северозападу, у непосредној зони града, а још 5 бунара се налазе на другим локацијама око града (Багљаш, Мужља, Млекопродукт, Зелено поље).

Табела 58: **Просечне вредности специфичних параметара за исти период**

Узрок	Просечна вредност	Максимална дозвољена концентрација
Боја	51,32	5 (°Co-Pt скале)
Утрошак КМnО ₄	42,36	8 mg/l
Амонијак, NH ₃	2,25	0,1 mg/l
Ортофосфати, PO ₄	0,54	0,15 mg/l
Електропроводљивост	1281,60	1000 μS/cm
Гвожђе, Fe	0,28	0,3 mg/l
Арсен, As	51,12	10 mg/l
Хлориди Cl	22,80	250 mg/l

Индустријски третман сирове воде не постоји, већ се вода дезинфикује хлором и као таква дистрибуира ка потрошачима.

Перспектива развоја водоводног система подразумева изградњу система за пречишћавање подземне воде, фазна реконструкција постојеће и развој нове дистрибутивне мреже и корекција цене воде. Све наведене активности имају за циљ подизање квалитета пијаће воде која се дистрибуира ка потрошачима као и смањење експлоатације и потрошње подземних ресурса за водоснабдевање.

Корекција цене пијаће воде у наредном периоду је неминовна уколико се жели било какав озбиљнији помак у овој области. Још увек, цена воде није економски већ је социјално димензионисана. По свим проценама произашлим из технолошких испитивања на пилот – постројењима, реална цена кубика пијаће воде у будућности ће бити од 1- 2 евра.

7.2 Површинске воде

У овом контексту, у површинске воде пре свега спадају речне воде којих на територији општине Зрењанин има неколико и готово све су, без остатка у великој мери загађене. Реке Бегеј, Тиса и Тамиш, као препознатљиве реке ових крајева су у мањој или већој мери лошијег квалитета него што би требале бити по класификацији водотокова које домаће законодавство прописује (из 1978. године).

Резултати анализа површинских природних вода на територији зрењанинске општине у периоду 2002/2003 али и касније, показују да концентрације загађујућих материја у скоро свим узорцима прелазе ниво максималних дозвољених концентрација (МДК). Најочљивији пример је река – канал Бегеј којој је драстично умањен квалитет а за њом не заостају пуно ни река Тиса и Тамиш. Узрок оваквом паду квалитета површинских вода је привредна делатност тј. испуштање отпадних вода из предузећа директно у водопријемник, без икаквог предтретмана вода и испуштање вода фекалне канализације

без третмана у александровачки канал а потом и у Бегеј. Хронолошки гледано, Бегеј, Тиса и Тамиш су некада у Војводину и Зрењанин улазили веома загађени, што данас није случај јер су суседне земље или чланице Европске Уније или врло близу тог статуса, што са собом повлачи и испуњавање одређених стандарда када је реч о прекограничном загађивању површинских водотокова.

Не треба посебно напомињати да индустријског третмана отпадних вода града нема. И поред неколико покушаја (израде Студија о локацији постројења за пречишћавање отпадних вода града Зрењанина и Идејном решењу постројења за пречишћавање отпадних вода) ништа се конкретно до сада није по том питању урадило.

Доминантне врсте загађујућих материја које угрожавају квалитет површинских вода одговарају доминантним привредним активностима (концентрисаним и расутим загађивачима) које се одвијају на територији наше општине, те се стога може сматрати да се у површинским водама могу пронаћи трагови садашњих али и некадашњих привредних делатности преко расхладних, санитарних и технолошких вода тј. различитих врста органских и неорганских материја, суспендованих и механичких честица, тешких метала, детерџената, боја, растварача, пестицида, итд. Загађивање површинских вода водама из фекалне канализације не треба запостављати, с обзиром на то да александровачки канал показује високе концентрације загађења и потпуни губитак способности самопречишћавања.

Табела 59: Просечне вредности параметара стандардне анализе Бегеја за 2004. годину

Параметри испитивања	Јед. мере	Бегеј код Клека	Бегеј код моста у Ечки	МДК За 2. класу
ph		7.11	7.2	6,8-8,5
HPK	mg/l	4.93	7.45	12
BPK ₅	mg/l	3.92	8.77	4
Susp.mat.	mg/l	46.25	58	30
Rastv. O ₂	mg/l	8.50	7.33	6

Из анализа се види да река Бегеј својим квалитетом варира и код Клека – на улазу у Зрењанин и код Ечке – на излазу. Варијације квалитета подразумевају осцилације од квалитета 2. класе воде па све до воде ван класе по домаћој класификацији вода. То се објашњава прекограничним активностима, домаћим континуалним и периодичним загађивањима од стране привредних субјеката, и падавинама током одређених годишњих доба.

Студијом изводљивости реконструкције и рехабилитације канала Бегеј, коју је урадило покрајинско Извршно веће у сарадњи са иностраним партнерима 2004. године, је показано да концепт одрживог коришћења канала Бегеј подразумева његово чишћење од исталожених загађујућих материја (измуљавање), реконструкцију обала и обалоутврда, каналске инфраструктуре и прилагођавање канала одрживом коришћењу (за бродове до 500 тона носивости) у његовој целој дужини све до улива у реку Тису. Познато је да трошкови реконструкције Бегеја од Темишвара до Бегејаца подразумевају износ од око 40 милиона евра и да би радови трајали око 2 године. Са даљом реконструкцијом се неби ишло док се загађивање Бегеја на територији општине Зрењанин не редукује на минимални ниво.

Перспектива управљања градским водама на територији општине Зрењанин и управљање квалитетом површинских вода подразумева да се упоредо са решавањем проблема снабдевањем водом, треба решавати и проблем сакупљања, одвођења и третмана отпадних вода. Савремене концепције управљања квалитетом површинских вода

подразумевају заједничко пречишћавање градских и индустријских отпадних вода што је ефикасније решење у односу на одвојене системе за пречишћавање, где се токсичне индустријске отпадне воде, морају пре испуштања у градску канализацију бити подвргнуте претходној обради или потпуном пречишћавању ако се испуштају у површински водоток. Све ове фазе мора пратити даље развијање и реконструисање канализационе мреже и обухватање временом целокупну територију општине Зрењанин. Постепено кориговање цену отпадних вода је услов за започињање технолошких испитивања и дефинисања технологије за пречишћавање отпадних вода, као и изградњу индустријског система за пречишћавање градских отпадних вода. Паралелно са тим, неопходно је стављање у функцију постојећих, ремонт или изградња нових уређаја за пречишћавање отпадних вода у индустрији. Подразумева се да је пре тога дефинисана локација за трајни смештај постројења за пречишћавање отпадних вода мора и допуњен катастар концентрисаних загађивача површинских вода подацима везаним за тзв. расуте загађиваче (фарме, бензинске пумпе, хемијске чистионице, итд.). Тек након тога има смисла говорити о измуљавању Бегеја, његовој рехабилитацији и оспособљавање за пловидбу тј. одрживу употребу. Веза која се остварује на линији Бегеј – Тиса – Дунав је за неке суседне земље али и за нас стратешки важна саобраћајница, што може имати далекосежне позитивне економске утицаје на општину Зрењанин.

7.3 Зоонозе

Зоонозе, болести које се преносе са животиње на човека су биле једно време „заштитни знак“ Зрењанина (трихинела, два пута проглашавана општина зараженом беснилом). Популација паса и мачака луталица је из сваке године све мања, али економска ситуација која не дозвољава власницима паса и мачака да их трајно задрже, прави од домаћих животиња луталице које могу угрозити људско здравље и на фаталан начин. Не треба посебно помињати да дуго година, темељна ДДД уопште није рађена. Послове хватања и контроле популације на територији општине Зрењанин врши ЈКП «Чистоћа и зеленило» са Друштвом за заштиту животиња из Ђурђева са којом има Уговор о сарадњи.

Општина Зрењанин је 2001. године израдила Елаборат о прихватилишту за псе и мачке луталице и завршила сву неопходну документацију за чију је реализацију било неопходно уложити знатна финансијска средства.

Контрола величине популације паса и мачака луталица захтева постојање посебног програма којим се утиче контролу и на смањивање броја паса и мачака на улицама, у градском окружењу и руралним срединама. Успешност спровођења овог програма зависи од сарадње локалних органа власти са одговарајућим комуналним службама које обављају стручне активности из овог програма. Сваки успешан програм контроле величине популације паса и мачака луталица има следеће циљеве, а уједно то су и чиниоци од којих зависи успех примене тог програма:

- хуман поступак хватања и поступања са ухваћеним животињама
- ефикасно уклањање отпадне материје / отпадака хране, неискоришћене хране за људе и сл.
- обезбеђење склоништа погодног за псе, које одговара њиховим биолошким захтевима,
- обезбеђење стручне ветеринарске помоћи,
- обављање стерилизације,
- обавезна вакцинација љубимаца и паса и мачака луталица, као и орална вакцинација дивљих животиња,
- спровођење еутаназije у случајевима када је овај захват неопходан,

- спровођење едукативних програма приступачних свим узрастима о гајењу љубимаца, обавезама власника ових животиња, закону о заштити животиња, програмима и начинима контроле величине популације паса и мачака луталица,
- сарадња између владиних и невладиних организација које се баве истим проблемом.

Начин држања домаћих животиња, као и услови које за то морају бити испуњени су ближе дефинисани Одлуком о начину држања домаћих животиња из 2001.године и њеним изменама 2005.године.

Перспектива развоја у овом сегменту заштите здравља и животне средине подразумева изградњу прихватилишта за псе и мачке луталице које би задовољавало све услове дефинисане законима и пратећим правилницима који ту материју обрађују. По поменутом пројекту ЈП «Дирекција за изградњу и уређење града Зрењанина» зрењанинско прихватилиште садржи неколико одвојених целина (амбуланта, администрација, боксови за псе, механизација, карантин, итд.). Пројекат је успешно реализован, те се сада очекује настављање рада и смањење наведене популације на прихватљиви ниво.

7.4 Отпадне материје

Један од великих проблема Зрењанина је проблем управљања урбаним отпадом. На територији општине Зрењанин генеришу се различите врсте отпадних материја и ту препознајемо следеће најзначајније врсте:

- комунални отпад,
- метални отпад,
- амбалажни отпад (стакло, пластика, папир, картон)
- зелени отпад из башти и окућница и јавних површина и
- индустријски и хазардни отпад.

На депонији је забрањено одлагати запаљиве компоненте. Овде није приказан медицински отпад који се спаљује у крематоријуму Здравственог центра.

Табела 60: Количина и структура комуналног отпада у Зрењанину

Укупно	kg	kg/st.	%	kg/st./dnevno
Биљни отпад	1070	2.046	27.50	0.102
Стакло	435.8	0.833	11.20	0.042
Папир	1011.7	1.934	26.00	0.097
Пластика	233.46	0.446	6.00	0.022
Метал	136.2	0.260	3.50	0.013
Текстил	155.65	0.298	4.00	0.015
Остало	848.26	1.662	21.80	0.081

Све наведене врсте отпада депонују се на једном простору, градској депонији југозападно од Зрењанина, без икаквог третмана. Услови тзв. санитарне депоније за одлагање комуналног отпада (касетно одлагање смећа, употреба водонепропусних фолија, дегазификација, дренажа и дренажни бунари, вага за мерење отпада, итд.) у већој мери нису обезбеђени. Од предвиђене површине за депонију од око 140 хектара (70+70), капацитета за депоновање у наредних 100 година, користи се око 15% простора због недостатка путне мреже на целој површини депоније. Депонија није у потпуности ограђена, ни жичаном оградом ни зеленим заштитним појасем. Отпад се прекрива земљом, песком и шупом али су и ту евидентни повремени поремећаји. Геолошки састав земљишта подразумева водонепропусну ритску црницу, тако да се претпоставља да контакта са

подземним водама још увек није дошло. Мониторинг земљишта, површинских и подземних вода није обезбеђен.

Перспектива развоја система за управљање отпадом је оквирно дефинисана Националном стратегијом управљања отпадом Републике Србије, која предност даје концепту регионалног управљања отпадом. Циљеви Регионалног управљања отпадом су да се минимизира утицај отпада на животну средину и да се побољша ефикасност ресурса у региону. Кључни циљ Регионалног плана за управљање отпадом је да допринесе одрживом развоју региона Зрењанин кроз развој система за управљање отпадом који ће контролисати стварање отпада, смањити утицај производње отпада на животну средину, побољшати ефикасност ресурса, омогућити правилно одлагање, стимулисати инвестирање и максимизирати економске могућности које настају из отпада. Под тим се подразумева да би зрењанинска депонија и читав систем за управљање отпадом била са другим суседним системима:

- регионална депонија за комунални отпад,
- у саставу мреже рециклажних центара,
- у саставу мреже центара за компостирање.

Није предвиђено да општина Зрењанин буде локација на којој ће се организовано уклањати опасан, хазардни отпад било које врсте (медицински, индустријски и сл.).

Стратегијом је дефинисано да локална самоуправа, преко својих надлежних органа:

- развија и доноси локални план управљања отпадом,
- уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним отпадом на својој територији,
- уређује поступак наплате услуга у области управљања комуналним отпадом
- учествује у доношењу одлука за изградњу постројења за третман и одлагање коначног отпада и др.

Перспектива развоја овог сегмента подразумева минимизацију отпада на извору, што већу количину отпада која се враћа у процесе трансформације као секундарна сировина (што мању количину која се трајно депонује) и поновна употреба отпадних материја. За реализацију овог концепта, неопходно је обезбедити информације о генерисаним количинама отпада на територији општине Зрењанин, прави састав и количинске уделе, евентуалне трансформације и начин утилизације отпада, што се реализује преко израде катастра отпадних материја општине Зрењанин. Израда пројектне документације и ревизија постојеће, корекција цене изношења смећа, итд. су само неки од предуслова који ће омогућити даље оспособљавање овог система за рад по важећим али и будућим прописима, што подразумева задовољење санитарних услова за рад депоније у складу са Законом (изградња система за одвођење дренажних вода и гасова - метана, употреба водонепропусних фолија – без обзира на присуство водонепропусне глине, депоновање у касете, инсталирање ваге, жичане и зелене ограде, хидрантне мреже, изградња путне мреже, рекултивација, обнављање механизације, итд.), спровођење поступака за обраду отпада као секундарне сировине у складу са техно-економским параметрима (инсинерација отпада, рециклажа, компостирање...) и Националном стратегијом управљања отпадом, стандардизација услуга, итд. као незаобилазна активност јевља се уклањање дивљих депонија из града и насељених места,

Улазак приватног капитала у комуналне делатности и појава тржишта комуналних услуга допринеће побољшању, како квалитета саме услуге одношења смећа, тако и квалитета животне средине. Те промене ће морати бити праћене променом понашања на нивоу целе заједнице, јер ће у случају комуналног отпада, примарна селекција почињати у самим домовима.

7.5 Квалитет ваздуха

Загађеност ваздуха је проблем који још увек није у тој мери евидентан и забрињавајући. Међутим, подаци који говоре о знатно умањеном шумском фонду општине Зрењанин, где се ово подручје сврстава у области са најнижим степеном пошумљености у Европи, подаци о броју моторних возила и броју становника као и подаци о врстама индустрије које су лоциране у Зрењанину а који су потенцијални загађивачи ваздуха, говоре о веома високом потенцијалу загађивања ваздуха, интензивног након опоравка привреде. Појава непријатних мириса је евидентна и она се везује за рад градске кафилерије.

Највећи загађивачи ваздуха у Зрењанину су (стационарни и мобилни извори загађивања) индустријска постројења, термоенергетска постројења, саобраћај и домаћа ложишта. Детаљан катастар загађивача ваздуха још увек није урађен, тако да се управљање квалитетом ваздуха ослања првенствено на регистар могућих загађивача и мерења приземних концентрација (имисије).

На основу досадашњег искуства и резултата мониторинга, најчешће загађујуће материје које се појављују у атмосфери нашег града су: честице прашине, сумпордиоксид, чађ, азотдиоксид, олово, угљенмоноксид, итд. Оно што је карактеристично за Зрењанин је да је један од највећих „загађивача“ ваздуха фирма чија се делатност не може довести у везу са емисијом тзв. специфичних полутаната већ емисијом непријатних мириса из кафилерије АД „Суперпротеин“. Приземне концентрације ових полутаната су у директној вези са топографским и климатолошким карактеристикама.

Контрола квалитета ваздуха у граду Зрењанину и насељено место Елемир за потребе општине Зрењанин се врши за период од 12 месеци на основу Закона о заштити животне средине и других прописа који регулишу наведену област ради остваривања следећих циљева:

- утврђивање стања загађености ваздуха
- оцена квалитета ваздуха пру упоређивању са нормама
- утврђивање кретања – тренда загађености ваздуха
- утврђивања мера за санацију,
- одређивање утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, итд.

Мерење квалитета ваздуха се врши на укупно пет мерних места и то четири у граду и једно у насељеном месту. Те локацију су:

- Темишварски друм бр. 14
- Петра Драпшина бр. 15
- Б.В.Влаховића бр. 14
- Војводе Петра Бојовића бр. 11 и
- Насељено место Елемир – месна заједница

Мере су следећи полутанти:

- сумпордиоксид, SO₂ – сва мерна места
- чађ, – сва мерна места
- суспендоване честице и нормирани токсични метали, – сва мерна места
- азотдиоксид, NO₂ – сва мерна места
- укупне таложне материје и нормирани токсични метали – сва мерна места,

Мониторингом квалитета ваздуха за претходну годину је приказано да су најчешћа одступања од тзв. Граничних Вредности Имисије (ГВИ) утврђиване на локацијама Б.В.Влаховића у урбаној средини. Појединачни инциденти су забележени и на локацији Месне заједнице Елемир као последица рада Фабрике синтетичког каучука у Елемиру, нарочито током викенда.

Новом Уредбом Владе Републике Србије прописују се нови параметри које је неопходно пратити на нивоу локалних мониторинга и од сезоне 2005/2006 локална самоуправа је те одредбе уградила у јавну набавку услуге аерозагађења.

Перспектива развоја подразумева израду катастра загађивача општине Зрењанин, где би на једном месту биле сакупљене информације о генераторима загађења, врстама и количинама загађења које емитују, резултатима анализа и мониторинга, итд. Овај инструмент је неопходан инспекцијској служби ради ефикасног спровођења надзора над квалитетом ваздуха. Спровођење континуалног мониторинга од стране овлашћене институције је такође од значаја јер би се тиме добијале информације којима би се катастар «хранио». Промене се морају десити и у самим погонима (индустријских) загађивача који ће морати вршити третман отпадних гасова из производних процеса до квалитета који је дефинисано односом емисија/имисија. Ништа мање битно је и организовање и интензивирање јавног превоза као алтернативе индивидуалном чиме се емитовање загађујућих материја може смањити и за 10%. Завршетак обилазнице је веома важно јер ће се тиме за 15 % редуковати емисија урбаног смога пореклом из камионског и теретног саобраћаја. Интензивно пошумљавање и озелењавање општине, контрола издувних гасова при техничком прегледу возила, што масовнија употреба ТНГ – а као погонског горива бензинских мотора, спровођење гасификације општине Зрењанин, итд., само су неке од мера које би допринеле побољшању квалитета ваздуха општине Зрењанин.

7.6 Комунална бука

Подаци Светске здравствене организације казују да се општи ниво јачине буке повећава за један децибел годишње и представља један од водећих фактора ризика нарушавања целокупног интегритета здравља.

Бука у урбаној средини као што је Зрењанин потиче из радне и животне средине. За буку у животној средини користи се термин комунална бука. Комуналну буку насеља формира бука пореклом из саобраћаја (80%), индустрије, домаћинства, угоститељских објеката и слично. Од укупног броја пристиглих пријава на прекомерну буку у инспекцијске органе СО Зрењанин, 50% се односи на комуналну буку насталу радом угоститељских објеката и то углавном након завршетка радног времена.

Одлуком о буци, коју је усвојила СО Зрењанин 2003.године одређују се и утврђују зоне насеља, зоне индустрије и зоне одмора, спорта и рекреације на територији општине Зрењанин ради предузимања мера за заштиту од буке, као и систематско мерење буке. Такође, овом Одлуком су дефинисани највиши дозвољени нивои буке у поменутиим зонама.

Мониторинг буке се у Зрењанину врши на 25 мерних места, које обухватају наведене зоне. Оне су ближе дефинисане као:

1. Зона насеља:
  - Школска зона (Гимназија, ОШ Д.Обрадовић, Медицинска, ОШ П.П. Његош)
  - Здравствене установе (Болница, Спец.поликлиника, Геронтолошки, Плућна болница)
  - Културне установе (Библиотека, Позориште)
  - Административно управна зона (ЗОП, СО Зрењанин, Суд)
  - Главне саобраћајнице (Аутобуска станица, Житни трг, СУП, Трг слободе, Булевар В.Влаховића)
2. Зона индустрије:
  - Индустријска зона (Пивара, Ипок, Уљара, Слога – Мидери)

3. Зона одмора и рекреације:

- Зоне одмора и рекреације (Карађорђево трг, Базен, тениско игралиште)

На основу резултата мониторинга буке за прошлу календерску годину могу се извући следећи закључци:

- зона у којој је измерена највећа вредност еквивалентног нивоа буке је ЗОНА НАСЕЉА са максималном измереном вредношћу на мерном месту СУП Зрењанин
- најмање је угрожена ЗОНА ОДМОРА И РЕКРЕАЦИЈЕ са минималном вредношћу измереном на мерном месту базен.

Мерна места на којима су измерене вредности буке прелазиле дозвољену су:

Табела 61: **Прекорачења дозвољеног нивоа буке**

ЗОНА	МЕРНА МЕСТА
Индустријска зона	Уљара
Школска зона	На сва четири мерна места
Здравствене установе	На сва четири мерна места
Административно управна зона	СО Зрењанин
Главне саобраћајнице	Аутобуска станица, Житни трг, СУП, Булевар В.Влаховића
Културне установе	Ни на једном мерном месту
Зона одмора и рекреације	Градски базен, Тениско игралиште

Перспективе управљања комуналном буком подразумевају читав низ активности, почевши од редовног мониторинга буке у животној средини при чему ће се број мерних места из године у годину сукцесивно повећавати, реконструкција градског зеленила као значајног амортизера комуналне буке, реконструкција саобраћајница и санирање ударних рупа, измештање камионског и теретног саобраћаја из урбане зоне и реализација обилазнице за камионски и теретни саобраћај, строжији технички прегледи возила у складу са европским стандардима, санирање буке настале радом индустријских постројења, па до употребе соноизолационих материјала у станоградњи, уклањања паса и мачака луталица, ефикасно спровођење инспекцијског надзора, ограничавања рада угоститељских објеката, итд.

7.7 Ниво пошумљености

Зеленило се све мање сматра украсом а све више битним елементом животне средине. Имајући у виду здравствени значај зеленила, може се назвати и санитарним елементом града.

Ниво тзв. «пошумљености» и стање градског зеленила општине Зрењанин је веома неповољно. Ниво пошумљености се креће на нивоу од око 2,5 % што је мало у односу на потребни ниво пошумљености од 6,6 %, што је утврђено Просторним планом РС до 2010. Шумско земљиште се у Србији просторе на око 2.5 милиона хектара, што чини 1/3 територије Републике. У истом документу, пошумљавање Војводине је један од апсолутних приоритета одрживог развоја у наредном периоду. Глобално гледано, цела Војводина има проблем са веома ниским нивоом пошумљености. Овај ниво се дефинише бројем становника на територији посматране општине, бројем моторних превозних средстава, врстом земљишта и површинама под интензивном пољопривредном производњом и врстом индустрије која се налази на територији општине. Тешка економска

ситуација, неовлаштена сеча шума, не спровођење надзора и поступака одржавања, оставили су трага и на шумском фонду општине Зрењанин. Посебно су изражени проблеми у области градског зеленила и зеленила у насељеним местима, где је дуготрајна небрига учинила своје. Све чешће болести зеленог фонда указују на низак ниво квалитета овог сегмента.

Утицај зеленила на микроклиму се огледа у:

- освежавању ваздуха,
- смањењу ударне снаге ветра,
- редукацији инсолације,
- смањење аерозагађења,
- смањење комуналне буке,
- биолошком исушивању тла
- очувању биодиверзитета

Као оптимална норма по Просторном плану Републике Србије за унутар градско зеленило којој општина Зрењанин тежи је до скоро износило 13 м² по становнику. Такво стање је мало где данас постигнуто – у Зрењанину оно износи 1 – 3 м². Сматра се да норма у насељима Панонске низије треба да износи 25 м²

Нацрт Шумарске политике Србије, израђене од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде 2004.године, предвиђа да се шумама одрживо газдује, односно да се њима управља и да се користе на такав начин и у таквом обиму да се одржава њихова биолошка разноврсност, унапређује, производност, способност обнављања, виталност и њихов потенцијал да у садашњости и будућности испуњавају еколошке, економске и друштвене функције. Такође, као приоритет деловања се дефинише унапређење стања шума кроз негу и заштиту постојећих и повећање површине под шумама (у Војводини одузимањем од пољопривредног земљишта) подизањем нових шума, пре свега на шумама у државној својини које су у далеко бољем стању него оне у приватном. У истом документу се за ниво локалне самоуправе предвиђа оснивање и управљање сеоским шумским резервама и мере очувања и управљања сеоским шумским резервама и дрвећем на државним поседима, заједничко газдовање у заштићеним природним подручјима, промоција садње дрвећа и производња садног материјала, управљање шумским резервама од значаја за очување биодиверзитета, израда и реализација пројектне документације, итд.

Табела 62: Биланс јавних зелених површина у граду износи

1. Јавне зелене површине		
Локација	Број стабала (комада)	Површина (хектара)
Паркови и скверови	2804	24,70
Стамбена насеља	8746	25,30
Стара гробља	2070	18,30
Дрвореди	41706	130,20
Површине за рекреацију и зеленило специјалне намене	2847	26,40
Шумско земљиште и заштитно зеленило		48,10
2. Зелене површине у оквиру фабрика, индустријских постројења и др.комплекса		
		Површина
		274,00

3. утилитарне површине, воћњаци, баште, окућнице, виногради, ливаде		
		Површина
		660,00
УКУПНО	58137	1207,00

Доношењем Националне стратегије шумарства Србије биће дефинисана шумарска политика која би требала да интегрише све заинтересоване стране (власнике, кориснике, индустрију, локалну заједницу, становништво, НВО и владин сектор). Неопходно је успоставити свеобухватан систем управљања шумама свих типова власништва (државне, приватне, комуналне) и управљање шумским ресурсима (где спада сеча шума и сакупљање биљака, лековитог биља и гљива) које је за сада преваходно усмерено на економску добит уз занемаривање очувања структуре и процеса у шумским стаништима.

Перспективе развоја у наредном периоду подразумевају реконструкцију ветрозаштитних појасева дуж саобраћајница и у урбаним зонама као и реконструкција блоковског, линеарног, фабричког, стамбеног и зеленила у кругу здравствених установа, затим уређење гробља и спомен паркова, израда пројектне документације за формирање нових зелених површина и њихово устројавање. Заштита тек посађеног младог садног материјала је изузетно важно јер готово 1/3 садница бива на неки начин ометена (физички, болешћу) да се развије. Израда катастра засадивих површина и испитивање земљишта су такође изузетно важне функције које повећавају учинак засађивања садног материјала ако је до сада није вршено. Поступци неговања садног материјала као што су редовно спровођење «санитарне сече», редовна заштита од болести зеленог фонда као и спречавање неовлашћене сече шума, само су неке од мера које се морају применити да би се Зрењанин са поражавајућег статистичког дна померио на боље.

7.8 Квалитет земљишта

Земљиште је основни део животне средине. Од састава земљишта и његовог санитарног стања увелико зависе услови живота људи.

Здраво земљиште је састављено од крупнозрнасто материјала, кроз који се вода брзо процеђује и које садржи довољно ваздуха. Подземна вода се спушта у већу дубину, тако да се не ствара мочварно земљиште задржавањем воде а не влажи ни темеље зграда. Процењује се да је 82,5% површине општине Зрењанин под извесним обликом пољопривредне производње.

Један од стратешких циљева општине Зрењанин је производња здраве хране, која ће се одликовати високим квалитетом пољопривредног производа уз коришћење минималне количине хемијских средстава односно оних средстава које имају најмањи негативни утицај на животну средину. Све више ће се ићи ка «штедљивој» пољопривреди и због тога ће велика финансијска средства ЕУ бити усмерена ка обједињавању истраживања, знања и информација које ће довести до иновација у области пољопривреде у правцу што веће уштеде у конвенционалној енергији која ће се супституисати из алтернативних извора енергије.

Загађивање земљишта се јавља када се површински слојеви оптерете великим количинама отпадних материја које се не могу разградити под нормалним условима.

Најчешћи узроци загађивања земљишта пореклом из пољопривреде су:

- примена минералних ђубрива,
- примена пестицида,
- накупљање соли и минерала због наводњавања,
- одлагање стајског ђубрива,

- одлагање различитог отпада из пољопривреде,
- одлагање различитог отпада из производње хране,
- спаљивање жетвених остатака, итд.

Квалитет земљишта се не угрожава само пољопривредном већ и и ндустијском делатношћу, нпр. неконтролисаним и неадекватним одлагањем индустријског отпада (закопавањем и спаљивањем на тлу), чиме се земљиште контаминира загађујућим материјама из производних процеса.

По анализама које је радио пољопривредни Институт из Зрењанина за потребе израде ЛЕАП – а, не може се говорити о погоршању квалитета земљишта због употребе пестицида или неких других хемијских средстава на ораницама и другим обрадивим површинама. Вредности свих параметара се налазе у границама дозвољених вредности, тако да не можемо рећи да у овом тренутку постоји опасност од угрожавања подземних извора воде за пиће пестицидима из пољопривреде.

**Табела б3: Хемијска својства доминантних типова земљишта
Средње банатског округа**

Тип земљишта						
	Чернозем		Ритска црница		Ритска смоница	
	Интервал	Прос.	Интервал	Прос.	Интервал	Прос.
ph у KCl	6.5-7.7	7.2	5.3-7.7	6.8	4.2-6.9	5.7
CaCO ₃ %	0.4-13.4	6.9	0.2-10.4	2.6	-	-
Хумус %	2.3-4.8	3.7	1.5-4.1	3.6	1.5-5.2	3.4
P ₂ O ₅	4.8-80	25.8	2.4-80	25.6	1.4-80	15.1
K ₂ O	10.4-80	38.9	9.6-80	46.5	14.4-80	41
Zn ppm	0.4-9	2.7	0.7-9.9	3.1	1.1-9.9	3.8
Mn ppm	2-462	35.3	5.9-565	69.1	17.5-470	121.3
Fe ppm	2-206	16.9	3-485	69.5	5-738	213
Cu ppm	0.1-20	2	0.3-3	3.2	1.2-21	5.3
Pb ppm	0.4-21	4.2	0.4-38	5.9	4-25	7.9
Cd ppm	0.01-0.42	0.1	0.01-1.3	0.12	0.06-1.4	0.15

Стара загађивања (дуготрајна употреба малатиона, постојање живе у Ченти, итд.) ће се временом уклонити из животне средине, тако да се не очекује њихов велики утицај на приносе из пољопривредне производње.

Перспектива развоја у смислу спречавања загађивања земљишта подразумева свакако изградњу система за управљање отпадом (свим врстама), уклањање дивљих депонија и амбалаже од пестицида са пољопривредних површина, затим пошумљавање и озелењавање слободних и девастираних површина у циљу спречавања ерозије тла ветром и водом и побољшавање његовог квалитета, одржива употреба хемијских средстава у пољопривреди, спровођење анализа тла, уређење запуштених површина, не спаљивање жетвених остатака, поштовање плодоред, итд. Такође, неопходно је формирати тим за заштиту од удеса који ће бити спреман да у врло кратком времену делује уколико дође до некаквог удеса који би могао утицати на погоршање квалитета земљишта. Тим за заштиту од удеса би требао бити спреман за спровођење физичких, хемијских и биолошких, *in-situ* и *ex-situ* метода ремедијације тла.

7.9 Екоурбанистички проблеми

Проблеми регулisaња саобраћаја у ужем центру града, уређење Багљашког канала и Бегејске петље, заштита јавних зелених површина,... само су неке од активности које морају бити решене јер својим садашњим статусом деградирају животну средину и људско здравље, представљају не искориштену шансу за зараду и кваре естетски доживљај. Као најупечатљивији (поред осталих) екоурбанистички проблеми овог града издвајају се:

1. Регулisaње саобраћаја у ужем центру града:

Овде су свакако најважнија питања везана за питање пешачке зоне у центру града као и завршетак обилазнице за друмски и теретни саобраћај. Пешачка зона је интересантна због редукције загађења ваздуха у центру града. Пешачка зона али и не само она је предмет ширег разматрања проблематике уређења центра града (да ли ће се уклањати жардињере, итд...) и предмет рада на реализацији Регулационог плана центра града чија израда је у току. Завршетак овог плана ће дати одговоре на сва спорна питања па и на питање пешачке зоне у центру града.

Што се тиче обилазнице за камионски и теретни саобраћај, она је такође важна са аспекта смањења загађености ваздуха у центру града, редукције буке, очувања путева, смањење ризика од удеса, итд. Њена реализација је у току.

2. Уређење језера 1,2 и 3 (Бегејска петља):

До пре тридесет година, река Бегеј, која је протичала кроз најужи центар града, пресечена је од стране предузећа ДТД, како би се извршило каналisaње Бегеја и скраћивање пловног пута кроз град за скоро 3 км. Пресецањем овог меандра, у најстрожем центру града, остао је рукавац Бегеја у дужини од скоро 3 км са јако смањеним протицањем воде уз истовремено изливање свих отпадних вода фекалне и кишне канализације овог краја, чиме је дошло до наглог загађења воде у меандру, уништавању флоре и фауне и угрожавање здравља људи.

С обзиром да је локација рукавца уз стамбене зграде, школе и у самом административном центру града, приступило се решавању проблема. Циљ је био да се рукавац ослободи загађења и да се претвори у језера која се могу користити за спорт, рекреацију и купање, што би заједно са уређењем околног простора, целом граду дало вредну целину и нов квалитет за све становнике.

Језерски систем је назван “Бегејска петља” и чине га три језера, две станице за пречишћавање (примарна и секундарна) и дистрибуциони систем цевовода. Језеро 1 је предвиђено за спортски риболов, Језеро 2 за купање а Језеро 3 за спортове на води. Систем “Бегејска петља” није у потпуности завршен, урађена су Језера 1 и 3 и уређај за примарно пречишћавање воде. Језеро 2 није урађено и оно је још увек остатак Бегеја а ни секундарни пречистач воде није урађен. У оквиру пројекта уређаја за обезбеђење квалитета воде за језерски систем, пројектовани су уређаји за примарни и секундарни третман. Уређаји за примарни третман обезбеђују први степен пречишћавања воде Бегеја и има задатак да пречисти бегејску воду до нивоа квалитета 2.класе речних вода. Секундарним третманом се обезбеђује потребан квалитет воде за контактну рекреацију и купање (квалитет воде за пиће).

3. Багљашки канал:

Подручје насеља “Багљаш” се налази у западном делу Зрењанина. Железничка пруга Зрењанин-Киkinда одваја га од града и чини га на неки начин самосталним подручјем. Земљиште овог подручја је тешког механичког састава – слатина слабе водопропустљивости, због чека се веће атмосферске падавине углавном задржавају на површини и плаве баште и дворишта. Како би се овај проблем решио, 1959.године ископан

је “Баглашки канал”. Траса канала креће се од Ц.С. “Зрењанин, км 0+000, иде поред железничке пруге до насеља Мужља и Тителске улице и даље паралелно са мошоринском улицом до км 4+000 где скреће север-југ до пресека са арадачким друмом. Укупна дужина Баглашког канала је 7.700 метара.

Садашње стање канала не одговара његовој функцији. Велика замуљеност, обрасла густом, високом вегетацијом и разни предмети (шпорети, фрижидери, веш-машине, и друго) онемогућавају несметан проток воде у каналу и чине га потенцијалним извориштем комараца и разних заразних болести у летњем периоду. Део канала, од км 0+000 - км 1+300, који одржава В.Д.П “Средњи Банат” је релативно у функцији, уз мале корекције. Пропусти који се налазе на каналу дуж насеља су замуљени и онемогућен је несметан проток воде, због чега треба предвидети чишћење.

Велики проблем ће бити и уклањање бесправно подигнутих објеката (ограда и шупа) јер исти представљају сметњу код извођења радова. На деоници 0+900 – 3+800 налазе се баште и воћњаци.

Перспектива развоја подразумева реконструкцију комплетне дужине Баглашког канала у његовој укупној дужини, комбинацијом затвореног (зацељеног) и отвореног канала за уклањање атмосферских вода. Реконструкција Баглашког канала је у току.

4. Старо корито Бегеја:

Постојећи сливови старог (турског) Бегеја, који су настали као напуштена речна корита после регулације пловног тока реке, представљају природни реципијент атмосферске воде за овај део града, иако су системом канала узајамно повезани, а цео систем повезан са водотоком Бегеја. У великој мери овај систем не функционише како треба и представља легло комараца и потенцијални извор заразе.

Остаци корита старог Бегеја који се налазе у ужем центру града су депресије обрасле ниским растињем, шибљем, трском и рогозом. Обзиром да се повремено у њима сакупља већа количина атмосферске и подземне воде, земљиште је у садашњем стању неповољно за било коју намену.

Цео слив је конципиран у два крака и то један крак од бившег биоскопа „Авала“ и други крак око спорстког центра. Први крак почиње од бившег биоскопа „Авала“ а завршава се код Словачке улице на магистралу и дугачај је укупно 2,3 км. Овај крак се код Босанске улице проширује у бару обраслу трском димензија 500x180 метара. На истом краку постоји бара сличних димензија, паралелно са улицом Цара Лазара.

Други крак почиње од магистрале а поред Видаковићеве улице се улива у Бегеј. Овај крак је дужине 2 км.

Честе су пријаве комуналној инспекцији, као и инспекцији заштите животне средине, нарочито после великих киша, односно услед повећања нивоа подземних вода, када долази до загушења тока, вода се устоји а услед распадања биљног материјала, као и бачених лешева животиња, шири се несносан мирис. У овом тренутку, интервенције нису могуће, јер се приступ кроз приватан посед не дозвољава од стране корисника земљишта. Корисници земљишта уз слив нису вољни да омогуће прилаз механизацији, јер се плаше да ће им иста угрозити баште, ошетити воћњаке и збод других разлога.

5. Јавне зелене површине:

Стање јавних зелених површина (паркова, шеталишта, дрвореда, травњака, украсне површине, површина за рекреацију, површина уз објекте, споменике, дечја игралишта, зелена површина дуж путева или уз водене површине – вештачке или природне, група стабала или самоникло стабло) је на територији општине Зрењанин веома лоше. Редовно одржавање које подразумева кошење травњака, окопавање и резидба дрвећа и грмља, заштита биља, чишћење зелених површина, итд. је на нивоу које дозвољавају веома ниска финансијска средства издвојена у те сврхе.

Готово да нема травњака који није девастиран паркирањем возила, иако се недалеко налази полупразан паркинг. Велики је број младих садница које бивају украдене или поломљене, како у центру тако и на периферији. Парковске површине су у редовном стању али су временом изгубиле специфичну атмосферу и првобитни изглед. Тек од 2005. године почиње организовано сузбијање коровске биљке амброзије, која је изазивач различитих врста алергија, нарочито у периоду мај – септембар. Од 2004. године почиње систематска заштита јавних зелених површина постављањем стубића и жардињера на 6 места у граду и та акција се наставља и у 2005.а биће настављена и даље.

6. Нејонизујуће зрачење:

Извори јонизујућег (радиоактивног) зрачења који су у директном контакту са животном средином у Зрењанину не постоје, те стога неће бити посебно обрађивани.

За животну средину је такође од великог значаја нејонизујуће зрачење, које представља електромагнетно зрачење које не поседује довољну количину енергије да би изазвало јонизацију у живим организмима и тиме угрозило здравље оних који се у његовој близини налазе. Оно обухвата ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење, видљиво зрачење, инфрацрвено зрачење, радиофреквенцијско зрачење, електромагнетна поља ниских фреквенција и ласерско зрачење. Нејонизујућа зрачења обухватају и ултразвук или звук чија је фреквенција већа од 20 kHz.

Извори нејонизујућег зрачења су многобројни и људи су њиме непрекидно изложени. Могу бити природни и вештачки. Од природних извора нејонизујућег зрачења најважније је Сунце и остали космички и метеоролошки извори. Вештачки извори су изузетно многобројни и могу се сврстати у три категорије:

- поље врло ниских фреквенција (пренос, дистрибуција и апликација електричне енергије, машине за фотокопирање, енергетски водови, трансформатори, кућни електрични уређаји, рачунари, итд.)
- радиофреквентно зрачење (радио, телевизија, фиксна и мобилна телефонија, сателитске комуникације, итд.)
- некохерентно оптичко зрачење (IC зрачење, видљиви спектар и UV зрачење)

Када се говори о базним станицама (БС) мобилне телефоније, којих у нашој општини има неколико (за 063 и 064 мрежу), треба рећи да одобрење за његово постављање издаје Одељење за урбанизам, стамбено комуналну делатност и заштиту животне средине СО Зрењанин, на бази акта који обрађује ЈП „Дирекција за изградњу и уређење града Зрењанина“. Неопходна је и сагласност власника објеката, а ако је то стамбена зграда, онда је неопходна сагласност скупштине станара. На основу Уредбе о утврђивању листе пројеката за које је обавезна израда студије о процени утицаја на животну средину и листе пројеката за које се може захтевати израда наведене студије (Сл.гласник РС 84/05), телекомуникациони објекти мобилне телефоније базне радио станице припадају листи 2. из члана 12. тачка 16. за које је обавезно обратити се надлежном општинском органу са захтевом да се одреди да ли је потребна израда студије. Надлежни орган може одредити обавезу израде студије или ослободити инвеститора даље процедуре (према Закону о процени утицаја на животну средину Републике Србије, Сл. гласник РС 135/04).

7.10 Очување биодиверзитета

Говорећи са аспекта значаја биодиверзитета, треба рећи да се у нашој општини налазе врло специфична подручја која су од државног и светског значаја. Ту се пре свега мисли на Специјалног резервата "Стари Бегеј - Царска Бара" који је рамсарска област (под

заштитом УНЕСКО-а), језеро-бара Окањ и Бања Русанда за које се планира стављање под режим заштите због свог специфичног значаја.

Стање заштићених природних добара и добара за заштиту на територији наше општине је изузетно важно а по резултатима који су добијени анализама вршеним лета 2003. године а и касније, Царска бара – Стари Бегеј, природни резерват показују релативно низак ниво загађености који позивају на опрезност. Царска Бара, која се протеже на 447 хектара површине, је једно од најбогатијих станишта за барске птице и ретке биљне врсте, што је условило да Царска бара – Стари Бегеј постане рамсарско подручје. Рамсарска подручја су влажна станишта која испуњавају услове Рамсарске конвенције о очувању и усаглашеном коришћењу мочварних подручја, као регулатора режима вода и станишта карактеристичне флоре и фауне, нарочито птица мочварица. Конвенција обухвата мочваре које су од међународног значаја, нарочито као станишта поменутих птица.

Језеро Русанда захвата површину од 4км². Дно му је покривено муљем претежно неорганског порекла, веома чистим, са мирисом на сумпор-водоник. Језерска вода је слична морској води, има висок салинитет и алкална је.

У хидротерапијске сврхе користи се термоминерална вода која спада у категорију натријум хидрокарбонатних сулфидних хемотерми.

Бања Русанда је једино активно бањско лечилиште у Банату. Налази се на северној обали истоименог језера у насељу Меленци у општини Зрењанин. Још од свог оснивања 1867. године, има лечилишну традицију засновану на коришћењу лековитих својстава минералног пелоида (блата) из језера Русанда, које се убраја у најлековитије у земљи. Посебан проблем данас представља оптерећење овог акватичног система отпадним водама. Бара “Окањ” је вероватно остатак Панонског мора јер је вода у њој слана. Некада је “Окањ” нарочито за децу и старије био купалиште са чистом, плитком и топлом водом и лековитим блатом. Река Тиса и Бара «Окањ» су једна од последњих оаза у чијем се муљевитом кориту некада развијала ларва инсекта тзв. “Тиски цвет”. Ова места су једно од два преостала места на целој планети на којој се овај прелепи инсект још увек може видети. Последњих година аласи, купачи, излетници га ретко виђају. Све ређе се може срести на површини Тисе и у њеним муљевитим плићацима.

Све три наведене локације су оптерећене великом количином загађујућих материја, тако да је питање шта ће у будућности бити са Баром «Окањ» које практично више нема, што се може сматрати последицом рада ФСК из Елемира али и променама у природи.

Поред ових, специфичних локација од значаја за биодиверзитет, треба напоменути и активности које су препознате као извори угрожавања животне средине са овог аспекта.

Ту се пре свега мисли на:

- Интензивна (нелегална) коришћење шума, ловне и риболовне фауне,
- Сакупљање дивљих и питомих биљних и животињских врста и гљива ради стављања у промет,
- Примена неодговарајућих метода и хемијских препарата за сузбијање штеточина
- Загађивање ваздуха, вода и земљишта полутантима пореклом из индустрије, пољопривреде и саобраћаја,
- Промена климе и елементарних непогода (суша и поплава), итд.
- Криволовство и ловокрађу.

Перспектива развоја подразумева спровођење концепта одрживог туризма, изоловање ових станишта од нетретираних отпадних вода, емисије загађујућих материја у ваздух, емисије прекомерне буке и било каквог другог узнемиравања станишта под специјалним режимима заштите.

IV ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Област друштвене надградње представља значајан сегмент функционисања општине Зрењанин. Просторни размештај и мрежа установа и организација из области друштвених делатности у потпуности задовољава потребе становништва општине Зрењанин, а у области здравства, средњег образовања, вишег и високог образовања и делом културе и потребе становника Средњебанатског округа.

У општини Зрењанин постоји 26 основних школа са 11116 ученика, 8 средњих школа са 6656 ученика, Виша техничка школа са 880 студената, Технички факултет "М.Пупин" са 2239 студената, 9 организација из области културе, 4 здравствене организације са великим бројем организационих јединица у граду и насељеним местима, више приватних лекарских ординација, радио и ТВ станица, две организације из области социјалне заштите, 153 спортске организације са око 8500 регистрованих спортиста свих узраста преко 500 регистрованих друштвених организација, савеза и удружења грађана.

Зрењанин је седиште Средњебанатског округа и других институција од општинског и републичког значаја.

На основу наведеног може се закључити да је Зрењанин административно, образовно, здравствено и културно средиште Средњебанатског округа.

8.1 Култура

Опште сиромаштво, пад привредне активности, транзициони период и опадање броја конзумента појединих културних садржаја битно су утицали на развој области културе у општини Зрењанин. Планове рада културе карактерише недостатак критичности и недовољно уважавање савремених токова у култури. Међутим, поједине организације из области културе и поред ограничавајућих фактора који су утицали на њихов рад оствариле су значајне резултате.

Мрежу установа културе општине Зрењанин чине:

- Народно позориште "Тоша Јовановић",
- Градска народне библиотеке "Жарко Зрењанин",
- Народни музеј,
- Савремена галерија УК Ечка,
- Културни центар,
- Савез аматерских културноуметничких друштава,
- Аматерско позориште МАДАЧ,
- Историјски архив и
- Завод за заштиту споменика културе.

Народно позориште "Тоша Јовановић" је од 1946. године професионално репертоарско позориште у коме функционишу две сцене, драмска и луткарска. Ово позориште делује у најстаријој позоришној сали у Србији, изграђеној 1839. године која од тада није мењала своју функцију. Позориште, које је један од оснивача значајних позоришних фестивала, попут Фестивала професионалних позоришта Војводине, Сусрета професионалних луткара Србије, и данас активно учествује у креирању културног живота нашег града, али и целе земље. Захваљујући својој програмској оријентацији и професионалности, на предлог Заједнице професионалних позоришта Војводине, Народно позориште "Тоша Јовановић" добија стално домаћинство овог престижног фестивала. Луткарска сцена је својим програмима, активностима и начином рада, одавно превазишла локални и државни карактер, а потврда за то је 285 награда на међународним и домаћим

фестивалима, при чему посебно треба истаћи пет златних медаља на Међународном фестивалу у Варни и пет награда за најбољу луткарску представу у Србији.

Потврду квалитета свог рада Позориште добија од публике, али је неопходно да се то деси и на позоришним фестивалима код нас и у иностранству. Позориште није у могућности да само одређује на којим фестивалима ће учествовати, већ то зависи од селекције. Зато је настојање да се сваке сезоне направе, и на драмској и на луткарској сцени, представе које би могле да конкуришу за фестивале, као што су: Фестивал професионалних позоришта Војводине, Сусрет професионалних позоришта лутака Србије (представе луткарске сцене на српском и мађарском језику), међународни фестивали луткарских позоришта у Котору, Суботици, Видину (Бугарска), Београдски фестић, Нушићеви дани... а увек је ту и амбиција за поновни наступ на Фестивалу класике у Секешфехервару у Мађарској и Фестивалу античке драме у Бутринтију у Албанији где је Позориште са великим успехом учествовало 2003. године. Најпрестижнији фестивали у Србији, попут Стеријиног позорја и Југословенског фестивала у Ужицу, увек су додатна мотивација.

Специфичност Градске народне библиотеке "Жарко Зрењанин", у односу на друге установе културе, огледа се у оквиру широког спектра делатности и садржаја који се нуде у граду па и шире. Градска библиотека, поред категорије публике, има и категорију корисника услуга, што аутоматски подразумева специфичну методологију рада и практичну примену сазнања из области односа са јавношћу. Поред основне и приоритетне библиотечке делатности, препознатљивост Градске народне библиотеке, у односу на друге установе овог типа, чини низ пратећих активности које је издвајају и чине јединственом не само у граду, већ и у односу на друге библиотечке системе у земљи. Стубови ове куће су :

- Фонд "Тодор Манојловић", који сваке године додељује Награду за модерни уметнички сензибилитет.
- Часопис " Улазница " – часопис за културу, уметност и друштвена питања.
- Наградни књижевни конкурс Градске народне библиотеке и часописа «Улазница» за необјављену песму, причу и есеј.
- Дугогодишња дечија манифестација "Песничка штафета" и "Читалачка значка", стваране са основним циљем да откривају младе таленте, поспешују креативност и развијају љубав према писаној речи код најмлађих.

Рад Библиотеке обогаћен је и низом пратећих активности осмишљених кроз књижевне вечери, промоције књига, као и пригодним поставкама у оквиру изложбеног простора. Градска народна библиотека скоро тридесет година бави се издавачком делатношћу. Библиотека поседује своју књиговезницу, штампарију као и продајни простор – књижару под називом "Клуб књиге".

Градска народна библиотека "Жарко Зрењанин" усмерава свој развој у два основна правца. То су библиотечка и издавачка делатност, које су међусобно условљене и кључни су делови развоја Библиотеке.

Народни музеј у Зрењанину је институција која се бави чувањем предмета, истраживањем и евиденцијом, вођењем регистра, чувањем, одржавањем и заштитом предмета, издавањем публикација и презентацијом културних добара. Стогодишњи рад Музеја омогућио је да он постане институција у којој се налази богат фонд од близу 50.000 музеалија. Културолошки потенцијал музејског фонда може се валоризовати разноврсним програмским и другим активностима. Зграда Народног музеја има све предиспозиције за музеолошку делатност: простор за смештај музеалија, радне просторије, сталну поставку, изложбени простор, као и простор који се може користити за нове садржаје и активности.

Активност Музеја се могу груписати у оквиру: археологије, историје, уметности, етнологије, природе, педагошког рада, конзерваторско-рестаураторске делатности и информатичко-документационе и библиотечке делатности.

Средином 2004. године у оквиру зграде Музеја отворен је Нови салон са сталном поставком, а прву поставку, поставку слика Уроша Предића, у року од месец дана посетило је преко 16.000 људи, што само по себи говори о потреби овог уметничког кутка, који је свакако недостајао граду.

Савремена галерија Уметничке колоније Ечка Зрењанин као установа културе припада подгрупи музеји, галерије, збирке. Фонд галерије од преко 2476 покретних споменика културе представља један од најбогатијих фондова у Србији. Савремена галерија Зрењанин организује као своју редовну активност културне садржаје који се у првом реду састоје од реализације самосталних и колективних ликовних изложби високог уметничког квалитета, организује концерте класичне музике, промоције књига и пригодна предавања.

Галерија годишње одржи седамнаест изложби које у просеку трају по три недеље. У питању су самосталне, колективне, тематске и ретроспективне изложбе савремених уметника из земље и иностранства. Манифестације које организује и реализује Галерија су Уметничке колоније у Ечки (најмање два пута годишње) и Бијенале акварела. Од свог оснивања 1956. године Уметничка колонија у Ечки организује сусрете уметника који се баве сликарским техникама (најчешће уљана техника), а од 1980. године окупља акварелисте.

Културни центар је установа која реализује програме из културе, промовише вредности отвореног и демократског друштва, сарађује у пројектима на локалној, републичкој и међународној сцени, организује и реализује гостовања уметника, размењује програме са сродним центрима, ради са млађим ауторима програма и публиком у циљу едукативног деловања. Културни центар промовише и мултикултуралност у вишенационалној средини. Врсте програма које реализује Културни центар су : позоришни програм, музички програм, филмски програм, изложбе, књижевне вечери, трибине, дечији програм, мултимедијални програми, сопствена продукција програма, радионице, издаваштво. У копродукцији Културног центра и Дигитал стил-а настао је културни видео магазин града «Култ». То је једночасовна ТВ емисија која обухвата преглед свих културних догађаја у Зрењанину у организацији: општине Зрењанин, свих јавних установа културе, хора «Коча Коларов», а у њој се представљају културни програми клуба «Зелено звоно», Духовног центра, биоскопа «Балкан» и појединачних уметничких програма зрењанинаских културних стваралаца. Овај видео магазин, осим што информише грађане о култури града и најављује нове догађаје, представља и веродостојну и квалитетну видео архиву за сваку појединачну организацију и град у целини.

У дефинисању културолошке мапе наше регије, поред установа из области културе, значајно место припада и асоцијацији свих аматерских културно - уметничких друштава општине – САКУД-у. Већим делом своје делатности, ова друштва директно учествују у очувању и неговању изворних и аутентичних културних традиција народа који живе на овом подручју. Сва друштва, нарочито она у насељеним местима, представљају стожер продукције и дистрибуције свих културних и уметничких програма, а будући да свој рад везују углавном за млађе категорије становништва, представљају неопходну базу за свако могуће планирање активности из области културе. Имајући у виду висок степен ентузијазма који је у позадини сваког организованог аматерског културно - уметничког рада, као и мобилност свих ансамбала за извођење програма у земљи и иностранству, разумљиво је да САКУД са својим члановима покрива значајан простор репрезентативне културне понуде наше регије.

У 2005. години своје програмске активности САКУД општине Зрењанин планира на основу свог редовног плана, програмских обавеза на нивоу општине, у складу са планом и програмом Покрајинског савеза аматера Војводине и Савеза аматера Србије, као и на

основу обједињених појединачних планова 28 регистрованих културно - уметничких друштава.

Аматерско позориште "Мадач" основано је 1952. године. Припрема и изводи позоришне представе на мађарском језику на територији Војводине. У 2005. години планиране су три позоришне премијере. Као и ранијих година извешће се тридесет репризних представа - петнаест на територији наше општине и петнаест на гостовањима по Војводини.

Аматерско позориште "МАДАЧ" у 2005. години наставља сарадњу са новосадским "Форумом", па ће зрењанинска читалачка публика имати прилику да упозна најновија издања овог издавача.

Историјски архив Зрењанин је установа културе која своје планове, програме и друге активности реализује у Средњебанатском округу (Зрењанин, Нови Бечеј, Сечањ, Житиште и Нова Црња). Начин рада и функционисања Архива регулисан је Законом о јавним службама, Законом о делатностима од општег интереса у области културе и Законом о културним добрима. Правци развоја архивске делатности решавају се на републичком, покрајинском и локалном нивоу. Основна активност локалне самоуправе и делокруг њеног деловања, у односу на Историјски архив Зрењанин, могу се односити на финансијску подршку за реализацију програма и пројеката који настају унутар Архива. Такође, делокруг деловања локалне самоуправе може се огледати у пружању подршке и решавању проблема који се односе на обезбеђивање средстава за смештај и чување архивске грађе, уређење простора, аутоматизацију рада архивског система који би дао могућност за пружање разноврсних информација и услуга, а потпуно нов уређен простор који је локална самоуправа обезбедила Историјском архиву, свакако ће допринети да се планови и програми ове установе брже реализују.

Историјски архив Зрењанин, заједно са Народним музејом, Градском библиотеком и Заводом за заштиту споменика културе чини фундаменталну основу културе Зрењанина, јер штити културну баштину стварану вековима на овим просторима.

Архив активно ради на пословима заштите архивске грађе и регистратурског материјала ван Архива (за цео средњебанатски округ), те на тај начин врши стручни надзор и штити архивску грађу у регистратурама. Такође, преузима од правних лица, која су престала са радом, архивску грађу и регистратурски материјал како не би дошло до њиховог пропадања и уништавања.

Завод за заштиту споменика културе, као новоформирана установа културе у граду, чији је задатак да врши делатност заштите споменика културе, просторно - историјских целина, археолошких налазишта и знаменитих места, у складу са Законом о културним добрима, на најадекватнији начин, при вршењу своје делатности, одговара одредбама Закона које се односе на заштиту непокретних културних добара. Задатак Завода је и спречавање вршења радова без потребне дозволе, који се односе на културно добро и спречавање нестручног обављања физичких послова на културном добру.

У области културе у општини Зрењанин ангажовано је укупно 227 радника, који својом стручношћу доприносе успешној реализацији програмских активности у области културе.

Као један од основних проблема све установе културе навеле су затвореност према сличним установама, али и према широј јавности, односно грађанству и потенцијалним корисницима њихових програма и услуга.

Због пада мотивације за модернију и садржајнију наставу у школама и неиницијативности у институцијама културе, дошло је до недопустивог прекида веза између просвете и културе, чиме ученици губе важну образовно - културну компоненту, а култура нову публику.

Обострана инертност је узрок изостанку ближих веза између привреде - потенцијалних донатора и спонзора, и културних програма. У неким институцијама културе маркетиншка функција готово да и не постоји, тако да и неки вредни програми протичу без одговарајуће публике, могуће финансијске подршке и пласмана на ширем подручју Војводине и Србије. Због тога је у оквиру јачања менаџмента у култури потребно обратити пажњу на ову функцију. Нарочито је приметно (сем у локалном листу) одсуство аналитичких и проблемских текстова, прилога и емисија, као и квалификоване критике.

У презентацији рада и укупне делатности културе не користи се довољно интернет, глобална мрежа која пружа велике могућности за представљање и међународну сарадњу, а главни разлог оваквог стања је лош ниво техничке опремљености свих установа културе.

У извештајима и анализама слабости у установама и институцијама културе нарочито је наглашено да се кадровско подмлађивање и обнова не врше плански, организовано и систематски.

Организације из области културе, које је основала општина Зрењанин или им поверила вршење делатности културе, финансирају се из средстава буџета општине. Општина финансира расходе за запослене, материјалне трошкове и програмске активности.

Програмске активности се делом финансирају и из средстава буџета Покрајине, Републике и средстава спонзора.

Организације из области културе делатност обављају у зградама које се налазе углавном у старом језгру града и под заштитом су Завода за заштиту споменика културе. Одржавање ових објеката захтева велика средства те је неопходно наставити активности на даљем улагању у ове објекте.

8.2 Музичка уметност

Уз хор “Коча Коларов”, Музички интернационални центар, Зрењанински камерни оркестар “Камерата Паноника”, Градски дувачки оркестар и многе друге мање музичке ансамбле, Зрењанин се намеће као регионални музички центар. Музичка школа “Јосиф Маринковић” и близина Музичке академије дају стабилну кадровску основу за реализацију пројеката зрењанинских музичких ансамбала. Све ове институције су небуџетске, што не значи да општина не учествује у реализовању њихових пројеката. Напротив, значајну подршку, моралну и финансијску ове организације добијају на основу пројеката и програма које финансира СО Зрењанин. Управо ове организације су пример да се институције културе морају оспособити да за средства конкуришу пројектима, који подразумевају сценарио, мисију, циљеве, буџет са алтернативним изворима прихода и поступак евалуације.

Хор “Коча Коларов” 2002. г. примљен је у Светску хорску федерацију, као једини ансамбл из наше земље. Од тог тренутка почињу активности хора, битно да излазе из уобичајених оквира дотадашњег рада (фестивали, концерти...)

Као логичан след ове експанзије активности и организовања програма у којима “Коча” није једини учесник (и Зрењанин није једино место догађања), а ради што ефикаснијег деловања, основан је, уз подршку Европског Музичког Савета (који је у саставу УНЕСКО-а), ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ МУЗИЧКИ ЦЕНТАР са административним седиштем у Зрењанину.

Основни задатак ИМЦ јесте, да што је могуће више квалитетних ансамбала, солиста и стручњака из музичке области, (уз финансијску подршку међународних фондова) доведе у нашу земљу и омогући контакт наших уметника са њима, али што је још важније, да по принципу реципроцитета, такође и наши уметници и стручњаци

различитих музичких профила добију могућност да под истим условима, свету представе нашу музичку баштину, као део богате културе нашег народа.

ИМЦ има за циљ да се својим деловањем ухвати у коштац са континуираном навалом кича и шунда, за који можемо слободно рећи да достиже размере својеврсног “музичког злочина”.

ИМЦ делује конкретно кроз неколико атељеа:

Атеље за вокалну музику: у оквиру њега најзначајнији пројекат - Фестивал Хорова “CANTEMUS”. Фестивал ће окупити хорове различитих састава, дечије омладинске, мушке, женске, мешовите хорове, као и вокалне камерне ансамбле из иностранства, али и из наше земље. То ће бити прилика да се чује и види шта се све на плану вокалне музике ради у свету, биће прилика да се наши ансамбли сретну, остваре контакте и започну сарадњу са поклоницима те врсте музике из других средина. За време трајања фестивала ансамбли ће држати концерте и у другим срединама у нашој земљи.

Предвиђа се долазак око 1000 учесника, ако се има у виду да фестивал траје 4-5 дана, то је преко 4000 пансиона али и ванпансионских услуга. Тако можемо рећи да се кроз овај фестивал, у овој области, први пут поштују и нека правила каквог таквог трзиста. Он налази и неко своје економско оправдање.

Поред фестивала “CANTEMUS”, у оквиру атељеа за вокалну музику, веома значајну улогу имају семинари за хорске диригенте.

Такође се наставља са организовањем “Летњих певачких радионица” у оквиру летњих музичких кампова.

ИМЦ има задатак да промовише и дистрибуира наше ансамбле у различите програме у иностранству, на такмичења, фестивале, музичке кампове и на тај начин презентује наша достигнућа и разноликост наше хорске баштине.

У ИМЦ делује, као засебни атеље, “ОПЕРСКИ СТУДИО”. Остварени су контакти, тачније започета је сарадња са врхунским оперским кућама у свету, а ИМЦ се укључио и у њихове програме,“ бриге о младим уметницима” које подразумевају стипендије за њихово усавршавање, као и припену учешћа на аудицијама које велике оперске куће организују за певаче, инструменталисте, диригенте, корепетиторе, костимографе, сценографе, кореографе .....

Посебно је организован атеље који се бави “MASTERCLASS програмима. Овај атеље има пре свега за циљ да сарадњом са великим бројем стручњака из различитих музичких дисциплина, размени искуства и обогати постојећа сазнања.

Атеље за инструменталну музику. Најзначајнији пројекат у оквиру овог атељеа је “ДУНАВСКА ФИЛХАРМОНИЈА МЛАДИХ”, која окупља студенте музике подунавских земаља. Пројекат је рађен са роком реализације од 10 година. Одржаваће се у нашој земљи, евентуално мењајући градове, са адекватним техничким условима.

Пројекат финансира Европски музички савет уз подршку Пакта за стабилност југоисточне Европе.

У оквиру атељеа за инструменталну музику посебни програми су предвиђени за камерне ансамбле.

Дечији Музички Студио је атеље који се бави квалитетном музичком едукацијом деце. Програми овог атељеа добили су финансијску подршку Европског музичког савета и представљају полазну тачку за обезбеђивање средстава за санацију радног простора за активности ИМЦ у Зрењанину.

Програм се реализује кроз:

- Музичку играоницу
- Музичко забавиште
- Градски дечији хор

Посебан атеље у ИМЦ намењен је активностима композитора.

Зрењанински Камерни оркестар основан је 1969. г. и од тада својим доприносом на неговању камерног музицирања, постаје битан фактор у богатој традицији овог вида музичког изражавања не само у Зрењанину, већ и у знатно ширим оквирима.

Стални диригент и уметнички руководилац био је Дејан Михаиловић, виолиниста, педагог и диригент, предавач на Музичким академијама у Београду и Новом Саду, који је своје школовање крунисао на конзерваторијуму у Москви.

Репертоар зрењанинских гудача обухватао је све епохе, а квалитет музицирања омогућио је сарадњу са истакнутим солистима као што су Мирослав Чангаловић, Душан Трбојевић, Петар Тошков, Јован Колунџија и други. Нажалост након две деценије успешног рада, због све теже ситуације у култури, оркестар није успео да одржи радни континуитет.

До поновног рађања Зрењанинског камерног оркестра дошло је октобра 1999. г. На иницијативу младих професора зрењанинске Музичке школе "Јосиф Маринковић". За протеклих шест година, ансамбл је сарађивао са значајним уметницима из земље и иностранства, стављајући посебан акценат на сарадњу са младим, неафирмисаним талентима града и регије. У јуну 2004. г. Оркестар остварује сарадњу са Пеђом Милосављевићем, виолинистом и камерним музичарем из Холандије, који преузима програмско и уметничко руководство ансамбла и мења име у "Camerata Pannonika"

Снажан печат музичком бићу Зрењанина даје и Градски дувачки оркестар, основан 1973. г. Током три деценије постојања оркестар је у земљи и иностранству наступао преко петсто пута. Девет пута је освајао златну плакету на Војвођанском фестивалу оркестара у Руми, а наступао је и на међународним фестивалима у Превези у Грчкој, Ђеру, Бекешчаби, Казинбарцики и Сигетвару у Мађарској. Под диригентском палицом професора Музичке школе "Јосиф Маринковић" Кароља Болдижара, Градски дувачки оркестар поред неговања квалитетне уметничке музике, поставио је себи за циљ и организацију концерата и других културних активности у Општини Зрењанин и региону.

Градски дувачки оркестар оснивач је и органозатор "Међународног фестивала музике и игре" који се сваке године одржава у Зрењанину, а посећују га гости из целе Европе.

У Зрењанину постоји велики број небудетских институција културе које дају огроман допринос развоју културе у граду и Војводини, али свакако треба издвојити две организације чија су имена нераскидиво везана за урбану културу града.

Прва институција је Кафе клуб "Зелено Звоно". Основан је 1991. године, а од почетка рада кроз своје програме грађанима је нудио квалитетан и урбан културни садржај. Током свих ових година Позоришни клуб "Зелено Звоно" наставља са сличним активностима и уз повећану продукцију и разноврсност програма постаје једна од најзначајнијих културних институција у региону.

Клуб својим посетицима нуди следећи садржај: концерте, D.J. Clubbing, модна дешавања, промоције и презентације, Cyber caffe.

Десет година било је потребно да Позоришни клуб "Зелено Звоно" достигне и однегује рејтинг којем тежи већина клубова у земљи. У оквиру Клуба настаје и покрет „Нови оптимизам“ чији су основна начела да :

- заговара право на различитост, као врхунско право сваке људске индивидуе,
- афирмише све видове стваралаштва. Окупља уметнике, научнике, предузетнике, проналазаче и друге изузетне појединце, са циљем да их као добар пример представи најширој јавности.
- је покрет свих грађана Војводине и Србије који не пристају да трајно буду заточеници и жртве мрачних деведесетих.
- не пристају на дефетизам, ширење осећања немоћи и безнађа.
- јавно се боре се против национализма, шовинизма, фашизма, расизма и сваког другог политичког екстремизма.

- јавно се супротставља ксенофобији, социјалном аутизму, провинцијализму и “идеологији просечности”.
- подстиче солидарност међу људима, одговор је сасвим једноставан: добра воља и константан рад на сваком детаљу који представља и чини клуб.

Својим ставом и односом према различитим видовима уметности, култури, издаваштву, новинарству, моди, маркетингу, угоститељству и стварањем сопствене продукције, овај клуб начинио је пријатељства на различитим нивоима међу различитим људима. Она најдрагоценија трају и данас, после десет година незамисливих трансформација, дајући и освежавајући снагу за даље..

Друга институција коју никако не би смели прескочити и која око себе окупља велики број поклоника уметности је часопис „Натрон”. Први број часописа за књижевност и уметност Натрон публикован је 2002. године на натрон хартији у тиражу од 300 примерака и сви медији у Србији, Црној Гори и Војводини, као и локални, констатовали су да се коначно појавила новина која завређује пажњу.

Из броја у број часопис је попримао специфичне погледе на уметност, тако да су прилози стизали из Русије, Канаде, Аустралије, Америке, из европских држава понајвише, а најзначајније је то да се родила идеја о Регионалном удружењу, односно једном специфичном и модерном удружењу писаца именованом БАНАТСКО УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА чије би седиште било у Зрењанину а покривало би читав региона Банат (Мађарска - Војводина /Србија/ - Румунија) како би писци могли да растеређено комуницирају и размењују искуства, сазнања и ставове ове регије врло специфичне и веома значајне за уметност Европе.

Таквим током исказује се потреба за мало богатијим дизајном и форматом часописа тако да од броја девет Натрон добија четири колор стране и уводи се пети децембарски број који ће публиковати сва збивања током те године и најавити дешавања у следећој години.

У току је припрема за расписивање једног обимнијег конкурса у 2006. години, који ће подразумевати сва уметничка изражавања која се могу пренети на штампани облик: поезија, есеј, приповетка, цртеж, слика, фотографија и сл.

Сигурно је да овај часопис популарише и град Зрењанин, а публикације које објављује такође говоре о нашој средини. Главни и одговорни уредник часописа за књижевност и уметност „Натрон“ је Иван Даников.

8.3 Образовање

Основно образовање и васпитање у општини Зрењанин стиче се у 26 основних школа. Ове школске године уписано је укупно 11116 ученика у основне школе. Од тога, у први разред је уписано укупно 1394 ученика у 66 одељења. Мрежа школа задовољава потребе становништва.

Према одредбама Закона о основама система образовања и васпитања, у први разред основне школе уписују се деца која до почетка школске године имају најмање шест, а највише седам и по година. У први разред основне школе може да се упише и дете старије од седам и по година које због болести или других оправданих разлога, није уписано у школу.

Образовно-васпитни рад остварује се на српском језику. За припаднике националне мањине образовно-васпитни рад се остварује на матерњем језику.

У општини Зрењанин, сем на српском језику, настава у школама се изводи и на мађарском, румунском и словачком језику.

Деца ометена у развоју, основно образовање стичу у Школи за специјално основно и средње васпитање и образовање "9. мај" у Зрењанину. У ову школу је уписано 165 ученика у 28 одељења. Сем тога, са територије општине Зрењанин, двадесеторо категорисане деце, која су ометена у развоју, похађа специјалне школе у Новом Саду и Београду, јер такве школе не постоје у Зрењанину, а на основу Закона, трошкове сноси општински буџет.

У области музичког образовања, основно образовање се стиче у Музичкој школи "Јосиф Маринковић" Зрењанин.

Број запослених у основним школама износи 1467 радника. Присутан је недостатак појединих кадрова, пре свега, недостају кадрови за енглески језик.

Опремљеност школа је осредња, нарочито је низак ниво информатичке опремљености, како у настави, тако и за обављање администрације.

Објекти су руинирани, а поједине школе, уопште немају фискултурну салу, што је у овом веку скоро незамисливо.

Средства за материјалне трошкове школа обезбеђује локална самоуправа.

Преглед броја ученика и одељења са наставним језицима приказан је у приложеној табели.

Средње образовање и васпитање у општини Зрењанин ученици стичу у осам средњих школа, које се налазе у Зрењанину, и то: Зрењанинска гимназија, Економско-трговинска школа, Медицинска школа, Хемијско прехрамбена и текстилна школа "Урош Предић", Електро-техничка и грађевинска школа "Никола Тесла", Техничка школа, Пољопривредна школа и Музичка школа "Јосиф Маринковић".

У први разред средње школе уписују се ученици са стеченим основним образовањем и положеним пријемним испитом, у складу са законом.

Средње образовање и васпитање траје три или четири године у складу са посебним законом и школским програмом.

План уписа ученика у први разред средњих школа донело је Министарство просвете и спорта Републике Србије. У први разред средњих школа у општини Зрењанин је уписано 1851 ученика у 65 одељења. Од тога, на трогодишње школовање је уписано 653 ученика у 23 одељења. Укупан број уписаних ученика у средњим школама износи 6.656 ученика у 239 одељења.

Настава у средњим школама се, углавном изводи на српском језику. Међутим, поред српског наставног језика, у појединим средњим школама настава се изводи и на мађарском језику, и то у следећим школама: Зрењанинска гимназија, Медицинска школа, Хемијско прехрамбена и текстилна школа "Урош Предић", Електротехничка и грађевинска школа "Никола Тесла" и Пољопривредна школа, где постоје одељења на мађарском језику.

У школи за децу са посебним потребама "9. мај" у 13 одељења за средње образовање уписано је 87 ученика.

Укупан број запослених у средњим школама износи 673. Стручно су заступљени сви предмети и није присутан недостатак кадрова.

Опремљеност средњих школа не задовољава и утиче на осавремењавање наставе из појединих предмета, нарочито информатике.

Поједини школски објекти су у лошем стању, а нарочито Техничка школа, којој је давно истекао рок трајања, јер је смештена у монтажној згради. Нова медицинска школа је у фази изградње.

Оно што се овде јавља као проблем је да се приликом формирања мреже средњих школа није водило рачуна о потребама привреде, већ само о доступним професорским кадровима и технолошком оспособљеношћу, а то се данас показује као велики недостатак.

Средства за материјалне трошкове школа обезбеђује локална самоуправа, која учествује и у изградњи Медицинске школе. Дом ученика „Ангелина Којић – Гина“

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

обезбеђује несметано школовање и боравак ученика ван територије општине Зрењанин а понекад и услуге које су комерцијалне природе (студентска исхрана по потреби нпр.).

Више и високо образовање у општини Зрењанин се спроводи на Вишој техничкој школи и Техничком факултету "Михајло Пупин" у Зрењанину.

У Вишу техничку школу у Зрењанину је уписано укупно 880 студената. Од тога, у прву годину је уписано укупно 415 студената.

На Вишој техничкој школи постоје два одсека: машински и технолошки одсек. У оквиру наведених одсека постоји шест образовних профила; производно машинство, процесно машинство, пољопривредно машинство, прехранбена технологија, хемијска технологија и текстилна технологија.

На Вишој техничкој школи укупно је 66 запослено.

Технички факултет "Михајло Пупин" у Зрењанину има 2239 студената и око 100 запослених.

На факултету постоји четрнаест образовних профила. У приложеној табели приказан је број студената по профилима и начину финансирања (буџетско, самофинансирање и суфинансирање).

Смештај за студенте ван територије општине Зрењанин се организује у Студенском дому у Гундулићевој улици, који је до сада неколико пута био реновиран средствима Покрајине и локалне самоуправе.

Неки студијски смерови су у успону, неки у зениту, док се неки одржавају са тешкоћама.

Опремљеност вишег и високог образовања је задовољавајућа. Рачунарска опрема и лабораторије се континуирано осавремењују. Објекти се санирају да би се омогућили задовољавајући услови за рад.

Министарство просвете и спорта финансирају рад вишег и високог образовања а локална самоуправа Зрењанин обезбеђује њихово несметано функционисање.

БРОЈ УЧЕНИКА И ОДЕЉЕЊА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА ОПШТИНЕ ЗРЕЊАНИН

Табела 64

ШКОЛА	ЈЕЗИК	СВЕГА	
		Одељења	Ученици
1. ОШ "Др Јован Цвијић" Зрењанин	С	32	786
2. ОШ "Вук Караџић" Зрењанин	С	18	413
3. ОШ "Д.Обрадовић" Зрењанин	С	24	568
4. ОШ "2.октобар" Зрењанин	С	24	566
5. ОШ "Ј.Јовановић Змај" Зрењанин	С	17	380
6. ОШ "П.П.Његош" Зрењанин	С	55	1250
7. ОШ "С.Маринковић" Зрењанин	С	8	118
	М	18	220
УКУПНО С + М		26	338
8. ОШ "Ж.Зрењанин" Зрењанин	С	33	946
9. ОШ "Ђура акшић" Зрењанин	С	24	529
РЈ Јанков Мост	Р	2	11
УКУПНО С + Р		26	540
10. ОШ "Серво Михаљ" Зрењанин	С	24	500
	М	23	430
УКУПНО С + М		47	930
11. ОШ "Др А.Сабовљев" Ечка	С	16	339
	Р	7	58
УКУПНО С + Р		23	397
12. ОШ "Др Вребалов" Меленци	С	24	566

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

13. ОШ "Бранко Радичевић" Чента	С	16	347
14. ОШ "Братство" Арадац	С	9	192
	СЛ	8	86
УКУПНО С + СЛ		17	278
15. ОШ "Братство Јединство" Бело Блато	С	7	107
	СЛ	2	17
	М	1	13
УКУПНО С + СЛ + М		10	137
16. ОШ "Доситеј Обрадовић" Фаркаждин	С	8	108
17. ОШ "Јован Дучић" Клек	С	11	227
18. ОШ "Ђура Јакшић" Перлез	С	16	323
19. ОШ "Петар Кочић" Банатски Деспотовац	С	8	110
20. ОШ "1. октобар" Ботош	С	10	192
21. ОШ "С.Марковић-Тоза" Елемир	С	25	538
22. ОШ "Свети Сава" Стајићево	С	9	208
23. ОШ "Славко Родић" Лазарево	С	15	272
24. ОШ "Младост" Томашевац	С	8	189
25. ОШ "Урош Предић" Орловат	С	8	146
26. ОШ "Стеван Книћанин" Книћанин	С	9	189
27. ОШ "Бранко Ћопић" Лукићево	С	8	172
С В Е Г А:	С	466	10280
	М	42	664
	Р	9	69
	СЛ	10	103
У К У П Н О: С + СЛ + Р + М		527	11116

БРОЈ УЧЕНИКА И ОДЕЉЕЊА У СРЕДЊИМ ШКОЛАМА

Табела 65

ШКОЛА	ЈЕЗИК	СВЕГА	
		Одељења	Ученици
ЗРЕЊАНИНСКА ГИМНАЗИЈА	С	38	1210
	М	4	84
СВЕГА:		42	1294
ЕКОНОМСКО ТРГОВИНСКА ШКОЛА ЈОВАН ТРАЈКОВИЋ	С	36	1107
МЕДИЦИНСКА ШКОЛА	С	20	612
	М	4	112
СВЕГА:		24	724
ХЕМИЈ.ПРЕХРАМБЕНА И ТЕКСТИЛНА ШКОЛА "УРОШ ПРЕДИЋ"	С	40	932
СВЕГА:		40	932
ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА И ГРАЂЕВИНСКА ШКОЛА НИКОЛА ТЕСЛА	С	35	930
	М	6	121
СВЕГА:		41	1051
ТЕХНИЧКА ШКОЛА	С	24	647
ПОЉОПРИВРЕДНА ШКОЛА	С	27	760
	М	1	17
СВЕГА:		28	777
МУЗИЧКА ШКОЛА "ЈОСИФ МАРИНКОВИЋ"	С	4	124

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

ОПШТИНА ЗРЕЊАНИН	С	224	6322
	М	15	334
СВЕГА:		239	6656

ВИША ТЕХНИЧКА ШКОЛА

Табела 66

ТЕХНОЛОШКИ ОДСЕК СМЕР	УКУПНО		
	Буџет	Самофинансирање	Свега
Прехрамбена технологија	140	151	291
Хемијска технологија	60	49	109
Текстилна технологија	61	48	109
Машински одсек – смер			
Производно машинство	65	103	168
Процесно машинство	61	60	121
Пољопривредно машинство	45	37	82
УКУПНО:	432	448	880

УПИСАНИ СТУДЕНТИ
ТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ "МИХАЈЛО ПУПИН" ЗРЕЊАНИН

Табела 67

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ	УКУПНО		
	Буџет	Самофинансирање	Суфинансирање
Професор технике	9	29	-
Професор информатике и техничког образовања	1	18	-
Професор информатике	168	97	7
Дипломирани инжењер информатике	318	145	-
Дипломирани инжењер пословне информатике	22	20	-
Дипломирани инжењер за развој машинска струка	64	23	6
Дипломирани инжењер текстилно машинске струке	14	3	2
Дипломирани инжењер текстилног инжењерства информатичке струке	6	-	-
Дипломирани текстилни инжењер за дизајн и пројектовање текстила и одеће	43	112	-
Дипломирани инжењер за управљање техничким системима	107	13	-
Дипломирани инжењер за управљање техничким системима у медицини	105	1	-
Дипломирани инжењер за развој – управљање квалитетом	17	-	-
Дипломирани менаџер пословне комуникације	11	13	-
Дипломирани инжењер производног менаџмента	130	735	-
У К У П Н О:	1015	1209	15

С В Е Г А : 2239

8.4 Друштвена брига о деци

Предшколско васпитање и образовање је организовано у оквиру Предшколске установе у граду Зрењанину, при основним школама у насељеним местима општине и у Школи за специјално образовање и васпитање "9.мај" у Зрењанину.

Програмом предшколског васпитања и образовања је обухваћено 2980 деце у оквиру 146 васпитних група. У Предшколској установи обухваћено је 2279 деце у оквиру 107 васпитних група у Школи "9.мај" 7 деце у оквиру једне васпитне групе, а при основним школама у насељеним местима обухваћено је 694 деце у 38 васпитних група.

У оквиру Предшколске установе деца су смештена у 18 објеката који су наменски грађени или адаптирани за потребе целодневног и полудневног боравка деце. Капацитет објеката задовољава потребе васпитно-образовног рада, социјалног рада и превентивно-здравственог рада за око 2000 деце. Локација објеката је плански усмеравана тако да у потпуности задовољава коришћење услуга у близини места становања. Као проблем, може се истаћи потреба изградње комбинованог објекта у центру града и недовољан капацитет објеката на појединим локацијама.

Предшколска установа организује рад на целодневном боравку у оквиру једанаесточасовног радног времена, а на полудневном боравку у оквиру четворочасовног радног времена. У зависности од капацитета објеката и потреба родитеља, у појединим објектима је организован рад у две смене. Рад са децом је организован и у оквиру болничких група, за децу која су на лечењу у Болници, као и за децу која су без родитељског старања и децу благо ометену у развоју.

Опремљеност објеката за смештај деце може се окарактерисати као добра. Инвестиционим улагањем и текућим одржавањем решени су најнеопходнији проблеми, тако да је квалитет пружања услуга на задовољавајућем нивоу.

Установа има Централну кухињу и наменске просторе за припрему доручка и ужине у свих 18 објеката.

Битан предуслов квалитетне реализације васпитно-образовног рада је опремљеност дидактичким средствима и училима. Опремљеност је, у односу на претходне године побољшана, али је још увек недовољна и условљена је недостатком финансијских средстава.

Унапређивање и иновирање васпитно-образовног рада са децом је стални процес у Предшколској установи. У оквиру тих мера, најзначајније су следеће: реализација психолошких радионица, буквар дечјих права, еко програми, ненасилна комуникација, анти-стрес програм, професионализам, подстицање и неговање самопоштовања и т.д.

Повремени облици рада са децом обухваћају драмске активности, музичко стваралаштво, ликовне активности и спортско-рекреативне активности.

У Предшколској установи се организују и самофинансирајући програми, као што су: учење енглеског језика, спортско забавиште, прослава рођендана, плесна школа, компјутерска школица итд.

Предшколско образовање и васпитање у насељеним местима је организовано при основним школама. Квалитет образовања и васпитања, опремљеност, организовање допунских облика образовања и васпитања, као и друге активности условљено је односом школе према овом облику образовања и васпитања. Већина васпитача у групама при основним школама у насељеним местима остварује добру сарадњу са Предшколском установом Зрењанин, посебно у коришћењу услуга стручно-педагошког рада.

Предшколско васпитање и образовање је у општини организовано и на језицима националних мањина.

Цену услуга боравка у Предшколској установи утврђује Председник општине, а родитељи, у зависности од материјалног положаја породице, плаћају боравак деце, а разлику до економске цене рефундира општина из средстава буџета.

Финансирање боравка деце у Предшколској установи се остварује из средстава општине, од уплата родитеља и из средстава републичког буџета, односно Министарства просвете и спорта.

На основу закона, из средстава буџета општине се рефундира 80% трошкова боравка, 20% трошкова плаћају родитељи према скали, док Република финансира четворочасовни програм за децу у години пред полазак у школу (забавиште).

Сматра се да је финансирање, у погледу законске регулативе добро уређено. Међутим, присутни су проблеми у примени начина финансирања, што ће резултирати потребом рационализације у оквиру Предшколске установе.

Овде свакако треба напоменути да се друштвеном бригом о деци бави и већи број невладиних организација које функционишу на нашим просторима.

8.5 Здравство

Мрежа здравствених установа која је лоцирана у општини Зрењанин планирана је и својим капацитетима задовољава регионалне потребе. Мрежу здравствених установа у општини Зрењанин чине:

- Здравствени центар, који у свом саставу има две организационе јединице, ОЈ Општа болница "Др Ђорђе Јоановић" и ОЈ Дом здравља "Др Бошко Вребалов",
- Специјална болница за плућне болести "Др Васа Савић",
- Специјална болница за физикалну медицину и рехабилитацију "Русанда" Меленци,
- Апотека Зрењанин и
- Завод за заштиту здравља.

Осим наведених установа, мрежу здравствених установа у Средњебанатском округу чине још и домови здравља у Житишту, Новом Бечеју, Српској Црњи и Сечњу.

У здравственим установама Средњебанатског округа запослено је укупно 2996 радника, од тога 2103 здравствених и 893 немедицинских радника. На подручју округа један лекар брине о здрављу 508 становника. Овај показатељ има оптималну вредност и незнатно варира од општине до општине.

У општини Зрењанин, у области здравства запослено је укупно 2544 радника. Структура запослених радника у здравственим установама општине Зрењанин је следећа:

Табела 68

Ред. бр.	НАЗИВ	УКУПНО	Медицински радници	Немедицински радници
1	2	3	4	5
1.	Здравствени центар:			
	- ОЈ Општа болница "др Ђорђе Јоановић"	1.2001	825	376
	- ОЈ Дом здравља "др Бошко Вребалов"	708	553	155
2.	Специјална болница за плућне болести	152	92	60
3.	"Русанда" Меленци	291	164	127
4.	Апотека Зрењанин	122	81	41
5.	Завод за заштиту здравља Зрењанин	70	48	22

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Здравствена установа	Укупно запослених	Здравствени радници и сарадници										Администр. техничко особље
		Свега	Лекари			Стомаг	Дипл. Фарм.	Остали	ВС	СС	НС	
			Опште медицине	На спец.	Спец.							
1. Здравствени центар	1.909	291	58	29	204	50	7	16	61	953	0	531
А. Општа болница	1.201	163	8	20	135	1	6	11	46	598	0	376
Б. Дом здравља «Др Бошко Вребалов»	708	128	50	9	69	49	1	5	15	355	0	155
2. Специјална болница за плућне болести	152	13	0	2	11	0	2	0	6	71	0	60
3. Спец. болница «Русанда»	291	20	0	1	19	0	0	2	45	97	0	127
4. Апотека Зрењанин	122	0	0	0	0	0	36	0	1	44	0	41
5. Завод за заштиту здравља	70	13	0	4	9	0	1	4	5	25	0	22
УКУПНО: (1-5)	2.544	337	58	36	243	50	46	22	118	1.190	0	781

Табела 69

Структура запослених радника, према врсти и степену стручне спреме дата је у горњем прегледу:

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

Капацитети здравствених установа задовољавају потребе за лечењем становника општине Зрењанин и околних општина Средњебанатског региона.

У Средњебанатском округу постоје 3 стационара, од којих је један Општа болница са 455 (активних) постеља и две специјалне болнице: Плућна болница са 160 постеља и «Русанда» Меленци са 386 постеља. У Округу има 1.001 постеља што, у односу на број становника, у глобалу, значи 4,8 постеља на 1.000 становника.

Стационари имају и свој амбулантно – поликлинички део са специјалистичко-консултативним амбулантама, биохемијске и микробиолошке лабораторије, рентген и ултразвучну дијагностику, ЦТ дијагностику, службу патоанатомије са патохистологијом.

Апотека Зрењанин има 26 пунктова за дистрибуцију, чување, ускладиштење и прављење лекова. Пунктови се налазе у општини Зрењанин, 11 у граду и 15 у насељеним местима.

Завод за заштиту здравља је специјализована превентивна установа, чије службе (социјална медицина, епидемиологија, хигијена), својом делатношћу, покривају потребе за превенцијом болести и промоцијом здравља у Округу. Микробиолошка дијагностика Завода покрива потребе за дијагностиковањем узроковача болести становника Округа, који се не лече у стационару.

У 2004. години Општа болница је лечила 19.299 лица и остварила 128.484 болесничка дана, са просечним лечењем од 6,66 дана и искоришћеношћу постеља од 58,57%. Општа болница се налази у пилот програму Светске банке. У складу са овим програмом, стационар је претрпео одређене трансформације у организацији и редуковао капацитете, у циљу што рационалнијег коришћења ресурса. Од септембра 2004. године стационар функционише са пет одељења: интерно, психијатрија, дечје, хирургија и гинекологија и са 455 активних постеља. Просек броја постеља у 2004. години износио је 601. Амбулантно – поликлинички део остварио је 304.876 посета.

Плућна болница је у 2004. години лечила у Зрењанину и Јаши Томић 1.464 оболела лица и остварено је 31.239 болесничких дана, са просечним лечењем од 21,34 дана и искоришћеношћу постеља од 53,49%. Плућна болница има и свој амбулантно - поликлинички део који, истовремено, обавља и функцију диспанзера за плућне болести за становништво општине Зрењанин. Остварено је 13.080 посета амбулантно – поликлиничком делу.

«Русанда» Меленци је у 2004. години лечила 5.122 пацијента, који су остварили 115.612 дана, са просечним лечењем од 22,57 дана и искоришћеношћу постеља од 82,06%. Амбулантно - поликлинички део организован је на два пункта – у Меленцима при стационару и у Зрењанину. Амбулантно – поликлинички део остварио је 6.942 посете.

Старосна структура становништва општине је веома неповољна.

Природно кретање становништва изузетно је неповољно, са перманентним трендом даљег погоршања. Претходни подаци о природном кретању становништва показују да је стопа рађања у 2004. години била 8,80%, стопа умирања 15,70%, природног прираштаја нема те је стопа -6,90%. Становници општине Зрењанин у 2004. години највише су умирали од болести крвотока и тумора.

Најчешћи узроци умирања су приказани у следећој табели:

Табела 70

Ранг	Група болести по МКБ - 10	Број	Процент.учешће
I	Болести система крвотока	1.220	63,24
II	Тумори	343	17,78
III	Симптоми, знаци и недовољно дефинисана стања	101	5,23
IV	Болести система за дисање	72	3,73

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

V	Болести жлезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма	59	3,05
VI	Повреде, тровања и последице деловања спољних фактора	45	2,33
VII	Болести система за варење	32	1,65
VIII	Болести мокраћно-полног система	23	1,19
IX	Болести нервног система	16	0,82
X	Душевни поремећаји	13	0,67
XI	Остало	5	0,31
УКУПНО		1.929	100,00%

Веома важан показатељ здравственог стања становништва је смртност одојчади тј. деце до годину дана старости. Према претходним подацима Завода за заштиту здравља Зрењанин у општини Зрењанин у 2004. години умрло је 1 одојче што даје стопу смртности одојчади од 0.79‰

Један од показатеља здравственог стања становништва је оболевање (морбидитет), које се региструје кроз програм статистичких истраживања од интереса за целу земљу и односи се на оболевање оног дела становништва које је користило здравствену заштиту у посматраном периоду.

Регистровање оболевања тј. морбидитета у амбулантно - диспанзерској служби показује да су у 2004. години забележене 390.034 дијагнозе, путем учињених посета становништва општине Зрењанин у примарној здравственој заштити.

У децем узрасту регистровано је, као и претходних година, највише обољења органа за дисање.

Оболевање мале деце у у 2004. години

Табела 71

Група обољења	Ранг	Процентуална заступљеност
Болести система за дисање	I	52,05
Инфективне и паразитарне болести	II	16,61
Болести уха и мастоидног наставка	III	6,24
Болести коже и поткожног ткива	IV	5,09
Фактори који утичу на здравствено стање	V	4,51

Оболевање школске деце у 2004. години

Табела 72

Група обољења	Ранг	Процентуална заступљеност
Болести система за дисање	I	35,58
Инфективне и паразитарне болести	II	21,24
Болести коже и поткожног ткива	III	11,93
Симптоми, знаци и недовољно дефинисана стања	IV	6,76
Болести коже и поткожног ткива	V	5,08

Код одраслих (општа медицина и медицина рада) највише је регистровано болести система за дисање.

Оболевање одраслих у 2004. години

Табела 73

Група обољења	Ранг	Процентуална заступљеност
Болести система за дисање	I	20,68
Болести система крвотока	II	15,32
Фактори који утичу на здравствено стање	III	12,07
Болести мишићно-коштаног и везивног ткива	IV	10,04
Душевни поремећаји	V	5,64

Структура оболевања у стационарима је специфична и разликује се услед различите патологије коју болнице покривају, те је оболевање представљено одвојено за сваку болницу.

Општа болница "Др Ђорђе Јоановић" обољења у 2004. години

Табела 74

Група обољења	Ранг	Број случајева	Процентуална заступљеност
Болести система крвотока	I	3.742	22,36
Болести органа за варење	II	2.672	15,96
Болести мокраћно-полног система	III	1.759	10,51
Тумори	IV	1.519	9,07
Болести система за дисање	V	1.392	8,32

Специјална болница за плућне болести "Др Васа Савић" обољења у 2004. години

Табела 75

Група обољења	Ранг	Број случајева	Процентуална заступљеност
Болести система за дисање	I	955	67,30
Тумори органа за дисање	II	350	24,66
Заразне и паразитарне болести	III	71	5,00
Болести система крвотока	IV	30	2,11
Симптоми, знаци и недовољно дефинисана стања	V	10	0,70

Специјална болница за физикалну медицину и рехабилитацију "Русанда" обољења у 2004. години

Табела 76

Група обољења	Ранг	Број случајева	Процентуална заступљеност
Болести мишићно-коштаног и везивног ткива	I	2.131	41,66

Болести нервног система	II	1.931	37,75
Повреде, тровања и последице деловања спољних фактора	III	608	11,88
Фактори који утичу на здравље и контакт са здравственом службом	IV	328	6,41
Болести жлезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма	V	76	1,48

У току 2004. године забележено је 2.277 случајева оболелих од акутних заразних болести, уз стопу инциденције 1.724,43. У односу на претходну годину број оболелих од акутних заразних болести повећан је за 140,64%, а то је, уједно, и највећи број оболелих у петогодишњем интервалу 2000 - 2004 године.

Најинтензивније оболевање од акутних заразних болести било је у периоду касна јесен и зима, што одговара сезони респираторних заразних болести, које су, као и у претходним годинама, најбројније и у 2004. години чине 61,97% укупног броја заразних болести.

Структура заразних болести, посматрано по групама заразних болести, показује повећање броја оболелих у свим групама заразних болести.

У групи респираторних заразних болести највише је пријављено – 1.022 случаја овчијих богиња и стрептоконе упале ждрела - 277 лица. Регистрована су 34 лица оболела од туберкулозе. Оболели од осталих вакцинабилних болести које се преносе респираторним путем нису регистровани.

У току 2004. године у општини Зрењанин пријављена су 3 смртна случаја од акутних заразних болести, док се у претходном периоду тај број кретао од 0 до 4 лица годишње. Од акутних заразних болести које су довеле до смртог исхода најчешћа је септикемија, која је у протеклом петогодишњем периоду као узрок смрти наведена у 5 случајева. На другом месту по учесталости је бактеријски менингитис.

Програм обавезних имунизација се, упркос бројним тешкоћама, успешно спроводио. Висок обухват вакцинацијом деце, предвиђен програмом обавезних имунизација, у претходном периоду утицао је на изостанак вакцинабилних болести у 2004. години.

Значајно место у здравственој заштити становништва заузима приватна лекарска пракса.

У приватној лекарској пракси функционишу 2 специјалне болнице, 15 лекарских ординација, 25 стоматолошких ординација и 4 лабораторије.

Број запослених у приватној пракси је 147 здравствених радника и 11 радника административно - техничког профила, уз напомену да се вођење документације обавља у регистрованим агенцијама. Није могуће утврдити релевантне податке о броју урађених прегледа у лекарским амбулантама, броју стоматолошких прегледа, као и лабораторијских анализа.

Постељни фонд у специјалној болници “Свети Јован” тренутно је 5, са оствареном 281 операцијом и 1.011 болесничких дана, са 3 БО дана у просеку и 55% искоришћености постељног фонда.

Специјална болница “10. мај” има 7 постеља, без података о броју интервенција с обзиром да је недавно почела да ради.

Тешко је утврдити број ангажованих здравствених радника по уговору о допунском раду, како лекара тако и радника са средњом стручном спремом, јер је ово флукутирајућа категорија.

Оријентациони број радника ангажованих у приватној лекарској пракси дат је у следећем прегледу:

Табела 77

Здравствена установа	Укупно радника	Лекари опште медицине	Лекар. спец.	Мед. Тех.	Дипл. Фарм.	Дипл. Биохем.	Виша школа	Админ. и техн. служба
Приватне лекарске ординације	44	4	17	18			2	3
Приватне болнице	11	2	4	8			1	4
Приватне стоматол. ординације	43	15	12	12			1	3
Приватне лабораторије	9	4				4		1

8.6 Социјална заштита

Мрежу установа социјалне заштите у општини Зрењанин чине Центар за социјални рад општине Зрењанин, као основна установа социјалне заштите која обавља послове социјалне и породично - правне заштите од 1961. године, када је и основан и Геронтолошки центар Зрењанин, као установа са својством правног лица која обавља делатност од општег друштвеног интереса у области социјалне и здравствене заштите психички здравих одраслих и старијих лица.

У Центру за социјални рад Зрењанин, на пословима социјалне и породично-правне заштите, као и општим пословима, ангажовано је 30 радника, од којим су 11 социјални радници.

У циљу решавања социјалних потреба становништва, у Центру су организоване две стручне екипе:

- екипа за заштиту одраслих и остарелих лица и
- екипа за заштиту деце и омладине.

У оквиру екипе за заштиту одраслих и остарелих лица раде два стручна тима:

- тим за материјално обезбеђење породице и
- тим за заштиту одраслих и остарелих лица.

У оквиру екипе за заштиту деце и омладине раде три стручна тима:

- тим за заштиту деце из породица са поремећеним породичним односима,
- тим за заштиту деце без родитељског старања и
- тим за заштиту деце и омладине са поремећајем у понашању.

Центар за социјални рад Зрењанин ради у просторијама које је обезбедила Скупштина општине Зрењанин у мају 1998. године. Пословни простор Центра налази се при згради Општине у центру града, те постоје повољни услови за сарадњу са одговарајућим институцијама и контакте са корисницима. Центар, и поред тога, нема довољан пословни простор, канцеларије

користи заједно више радника што отежава нормалан и квалитетан рад са корисницима имајући у виду да се врло често ради о проблематици када је потребан разговор у дискрецији.

У току 2004. године, адаптирањем простора, решен је проблем архивирања документације која се трајно чува по прописима Закона о архивској грађи.

Присутан је проблем недовољне опремљености информатичком опремом и возилима, што у одређеној мери отежава рад.

Центар за социјални рад финансира се из буџета Републике Србије - плате 27 запослених као и материјални трошкови Центра - док се од стране Општине финансирају три радника. Општина је, као оснивач, у обавези да обезбеђује пословни простор и средства за рад. Делатност Центра (материјално обезбеђење породице, смештај одраслих, остарелих и деце у установе и друге породице, додатак за туђу негу и помоћ) финансира се из буџета Републике Србије док се проширена права у социјалној заштити (једнократна новчана помоћ, трошкови сахране социјално угрожених лица, набавка лекова и огрева) финансирају из буџета општине Зрењанин на основу општинске одлуке о проширеним правима у социјалној заштити становника општине Зрењанин.

Лоши привредни и демографски показатељи у општини Зрењанин довели су до осиромашења великог броја становника, повећања просечне старости становништва и броја самачких домаћинстава што је резултирало повећањем броја становника који су обухваћени видовима социјалне заштите.

Број корисника социјалне заштите у општини Зрењанин по годинама приказан је у следећој табели:

Табела 78

Година	Број корисника	Базни индекс
2000	3907	100
2001	4676	119,68
2002	5162	132,12
2003	5012	128,28
2004	6332	162,07

Социјалном заштитом у 2004. години обухваћено је 6.332 корисника односно 4,79% укупног броја становника општине Зрењанин. Дошло је до повећања броја корисника за 26% у односу на 2003. годину. Највећи пораст забележен је у категорији материјалног обезбеђења породице (МОП) и код једнократних новчаних давања због осиромашења великог броја становника услед лоших привредних кретања у општини Зрењанин. Такође, изменама и допунама Закона о социјалној заштити, које су ступиле на снагу 01.08.2004. године, промењени су критеријуми за остваривање права на МОП те је омогућено већем броју породица да оствари ово право.

Број корисника социјалне заштите према облику права приказан је у следећој табели:

Табела 79

Облик заштите	Број корисника					Индекс 2004/03
	2000	2001	2002	2003	2004	
Усвојење	2	2	-	5	2	
Старатељство (укупно)	206	219	255	410	396	96,59
Смештај у установу	495	424	464	481	378	78,59
Смештај у другу породицу	28	29	40	52	65	125,00
Додатак за помоћ и негу	147	206	304	315	366	116,19
Материјално обезбеђење	908	1110	1373	1524	2884	189,24
Помоћ у натури	-	-	-	-	384	-
Једнократна новчана помоћ	412	245	656	736	749	101,77

У току 2004. године на евиденцији Центра за социјални рад било је 305 деце са поремећајем у понашању, од којих је новоевидентираних 206 што је 32,9 % више него у 2003. години, као и 675 из породица са поремећеним породичним односима и 560 одраслих лица из ових породица.

Највећи проблеми јесу материјално обезбеђење породице јер се из године у годину повећава број лица који се обраћају Центру ради ове врсте помоћи. Изражен је и проблем остарелих лица јер је и ту исти случај као са претходном категоријом. У протеклој години запажен је пораст малолетничке деликвенције, као и пораст броја деце угрожене породичним приликама која су због тога издвојена из породица и смештена у хранитељске породице.

Геронтолошки центар Зрењанин је установа у области социјалне заштите чија је основна делатност социјална и здравствена заштита одраслих и остарелих психички очуваних лица. Делатност Центра је институционална (домска) и ванинституционална (социјална заштита).

Институционална домска заштита обезбеђује: становање, исхрану, здравствену и социјалну заштиту одраслим и остарелим лицима. Ванинституционална отворена заштита обезбеђује помоћ и негу у кући старијим, изнемоглим, хронично оболелим и другим лицима која нису у стању да се сама о себи старају. У оквиру ванинституционалне заштите делује геронтолошки клуб који, као облик социјалне заштите, обезбеђује услуге социјалног рада, културне, забавне и образовне активности, рекреативно - рехабилитационе активности, превентивну и хигијенску здравствену услугу и сервисне услуге одраслим и остарелим лицима.

На крају 2004. године у Геронтолошком центру је било запослено укупно 133 радника.

У служби ванинституционалне заштите ради један социјални радник, две медицинске сестре, једна геронто-домаћица и две домаћице клуба.

У оквиру Установе образоване су три организационе јединице:

- Служба институционалне заштите,
- Служба ванинституционалне заштите и
- Служба заједничких послова.

У саставу Геронтолошког центра постоји Дом пензионера капацитета 146 соба и 296 корисника.

Поред стамбеног простора, у Дому су и просторије за друштвени живот корисника, просторије за пружање здравствене заштите и неге, за услуге стручних радника, сервисне службе, за администрацију, техничко одржавање, енергетска постројења итд. Укупна површина домских објеката је око 7.000 m².

Геронтолошки клуб је у посебном објекту на другој локацији и у њему је седиште службе ванинституционалне заштите. Услуге помоћи у кући и помоћи у нези пружају се у становима корисника.

Стамбени и радни услови одговарају нормативима и омогућују квалитетну реализацију задатака.

Такође, задовољава и опремљеност објеката за организовање активности корисника. Она је, углавном, у складу са нормативима за ову врсту делатности. Опрема, по броју и врсти, задовољава нормативе. Највећи део опреме је стар више од 10 година и, свакодневном употребом, делимично је оштећен. Годинама присутна тенденција пријема непокретних и тешко оболелих учинила је део опреме неадекватном (недостају кревети за непокретне, душеци, трапези и др.) Трошкови сервисирања и одржавања такве опреме чине велики финансијски издатак.

Просторни услови за рад прихватне станице су задовољавајући. Прихватна станица има две двокреветне и једну једнокреветну собу за изолацију. Собе имају потребан намештај и санитарне чворове. Соба за изолацију је под кључем и са решеткама на прозору. Услови за живот корисника у прихvatној станици су задовољавајући.

Геронтолошки центар финансира се из буџета Републике Србије, од стране Министарства за рад, запошљавање и социјална питања, Комесаријата за избеглице, Републичког завода за здравствено осигурање, буџета општине Зрењанин и самих корисника или њихових средника.

Капацитет Установе, према врстама пружања услуга, је следећи:

- Дом пензионера..... 296 корисника
- Прихватна станица.....5 корисника
- Помоћ у нези и помоћ у кући.....30 корисника
- Геронтолошки клуб.....265 корисника

Дана 31.12.2004. године на домском смештају било је 280 корисника (234 редовна станара и 46 избеглих лица) односно капацитет је био попуњен са 95%.

У отвореној заштити на крају године било је 275 чланова клуба, а услуге помоћи у кући и помоћи у нези користило је 52 лица.

У реализацији програма Геронтолошког центра присутни су следећи проблеми:

- недовољан број радника у служби отворене заштите (у служби помоћи у кући и помоћи у нези потребно је запослити још две медицинске сестре);
- недостатак саветовалишта за остарела лица при геронтолошком клубу;
- недостатак опреме за непокретна и тешко оболела лица.

На територији општине Зрењанин постоје три нехигијенска насеља, насељена претежно људима ромске националности. То су насеља Дудара, насеље у улицама Тителска и Тителски ред и Сурдучка, и насеље у Босанској улици. У овим насељима живи приближно 1.600 становника. Насеља су без урбанистичког решења и инфраструктуре. Већина породица из ових насеља прима материјалну помоћ јер су социјално угрожене. Деца из ових насеља похађају, углавном, специјалну основну школу „9.мај“.

На територији општине Зрењанин делује Комесаријат за избеглице формиран од стране Владе Републике Србије, чија је функција да решава питања везана за проблеме избеглиштва. На челу Комесаријата налази се комесар, а општински повереник Комесаријата је лице које именује председник Општине и задужен је за одржавање везе и обављање одређених послова за Комесаријат, као што су: регулисање докумената, пријава и одјава за МУП, здравствена заштита, збрињавање у установама социјалне заштите и слично... Такође, у Општини постоји штаб за

избеглице именован од председника Општине, који је задужен за прихват и збрињавање избеглица.

На територији општине Зрењанин у периоду од 1992. године до 1999. године било је регистровано 9.791 избегло и расељено лице. Од тога из Хрватске је регистровано 5.427 лица, из Босне 3.365 лица и из Словеније 16. Интерно расељених са Косова регистровано је 963 лица. Последњој ревизији избегличког статуса одазвало се 2.178 лица. Од тог броја 1.274 лица добила су позитивно решење о признавању избегличког статуса и издате су им нове избегличке легитимације које важе до 2007. године. 538 лица добило је негативно решење тј. одузет име је избеглички статус, а 366 захтева је још у поступку.

На територији општине Зрењанин постоје три хуманитарне невладине организације које се баве питањима избеглица: Швајцарска хуманитарна организација за помоћ у катастрофама – SDR која даје бесплатну правну помоћ, Међународни комитет спаса, који даје одређену новчану помоћ и Италијанска хуманитарна организација – InterSOS.

Програм општинског повереништва за избеглице зависи, пре свега, од програма Владе Републике Србије.

8.7 Спорт и физичка култура

8.7.1 Спортски савез и спортске организације и клубови

Спортски савез је спортска асоцијација струковних савеза, спортских друштава, клубова и других спортских организација на територији општине Зрењанин. У Спортски савез, који је носилац свих спортских активности у области спорта у Општини, удружено је укупно 113 спортских организација (13 струковних савеза, 7 спортских друштава и 93 спортска клуба) ради остваривања заједничких циљева у области спорта и физичке културе.

Поред наведених чланица Спортског савеза општине Зрењанин, у Општини ради још око 40 спортских клубова.

У Општини су заступљене готово све спортске гране и дисциплине. Регистровано је око 8.500 спортиста свих узрасних категорија, затим око 16.000 рекреативаца и око 400 спортиста инвалида.

8.7.2 Спортски терени, полигони и објекти и запослени

Спортски савез општине Зрењанин обезбеђује услове за бављење спортом, рекреацијом и физичким вежбањем појединаца, екипа и организација на свим објектима (укупне површине 105.554 m²), који су, у складу са одлуком Скупштине општине о поверавању вршења делатности физичке културе, дати на коришћење и управљање Спортском савезу општине Зрењанин:

- ГРАДСКИ СТАДИОН, у функцији од 1954. године, реконструисан 1967, капацитет 18-20.000 гледалаца.

- ХАЛА СПОРТОВА, у функцији од 1961. године, реконструисана 1995. године, уведено грејање 2004. године, капацитет 3.500 гледалаца. Намена: рукомет, кошарка, одбојка....

- СРЦ «ЈУГ» ПЛИВАЧКИ БАЗЕНИ, отворени базени у функцији од 1973. године, а затворени од 1981. године, капацитет 500 гледалаца на отвореним и 350 на затвореним базенима. Реконструисани 2001. и 2002. године. Намена: пливање и ватерполо.

- ДОМ БОРИЛАЧКИХ СПОРТОВА «ПАРТИЗАН», у функцији од 1927. године, реконструисан 1987. године, нема гледалиште. Намена: рвање, мачевање, карате, џудо, самбо....

- ТЕНИСКО ИГРАЛИШТЕ (са балон халом површине 442 m²), у функцији од 1961. године, реконструисано 2000. године. Капацитет 150 гледалаца.

- СПОРТСКО - РЕКРЕАЦИОНИ ЦЕНТАР, у функцији од 1984. године. Намена: «мали спортови» - фудбал рукомет, тенис, одбојка, кошарка...
- ВЕСЛАЧКО - КАЈАКАШКИ ДОМ, у функцији од 1968. године, затворен простор (540 m²) је спремиште за реквизите и чамце.

Поред спортских објеката под управом Спортског савеза, Општина располаже са 28 фудбалских терена (22 у насељеним местима и 6 у граду), 2 аутоматске куглане, СРЦ «Мотел» (51.850 m²), теренима у власништву месних заједница у граду (4.160 m²), теренима и објектима у власништу спортских друштава (ОСД «Граднулица», 45.000 m²; СД «Нафтагас» Елемир, 8.460 m²; СД «Лехел» Мужља, 17.971 m²) и теренима и салама у власништву основних и средњих школа површине 37.961 m² (сале 7.612 m² и отворени терени 30.349 m²).

У Спортском савезу, на одржавању објеката, вођењу финансијско - књиговодствених, административно - техничких, правних и стручно - педагошких послова (19 стручњака у спортским организацијама, који своје зараде остварују путем Спортског савеза тј. буџета Општине), запослен је укупно 71 радник.

8.7.3 Аматерски спорт

Све спортске организације на територији општине Зрењанин регистроване су код Министарства за просвету и спорт на основу Закона о спорту («Сл. гласник РС», бр. 52/96) и члана 21. Закона о друштвеним организацијама и удружењима грађана («Сл. гласник РС», бр. 24/82, 17/84 и 12/89) као удружења грађана ради обављања активности у области спорта, а према јединственој класификацији делатности разврстане су као АМАТЕРСКИ СПОРТ.

8.7.4 Школски спорт и физичка култура

У зрењанинској општини у школској 2003/2004. години уписано је 17.427 ученика у основне и средње школе. У школским такмичењима (општинско, окружно, међуопштинско, републичко и школска олимпијада) учествовало је 4.627 ученика основних и средњих школа. Пре свих, одржана су унутар - школска такмичења, у којима је учествовало 2.700 ученика – што значи да је у школској 2003/2004. години кроз школска такмичења прошло 7.327 ученика, односно 42% укупног броја школске деце.

Школски спорт, као интегрални део школског физичког васпитања и физичке културе уопште, реализује се у оквиру школских секција и обухвата све спортске дисциплине за које школа и средина, у којој је школа, имају просторне и материјалне услове за рад. У школама општине Зрењанин овај облик рада је веома развијен, што показују подаци о броју учесника и освојеним медаљама на свим досадашњим школским такмичењима. На предлог актива наставника физичког васпитања – Друштво педагога за физичку културу Зрењанин и Спортски савез општине Зрењанин основали су, у интересу развоја, унапређења и омасовљења школског спорта, Савез за школски спорт и олимпијско васпитање општине Зрењанин.

8.7.5 Фискултурне сале по школама

У зрењанинској општини има 29 основних и 6 средњих школа. Настава физичког васпитања одвија се у салама укупне површине 7.612 m². Пет основних и једна средња школа немају салу за одвијање наставе физичког васпитања, а шест основних и две средње школе имају добре сале - у неким од њих могу се одржавати и такмичења. Уопште узевши, материјално стање школских објеката је задовољавајуће, а број и стање реквизита у основним и средњим школама ни приближно не одговарају законским нормативима за извођење наставе физичког васпитања.

8.7.6 Значајни резултати и успеси у 2004.

У 2004. години постигнути су значајни спортски резултати. Најзначајнији су:

У појединачној конкуренцији на државним првенствима у сениорској конкуренцији освојена су укупно 22 прва места: мачеваоци – 1; рвачи – 1; пливачи – 9; веслачи – 1; самбисти – 4, боксери и кик боксери – 4 и рониоци 2. На јуниорским државним првенствима освојено је укупно 30 првих места: мачеваоци – 2; рвачи – 1; пливачи – 20; каратисти – 2; цудисти – 2; самбисти – 3.

На међународним првенствима у сениорској конкуренцији освојено је 10 медаља: 4 златне, 2 сребрне и 4 бронзане (каратисти 9 медаља и кик боксер 1 медаљу). У јуниорској конкуренцији освојено је 15 медаља: 3 златне, 6 сребрних и 6 бронзаних (рвачи 1, пливачи 12, самбисти 1 и стонотенисери 1). У сениорској конкуренцији на светским првенствима освојене су 2 златне медаље и 1 сребрна, а на европском првенству 1 сребрна и 1 бронзана медаља. У јуниорској конкуренцији на европском првенству освојена је 1 златна и 1 сребрна медаља.

Ово је само део освојених медаља. Узета су у обзир само прва места на државним првенствима и то у две узрасне категорије. Иначе, број медаља освојених за друга и трећа места био је троцифрен, што је значајан успех.

Код екипних спортова постигнути су значајни резултати: одбојкашице “Клека” ушле су у И Савезну супер лигу, као и стонотенисерке «Банат Млекопродукта» и фудбалери «САС Гиле промет». У виши ранг такмичења прешли су: одбојкашице «Зрењанин 023», фудбалери «Пролетера», а очекује се и улазак у виши ранг такмичења и куглаша «Кристала» и «Баната» и Женског фудбалског клуба «Футура».

У савезном рангу такмиче се и Рукометни клуб «Пролетер Нафтагас», ЖРК «Пролетер», ОК «Граднулица», ОК «ГИК Банат», ЖКК «Пролетер», Цудо клуб «Пролетер».

Најзначајнији успех постигли су рвачи РК «Пролетер» који су постали прваци државе и освајачи Супер КУП-а, а мачеваоци МК «Омладинац» задржали су прво место у држави у женском флорету.

Очигледно је да се спорт креће узлазном путањом и то је одраз значајне материјалне подршке локалне самоуправе, малог броја спонзора и коректне расподеле буџетских средстава преко Спортског савеза општине Зрењанин. Велики број младих бави се спортом у спортским школама, клубовима где се морају створити још бољи услови за рад, како би своје место пронашли и они који желе да се спортом баве рекреативно.

8.8 НВО сектор, друштвене организације савези и удружења грађана

На територији општине Зрењанин регистровано је око 500 невладиних организација, савеза и удружења грађана, која се по областима могу класификовати на следећи начин:

- Грађанска удружења	укупно	8
- Друштвена удружења	укупно	62
- Еколошка удружења	укупно	11
- Хобистичка удружења	укупно	75
- Хуманитарна удружења	укупно	8
- Научно-образовна удружења	укупно	19
- Професионалана удружења	укупно	64
- Спортска удружења	укупно	120
- Техничка удружења	укупно	18
- Туристичка удружења	укупно	5

- Удружења инвалидних лица	укупно	8
- Удружења из области културе	укупно	48
- Ватрогасна удружења	укупно	29
- Здравствена удружења	укупно	17

Први састанак представника НВО са Председником општине Зрењанин одржан је децембра 2000. године. Следеће године, на Трећем Форуму југословенских невладиних организација, свим локалним државним органима препоручено је:

- Да се успостави и редовно одржава комуникација и консултације са невладиним организацијама на свим нивоима у циљу идентификације потреба грађана и укључивања невладиних организација у решавање друштвених проблема (организовање састанака са представницима локалних НВО, именовање особе задужене за контакт са НВО);
- Да се кроз јавне конкурсе невладиним организацијама учине доступним буџетска средства намењена финансирању удружења грађана;
- Да државни органи у локалним заједницама подстичу чвршћу сарадњу између приватног сектора, државних органа и НВО, како би се стварале локалне развојне коалиције;
- Да се државни органи у своме раду консултују и користе анализе и капацитете НВО, нарочито у домену експертских анализа и предлога, образовања, давања стручних мишљења и слично;
- Да учине транспарентним податке потребне за спровођење програма не-владиних организација.

Руководећи се овим препорукама, 22.03.2001. године, општина Зрењанин основала је Форум за међусобну сарадњу НВО општине Зрењанин. Октобра 2002. године додељене су просторије пословне зграде у Македонској улици, које користе 36 организација, а следеће године одржана је оснивачка скупштина Савеза удружења грађана корисника заједничког радно-едукативног информационог НВО центра, града и општине Зрењанин и усвојен Статут.

Општина Зрењанин има Правилник о расподели средстава за програмске активности и пројекте друштвених организација, савеза и удружења грађана, којим се средства додељују путем Конкурса. Конкурс за доделу средстава расписује се након усвајања буџета општине за текућу годину. Тако се сваке године за ове намене издвоји 5,000.000,00 до 6,000.000,00 динара.

Уколико је обим тражених средстава већи од Конкурсом утврђеног обима који се распоређује (што се углавном догађа), приоритет у расподели имаће:

- организовање манифестација од изузетног значаја за афирмацију општине;
- организације особа са инвалидитетом;
- организовање рада са децом;
- хуманитарне активности;
- пројекти, који подстичу врхунско стваралаштво;
- пројекти за развој цивилног друштва;
- пројекти подржани и з других извора.

Удружења и организације особа са инвалидитетом чине посебан сегмент и према циљевима, ове организације припадају групи социјално-хуманитарних организација које својим члановима пружају хуманитарну и психо-социјалну подршку и помоћ у остваривању законских права особа са инвалидитетом.

Полазећи од наведеног, општина Зрењанин подржава ове организације кроз редовно финансирање, које се састоји у исплати плата, исплати дела материјалних трошкова, ослобађању од плаћања закупнине и одобравању средстава за програмске активности и пројекте.

8.9 Информисање и медији

У циљу бољег информисања грађана одлуком Скупштине општине Зрењанин, 2005. године основана су два јавна предузећа: НИЈП Зрењанин и ЈП Радио Зрењанин, која су настала поделом НИРДЈП "Зрењанин". Осим наведеног у општини Зрењанин постоје три локалне ТВ станице и једанаест радио станица, које углавном раде без дозволе и са неадекватном техником која узрокује велике сметње у пријему ТВ и радио сигнала.

Локални недељни лист Зрењанин излази петком са тиражом више од 12000 примерака и један је од најзначајнијих облика информисања грађана општине Зрењанин и Средњобанатског региона.

НИЈП у свом пословању, као и припреми листа за штампу користи најсавременије информационе технологије, сваки новинар има свој рачунар који је у мрежи са сталном интернет везом. НИЈП има интернет презентацију www.zrenjanin.org која има импозантан број посета (око 5000 посета недељно). Вести на сајту се дневно ажурирају и то је једини локални недељник који има дневно ажуране вести.

Последње годину и по дана остварена је одлична сарадња са Б92, Бетом као и часописом Економист са којим издаје специјално издање "капија Баната".

Лист Зрењанин је најбољи локални недељник са највећим тиражом у Србији, излази на 48 страна са великим бројем страна у колору, штампа се на најбољој рото машини у држави у штампарији "Борба". Квалитетан рад листа у смислу информисања огледа се у комитентима који се рекламирају у листу као и у тиражу. Све је више великих оглашивача.

Лист Зрењанин редовно информише грађане о раду локалне самоуправе, има странице на језицима мађина, сваке недеље на мађарском а једном месечно на словачком и румунском језику. За те странице су формиране посебне редакције.

Реализацију програма листа Зрењанин врши 37 радника.

ЈП "Радио Зрењанин", чији је оснивач Скупштина општине програм реализује на српском, мађарском, румунском и словачком језику. Слушаност радија је у опсегу од 50 километара.

Радио је основан 1979. године и информише грађане о свим локалним и глобалним дешавањима, а има и емисије забавне и комерцијалне садржине.

Програм Радио Зрењанина реализује 26 запослених радника.

За реализацију програма радио нема у потпуности адекватне услове, пре свега за емитовање програма и простор за рад новинара и уредника.

С обзиром да је Радио Зрењанин једини радио на подручју општине Зрењанин који има информативни програм, постоји потреба за његовим материјалним опремањем и осавремењавањем.

У циљу бољег информисања грађана присутни су и остали облици информисања, као што су: конференције за новинаре, презентације на WEB сајту и т.д.

Презентација општине на WEB сајту, односно коришћење интернета за комуницирање с јавношћу показује се као метод који ће у скорој будућности бити неприкосновен. Овај начин обавештавања показао је изузетне резултате, посебно када је реч о информисању грађана и у најудаљенијим местима планете, у афирмацији општине Зрењанин у свету и у функцији је њеног економског развоја. Метод доживљава наглу експанзију и непресушан је у могућности коришћења. Број посетилаца зрењанинског сајта у априлу 2005. године повећао се, у односу на први месец коришћења у 2001. години, десет пута. У том периоду на сајт су "свртили" грађани из 71 земље са пет континената. То само говори да коришћење модерних средстава комуницирања треба да буде један од главних праваца развоја информисања.

Трансформација власништва изазвала је највише нејасноћа у погледу односа са медијским кућама, чији је општина до сада била оснивач. Према позитивним прописима, ова предузећа морају се приватизовати као, уосталом, и све медијске куће изузев државне

телевизије, која постаје сервис грађана и која ће се финансирати из претплате. Неизвесно је што ће бити с гласилима која не могу да опстану на тржишту, а друштвено је оправдано њихово постојање-рецимо, новине у области културе или листови националних мањина. У том сегменту, решења нису прецизирана. Треба размишљати о томе да се из буџета општине финансирају информативне активности од ширег друштвеног значаја, за које локални медији нису заинтересовани пошто нису профитабилне тј. не привлаче читаоце, слушаоце или гледаоце. То се може одвијати путем јавног конкурса. Општина би објавила конкурс за медије за емисије, новинске странице посвећене култури или националним мањинама. Пројекат који се одабере, финансирао би се из буџета.

Повољна је околност што је општине Зрењанин, у поређењу с другима, већ учинила значајне кораке на путу увођења нових и модерних стандарда у комуницирању с јавношћу и има потенцијал за даљи развој области информисања.

Овде је потребно истаћи да су готово сви електронски или писани медији који су доступни у Србији, доступни и у Зрењанину, осим локалних листова одн. специфичних недељника или месечника. То, поред локалних медија, чини зрењанински „етар“ висококонкурентним, а сам Зрењанин константно интересантном средином.

8.10 Истраживање и развој

Научно – истраживачка активност на територији општине Зрењанин се спроводи у три препознатљиве институције а то су Институт за пољопривреду А.Д, Ветеринарски специјалистички институт „Зрењанин“ и А.Д „Биеколошки центар“. Поред њих, у оквиру свог образовног рада на основним, последипломским и докторским студијама истраживачку делатност раде и запослени на ТФ „Михајло Пупин“ али они на овом месту неће бити детаљније обрађивани.

Институт за пољопривреду је основан 1956. године као пољопривредна станица. Област рада се проширује 1976.године, када је спојена са технолошким, ветеринарски и делом за пројектовање и надзор инвестиција. Тадашњи назив био је Технолошко пољопривредни институт и имао је статус научне установе. Од 1992. године Институт за пољопривреду функционише самостално.

Институт се финансира из:

- сопствене делатност и - 50 %
- Послови из овлашћења републичког Министарства – 35%
- Саветодавни рад са пољопривредним произвођачима – 15%

Основна структура запослених је:

- администрација 4
- техничко особље 9
- помоћно особље 3
- научни и стручни радници 12, од чега
  - Доктора наука 1
  - Магистара наука 1
  - Дипломираних инжењера 10

Као најбитнији циљеви Института, истичу се:

- Примењена истраживања (сортимент и примена хемије у пољопривреди)
- Едукација пољопривредних произвођача везано за технологију производње
- Едукација пољопривредних произвођача везано за економске параметре (рационализација производње)

Најважније референце института су:

- вишегодишња истраживања везана за селен из чега су произашла два патента
- Елаборати о земљишту
- Анализа пољопривредне производње са сугестијама за будући рад за период од 25 година
- Праћење биљних болести и штеточина са препоруком путем прогнозно извештајне службе

Биоеколошки центар Зрењанин, је основан 1947. године под називом ДП Институт „Серво Михаљ“ у оквиру истоименог комбината прехранбене индустрије. Данас је ово специјализовано привредно друштво организовано у правној форми акционарског друштва и послује у целини приватним капиталом

Предузеће у целини свог пословања примењује систем менаџмента квалитетом усаглашеним са серијом стандарда ЈУС ISO 9001:2001 о чему поседује Решење и сертификат Завода за стандардизацију.

У предузећу егзистира и истраживачко – развојна јединица која је уписана у регистар научно истраживачких организација Републике Србије.

Биоеколошки центар има неколико основних праваца деловања а то су:

- услужне делатности у области одређивања квалитета ваздуха у животној средини
- одређивање квалитета земљишта
- одређивање квалитета воде за наводњавање
- одређивање квалитета отпадних вода,
- одређивање квалитета површинских природних вода
- одређивање квалитета животних намирница, предмета опште употребе, итд.

Осим тога, акредитована лабораторија је подршка развоја нових производа који се реализују у оквиру сектора за истраживање и развој, а даље наставља свој пут до корисника преко сектора за производњу.

Производна делатност АД „Биоеколошког центра“ је специфична а њихови производи су биопестициди који нуде помоћ у решавању проблема очувања животне средине и одрживог развоја и омогућавају развој пољопривредне производње, пре свега оне која се развија у систему органске производње, као и у повртарству и у домену јавне хигијене.

Биопестициди су препарати који као активну материју садрже протеине, природне непријатеље циљаног инсекта, односно штеточине. Висока селективност у деловању ових препарата доприноси очувању корисних инсеката, пчела, предатора, човека, животне средине. Као сировина за производњу ових препарата користе се ресурси домаће привреде, претежно привреде Зрењанина. Секундарни производи који се издвајају у процесу прераде шећерне репе и кукуруза, соја и микроелементи представљају основу за производњу ових препарата. То значи да набавка сировина потребног квалитета за њихову производњу не представља потешкоћу. Потешкоћу за значајније проширење обима производње пестицида представља ограничени простор у којем се врши њихова производња и потпуни недостатак складишног простора, како за сировине тако и за готове производе, тако да тај проблем (чије решење може да повећа производне капацитете неколико пута) у блиској будућности треба решити.

Ветеринарски специјалистички институт "ЗРЕЊАНИН", са седиштем у Зрењанину, као ветеринарска институција постоји од 1956. године, са првобитним називом: "Центар за вештачко осемењавање домаћих животиња и сузбијање стерилитета говеда", а послови тога центра су обављани у новосаграђеној наменској згради која је завршена 1957. године.

У периоду 1969-1975. Центар је у саставу Ветеринарског института Нови Сад, као самостална организација са називом "Ветеринарски завод Зрењанин". Своју делатност Завод је обављао за потребе Средњег и Северног Баната, као једина специјалистичка институција те врсте ветеринарске делатности.

Јануара 1976. године, формиран је Технолошко-пољопривредни институт, а у његов састав, као конститутивни сегмент ушао је и Ветеринарски завод. Укупна делатност завода, који је добио нови назив: "Завод за ветеринарство и сточарство", као и његових стручних

служби је била подређена и усмерена ка потребама сточарске производње у региону пословања ИПК "Серво Михаљ" у Зрењанину.

Одлуком Владе Републике Србије и потом Народне скупштине Републике Србије на седници одржаној 21.07.1992. године, на основу Закона о здравственој заштити животиња (Сл.гласник РС бр. 37/92, 50/92), формиран је, као јавна ветеринарска служба, односно установа "Ветеринарски специјалистички институт ЗРЕЊАНИН", са седиштем у Зрењанину, за подручје општина Зрењанин, Житиште, Нова Црња, Сечањ, Нови Бечеј, Кикинда, Чока и Нови Кнежевац.

Делатности ВСИ ЗРЕЊАНИН

1. Систематско праћење епизоотиолошке ситуације, дезинфекција, дезинсекција и дератизација на епизоотиолошком подручју Средњег и^ч Северног Баната
2. Предлагање мера за спречавање, откривање, сузбијање и искорењивање заразних, паразитских и узгојних болести по врстама животиња
3. Праћење спровсфења Програма мера здравствене заштите животиња на епизоотиолошком подручју Средњег и Северног Баната
4. Лабораторијска (пато-морфолошка, бактериолошка, серолошка, миколошка, вирусолошка, паразитолошка) дијагностика у ветеринарству
5. Лабораторијско испитивање ветеринарско-санитарне, здравствене и квалитативне исправности производа и сировина животињског порекла
6. Лабораторијско испитивање сточне хране, сировина, додатака сточној храни и воде ради утврђивања њихове здравствене исправности
7. Праћење израде и учествовање у програмима просвећивања и оспособљавања власника животиња у области узгоја и здравствене заштите домаћих животиња
8. Праћење и спровођење мера за повећање плодности животиња и учествовање у истраживањима у области репродукције животиња
9. Промет серума, вакцина, дијагностичких средстава, лекова, сточне хране и адитива.

Када се говори о развојној функцији, било у јавним или приватним предузећима, мора се рећи да је она готово више изузетак него правило. Финансијска средства која једна озбиљна развојна функција захтева недостају свим привредним факторима, који своју мисију пре свега у овом тренутку заснивају на простој репродукцији тј. „позитивној нули“ и опстанку предузећа, а развојна функција је остављена са стране и од финансијских средстава које се могу добити од стране страних или домаћих институција у великој мери зависи њихова реализација.

8.11 Општинска управа

Законом о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", бр. 9/02, 33/04 и 135/04) чланом 49. регулисано је да општинска управа може да се образује као јединствена служба или за поједине области.

До доношења Закона о локалној самоуправи, Општинска управа општине Зрењанин била је орган општине, а сада је у складу поменутиим Законом организована као јединствена служба, а све у циљу интереса обједињавања послова, ефикаснијег пружања услуга грађанима, као и ради боље контроле и надзора над радом запослених и постављених лица.

Надлежност Општинске управе регулисана је у члану 48. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", бр. 9/02, 33/04 и 135/04) и чланом 56. Статута општине Зрењанин ("Службени лист општине Зрењанин", бр. 5/02, 19/04, 21/04 и 9/05).

У складу са напред поменути прописима, Скупштина општине Зрењанин донела је Одлуку о Општинској управи ("Службени лист општине Зрењанин", бр. 19/04 и 8/05) где је ближе регулисана њена надлежност, организација и начин рада.

У члану 1. Одлуке о Општинској управи регулисано је да се Општинска управа образује као јединствена служба ради вршења послова из надлежности општине.

У члану 2. поменуте Одлуке, регулисано је да Општинска управа:

1. припрема нацрте прописа и других аката које доноси Скупштина општине и Председник општине,

2. извршава одлуке и друге акте Скупштине општине и Председника општине,

3. решава у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација из изворног делокруга општине,

4. обавља послове управног надзора над извршавањем прописа и других аката Скупштине општине,

5. извршава законе и друге прописе чије је извршавање поверено општини,

6. обавља стручне и друге послове које утврди Скупштина општине и Председник општине,

7. доставља извештај о свом раду Председнику општине, Општинском већу и Скупштини општине.

У складу са чланом 57. Статута, Општинска управа у обављању управног надзора може:

1. наложити решењем извршење мера и радњи у одређеном року,

2. изрећи мандатну казну,

3. поднети пријаву надлежном органу за учињено кривично дело или привредни преступ и поднети захтев за покретање прекршајног поступка,

4. издати привремено наређење, односно забрану,

5. обавестити други орган, ако постоје разлози, за предузимање мера за који је тај орган надлежан,

6. предузети и друге мере за које је овлашћена законом, прописом или општим актом.

Општинска управа има активну улогу која се састоји у припреми нацрта прописа и других аката, извршавању поменутих аката које доносе органи општине, решавању у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација, вршењу управног надзора над извршавањем прописа и других аката које доноси Скупштина општине.

У складу са чланом 34. Одлуке о Општинској управи, Општинска управа је дужна да организује вршење послова и задатака из свог делокруга на начин којим се грађанима омогућава да што лакше и у што краћем поступку остварују своја права и извршавају обавезе као и да им пружа помоћ у остваривању и заштити права и обавеза.

Истим чланом Одлуке је регулисано да ће Општинска управа у вршењу послова из своје надлежности омогућити грађанима на њихов захтев употребу језика народности у складу са Статутом општине Зрењанин.

Рад Општинске управе је јаван. Запослена и постављена лица су дужна да своје послове обављају савесно и непристрасно, не руководећи се политичким убеђењима нити смеју да изражавају и заступају своја политичка убеђења и ставове у свом раду.

Општинска управа је дужна да разматра представке, притужбе, петиције и предлоге грађана, да поступа по њима и о томе обавештава грађане.

У вршењу својих послова Општинска управа је дужна да сарађује са грађанима поштујући достојанство људске личности и чувајући углед Општинске управе.

Општинском управом као јединственом службом руководи начелник кога поставља Скупштина општине на предлог Председника општине.

У складу са чланом 61. Статута општине Зрењанин, начелник Општинске управе усклађује рад Општинске управе и обезбеђује функционисање управе као јединствене службе, одговара за законитост рада управе, решава сукобе надлежности између организационих јединица, даје мишљење Скупштини општине, Председнику општине, Општинском већу и

радним телима Скупштине општине о нацртима прописа као и друга правна мишљења, издаје појединачна акта о радним односима запослених и постављених лица у Општинској управи.

У оквиру Општинске управе у складу са Одлуком о Општинској управи организоване су следеће организационе јединице Одељења и Службе:

1. Одељење за послове урбанизма, стамбене и комуналне послове и заштиту животне средине,

2. Одељење за послове привреде, финансија и рачуноводства,

3. Одељење за послове управе,

4. Одељење за послове из области друштвених делатности,

5. Служба за заједничке послове,

6. Служба за информационе технологије и

7. Служба Скупштине, Председника општине и Општинског већа.

У оквиру Одељења и Службе, образоване су уже организационе јединице:

- одсеци,

- месне канцеларије

- пријемне канцеларије

Општи акт о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у

Општинској управи донеси начелник Општинске управе уз сагласност Председника општине.

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Општинској управи општине Зрењанин које је донет 05.07.2005. године под бројем: 110-11/05-IV-07-01 са изменама и допунама: број: 110-12/05-IV-07-01 од 20.07.2005. године, 110-15/05-IV-07-01 од 30.08.2005. године, 110-19/05-IV-07-01 од 17.10.2005. године и 110-20/05-IV-07-01 од 20.10.2005. године утврђена је унутрашња организација Општинске управе општине Зрењанин и систематизација радних места са укупним бројем извршилаца, називом и описом послова и задатака за свако радно место, услови за обављање послова и задатака, као и начин руковођења организационим јединицама.

У Општинској управи општине Зрењанин на дан 01.11.2005. године има укупно 321 запослених и постављених лица. Од тог броја 304 која су у радном односу на неодређено време, док је 17 запослених засновало радни однос на одређено време.

На основу напред изнетог, може се видети да је Општинска управа као служба врло значајна у извршавању послова општине и задовољавању потребе грађана. Она се у свом раду суочава са следећим проблемима: недовољан пословни простор, неадекватни услови рада, итд. Будући да компјутери у месним канцеларијама у насељеним местима нису умрежени са централним компјутером, странке нису у могућности да добију изводе из матичне књиге рођених, венчаних, умрлих, нити уверења о држављанству у месту где се обрете, већ морају да путују до места где се налазе та документа.

8.12 Јавна безбедност

Укупно стање безбедности на подручју општине Зрењанин у основи је задовољавајуће иако, у једном делу, основни показатељи одређених аспеката јавне безбедности имају и негативан тренд у односу на раније периоде.

Дежурној служби СУП – а Зрењанин током 2004.године пријављено је 7040 догађаја, што је мање за 1486 догађаја или 17,43% у односу на претходну годину. Евидентирано је укупно 1838 кривичних дела која се гоне по службеној дужности, од тога 1638 кривичних дела општег криминалитета, 200 кривичних дела привредног криминалитета, 1225 кривичних дела са непознатим извршиоцем а расветљено је 557 кривичних дела.

У структури укупног криминалитета највећи број су кривична дела из области општег или класичног криминалитета. У 2004. је пријављено 1638 кривичних дела, односно 13,12%

више у односу на 2003. Од тога, 1225 кривичних дела код којих је извршилац у моменту сазнања за извршење кривичног дела био непознат. За 557 кривичних дела из 2004. извршилац је идентификован и пронађен, односно, од укупног броја НН кривичних дела из текуће године расветљено је 45,47%, док је такође расветљено и 38 кривичних дела из 2003. и ранијег периода.

Када се говори о општем или класичном криминалитету на подручју општине Зрењанин, у току 2004. евидентирано је укупно 97 кривичних дела против живота и тела, односно 14,12% више у односу на 2003. Исто тако, већи је и укупан број кривичних дела против имовине, односно за 17,70%, (1084 кривична дела у 2004. у односу на 921 кривично дело у 2003.)

Преко 66% оптег криминалитета чине имовински деликти – 1084, од којих су најбројније тешке крађе – 399. Процентуално су мало заступљена најтежа кривична дела из области општег криминалитета, односно кривична дела против живота и тела са 5,92% и кривична дела против достојанства личности и морала 0,30%.

Кривична дела против безбедности саобраћаја засупљена су у општем криминалитету са преко 15% (2,5 пута више него тзв. крвних и сексуалних деликата заједно).

Од стране малолетних извршилаца укупно је извршено 285 кривичних дела, где су најзаступљенија она против имовине укупно 251, против живота и тела 18, против достојанства личности и морала 1 и 15 осталих кривичних дела. Уочен је присутан пораст малолетничке деликвенције а према оперативним сазнањима није присутна појава организованости и професионализације малолетника у извршењу кривичних дела.

Поред малолетничке деликвенције за подручје општине Зрењанин а посебно самог града у неколико претходних година, злоупотреба опојних дрога односно наркоманија је постала један од значајнијих проблема. У току 2004. откривено је укупно 76 кривичних дела у вези са производњом и стављањем у промет или омогућавањем коришћења опојних дрога. У односу на претходну годину број оваквих кривичних дела је већи за 76,74% а организованом акцијом специјалистичких служби криминалистичке полиције СУП – а Зрењанин изведено је више успешних акција (64 заплене опојних дрога).

Од значајнијих догађаја из области јавног реда и мира региструјемо као најважније 21 инцидент између лица различите националности, 9 случајева напада на верске објекте, 14 случајева рушења и оштећивања надгробних споменика, 3 крађе застава Републике Србије и један случај цепања државне заставе са зграде ОШ „Свети Сава“ у Стајићеву, због чега је против 2 лица поднета кривична пријава.

У целини гледано остварено је релативно неповољно стање безбедности саобраћаја, имајући у виду, пре свега, повећање броја саобраћајних незгода и последица у њима. Укупан број саобраћајних незгода је повећа за 22,93%, број незгода са настрадалим лицима за 18,84%, број повређених лица за 27,33%, док је број погинулих на нивоу претходне године.

Стање заштите од пожара и експлозија на подручју Општине Зрењанин карактерише повећање укупног броја за 90,47% (у току 2004. регистровано је 40 пожара и експлозија, док их је у 2003. било 21). Од укупног броја пожара, 31 пожар се догодио на објектима у својини грађана а 9 на објектима у друштвеној и државној својини. У 2004. 1 лице је погинуло на подручју Општине Зрењанин (1 повређени у 2003.), док су повређена 2 лица.

SWOT – АНАЛИЗА

6. поглавље: *SWOT – анализа* (Које су нам јаке стране и слабости ?)

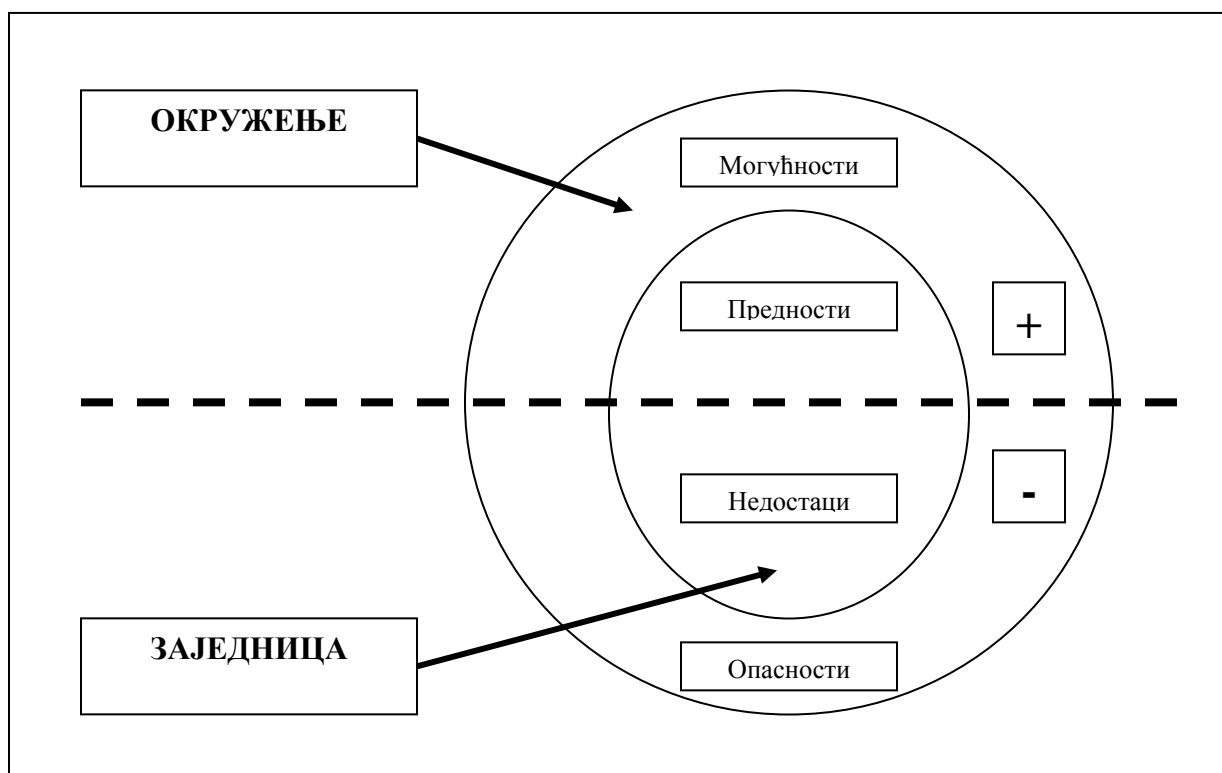
6.1 Премет анализе

Основни циљ SWOT анализе је идентификација и критичко сагледавање снага и слабости локалне самоуправе с једне, те могућности и опасности, са друге стране којима је изложена локална самоуправа, неби ли се добила добра полазна основа за дефинисање и утврђивање динамике реализације стратешких циљева локалне заједнице.

Пре него што се приступи планирању и остваривању развојних циљева, неопходно је да се утврди тренутна позиција заједнице. Ова анализа се заснива на одговору на питање «Где смо ми сада?». Одговор на ово питање даће процена јаких и слабих страна кроз анализу и евалуацију унутрашњих услова у заједници и података о окружењу и спољних фактора који утичу на функционисање заједнице.

Процена спољних и унутрашњих услова је основни управљачки алат, не само у стратешком планирању, већ и у решавању проблема у развоју различитих политика развоја. Процес дефинисања конкретних акција често почиње управо SWOT анализом (**S** – strenghts – снаге, **W** – weakness – слабости, **O** – opporunities – могућности, **T** – threats – опасности). Подаци прикупљени овом анализом се користе ради дефинисања стратешких циљева.

SWOT анализа није потпуна, детаљна анализа. Она служи само као основа за наставак процеса планирања и за неком много софистициранијом аналитичком методом која ће се у каснијој фази анализе применити (нпр. Анализа поља сила или компаративна анализа).

Шема 2: Предмети SWOT - анализе

6.2 Секторска (базна) SWOT – анализа

ИНФРАСТРУКТУРА	
УНУТРАШЊЕ	СПОЉАШЊЕ
Јаке стране:	Могућности:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ постојање разноврсне интерне инфраструктурне мреже (путне, електричне, телекомуникационе, итд.) ➤ постојање међурегионалне и међународне инфраструктурне мреже ➤ постојање јавних предузећа за одржавање инфраструктуре 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ приватизација и реструктурирање јавних предузећа ➤ европске интеграције и регионално повезивање ➤ Заједнички пројекти са НВО
Слабости:	Опасности:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ лоше стање општинске инфраструктуре ➤ недостатак финансијских средстава за озбиљна и бржа улагања у реконструкцију инфраструктуре ➤ незадовољавајуће функционисање ЈП које се баве одржавањем инфраструктуре 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ не дефинисаност својине локалне самоуправе ➤ финансијска централизација и зависност од републичке власти

ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА	
УНУТРАШЊЕ	СПОЉАШЊЕ
Јаке стране:	Могућности:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ постојање традиције, капацитета и сировинске базе и ресурса за различите врсте делатности ➤ атрактивност зрењанинског тржишта, ➤ постепен опоравак приватног предузетништва, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ реструктурисање великих система и трансформација власничке структуре ➤ увођење нових технологија и стандарда ➤ развој МСП сектора ➤ близина центара и ЕУ, регионално повезивање ➤ струковни пројекти НВО за развој МСП
Слабости:	Опасности:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ технолошка заосталост и висок степен технолошког отписа ➤ висок проценат незапослености ➤ низак степен ангажованих капацитета ➤ мањак конкуренције у сектору јавних услуга 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ одлив високошколованог кадра ➤ недостатак дугорочних извора финансирања за локални развој ➤ финансијска централизација ➤ недостатак Закона који гарантују стабилност за инвеститора ➤ неповољни кредитни аранжмани ➤ не дефинисаност локалне имовине

ЖИВОТНА СРЕДИНА	
УНУТРАШЊЕ	СПОЉАШЊЕ
Јаке стране: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Усвајање Локалног еколошког акционог плана ➤ Постојање локалне накнаде за заштиту животне средине ➤ Континуално спровођење мониторинга животне средине ➤ Релативно низак ниво загађености у односу на загађене средине ➤ Постојање ЈП које се брину о проблемима животне средине ➤ Сарадња са НВО сектором 	Могућности: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Доношење пакета Закона из области заштите животне средине ➤ Заинтересованост страних инвеститора за приватизацију Јавних предузећа
Слабости: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Проблеми са факторима урбане животне средине (вода, ваздух, отпад, бука, итд.) ➤ Недостатак финансијских средстава за финансирање реконструкције животне средине ➤ Низак ниво наплате накнаде за животну средину 	Опасности: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Инсталирање «прљавих» технологија ➤ Недовршетак законске трансформације и доношење свих системских закона (трансформација ЈП, власништво локалне самоуправе, секторски Закони, итд.)

ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	
УНУТРАШЊЕ	СПОЉАШЊЕ
Јаке стране <ul style="list-style-type: none"> ➤ богата културна и спортска традиција ➤ полна и међуетничка толеранција ➤ здравствени, културни и административни центар Средњег Баната ➤ не регистроване криминалне организоване групе ➤ интегрални образовни систем и васпитни систем (предшколска установа – факултет) ➤ медијске слободе и разноврсна понуда медија ➤ јавност у раду локалне власти ➤ постојање институције омбудсмана ➤ ниво дијалога између власти и НВО 	Могућности <ul style="list-style-type: none"> ➤ формирање универзитетског центра ➤ „интернационализација“ културних могућности ➤ заједнички развојни пројекти са НВО из ових области
Слабости <ul style="list-style-type: none"> ➤ постојање екстемног сиромаштва ➤ разни облици криминалитета и злоупотреба наркотика ➤ негативна демографска кретања ➤ деградација породице, злостављање у кући ➤ недостатак финансијских средстава за субвенције сиромашним категоријама ➤ застарелост објеката и опреме за здравствену заштиту ➤ не повезаност образовног процеса и привреде 	Опасности <ul style="list-style-type: none"> ➤ одлив високошколованог кадра из Зрењанина ➤ Не спровођење Националне стратегије за борбу против сиромаштва ➤ „Увоз“ етничке нетолеранције ➤ Не завршавање нове болнице ➤ Не доношење неопходних Закона

6.3 Компаративна анализа јаких и слабих страна локалне заједнице

ФАКТОР	ЈАКЕ СТРАНЕ ЗАДАТАК: - ПОВЕЋАТИ - ВИШЕСТРУКО ИСКОРИСТИТИ	СЛАБОСТИ ЗАДАТАК: - СМАЊИТИ - ТРАЈНО ЕЛИМИНИСАТИ
1. Географски, геополитички положај	<ul style="list-style-type: none"> - повољан географски положај – 50 км од Новог Сада, 120 км од Европске Уније, 70 км од Београда - административни, културни и привредни центар Баната - важно путно, железничко и речно чвориште - повољни географски фактори (хидрогеологија, ресурси) 	<ul style="list-style-type: none"> - наизменична појава сушних и влажних периода - релативно сиромашне општине у Средњебанатском округу, не уједначеност развоја - географска «развученост» општине - не постојање директне границе са ЕУ
2. Популација, радна снага, запосленост	<ul style="list-style-type: none"> - изражен национални диверзитет - висак ниво међунационалне толеранције - способност стварања образованог (основне и средње школе) и високообразованог кадра на вишој школи и факултету - равноправан однос националних заједница и полова приликом запошљавања - јефтинија радна снага у односу на земље у окружењу 	<ul style="list-style-type: none"> - ниска стопа наталитета, негативан демографски биланс - старачко становништво општине - миграције са села ка граду (одумирање села) и из Зрењанина у веће центре (Нови Сад и Београд) - миграције у иностранство високошколског кадра - висок степен незапослености - висок степен популације на граници сиромаштва - изражен рад на „црно“
3. Наслеђе	<ul style="list-style-type: none"> - својевремено један од најразвијенијих економских центара, - обиље ресурса (људских, природних и радом створених) - изражено културно и архитектонско наслеђе - вишак изграђеног индустријског простора који је доступан за започињање нових активности - пољопривредно-прехранбена «традиција» овог краја - установљени добри односи са суседним и прекограничним општинама 	<ul style="list-style-type: none"> - запуштеност објеката од веома велике културне и историјске важности - неискориштен потенцијал ресурса који се могу искористити за различите сврхе - лоше стање и запуштеност постојећег неискориштеног индустријског простора
4. Саобраћајна и транспортна	<ul style="list-style-type: none"> - веома развијена путна и транспортна инфраструктура 	<ul style="list-style-type: none"> - лоше стање унутрашњих путних саобраћајница

<p>инфраструктура</p>	<p>(путна, железничка, речна, итд.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - скори завршетак обилазнице за камионски и теретни саобраћај - могућност путног, речног и железничког транспорта робе и људи - не наплаћивање путарине - постојање међународне мреже путева - канал Бегеј, значајни речни водоток у међународним оквирима - постојање аеродрома Ечка - могућност железничког транспорта робе и људи у домаћим и међународним оквирима - постојање капацитета за одржавање железничке опреме и средстава превоза и транспорта - добра покривеност града од стране градског аутобуског превоза као и остваривање везе са другим срединама 	<ul style="list-style-type: none"> - неискористивост канала Бегеј за транспорт робе и људи - аеродром Ечка за сада се користи само као аеродром пољопривредне авијације и са падобранске скокове - лоше стање железничке инфраструктуре и возила - технолошка превазиђеност погона за одржавање железничког саобраћаја - низак степен коришћења јавног превоза у односу на приватни - лоше стање возила градског и приградског јавног саобраћаја - теретни и камионски транспорт пролази кроз густо насељене области - значајан део локалних путних праваца је без савременог коловоза - лоша фреквенција приградског саобраћаја до појединих насељених места
<p>5. Комунална, енергетска и телекомуникациона инфраструктура</p>	<ul style="list-style-type: none"> - у високом степену изграђена водоводна и канализациона, електрична и телекомуникациона инфраструктура - висок степен наплативости комуналних услуга - снабдевање града гасом и могућност потпуне гасификације општине - снабдевање централним грејањем стамбених зграда из термотоплане - добра покривеност везама стабилне и мобилне телефоније - развијена интернет мрежа и могућност њеног даљег развоја - постојање кабловске мреже - термоелектрана топлана једна од три у Војводини - рафинерија гаса - постојање предузећа за одржавање путева - постојање бродоградилшта 	<ul style="list-style-type: none"> - дотрајалост и учестали кварови на елементима комуналне инфраструктуре - висок степен губитака у водоводној мрежи - не постојање система канализације у насељеним местима - лоше функционисање даљинског система грејања у појединим деловима града - лоше стање трафо станица и њихово често кварење - дотрајале телефонске централе и лоше везе у појединим деловима града - не завршетак гасификације општине (половина насељених места је без гасне мреже) - не поседовање капацитета за коришћење алтернативних видова енергије

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<ul style="list-style-type: none"> - постојање предузећа за речни транспорт - постојање самодоприноса за решавање комуналних проблема - у поступку је израда просторног плана Општине и измена ГУП-а града - у поступку је израда ГИС-а 	<ul style="list-style-type: none"> - лоша сигнализација путева
6. Комунална предузећа	<ul style="list-style-type: none"> - постојање локалних јавних предузећа и предузећа у чијој је надлежности покривање целокупне комуналне делатности 	<ul style="list-style-type: none"> - лоша техничка и технолошка опремљеност Јавних комуналних предузећа - спорост у раду Јавних комуналних предузећа - не дефинисаност око приватизације на државном нивоу
7. Образовање и спорт	<ul style="list-style-type: none"> - постојање образовних институција на свим нивоима (технички факултет, виша школа, 8 средњих стручних школа различитих профила, 28 основних школа и предшколска установа) и њихова оспособљеност за спровођење наставе (библиотеке, лабораторије, итд.) - постојање Центра за континуирано образовање одраслих при ХПТШ „Урош Предић“ - могућност образовања на језицима националних мањина - Постојање капацитета за бављење различитим врстама спорта - Постојање институције која је носилац свих активности у области спорта - Подршка локалне самоуправе талентованим ђацима и спортистима - Разноврсност спортских грана са великим бројем спортских организација 	<ul style="list-style-type: none"> - лоше инфраструктурно стање образовних институција у граду и насељеним местима - недостатак кадрова из одређених области - не опремљеност савременим образовним средствима у основним и средњим школама - Систем образовања није прилагођен потребама привреде - Хала спортова не испуњава услове за задовољење садашњих потреба - Недостатак објеката за бављење спортом и недостатак простора и спортских реквизита у образовним институцијама - Недостатак квалитетне атлетске стазе - Не решен статус спорта у друштву, нарочито у домену власничких односа - Недостатак покривеног олимпијског базена
8. Истраживање и развој	<ul style="list-style-type: none"> - постојање неколико института који се баве научно-истраживачком делатношћу - различите форме научних и примењених истраживања 	<ul style="list-style-type: none"> - лоша веза са привредом - не постојање заједничких пројеката са привредом - застерела опрема истраживачких центара - не постојање евиденције људи који су са овог простора а

		баве се научно - истраживачким радом
9. Култура и медији	<ul style="list-style-type: none"> - богата културна традиција и понуда (позориште, музеј, савремена галерија, етно центар, биоскоп, итд.) - реконструисани објекти културе - одржавање културних манифестација од домаћег и интернационалног значаја - постојање регионалне сарадње са установама културе - постојање локалног листа и неколико локалних радио и ТВ станица - стварање посебних система писаног и електронског медија - скора приватизација медија - доступан велики број различитих писаних и електронских медија - мултиетнички састав становништва - велики број квалитетних и афирмисаних стваралаца - развијена мрежа КУД и велики број аматерских стваралаца. 	<ul style="list-style-type: none"> - вишегодишња бирократизација културе - институције културе инертне за креативније подухвате - опадање броја конзумента културних садржаја - не прилагођеност и нефлексибилност установа културе - недостатак критичности - планови рада раде се шаблонски - затвореност институција према јавности - прекид везе између просвете и културе - прекид везе између привреде и културе - не постојање маркетиншке функције у установама културе - одсуство аналитичких и проблемских текстова у медијима - не коришћење интернета и других веза са светом - одсуство кадровског подмлађивања - не уређени простори за програмске активности - недостатак депоа и простора за архивирање
10. Здравство и социјална заштита	<ul style="list-style-type: none"> - изграђен систем опште и специјализоване здравствене заштите на нивоу општине - значајне реконструкције постојећих капацитета - завршена амбуланта на насељу Багљаш - регионални здравствени центар - самодопринос за изградњу и завршетак болнице - омогућен рад амбулантама и апотекарским установама у насељеним местима - развој приватног лекарског сектора - урађена социјална карта становништва 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатак средстава за ефикасније спровођење социјалне заштите - затвореност маргинализованих друштвених група за промене - сиромаштво широке популационе групе („прве жртве транзиције“) - висока стопа незапослености - застарелост објеката здравствене заштите - застарелост опреме здравствене заштите - постојање корупције у здравству - притужбе на нељубазност

		здравственог особља
11. Заштита животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - урађен Локални еколошки акциони план општине Зрењанин - Одлукама уређене оне области које су по Закону додељене локалној самоуправи - Постојање накнаде за заштиту животне средине - Израда Студије о реконструкцији и рехабилитацији канала Бегеј, његов међународни значај - Релативно низак степен загађености у односу на загађене средине - Реконструкција Багљашког канала после дуго времена - Реализација пројеката предвиђених ЛЕАП-ом - Остварена сарадња са НВО сектором - Изграђено прихватилиште за псе и мачке луталице - Остварена сарадња са европским градовима и општинама (Олборшка повеља) - Спровођење редовног мониторинга буке и ваздуха - Регионални потенцијал депоније - Континуално увођење нових акција - Спровођење заштите јавних зелених површина, итд. 	<ul style="list-style-type: none"> - деградиран квалитет површинских природних вода - пси и мачке луталице на улицама - велики број дивљих депонија у граду и насељеним местима - низак степен пошумљености и лоше стање градског зеленила - не изграђеност система за управљање отпадом и искориштење потенцијалне енергије отпада - лоше стање система Бегејска петља - појава еолске ерозије - у појединим деловима града висок степен комуналне буке - инцидентна загађивања ваздуха у Елемиру - низак степен искориштености јавног саобраћаја - коришћење угља, дрвета, нафтних деривата, гума, итд. за грејање домаћинства - не одржавање изграђених система примарног пречишћавања отпадних вода од стране привредних постројења - не уређено старо корито Бегеја - велики број расутих загађивача отпадним водама - У дугом временском периоду упуштање индустријских отпадних вода директно у Бегеј без икаквог третмана отпадних вода
12. Економија	<ul style="list-style-type: none"> - Постојање капацитета за бављење различитим врстама привредне делатности - Сачувани привредни ресурси - Постојање сировинске базе за прерадне капацитете - Извозна оријентација - Извршена власничка трансформација код одређеног броја привредних субјеката - Постојање традиције у производњи 	<ul style="list-style-type: none"> - Нестајање великих привредних система - Драстично смањивање «великих» капацитета - Низак степен коришћења капацитета - Ниска продуктивност и економичност - Спољно- трговински дефицит - Висок степен отписаности основних средстава- нарочито опреме

	<ul style="list-style-type: none"> - Значајно учешће малих и средњих предузећа - Развијено привредно предузетништво - Постојање Агенције за развој малих и средњих предузећа - Оснивање слободне зоне - Оснивање инкубатор центра 	<ul style="list-style-type: none"> - Заостајање у праћењу светских технологија - Незавршен процес власничке трансформације - Недовољно развијена мрежа институција за подршку развоја - Неадекватно функционисање кластерских удружења - Неадекватно функционисање коморског система
13. Спољашња инфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> - изграђена каналска мрежа ДТД - изграђене саобраћајне везе са суседним општинама и Регионима - могућност речне везе са Северним и Црним морем (РМД) 	<ul style="list-style-type: none"> - лоше стање канала ДТД и његова неупотребљивост за основну намену - лоше стање саобраћајница ка Београду, Новом Саду и граници
14. Локална администрација	<ul style="list-style-type: none"> - локални услужни центар у функцији - брже и ефикасније добијање личне документације - задовољавајуће функционисање комуналних инспекција по пријави грађана - отвореност ка НВО у раду локалне самоуправе - јавност у раду локалне самоуправе - спремност запослених у локалној самоуправи за усавршавањем - спремност локалне администрације за сарадњу са свим осталим секторима 	<ul style="list-style-type: none"> - лоша опремљеност инспекцијских органа - предимензионисаност у односу на број становника и у односу на буџет
15. Пољопривредни и рурални развој	<ul style="list-style-type: none"> - добри природни услови за производњу, - традиција, - квалификована и јефтина радна снага, - развијен научно - истраживачки рад и институције (Институт за пољопривреду и Ветеринарски институт) - постојање прерађивачких капацитета - постојање аграрног буџета на локалном нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> - ситни поседи и слаба организованост пољопривредних газдинстава, - већинска друштвена својина - велики број запослених у пољопривредним газдинствима и прехрамбеној индустрији, - неефикасна производња, - екстензивна производња, по структури и по приносима, - слаба техничка опремљеност и застарела механизација, - финансијски презадужени агроиндустријски комплекс - Не едукованост

		<p>пољопривредника</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неповољна старосна структура, миграција младих у град
16. Туризам	<ul style="list-style-type: none"> - раст броја ђачких екскурзија - потенцијални капацитети за развој одрживог туризма - богато културно – историјско и природно наслеђе - постојање ЈП које се бави развојем туризма - препознатљиве туристичке, културне и привредне манифестације („Дани пива“) - Постојање локација атрактивних за све облике туризма (ловни, излетнички, итд.) - Госпромство локалног становништва - Препознатљива кухиња - Велики број рибњака и ловних подручја - Отворен Туристичко-информациони центар 	<ul style="list-style-type: none"> - низак ниво туристичког промета - низак квалитет туристичких потенцијала - превладавање пословних разлога као основног мотива доласка посетилаца - условљеност иностраног туристичког промета могућношћу пласмана понуде ловног туризма - домаћи туризам даје основно обележје туристичком промету - мала просечна дужина боравка посетилаца - низак ниво коришћења смештајних капацитета (око 30%); - мала туристичка потрошња, која се готово у потпуности реализује у угоститељству. - не искориштени потенцијали ловног, здравственог, излетничког и културно-манифестационог туризма
17. Финансијски (банкарски) сектор	<ul style="list-style-type: none"> - Уређен монитарни систем - Уређен систем јавних финансија - Развијен банкарски сектори присуство иностраних банака - Повољнији услови аплицирања за кредитним средствима - Отварање кредитних линија за дугорочно кредитирање становништва - Могућност коришћења кредитних средстава не банкарских институција (Фонд за развој, Гаранцијски фонд) - Постојање иницијативе локалне власти за развој МСП и приватног предузетништва оквиру локалног буџета - Постојање локалног аграрног буџета - Могућност апликације на међународним конкурсима за 	<ul style="list-style-type: none"> - Нестабилни привредни услови и «страх» од задуживања - Велика оптерећеност привредних субјеката на име пореза и доприноса - Недостатак обртних средстава - Немогућност обезбеђења сопственог учешћа приликом аплицирања за кредитна средства - Неквалитетна кредитна понуда пословних банака - Немогућност утицаја локалне власти на политику фискалног оптерећења локалног становништва и привредних субјеката - Висок степен централизације јавних финансија - Неадекватно уступање јавних

	<p>финансирање пројеката и програма из разних области</p> <ul style="list-style-type: none"> - Могућност коришћења донаторских средстава 	<p>прихода локалном нивоу</p>
<p>18. Водоснабдевање и канализација</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Расположена техничка стручност и документација као и локација за постројење за припрему воде и пречишћавање отпадних вода - Успостављен мониторинг пијаће воде и површинских вода - Опремљеност сопственим лабораторијским простором - Висок проценат наплативости услуге - Висок степен канализационости градског дела општине - Сепаратни систем канализације атмосферских и фекалних вода - Успостављено даљинско мерење количине отпадних вода од стране загађивача - Одржив ресурс за површинско водоснабдевање – река Тиса - Велики број пилот-истраживања за испитивање поступака третирања подземних ресурса - Урађен катастар концентрисаних загађивача површински вода - Добро стање реке Тамиш и Тисе 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак локалних финансијских средстава за побољшање квалитета пијаће и површинске воде - Лош квалитет воде условљен природном структуром подземља - Недостатак система за кондиционирање подземне воде - Недостатак резервоарског простора - Лош квалитет површинских вода у окружењу (Бегеј, канал ДТД) - Ниска цена пијаћој води, - Висока потрошња воде, нарочито у вегетативном периоду и током лета - Високи губици у мрежи (и до 30%) - Дотрајала цевна арматура и тип цеви (АС) - Постојање микроводовода (Михајлово, Ј.Мост и Ј.Село) - Појава инцидената са метаном СН₄ - Недостатак финансијских средстава за изградњу погона за пречишћавање отпадних вода - Застарела Одлука о канализацији којом се дефинишу параметри за испуштање отпадних вода у канализацију - Незадовољавајући рад надлежних инспекцијских служби - Не постоји систем за управљање отпадним водама у насељеним местима - Угрожавање специјалног резервата природе «Стари Бегеј-Царска бара» загађеним водама из александровачког канала (преко Бегеја)

19. Јавна безбедност, сигурност грађана	<ul style="list-style-type: none"> - нема евидентираног присуства организованих криминалних група у већем обиму - ниска стопа друштвено опаснијег криминала - нема случајева нарушавања јавног реда и мира у већем обиму (фудбалске утакмице, митинзи...) - добра регулација саобраћаја у градској зони - добра покривеност подручја припадницима полиције - добра сарадња грађана и полиције, изражен ниво међусобног поверења	<ul style="list-style-type: none"> - негативан социјални фактор одражен кроз низак животни стандард становништва узрокује висок ниво тзв. багателног криминалитета (крађе, ситне крађе) - лоше стање саобраћајница, посебно у приградским зонама - слаба техничко-технолошка опремљеност ОУП-а - низак ниво безбедносне културе становништва (лоша противпожарна, саобраћајна) - мере које предузимају физичка и правна лица на пољу сопствене заштите - пораст насиља у породици - пораст броја тешких дела против имовине - пораст броја тешких дела против живота и тела - присутно повећање малолетничке деликвенције - присуство опојних дрога на „тржишту“, нарочито међу младима - повећан број саобраћајних несрећа
---	--	--

**ВИЗИЈА ЗАЈЕДНИЦЕ
– ЗРЕЊАНИН 2013.**

7. поглавље: *Визија заједнице – Зрењанин 2013.* (*Куда желимо да идемо?*)

Визија даје интегралну интерпретацију пожељне будућности општине односно локалне самоуправе, која превазилази ограничења појединих сектора и дисциплина, ново промишљање комплексне природе просторне целине где се економија, екологија, хумана и физичка димензија општине разматрају на релацији *микро-урбано* и *макро-глобално*. Сврха визије је да артикулише генералне циљеве развоја, омогући сагледавање последица њихове реализације и нужних корака које треба предузети. У оквиру визије заједнице постављају се основни циљеви и принципи око којих се може постићи концензус супротстављених интереса. Визија је врло редукована у обиму и односи се само на генералне правце и определења.

Концепт одрживог развоја на коме општина Зрењанин гради своју будућност, захтева балансирање економских, социјалних и еколошких захтева за добробит како садашње, тако и будућих генерација. Визија одрживог развоја општине Зрењанин је изведена из:

1. Визије економског развоја, која полази од потребе убрзавања економског раста и заокруживања процеса транзиције ка тржишној привреди (стимулисање иновација и продуктивности, оснаживање предузетништва, спречавање одласка квалитетних и перспективних кадрова из општине), водећи истовремено рачуна о испуњавању захтева одрживости кроз интегрисање политике заштите животне средине и економске политике и кроз ублажавање ефеката економског раста на животну средину;

2. Социјалне визије, која подразумева смањење сиромаштва и заштиту најугроженијих група становништва, као и обезбеђење правичније расподеле користи од економског развоја међу свим сегментима друштва;

3. Еколошке визије, односно захтева за очувањем животне средине и одрживим управљањем природним ресурсима, поспешујући при том синергију између развоја и очувања животне средине и имајући у виду право будућих генерација на квалитет живота;

4. Етичке визије, под којом се подразумева побољшање управе/управљања кроз изградњу капацитета свих актера (локалне власти, приватног сектора и грађанског друштва) и прелазак са централизованог начина одлучивања на преговоре, сарадњу, координирано деловање и децентрализацију, као и спровођење принципа заједништва и солидарности, те поштовање људских права кроз реafirмацију права на развој у здравом и правичном окружењу;

5. Културне визије, односно неопходности очувања културне разноликости и идентитета, уз јачање кохезије читавог друштва.

На основу тога, наша визија будућности подразумева:

- развијање партиципативне демократије,
- ефикасно и ефективно управљање,
- преузимање одговорности за заштиту, очување и обезбеђивање једнаког приступа заједничким природним добрима,
- рационално управљање ресурсима којим се обезбеђује одржива производња и потрошња,
- стварање повољних економских услова и могућности запошљавања у складу са очувањем животне средине,
- урбано планирање којим се иде у сусрет обезбеђењу друштвених, економских и еколошких стандарда,
- промовисање одрживих образаца живота, здравља и добробити грађана уз укључивање у све процесе у заједници.

Другим речима, Зрењанин 2013. године,

«... је локална самоуправа интегрисана у модерне европске трендове, потпуне запослености, елиминисаног крајњег сиромаштва, јаког предузетништва, ефикасном локалном администрацијом, богатом културном традицијом и понудом, очуваном животном средином и развијеном међунационалном толеранцијом. Зрењанин је средина која ефикасно управља својим развојем и као таква позитивно утиче на развојне процесе у окружењу».

Визија општине Зрењанин – 2013.

1. ИНФРАСТРУКТУРА

- Реконструисана путна мрежа и пратећа сигнализација
- Општина гасификована у великом проценту
- Општина каналисана у великом проценту
- Железничка повезаност општине
- Реконструисани речни путеви
- Реконструисана екстерна инфраструктура
- Изграђено довољно паркинг простора у граду
- Извршена телекомуникациона реконструкција
- Обезбеђена енергетска независност и оспособљеност за производњу довољне количине енергије
- Обезбеђен ефикасан рад комуналних предузећа и оспособљеност за ванредне ситуације

2. ЕКОНОМИЈА

- Економски развијена општина
- Максимално експлоатисани производни капацитети
- Развијена одржива пољопривреда и производња здраве хране
- У употреби алтернативни облици енергије у привреди
- Јак приватни сектор и МСП
- Искористени туристички потенцијали
- Минимална незапосленост
- Развијен услужни сервис

3. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

- Снабдевање становништва здравом водом за пиће
- Индустијско пречишћавање отпадних вода
- Ревитализоване природне површинске воде
- Уклоњени пси и мачке луталице са улица
- Примена савремених третмана отпадних материја
- Редукована комунална бука на прихватљив ниво
- Достигнут потребан ниво зеленила, реконструисане зелене површине
- Висок ниво квалитета ваздуха
- Очуван биодиверзитет и локације од посебног значаја

4. ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

- Очувана међунационална толеранција
- Очуван културни идентитет средине
- Зрењанин - Универзитетски центар
- Образовање на високом нивоу у складу са потребама привреде
- Развијен аматерски и школски спорт
- Висок ниво здравствене и социјалне заштите
- Повећан наталитет општине
- Ревитализована сеоска средина
- Висок степен безбедности, редукција криминалитета
- Богата културна понуда
- Ефикасна локална администрација, јавност у раду

**СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ,
МЕРЕ И АКТИВНОСТИ**

8. поглавље: Стратешки циљеви, мере и активности (Како ћемо до тамо стићи ?)

8.1 Утврђивање развојних циљева

Да би се могла реализовати оптимална стратегија, неопходно је да пре тога буду дефинисани циљеви развоја локалне заједнице. У том контексту, приликом дефинисања стратешких циљева општине Зрењанин вођено је рачуна да се расположиви локални ресурси најоптималније ангажују, тј. у датом тренутку на најбољи могући начин искористе.

Приликом дефинисања циљева, Председник општине и Савет за стратешки развој су се руководили чињеницом да су нам потребни реални, ефикасни и економски рационални циљеви који ће решавати нагомилане проблеме локалне заједнице и тиме допринети стабилном и постепеном развоју Зрењанина.

У том процесу неопходно је да сви органи локалне заједнице пођу од тога шта је то на шта би предузетник који има амбицију да отвара фирму у Зрењанину, најпре обратио пажњу. Пре свега интересовало би га какво је стање са расположивим ресурсима, то јест посебно каква је расположива висококвалификована радна снага, шта је са неопходним сировинама, какав је квалитет инфраструктуре – посебно снабдевање енергијом, какав је транспорт, климатски услови, итд.

Локална заједница не треба да води високу политику већ да ствара предуслове за бољи живот својих грађана. Из тих разлога, у потпуности је избегнуто било какво политиканство и у ту сврху је спречавано прихватање конфликтних циљева (нпр. инсталирање спалионице токсичног и комуналног отпада) који би без сумње свакако допринели упливу политике и неопходности политичког решавања локалних комуналних проблема, што је заправо локалну заједницу и довело у стање у којем се она данас налази.

Доносиоци одлука о дугорочном развоју општине Зрењанин су овом приликом имали у виду „шире“ ефекте циљева, задатака и мера које постављају. При томе се водило рачуна највише о томе какве „шире“ ефекте имају инвестиције у локалну самоуправу, имајући у виду да је то један од кључних проблема привреде као целине, па тако и зрењанинске самоуправе. При томе, неопходно је било имати у виду жељене ефекте инвестиција у локални развој и то ефекте на запосленост, ефекте на доходак грађана, ефекте на производне капацитете, ефекте рационализације, ефекте на уједначеност у развоју без обзира на националну и етничку припадност, ефекте на регионални развој, итд.

Циљ означава пожељно будуће стање – какву бисмо ситуацију желели да имамо у будућности. Узимајући у обзир свеукупну сврху планирања одрживог развоја, циљ би могао бити „достигнути одрживост општине Зрењанин“. Међутим, овакав циљ је веома широк и генерализован и не пружа стратешке смернице. С тога, неопходно је развити много конкретније циљеве, циљеве који су реални и разумљиви, али и довољно амбициозни да њихово остваривање доводи до значајног напретка заједнице.

Када се Председник општине и Савет за стратешки развој одређивао за циљеве, водио је рачуна да они:

- одражавају озбиљност проблема (ургентност и обим),
- буду у складу са могућностима локалне самоуправе да се мења (реалност),
- имају дефинисан временски оквир (краткорочни, средњорочни и дугорочни).

Овде свакако треба нагласити да локална заједница као што је Зрењанин скоро никада нема довољно ресурса да крене у остваривање свих циљева истовремено. С тога је битно неким циљевима, за које се сматра да ће њихова реализација у правом тренутку довести до знатног помака, доделити статус приоритета, док ће се други остављати за време када буде видљив напредак у процесу реализације приоритета.

8.2 Имплементација стратешких циљева

Процес имплементације стратегије је у ствари процес имплементације мера и активности које стратегија садржи.

Имплементација мера се одвија у складу са њиховом категоријом.

Мере и активности стратегије одрживог развоја се деле на следеће категорије:

- мере којима треба доношење закона, правилника или одлука виших тела (покрајинских, републичких, државних или Еурорегионалних. Да би се ове мере спровеле потребна је промоција и лобирање код виших тела.
- Мере којима треба доношење одлука или решења која су у надлежности локалне скупштине
- Мере које се могу извести кроз сарадњу са институцијама и организацијама са и без финансијске подршке
- Мере које могу извести трећа лица уз финансијску подршку
- Мере које се могу извести кроз сарадњу са институцијама и организацијама изван општине а њихово извођење је у зависности од промоција и лобирања спољних фактора.

Да би се мере и активности из стратегије одрживог развоја пренеле на поље реализације потребно је да пређу пут преко вишегодишњег плана инвестиција до годишњих буџета.

Вишегодишњи план инвестиција се изводи из предложеног акционог плана за период 2006. – 2008. Овај план вршећи реализацију стратешких приоритета Општине обавља и следеће активности:

- анализира финансијске могућности Општинског буџета
- утврђује приоритете
- дефинише конкретна решења
- дефинише стварне и финансијске периоде реализације у свакој години.

Пре истека 2008. године неопходно је на бази утврђених приоритета стратегије одрживог развоја као и остварених резултата његове примене у протеклом трогодишњем периоду донети акциони план за период 2009. – 2013., из кога се може извести вишегодишњи план инвестиција и његову реализацију расподелити у буџете наредних година.

8.3 Како достићи визију Зрењанина 2013 ?

К – краткорочно , С – Средњорочно, Д – Дугорочно

Сегмент стратегије		ИНФРАСТРУКТУРА		
Развојни циљеви	Активности - мере	Време Спровођења	Одговорна Институција	Очекивани ефекти
1. Квалитетно и континуално унапређење инфраструктуре ангажовањем најстручнијих кадрова, уз коришћење свих доступних извора финансирања и успостављање стандарда у управљању инфраструктурним системима	Израда стратегије реконструкције општинске инфраструктуре	К	Председник општине, Надлежна ЈП	Јасна стратегија реконструкције инфраструктуре
	Побољшање квалитета урбанистичких планова (кроз обуку кадрова)	континуално	Председник општине, Општинска управа и ЈП	Побољшан квалитет урбанистичких планова
	Обезбеђивање финансијских средстава за изградњу инфраструктуре (кроз инвестиције, структурне фондове и банкарске кредите).	С	Председник општине, Општинска управа и ЈП	Обезбеђена финансијска средства за реконструкцију инфраструктуре
	Образовање и усавршавање стручних кадрова, како носиоца одлучивања, тако и запослених у општинској администрацији и јавним предузећима, у циљу ефикаснијег, организованијег и координисаног рада.	К,С,Д	Председник Општине, Начелник општинске управе Директори ЈП	Ефикасан и организован рад локалне администрације
	Реструктурирање Јавних комуналних предузећа након доношења одговарајућих Закона	С	Председник Општине, СО, Директори ЈП,	Ефикасан рад ЈП и ЈКП
	Увођење контроле у јавне набавке на нивоу локалне самоуправе.	континуално	Начелник општинске управе	Рационалне и транспарентне јавне набавке
	Ојачавање маркетиншке функције ради промоције општине за нове инвестиције (земљиште опремљено примарном инфраструктуром)	континуално	Председник општине Надлежни начелници	Локација опремљена инфраструктуром
	Регионално повезивање општина ради решавања заједничких инфраструктурних проблема	С	Председник општине	Регионална инфраструктура

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	(депоније, путеви, итд.).			
	Формирање базе података о инфраструктури на нивоу општине и умрежавање.	С	Општинска управа	База података
	Креирање кампања за едукацију становника везано за коришћење инфраструктуре у општини, којима ће се повећати степен наплате у јавним предузећима и промовисати штедња ресурса.	К	ЈП и ЈКП	Раст процента наплате комуналних услуга и смањење потрошње
	Успостављање принципа учешћа јавности у доношењу одлука на општинском нивоу и одређивање приоритета.	К	Председник општине, Начелник општинске управе	Јавне расправе
	Коришћење природних компаративних предности у промоцији општина као места за инвестиције и развој инфраструктуре.	континуално	Председник општине	Прилив инвестиција
	Реконструкција комплетне инфраструктуре	К,С,Д	Председник општине, ЈП и ЈКП	Реконструисана градска инфраструктура
	Стварање услова за повећање коришћења “чистих” облика енергије (пре свега гасификацијом и топлификацијом).	К,С	Председник општине	Број нових приључака на даљински систем грејања
	Изградња савремених канализационих система за отпадне воде, изградња система за припрему пијаће воде, реконструкција „црних“ тачака	Д	Председник општине, Директор ЈКП	Решен проблем управљања градским водама
	Усклађивање планова развоја инфраструктуре и конкретних пројеката са потребама становника са посебним потребама, старих и деце.	К	Председник општине надлежни начелници	Усклађени планови
	Унапређење рада инспекцијских служби кроз побољшање координације општинских, покрајинских и републичких инспекција.	К	Начелник управе, надлежни начелници	Ефикасан рад инспекцијских служби
2. Координисане локална власт, локалне администрација и јавних предузећа у циљу израде квалитетније урбанистичке	Израда стратегије управљања градским грађевинским земљиштем (цене, процедуре, додељивање, привошење намени, поштовање намене).	К, С	СО, ЈП, Председник општине	Стратегија управљања градским грађевинским земљиштем
	Израда Урбанистичких планова на општинском	К, С, Д	СО	Планови

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

планске документације	нивоу.			
	Обезбеђење финансијских средстава и стручне подршке при изради планова и приликом увођења ГИС-а.	К, С	СО, Председник општине	ГИС
	Успостављање међуресурске интеграције унутар општинске управе, како би се економски, друштвени и критеријуми заштите животне средине укључили у све секторске политике	Д	Начелник општинске управе	Међуресурска интеграција
	Омогућавање едукације за кориснике ГИС-а.	К, С	Начелник општинске управе, Директор ЈП	Едуковани корисници ГИС – а
	Промовисање јасних процедура са упутствима о изградњи и реализовању инвестиција за потенцијалне инвеституре.	К	Начелник општинске управе, Директор ЈП	Процедуре и упутства
3. Промоција за укључивање јавности	Обезбеђивање учешћа корисника природних добара у фази израде урбанистичких планова (представници националних паркова, индустрије, Јавних предузећа у власништву Републике).	К	Начелник општинске управе, Директор ЈП	Учешће јавности
	Поједностављење процедура израде и усвајања планске документације.	С	СО	Бржа и квалитетнија израда планске документације
	Омогућавање адекватне презентације општинских просторних и урбанистичких планова у сврху привлачења инвестиција.	К	Начелник општинске управе Начелници Одељења	Раст инвестиција
4. Уграђивање принципа добре праксе и одрживог развоја у урбанистичку планску документацију	Уграђивање принципа енергетске ефикасности, рационалне изградње, очувања природних ресурса и визуелног идентитета подручја, као и поштовања традиције приликом израде просторних и урбанистичких планова.	К, С	СО, Директор ЈП	Усклађени и усвојени планови
	Тестирање иновативних приступа решавању локалних проблема на пилот пројектима и охрабривање имплементације резултата пилот пројеката у свакодневну праксу.	К, С	Председник општине, Директори ЈП и ЈКП	Рационално коришћење финансијских средстава
	Измештање транспортних коридора из централног	К,С,Д	СО, Директор ЈП,	Измештен саобраћај из

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	градског језгра и градња обилазница.		Начелник ОУ	градског језгра
	Решавање проблема мирујућег саобраћаја.	С	Директор ЈП	Адекватно решење паркинг простора, заштита јавних зелених површина
	Дефинисање индустријских зона, технолошких паркова и инкубатора.	К, С	Председник општине Директори ЈП	Дефинисане зоне
	Прилагођавање урбанистичких планова и урбанистичких пројеката лицима са посебним потребама.	К	Начелник општинске управе, Директор ЈП	Прилагођени планови

Сегмент стратегије		ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА		
Развојни циљеви	Активности - мере	Време спровођења	Одговорна институција	Очекивани ефекти
1. Израда локалних стратегија економског развоја и запошљавања, са пратећим општинским одлукама и са изградњом или јачањем институција у оквиру локалне самоуправе.	Доношење акционих планова економског развоја и запошљавања	К	Председник општине	Акциони планови
	Институционално јачање локалне управе кроз стручно оспособљавање служби или радних тимова задужених за праћење и унапређење локалног економског развоја и запошљавања	С	Председник општине, СО	Институционално јачање, пораст запослености
	Хоризонтално и вертикално институционално повезивање и умрежавање општина у циљу стимулисања економског развоја и запошљавања	С, Д	Председник општине Начелник Округа	Мрежа општина/градова у Округу
	Ограничавање могућности за дискреционо доношење одлука политичара у економској области	Д	Председник општине	Ефикасност на/у раду
	Поштовање принципа стручности, компетентности код избора кадрова унутар локалне власти и јавних предузећа	К	Председник општине	
2. Увођење и промоција стимулативних мера у области локалног економског развоја и запошљавања	Развој сопствених процедура или механизма стимулисања пројеката и пословних иницијатива које су у складу са стратегијом економског развоја	С	Председник општине	Развој процедура
	Формирање локалних гаранцијских фондова за финансијску подршку локалном економском развоју и запошљавању	С	Председник општине, СО	Финансијска средства за развој
	Убрзавање процеса приватизације кроз мере у надлежности локалних самоуправа, пре свега кроз ослобађања обавеза за локалне накнаде	К	Председник општине	Повећан број приватних предузећа
	Стимулисање "greenfield" инвестиција комуналним опремањем локација	С	Председник општине	Број опремљених локација
	Изградња техно-паркова и инкубатор-центра	С	Председник општине	Техно-паркови и инкубатор-центри, запошљавање
	Активна политика за привлачење инвестиција (партнерство општина и струковних удружења, комора, организација презентација и сајмова, итд.)	Д	Председник општине	Раст инвестиција
	Реструктурирање јавних предузећа и увођење тржишта и конкуренције у јавном сектору и	С, Д	Мнаџмент ЈП и ЈКП	Ефикаснији рад Јавних предузећа

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	стварање приватно-јавних партнерстава			
	Усаглашавање програма оспособљавања у школама са потребама привреде	К	Председник општине	Адекватни кадрови
	Стимулисање делатности које користе компаративне предности локалитета и региона	С, Д	Председник општине	Инвестиције и нова радна места
	Формирање базе података о расположивим ресурсима за потенцијалне инвеститоре	К, С	Начелник управе, начелници Одељења	База података о ресурсима за инвеститоре
3. Развој локалне економије на основу расположивих природних ресурса уз развој система за подршку промоцији одрживог коришћења ресурса	Увођење система стимулативних мера и олакшица при отварању предузећа и отварању нових радних места	К	Председник општине СО	Лакше запошљавање
	Доследно поштовање или увођење система стимулативних такси и накнада за предузећа која послују у складу са еколошким стандардима	К	Председник општине СО	Стимулисање очувања животне средине
	Доследно поштовање или увођење додатних дестимулативних мера или казни за неодговорно или прекомерно коришћење природних ресурса	К	Председник општине СО	
	Избор и примена БАТ (најбољих доступних технологија) и принципа одрживог развоја у раду предузећа	К, С	Председник општине, СО	Рационални производни процеси
	Улагање у развој села (насељених места)	К,С,Д	Председник општине	Развој и рехабилитација села
	Стимулисање научно-истраживачког рада и његова економска имплементација и валоризација	К,С,Д	Председник општине Менаџмент институција	Економска валоризација научно-истраживачког рада
	Стимулисање развоја МСП	К,С,Д	Председник општине	Развој МСП, запошљавање

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

4. Регионално повезивање	Усаглашавање и израда заједничких регионалних планова развоја	С, Д	Председник општине, Начелник Округа	Регионални планови развоја
5. Унапређење рада инспекцијских служби у ингеренцији локалне самоуправе кроз њихово опремање, едукацију и подстицање превентивног рада	Унапређење инспекцијског надзора (контрола, едукација, опремање...)	К, С	Начелник управе	Ефикасан рад локалних инспекцијских служби

Сегмент стратегије		ЖИВОТНА СРЕДИНА		
Развојни циљеви	Активности - мере	Време спровођења	Одговорна институција	Очекивани ефекти
1. Заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја.	Увођење нових технологија, обновљивих и алтернативних извора енергије, пре свега у објектима које су под ингеренцијом локалне власти, обука кадрова и увођење стандарда.	К,С,Д	Директори ЈП	Уведени стандарди за енергетску ефикасност
	Развој система управљања комуналним отпадом у складу са Законом о отпаду и Националној стратегији управљања отпадом - регионална депонија у Зрењанину.	К,С	Председник општине Директори ЈП Начелник округа	Уклоњене отпадне материје, отпад финансијски валоризован
	Спровођење мониторинга воде, ваздуха, буке и земљишта	К, С,Д	Надлежне институције	Информације о стању животне средине
	Доношење и реализација планова озелењавања и пошумљавања према стандардима и пројектима, изградња ветрозаштитног појаса око града	К, С	Надлежно ЈП	Усвојени и реализовани планови озелењавања
	Развијање свести о неопходности заштите животне средине, превасходно код деце и омладине.	К, С, Д	Надлежне институције	Еколошки едукована деца и омладина
	Спречавање настајања и реконструкција већ постојећих локалних еколошких „црних“ тачака	К,С,Д	Надлежна ЈКП	Санирани „црне“ тачке“
	Спровођење мера дезинфекције, дезинсекције и дератизације	Д	Надлежне институције	Сузбијена амброзија, крпељи, глодари,итд.
	Смањење аерозагађења доношењем и реализацијом планова топлификације и гасификације, као и одговарајућом регулацијом саобраћаја.	К,С	СО, Председник општине	Смањено аерозагађење
	Спречавање загађивања површинских вода, изградња система за пречишћавање отпадних вода Индустијски предтретмани отпадних вода	К,С,Д	Председник општине, надлежно ЈКП	Побољшан квалитет површинских вода
	Заштита јавних зелених површина	К,С	Надлежно ЈП	Заштићене јавне површине
Заштита подручја од значаја за ширу популацију и биодиверзитет	К,С,Д	Председник општине	Заштићени природни резерват	

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	Унапређење рада инспекцијских служби кроз побољшање координације општинских, покрајинских и републичких инспекција.	К	Начелник управе, надлежни начелници	Ефикасан инспекцијски надзор
2. Увођење економских инструмената за подстицај рационалног управљања животном средином	Већа буџетска издвајања за заштиту животне средине.	К	Председник општине, СО	Буџетска средства са финансирање пројеката
	Корекције Одлуке о накнади за заштиту животне средине	К	Председник општине, СО	Ревидирана Одлука у складу са Законом
	Увођење подстицајних економских мера за локалне привредне субјекте који поштују концепт еколошке одрживости у свом пословању.	С, Д	Председник општине, СО	Одговарајуће општинске одлуке
	Усвајање стимулативних мера за отварање нових радних места за поједине делатности и поједина подручја у локалној средини, у циљу стимулсања одрживе и еколошки прихватљиве производње.	С, Д	Председник општине, СО	Очување животне средине преко активне политике запошљавања
	Усвајање економских мера подстицаја за увођење “чистих” технологија и дестимулативних мера за “прљаве” индустријске технологије	С, Д	Председник општине, СО	
3. Промоција рационалне потрошње, енергетске ефикасности и штедње	Промоција алтернативних и обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности	К, С, Д	Надлежне институције	Кампања
	Увођење механизма одрживе потрошње у објекте институција којима општина управља или их оснива.	К, С	Општинска управа, ЈП, ЈКП	Примери добре праксе
	Израда студија утицаја за изградњу објеката које су у надлежности локалне управе.	К	Општинска управа	Мишљење
	Предузимање одговарајућих мера којима се штетна дејства појединих чинилаца животне средине своде на најмању могућу меру.	континуирано	Општинска управа	Минимизација извора загађивања
	Развој јавног превоза и његово прилагођавање потребама заштите животне средине.	С, континуирано	Општинска управа, ЈКП	Нови концепт јавног превоза
5. Промоција јавности у раду и учешћа јавности у раду у одлучивању.	Перманентно информисање јавност о стању квалитета животне средине (ваздух, бука)	К, континуирано	Општинска управа	Информације, извештаји
	Одржавање - домена и сајта	К,С,Д	Координатор	Ажуриран сајт
	Учешће јавности у доношењу свих одлука у вези са изградњом објеката који могу утицати на стање животне средине.	континуирано	Општинска управа и ЈП	Јавност у раду
	Публиковање и промоција успеха у остваривању	континуирано	Општинска управа	Примери добре праксе

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	локалних политика које у себе укључују приступ одрживости .			
	Публиковање периодичних извештаја о успешном (или неуспешном) раду на плану одрживог развоја и о акцијама које су предузете.	континуирано	Општинска управа	Примери добре праксе

Сегмент стратегије		ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ		
Развојни циљеви	Активности - мере	Време спровођења	Одговорна институција	Очекивани ефекти
1. Јачање институција локалне самоуправе	Дефинисање дугорочне стратегије развоја општине, њено публиковање и периодично преиспитивање	К	Председник општине	Дефинисана стратегија развоја општине
	Промоција општине као одрживе локалне самоуправе, стварање општинског «бренда» одрживости како би се код грађана створила идентификација са циљевима одрживости	К,С,Д	Председник општине	Одрживи локални развој
	Доношење планова за поједине области друштвеног развоја (култура, спорт...)	К	СО, Председник општине	Планови за поједине области друштвеног развоја
	Модернизација Одељења из области друштвене делатности и оних који су у непосредном контакту са грађанима	К, С, Д	Председник општине, Начелник управе	Ефикаснији рад локалне администрације
	Ефикасан рад општинског Омбудсмана	К,С,Д	Председник општине Надлежни органи	Правна заштита и консултације грађана
	Дефинисање критеријума за финансирање друштвених делатности усклађених са потребама заједнице (финансирање НВО, Група грађана, итд.)	С	СО, Председник општине	Уравнотежено и рационално финансирање друштвених делатности
2. Подизање нивоа знања изабраних и постављених лица, запослених у општинским управама и шире јавности о концепту одрживог развоја и	Пружање усмерене обуке у приступима и техникама партиципативног планирања и новим начинима управљања у јавном сектору	К, С, Д	Председник општине	Обучени кадрови
	Обучавање постављених лица и професионалаца у локалној самоуправи у вештинама писања и праћења пројеката, фацитације, преговарања и других приступа оријентисаних ка резултатима	К, С, Д	Начелник општинске управе, начелници одељења, протокол	Обучени кадрови

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	Увођење праксе промоције и награђивања најактивнијих учесника у процесу планирања и имплементације одрживог развоја унутар општинске администрације	К, С	Председник општине, Начелник општинске управе	Имплементација одрживог развоја у органима локалне самоуправе
3. Промоција здравља у најширем смислу у свим сферама друштвеног развоја и за све категорије становништва	Усвајање акционих планова и програма за сузбијање болести зависности, социјално девијантог понашања и слично	К, С	Председник општине	Побољшање здравља младих
	Обезбеђивање финансијских средстава за континуалну реализацију акционих планова	К, С, Д	Председник општине	Побољшање здравља грађана
4. Валоризовање традиционалних вредности кроз економске активности	Континуирана промоција традиционалних вредности у вези са локалном заједницом и регионом (међунационална толеранција, суживот, итд.)	К, С, Д	Председник општине, надлежне установе	Јачање традиционалног система вредности
	Коришћење културног наслеђа за диверсификацију економских активности	К, С, Д	Председник општине	Обнова културног наслеђа и економска валоризација истога
5. Стварање услова у локалним самоуправама за лакше и праведније остваривање права у сфери здравствене и социјалне заштите	Прикупљање и анализа података о сиромаштву у циљу израде социјалних програма	К, С, Д	Председник општине, надлежне установе	Доступна здравствена и социјална заштита
	Информисање о правима и могућностима остваривања и стицања права у сфери социјалне, здравствене и других заштите	С	Председник општине, Начелник управе	Побољшање социјалне заштите и социјалне сигурности грађана
6. Размена „добрих пракси“ и искустава између општина у циљу смањења разлика у капацитетима за друштвени развој	Регионална и међународна сарадња кроз размену у сферама културе, спорта и заштите животне средине	С, Д	Председник општине, Начелник округа	Унапређење културе, спорта и заштите животне средине
7. Подстицај укључењу медија у програме развоја друштва	Коришћење традиционалних и мултимедијалних комуникационих канала и медија, како би се остварила једносмерна и двосмерна комуникација или прижиле информације и охрабрио дијалог са грађанима	К, С, Д	СО, Председник општине, медији	Укључивање грађана у процесе одлучивања
	Стварање артикулисане поруке која се обраћа	К, С, Д	Председник	Унапређење

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	вредносним ставовима, рационалним потребама становника и пружање атрактивних, лако разумљивих, али научно заснованих информација и порука.		општине, медији	информисања грађана
8. Стварање локалних стратегија (акционих планова) за смањење сиромаштва и стварање институционалног оквира у локалној управи за остваривање борбе против сиромаштва	Израда и усвајање локалне Стратегије за смањење сиромаштва	С	Председник општине	Стратегија
	Имплементација Стратегије за смањење сиромаштва у Србији	С, Д	Председник општине, одговарајуће институције	Смањен број сиромашних
	Усвајање методологије за формирање база података о социјалној структури становништва у општини и њихово повезивање са постојећим базама података	К, С	Општинска управа	Формирање базе података о социјалној структури становништва
	Формирање радног тела за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва у Србији	С	СО, Председник општине	Радно тело
9. Промоција општине у циљу привлачења заинтересованих улагача	Реформисање постојећих институција, како би биле оријентисане према грађанима као клијентима	С, Д	Председник општине, Општинска управа	Реформисане институције
	Израда пропагандног материјала који ће презентовати општину заинтересованим улагачима путем различитих медија	К, С	Општинска управа	Презентована општина
10. Пружање подстицаја за развој предузетништва и самозапошљавање	Увођење олакшица за развој малих и средњих предузећа која запошљавају социјално угрожена лица	К, С	СО, Председник општине, Општинска управа	Повећано запошљавање социјално угрожених лица
11. Успостављање двосмерног дијалога са социјално угроженим групама	Организовање форума или праксе редовних састанака са посебно угроженим групама у циљу успостављања дијалога	континуирано	Општинска управа	Акције, кампање
	Развој методологије за праћење ефеката спровођења социјалне политике на општинском нивоу, у сарадњи са покрајинским и републичким органима	К, С	Општинска управа	Методологија
12. Очување културног идентитета и промовисање мултикултуралности	Стварање атмосфере компетативне предности а не недостатка у мултикултуралности заједнице	Континуално	Председник општине, СО Зрењанин, НВО	Очуван културни идентитет града, промовисана мултиетичност
	Одржавање објеката од значаја за културу у	К,С,Д	Надлежна ЈП	Очувани објекти

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	сарадњи са институцијама на локалном, покрајинском и републичком нивоу			културе
	Осмишљавање богате културне понуде града и њена презентација	Континуално	Надлежна ЈП	Богата културна понуда и садржаји
	Финансирање програма који промовишу културну понуду општине према трећим лицима	С	Председник општне Надлежна ЈП	Упознавање „конзумената“ зрењанинске културе са понудом
13. Побољшање квалитета образовног процеса и образовне „понуде“	Отварање Универзитетског центра у Зрењанину	С	Председник општине	Високообразовани кадар који остаје у Зрењанину и долази у Зрењанин,
	Изградња и одржавање објеката за спровођење образовног процеса и изградња нових објеката	Континуално	Председник општине Надлежна ЈП	Изградња нових и одржавање постојећих објеката за бављење спортом
	Спровођење програма континуираног образовања одраслих	Континуално	Председник општине Оспособљене образовне институције	Спровођење мултигенерацијског образовног процеса
	Прилагођавање образовног процеса потребама локалне економије и локалног развоја	Континуално	Надлежни локални, покрајински и републички органи	Брзо запошљавање и избегавање процеса преквалификације
14. Побољшање услова за бављење аматерским и школским спортом	Одржавање објеката за бављење аматерским и школским спортом	С	Надлежна институција	Очувани објекти за бављење аматерским и школским спортом
	Јачање институције за координисање програма рада спортских организација	К,С,Д	Надлежна институција, Председник општине, СО	Координисање програма рада спортских организација
	Награђивање изванредних спортских резултата	Континуално	Председник општине	Мотивација спортиста за наставак успешног бављења спортом
15. Очувана безбедност локалне средине	Превенција и сузбијање малолетничког криминала свих врста (крађе, наркотици, разбојништва, итд.)	Континуално	Надлежне установе	Безбедна локална заједница
	Сузбијање општег криминалитета			
	Повећање безбедности у саобраћају			
	Спречавање насиља у породици			

**АКЦИОНИ ПЛАН
2006 – 2008**

9. поглавље: Акциони план 2006 – 2008
(Шта треба да урадимо да би до тамо стигли?)

9.1 Развој инфраструктуре

Приоритети деловања локалне власти у наредне 3 године су:

Приоритетни проблем 1.	Побољшање водоснабдевања и каналисања	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Побољшање водоснабдевања и каналисања на територији општине Зрењанин	<ol style="list-style-type: none"> 1. Побољшање дистрибутивне мреже за водоснабдевање у граду и насељеним местима 2. Побољшање управљања отпадним и атмосферским водама у граду и насељеним местима 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња резервоарског простора ради уједначеног снабдевања водом након изградње фабрике воде 2. Смањење губитака у водоводној мрежи 3. Наставак изградње водоторњева у насељеним местима (Арадац, Стајићево, Томашевац, Книћанин, Бело Блато, Тараш и Фаркаждин) 4. Наставак регенерације постојећих бунара и изградња нових бунара у насељеним местима према потреби и хитности 5. Наставак реконструкције електроопreme у насељеним местима по плану (Арадац, Банатски Деспотовац, Бело Блато, Фаркаждин, Книћанин, Лазарево, Стајићево и Тараш) 6. Завршетак канализационе мреже у граду и подршка пројектима каналисања у насељеним местима који су кренули у процесе изградње канализације (Ечка, Елемир, Меленци, Клек) 7. Наставак изградње кишне канализације у граду 8. Реконструкција микроводовода у смислу изградње јавног водовода за више насељених места (Михајлово и Јанков Мост) и изградња јавног водовода и његово прикључивање на већ постојећи (Лукино Село и Ечка) 9. Наставак реконструкције дотрајале канализационе мреже у граду, ремонти црпних станица и пратеће инфраструктуре 10. Постепено прилагођавање цене пијаће воде реалним економским параметрима 11. Одређивање локације и извођење геотехничких и геомеханичких радова за изградњу уређаја за пречишћавање отпадних вода 12. Израда пројектно техничке документације за изградњу уређаја за пречишћавање отпадних вода

Приоритетни проблем 2.	Побољшање процеса планирања	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Развој инфраструктуре која ће бити покретач развоја свих осталих области	<ol style="list-style-type: none"> 1. Благовремена и квалитетна израда планске документације 2. Формирање поуздане базе података 3. Континуирана сарадња свих субјеката који су одговорни за одржавање и развој инфраструктуре 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда просторног плана општине 2. Израда измена и допуна ГУП-а Зрењанина 3. Израда планова детаљне регулације за формирање нових локалитета као и за модернизацију постојећих 4. Преиспитивање постојећих планова и укидање оних који су превазиђени 5. Наставак и завршетак израде ГИС-а 6. Израда стратегије управљања градским грађевинским земљиштем

Приоритетни проблем 3.	Рехабилитација и модернизација локалне путне мреже	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Интеграција локалних путева у регионалне и магистралне путне мреже	<ol style="list-style-type: none"> 1. Осавремењавање коловоза на постојећим правцима 2. Изградња нових путних праваца 3. Повећање безбедности на локалним путевима 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пресвлачење постојећих коловоза асфалтом 2. Проширење појединих путева и исправљање геометрије 3. Израда пројектно техничке документације за нове путне правце: Михајлово – Елемир, Граднулица гувно 4. Санација моста у Принциповој улици 5. Побољшање квалитета хоризонталне и вертикалне саобраћајне сигнализације 6. Завршетак Банатске улице од пута М7 за Вршац до Београдске 7. Реконструкција пружног прелаза Берберско 8. Реконструкција путева: Томашевац – устава и пута за Бело Блато 9. Реконструкција раскрсница : Милетићева - Пашићева и Бригадира Ристића – Обала Соње Маринковић 10. Изградња моста за пешаке и бициклисте у Вардарској улици 11. Изградња бицикличких стаза за Клек и Арадац

Приоритетни проблем 4.	Транзитни и путнички саобраћај кроз град	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Измештање путног и транзитног саобраћаја из градске зоне	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завршетак изградње прве фазе обилазнице 2. Израда планске и урбанистичке документације за следећу фазу изградње 3. Изградња друге фазе обилазнице 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пуштање у редован саобраћај прве фазе обилазнице (од пута за Нови Сад до пута за Кикинду и Михајлово) 2. Експропријација, припрема земљишта, геотехнички и геомеханички радови на траси предвиђеној за другу фазу изградње обилазнице (од краја прве до насеља Граднулица) 3. Рушења објеката, измештање постојеће инфраструктуре 4. Израда и усвајање планске документације 5. Израда пројектно техничке документације 6. Извођење припремних радова и почетак изградње

Приоритетни проблем 5.	Стварање пешачке зоне	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Измештање саобраћаја из ужег градског језгра	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обезбедити алтернативне путне правце по ободу уже градске зоне, 2. Санација и завршетак инфраструктурних водова, 3. Решење партерног уређења по мери грађана 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектно техничке документације за сву потребну инфраструктуру 2. Усклађивање програма рада јавних предузећа на реализацији изградње инфраструктуре 3. Отварање новог прилаза јужном делу уже градске зоне тј. паркингу код Културног Центра 4. Активирање Тиршове улице 5. Израда пројектно техничке документације за партерно уређење 6. Извођење радова на пертерном уређењу након радова на инфраструктури у улици К.Александра Карађорђевића

Приоритетни проблем 6.	Повећање степена гасификације и квалитетније снабдевање гасом	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Стабилан и свеобухватан гасоводни систем општине	<ol style="list-style-type: none"> 1. Квалитетније снабдевање потрошача гасом 2. Довођење гаса до свих насељених места 3. Санација уочених слабих места гасоводног система 4. Повећање ефикасности мерног система 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Анализа система дистрибуције гаса и израда кратких веза за побољшање његовог функционисања 2. Уградња нових мерача потрошње 3. Замена анодних лежишта катодне заштите 4. Гасификација насељених места : Лукино Село, Бело Блато, Томашевац и Орловат 5. Реструктурирање предузећа за дистрибуцију гаса ДП Грејање

Приоритетни проблем 7.	Побољшање квалитета испоруке топлотне енергије	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Успостављање стабилног и квалитетног система даљинског грејања	<ol style="list-style-type: none"> 1. Смањење губитака у систему 2. Смањење ризика од испада делова система 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Замена измењивача топлоте у постојећим топлотним подстанцима насеља Багљаш 2. Замена запорне арматуре на магистралном вреловоду 3. Замена циркулационих пумпи 4. Уградња нове регулационе арматуре 5. Замена појединих вреловодних прикључака у насељу Багљаш 6. Замена делова магистралног вреловода 7. Наставак акције уградње калориметара 8. Реструктурирање предузећа за дистрибуцију топлоте енергије ДП Грејање

Приоритетни проблем 8.	Осавремењавање и повећање капацитета мирујућег саобраћаја	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Ефикасност и рационализација коришћења постојећих простора као и обезбеђење нових	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефинисање мера за побољшање ефикасности коришћења простора 2. Дефинисање мера за побољшање наплате 3. Увођење нових локација 4. Решавање проблема паркирања теретних возила 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Анализа коришћења паркиралишта и јавних површина предвиђених за паркирање возила 2. Анализа потреба за изградном монтажних објеката за паркирање 3. Увођење претплате путем SMS-а и картица за паркирање 4. Израда пројектно техничке документације и изградња гараже на Новој Пијаци и ког главне Поште 5. Израда пројектно техничке документације за изградњу царинског терминала

Приоритетни проблем 9.	Дигитализација телекомуникационих капацитета	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Достизање густине од 45 телефонских прикључака на 100 становника у граду односно 32 на сеоском подручју, уз повећање степена дигитализације на близу 100%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Организациона и технолошка трансформација 2. Децентрализација приступних мрежа 3. Повећање протока информација до корисника 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња нових комутационих капацитета 2. Изградња нових система преноса 3. Изградња оптичких кабловских спојних путева 4. Изградња нових приступних путева

Приоритни проблем 10.		
Обезбеђење повољнијих напонских прилика у конзуму града и насељених места општине		
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Прелазак са система напајања конзума преко четворонапонске (110/35/10/0,4кV) на тронапонску трансформацију (110/20/ 0,4кV)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повећање поузданости напајања електричном енергијом 2. Повећање пропусне моћи електродистрибутивне мреже чиме се побољшавају услови за прикључење нових потрошача 3. Смањење губитака у електродистрибутивној мрежи 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектно техничке документације за завршетак изградње нове ТС 110/ 20 кV Перлез 2. Адаптација целог конзума ТС 35/ 10 кV Тител на 20 кV напон 3. Завршетак изградње ТС 110/ 20 кV Перлез 4. Постепено пребацивање конзума са ТС 35/ 10 кV Тител на ТС 110/ 20 кV Перлез 5. Израда пројектно техничке документације за изградњу нове ТС 110/ 20 кV Зрењанин 1 6. Адаптација целокупног конзума ТС 110/ 35 кV Зрењанин 1 за 20 кV напон

Приоритетни проблем 11.		
Превоз путника привредном авијацијом		
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Коришћење аеродрома не само за спортске и пољопривредне сврхе већ и за превоз путника	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завршетак започете инвестиције 2. Рашчишћавање имовинско правних односа са свим корисницима на локалитету аеродрома 3. Регистрација аеродрома за превоз путника 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Легализација до сада изграђених објеката и инфраструктуре 2. Процена досадашњих улагања свих учесника 3. Проналазак партнера за улагање у завршетак изградње 4. Анимација привредних субјеката за коришћењем услуга ваздушног саобраћаја

9.2 Економија и привреда

Приоритети деловања локалне власти у наредне 3 године су:

Приоритетни проблем 1	Стварање институционалних предуслова за развој локалне економије	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Институционално оспособљавање и јачање	<ol style="list-style-type: none"> Оснивање неопходних институција Реорганизација локалне самоуправе и подизање ефикасности у раду Израда и реализација пројеката који побољшавају економски стандард становништва 	<ol style="list-style-type: none"> Оснивање Регионалне агенције за развој Формирање Одељења за локални развој и међународне интеграције Подизање нивоа квалитета и квантитета услуга локалне канцеларије Фонда за развој Аутономне Покрајине Војводине за потребе локалне привреде

Приоритетни проблем 2	Развој малих и средњих предузећа	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Јачање сектора малих и средњих предузећа и предузетништва	<ol style="list-style-type: none"> Јачање сектора малих и средњих предузећа Унапређење подршке сектору малих и средњих предузећа Повећање производног предузетништва 	<ol style="list-style-type: none"> Обезбеђење микро финансијска средства у буџету општине Зрењанин за подршку развоја малих и средњих предузећа и приватног предузетништва Подршка локалним предузетницима за учешће на домаћим и међународним манифестацијама предузетништва У оквиру Одељења за локални развој и међународне интеграције успоставити Сервисни центар за савете и помоћ МСП Подршка формирању кластер удружења Подршка техничко-технолошким иновацијама као полугама развоја Оснивање инкубатор центра за развој софтвера

Приоритетни проблем 3	Развој агроиндустријског комплекса	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
<p>Јачање агрокомплекса и оживљавање сеоских насеља</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Остварити конкурентност аграра 2. Оживљавање аграра у циљу потпуног искоришћења земљишног и воденог потенцијала 3. Развој одрживе пољопривреде 4. Оспособљавање управљања пољопривредним газдинствима („Farm management“) 5. Пружање финансијске подршке пољопривредним газдинствима 6. Повећање производње ратарских усева на површинама где постоје системи за наводњавање 7. Ревитализација постојећих капацитета у сточарској производњи 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Иницирати измену сетвене структуре примарне пољопривредне производње у корист акумулативнијих производња 2. Организовање едукативних радионица о пољопривредној производњи и увођењу нових технологија у обради пољопривредног земљишта 3. Вршити контролу плодности земљишта 4. Обезбеђивање микрофинансијске подршке пољопривредним газдинствима у оквиру буџета општине Зрењанин 5. Промовисати производњу еколошке амбалаже од жетвених остатака 6. Промовисати производњу енергетских брикета од жетвених остатака 7. Промовисати коришћење биомасе у енергетске сврхе 8. Промовисати ширење асортимана у производњи поврћа 9. Обезбеђивање услова (урбанистичких) за изградњу заштићеног простора за производњу поврћа 10. Стимулисати и промовисати проширење капацитета сточарске производње 11. Афирмација научно-истраживачког рада научних института и факултета за потребе пољопривредне производње 12. Почетак увођења стандарда ISO 22 000 у пољопривредној производњи 13. Повећање коришћења капацитета у преради пољопривредних производа 14. Набавка нове савремене опреме у прехранбеној индустрији (агромеханизација, хладњаче, итд) 15. Упознавање пољопривредних произвођача са могућностима производње на малом поседу као и правилном коришћењу производа у сопственој исхрани 16. Помоћи око обезбеђивања две жетве основних ратарских култура у Средњем Банату 17. Едукација становника Средњег Баната о штетама које наносе мишолики глодари и оспособљавање за самосталну борбу против њих

Приоритетни проблем 4	Развој привредне делатности	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
<p>Пораст друштвеног производа по становнику изнад просека АПВ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Привлачење страних инвеститора 2. Смањивање незапослености – отварање 2500 нових радних места 3. Повећање износа инвестиција за 50% по становнику 4. Повећање извоза за 10% 5. Ревитализација и оптимално коришћење постојећих капацитета и повећање ефикасности 6. Модернизација технолошких процеса и увођење иновационих процеса 7. Оптимизација производне структуре и запослености 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Доношење акционог плана локалног привредног развоја 2. Доношење акционог плана запошљавања 3. Оснивање слободне индустријске зоне 4. Отварање радних зона «Југ-југоисток» и «Багљаш-аеродром» 5. Оснивање подзона слободне зоне у оквиру радних зона 6. Оснивање инкубатор центра за производне делатности 7. Активно радити на побољшању конкурентности зрењанинске привреде (проширење асортимана у хемијској индустрији, набавка савремене опреме у металском комплексу, замена постојеће опреме новом, савременом у текстилној индустрији, увођење аутоматизације у производњи грађевинског материјала, производња ситне пољопривредне механизације и резервних делова, итд.) обезбеђивањем информација, контактирањем у земљи и иностранству, убрзавањем општинских процедура, логистичком подршком, итд. 8. Промоција коришћења алтернативних облика енергије 9. Подржавање привредних пројеката са високим степеном еколошке одрживости, 10. Промоција стандардизације у индустријској производњи 11. Власничка трансформација великих система

Приоритетни проблем 5	Развој туризма и сектора услуга	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Повећање обима туристичког промета и туристичке потрошње	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња, проширење и реконструкција смештајних капацитета 2. Побољшање нивоа туристичких услуга 3. Развој различитих видова туризма (културно-манifestационог здравствено-рекреационог, етно туризма, одживог туризма, излетничког туризма, наутичког, и ловног туризма) 4. Регионално повезивање у циљу стварања атрактивнијег туристичког производа 5. Шире укључивање свих субјеката у креирању и формирању туристичког производа 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Категоризација објеката за смештај и исхрану у домаћој радиности 2. Израда конкретних програма и пројеката развоја и унапређења туризма –аплицирање на разним конкурсима 3. Унапређење програма туристичких и културних манифестација које могу повећати обим туристичког промета («Дани пива», «Лала»,»Sunflower», «INO COOP», Фестивал позоришта и др.) 4. Јачање рецептивног туризма као предуслова за потпуније коришћење ресурса 5. Доношење идејног решења сувенира града и његова израда 6. Максимално искориштење туристичког потенцијала Специјалног резервата природе „Стари Бегеј - Царска бара“ уз поштовање еколошких режима, активном сарадњом локалне заједнице са стараоцем над резерватом 7. Понуда туристичко-информативно-пропагандног материјала 8. Укључење елемената фолклора у туристичку понуду 9. Подршка промоцији туристичке понуде на домаћим и међународним сајмовима 10. Укључивање у међународне пројекте у циљу представљања културне баштине 11. Проширење понуда услуга 12. Израда промотивног туристичког материјала, доступног у свим облицима (писани, електронски, итд.) 13. Подршка уређењу и инфраструктурном опремењу излетишта 14. Изградња регионалне информационе инфраструктуре 15. Подршка оспособљавању кадрова за туристичке водиче 16. Развој интернет предузетништва 17. Развој електронске трговине

9.3 Заштита и унапређење животне средине

Приоритети деловања локалне власти у наредне 3 године су:

Приоритетни проблем 1	Побољшање квалитета пијаће воде и заштита подземног ресурса од загађивања	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Обезбеђење довољно квалитетне пијаће воде у будућности	<ol style="list-style-type: none"> 1. Афирмисати и спроводити мере штедње ресурса 2. Заштитити подземне ресурсе воде од спољашњег загађивања 3. Спровођење здравственог мониторинга воде за пиће 4. Води дати економску цену 5. Построжити наплату воде 6. Побољшати квалитет воде за пиће 	<ol style="list-style-type: none"> 1. У широј јавности путем медија позивати на максималну штедњу, рационалну потрошњу и плаћање рачуна 2. Израда катастра корисника пијаће воде 3. Кориговати цену пијаће воде кроз постепено повећавање 4. Спроводити редован мониторинг квалитета пијаће воде од стране овлашћених институција за пиће у централном и микро водоводима 5. Континуално вршити модернизацију и стандардизацију лабораторијске технике ЈКП „Водовод и канализација“ 6. Стриктно спровођење режима санитарне заштите изворишта 7. Изабрати најопштималније решење за фабрику воде за пиће на бази пилот – истраживања и истраживања ресурса у рејону реке Тисе 8. Изградити фабрику воде за пиће 9. Уклањати дивље депоније и спречити њихово обнављање и настајање нових 10. На реконструисаним депонијским просторима постављати водонепропусне фолије, без обзира на глину 11. Уклањати амбалажу од пестицида са површина под пољопривредном производњом 12. Управљати амбалажним отпадом са опасним материјама из процеса производње у складу са Законски дефинисаним нормама 13. Израда студије о могућности коришћења површинских ресурса за водоснабдевање

Приоритетни проблем 2	Побољшање квалитета површинских вода	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Заштита од даљег загађивања и ревитализација површинских природних вода и њихово одрживо коришћење	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефинисање локације за смештај постројења за пречишћавање отпадних вода 2. Почетак израде техничке документације 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кориговати цену отпадне води кроз постепено повећавање 2. Стриктно придржавање Законом дефинисаних норми код наплате накнаде индустријским загађивачима за испуштање отпадних вода у градску канализацију 3. Редован мониторинг параметара отпадних вода највећих загађивача, приватизованих фирми и фирми које у раду користе токсичне материје од стране овлашћених институција 4. Редован мониторинг квалитета површинских природних вода од стране овлашћених институција у граду 5. Завршити канализацију у граду и подржати пројекте канализација у насељеним местима (са санирањем септичких јама) 6. Дефинисање локације за смештај ПОВ, 7. Почетак израде техничке документације, 8. У сарадњи са привредом, инспекцијским органима и јавности, инсистирати на пречишћавању отпадних вода у индустријским постројењима у складу са законским одредбама за 2.класу вода 9. Измена Одлуке о водоводу и канализацији која ће иновирати параметре за упуштање отпадних вода у канализацију у складу са новим Законом из те области

Приоритетни проблем 3	Побољшање градске зоохигијене	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Елиминација узрока и систематска контрола носилаца узрочника зооноза	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спровођење превентивних мера заштите од преносилаца узрочника зооноза 2. Спровођење активности на смањењу популације паса и мачака луталица 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реактивирање Одлуке о општинским комуналним таксама (наплаћивање таксе за држање паса у граду и на селу) 2. Формирање базе података о власницима паса 3. Спровођење редовне вакцинације паса и мачака и обележавање паса тетовирањем 4. Стерилизација паса и мачака луталица ради контроле њихове бројности 5. Уклањање и санирање дивљих депонија у граду и насељеним местима 6. Најмање 3 пута недељно хватање паса луталица и по позиву грађана (отворити контакт телефон на који грађани могу пријавити псе луталице) 7. Са псима луталицама у свему поступати према Законом дефинисаним нормама 8. Удомљавање паса луталица за које постоји интересовање 9. Увести акцију сузбијања крпеља као редовну јавну набавку

Приоритетни проблем 4	Побољшање система за управљање отпадним материјама	
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Изградња система за руковање отпадним материјама у складу са Законом	<ol style="list-style-type: none"> Усавршити већ постојеће капацитете за третман отпадних материја Развој система за третман отпадних материја 	<ol style="list-style-type: none"> У сарадњи са општинама из Округа, радити на реализацији Уговора о започињању пројекта регионалне депоније Изградити локални план управљања отпадом који је компатибилан са регионалним планом управљања отпадом, законском регулативом и Националном стратегијом управљања отпадним материјама Изменити Одлуку о одржавању јавних површина Урадити катастар отпадних материја општине Зрењанин Почети са реконструкцијом депонијског простора у складу са новим Законом о отпаду и Националном стратегијом управљања отпадним материјама (вага за мерење тежине, биотрнови за мерење концентрације метана и остали пратећи елементи) Континуално уклањање дивљих депонија из града и насељених места са трајном санацијом Кориговати цену за изношење отпадних материја Трајно обезбедити инертни материјал и спречити инциденте са паљењем на градској депонији Кренути са програмима са позитивним финансијским ефектом од продаје секундарних сировина Извршити власничку трансформацију након доношења одговарајућих Закона

Приоритетни проблем 5	Спречавање прекомерне комуналне буке	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Свести ниво буке на Законом дефинисане вредности	<ol style="list-style-type: none"> Спровођење мера за умањење буке Побољшање рада инспекцијских служби 	<ol style="list-style-type: none"> Вршити континуалан мониторинг буке у зонама града Извршити реконструкцију линијског дрвореда дуж целе градске магистрале Извршити реконструкцију заштитног зеленила према приоритетима који су дефинисани резултатима мониторинга Побољшати квалитет саобраћајница Завршити обилазницу за камионски и теретни саобраћај и исти преусмерити ван градске зоне Спровођење континуалног уклањање паса и мачака луталица најмање 3 пута недељно Појачати инспекцијски надзор, нарочито код рада угоститељских објеката у вечерњим часовима

Спречавање загађивања земљишта		
Приоритетни проблем 6		
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Спречавање загађивање земљишта и производња здраве хране	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спречавање поступака угрожавања квалитета земљишта 2. Успостављање принципа одрживе пољопривреде 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Извршити анализу квалитета земљишта и измерити концентрације пестицида у земљишту 2. Вршити пошумљавање и озелењавање брзорастућим и отпорним врстама према пројекту надлежне институције, 3. Извршити уклањање и санацију дивљих депонија 4. Испитивање подземних вода у околини депонијског простора 5. Уређење депонијског простора у складу са Законом 6. Набавка контејнера за одлагање амбалаже од пестицида 7. Употреба еколошких препарата у комуналној хигијени за спровођење прскања комараца, сузбијања амброзије и сузбијање крпеља 8. Спречавање паљења жетвених остатака кроз едукацију пољопривредника 9. Финансијска и логистичка помоћ пројектима који промовишу одрживу пољопривреду (без употребе пестицида који трајно загађују животну средину) 10. Спречавање индустријског загађивања земљишта (закопавање загађујућих материја, спаљивање на отвореном, адекватно руковање отпадном амбалажом, итд)

Побољшање квалитета ваздуха		
Приоритетни проблем 7		
Циљ	Задаци	Акције 2006 - 2008
Заштита ваздуха од загађивања	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спречавање емисије штетних гасова из индустрије 2. Смањење емисије и имисије штетних гасова у свим другим областима ванпривредне делатности (домаћа ложишта, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда катастра загађивача ваздуха општине Зрењанин 2. Праћење имисије и емисије гасова (мониторинг) од стране овлаштених институција 3. Реконструкција депонијског простора у складу са Законом 4. Наставак радова на завшетку обилазнице 5. Реализација пројекта печашке зоне 6. Наставак озелењавања и пошумљавања на територији читаве општине 7. Обезбеђивање инертног материјала на градској депонији ради спречавања настанка пожара у летњим месецима 8. У сарадњи са покрајинским Секретаријатом за пољопривреду, водопривреду и шумарство и АД „Суперпротеин“ радити на сузбијању инцидента у вези појаве непријатних мириса

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	термоенергетска ложишта, саобраћај)	<p>9. У сарадњи са покрајинским Секретаријатом, заштиту животне средине и одрживи развој, покрајинском инспекцијом и ФСК Елемир, радити на сузбијању инцидената у вези појаве инцидентног загађивања животне средине</p> <p>10. У јавности промовисати употребу гаса као погонског горива за моторна возила и градски саобраћај</p> <p>11. У сарадњи са МУП – ом, инсистирати на построжењу техничког прегледа приликом регистрације возила и обавезне контроле издувних гасова</p>
--	--	---

Приоритетни проблем 8	Побољшање квалитета урбаног зеленила	
Циљ	Задачи	Акције 2006 - 2008
Увећање и уређење површина под шумама, ваншумским и градским зеленилом	<p>1. Подизање нових шума, ваншумског зеленила, линијских дрвореда и парковских површина</p> <p>2. Превентивно одржавање постојећег стања шума, ваншумског зеленила и парковских површина</p>	<p>1. Реконструкција градског зеленила на насељу „Багљаш“</p> <p>2. Реконструкција линијског дрвореда дуж магистрале, дуж улице Цара Душана и дуж Београдског пута</p> <p>3. Спровођење заштите стабала од болести дуж градске магистрале</p> <p>4. Спровођење заливања тек посађеног материјала најмање годину дана</p> <p>5. Завршетак реконструкције Парка Младости</p> <p>6. Почетак изградње ветрозаштитног појаса око обилазнице заједно са ЈП „Војводина пут“</p> <p>7. У сарадњи са комуналном и покрајинском инспекцијом и МУП – ом спречавати крађу садног и шумског материјала</p> <p>8. Израда катастра слободних површина за садњу новог садног материјала и анализа земљишта за садњу</p> <p>9. Реконструкција расвете у постојећим парковским површинама</p> <p>10. Израда пројектне документације за реализацију ветрозаштитног престена око ужег дела града и почетак његове реализације заједно са надлежним институцијама</p> <p>11. Наставак расподеле садног материјала МЗ ради реконструисања зеленила у насељеним местима према пројекту ЈП „Дирекција за изградњу и уређење града зеленила“</p> <p>12. Спровођати мере заштите тек посађеног садног материјала гвозденим запрекама у ужој градској зони</p>

Приоритетни проблем 9	Санација екоурбанистичких проблема	
Циљ	Задачи	Акције 2006 - 2008
Уређена, одржива и функционална	1. Планирање развоја општине Зрењанин у складу са еколошким	<p>1. Измена Одлуке о јавним површинама</p> <p>2. Завршетак обилазнице за камионски и теретни саобраћај</p> <p>3. Реконструкција језера 2 Бегејске петље</p>

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

заједница	принципима одрживих заједница 2. Санирање еколошких проблема 3. Решавање спорних имовинско-правних односа	4. Завршетак реконструкције Баглашког канала, негова функционалност и дефинисање коначног решења 5. Санација корита старог Бегеја 6. Проширивати програм редовног шишања траве и појачати га око фреквентнијих области 7. Наставак заштите јавних зелених површина постављањем физичких препрека (стубића) према мишљењу комуналне инспекције и ЈП „Дирекција за изградњу и уређење града Зрењанина“ 8. Спречити закоровљавање уређених површина за паркирање употребом хемијских средстава 9. Израдити Студију о могућностима употребе алтернативних видова енергије на територији општине Зрењанин 10. Повећати учинак мера за спровођење енергетске ефикасности, 11. Убрзати решавање спорних локација на територији општине (Пескара, излетиште Тиса, итд.) 12. Изградња довољног броја пешачких и бициклических стаза као и паркинг простора у циљу заштите зелених површина 13. Постављање довољног броја канти за смеће поред клупа у парковима и дуж тротоара
-----------	---	--

Приоритетни проблем 10	Заштита биолошке разноврсности	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Очувана биолошка разноврсност	1. Активно учешће локалне власти у заштити предела од посебног значаја са аспекта биолошке разноврсности 2. Стриктно спровођење програма коришћења и заштите од стране лица или организације (стараоца) којем је подручје дато на коришћење	1. Радити на развоју и промоцији одрживог (еко) туризма уз поштовање принципа очувања животне средине 2. Заједно са надлежним органима (Заводом за заштиту природе, инспекцијским органима) радити на сузбијање криволава и рибокрађе тј. поштовању режима на специјалном резервату Природе „Стари Бегеј – Царска бара“ 3. Заједно са насељеним местима у околини Специјалног резервата природе радити на повећању нивоа пошумљености (Бело Блато, Стајићево, Ечка) врстама које се уклапају у амбијент Царске баре 4. Заједно са тренутним стараоцем (РГ Ечка) радити на побољшању квалитета услуге на самој локацији резервата (уређење, уклањање смећа, изградња објеката, итд.) 5. Остваривање партнерских односа са тренутним стараоцем у циљу стриктног спровођења режима на специјалном резервату Природе „Стари Бегеј – Царска бара“ 6. Заштита Баре Русанде од загађивања

9.4 Друштвени развој

Приоритети деловања локалне власти у наредне 3 године су:

Приоритетни проблем 1	Побољшање здравствене заштите	
Циљ	Задачи	Акције 2006 – 2008
Адекватна здравствена заштита на територији општине Зрењанин	<ol style="list-style-type: none"> Унапређивање услова за подизање ефикасности здравствене заштите Проширење и адаптација капацитета здравствене заштите, Набавка савремене дијагностичке опреме, Информисање становништва о животу без фактора ризика путем кампања, трибина и медија, Проширење акредитације у складу са захтевима међународних стандарда ЈУС ISO 9001 и ЈУС ISO ИЕС, Стварање услова за подизање стопе наталитета и смањење стопе морталитета, Отклањање узрока настајања заразних болести, Удукација запослених у циљу квалитетнијег и 	<ol style="list-style-type: none"> Наставити активности на изградњи и опремању нове Болнице према програму самодоприноса; Опремити и адаптирати здравствене станице које раде у неодговарајућим условима; У сарадњи са Европском агенцијом за реконструкцију набавити најсавременију лабораторијску опрему за потребе Завода за заштиту здравља; Набавити BODY плетизмограф и ВАСТЕС систем за потребе подизања квалитета и ефикасности пружања услуга у Специјалној Болници за плућне болести "Др Васа Савић"; Предузимати активности за спровођење Националног програма за туберкулозу у циљу отклањања узрока и превенције настајања туберкулозе, као и адекватног лечења оболелих; Организовати кампање и трибине у циљу упознавања становништва са штетним утицајима психоактивних супстанци; Промовисати здрав начин живота (здрава храна, одвикавање од цигарета, физичка активност...) у циљу смањења узрока и броја хроничних болести и смањења стопе морталитета; У сарадњи са осталим службама и надлежним институцијама предузимати мере за дефинисање стратегије обнављања становништва и подизања стопе наталитета; Извршити обједињавање рачунарског система у области здравства и повезати све здравствене организације у јединствену информациону мрежу у циљу квалитетније размене информација Оспособљавати и едуковати запослене у области здравства у циљу квалитетнијег пружања услуга, рада на савременој опреми и превентивног деловања на пацијенте. У објектима под управљањем локалне самоуправе и јавним предузећима забранити пушење и обезбедити алтернативне локације. Посебним правилником дефинисати ову област. Набавка савремених апарата и опреме као и адаптација и проширење капацитета здравствене заштите у бањи «Русанда» у Меленцима

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<p>ефикаснијег пружања здравствених услуга.</p> <p>9. Преструктурирање здравствене службе са новим начином финансирања, новом здравственом политиком и новим управљањем системом здравствене заштите.</p>	<p>13. Пресељење комплетне хирургије у нови објекат са стационаром за хируршке гране (једна етажа са 98 постеља).</p> <p>14. Завршетак и пресељење комплетне гинекологије (38 постеља), породилишта са неонатологијом (30 постеља).</p> <p>15. Завршетак и пресељење дечијег одељења и дела интерног одељења (укупно две етаже са 192 постеље) са комплетним техничким и помоћним службама.</p> <p>16. Завршетак пројекта оснивања одељења нуклеарне медицине са терапијским и дијагностичким делом.</p> <p>17. У реновираним објектима из којих су нека одељења пребачена у нову болницу, формирати одељења геријатрија, терминалне неге, продуженог болничког лечења и повећање броја дневних болница.</p> <p>18. У наредном периоду доћи ће до дефинитивног затварања Психијатријског одсека у Бочару као дела који по свим критеријумима не припада једној акутној болници.</p> <p>19. Реорганизација трансфузиолошке службе у програму пројекта «SOFREKA» где би Зрењанин био један од 3 регионална центра у Војводини</p> <p>20. Адаптација апотеке "Центар" ради стварања услова за боље снабдевање становништва лековима, помоћним лековитим средствима, санитарским материјалом и козметичким препаратима</p> <p>21. Отварање нове апотеке на локалитету Нова пијаца;</p> <p>22. Завршетак објекта за смештај апотеке на територији МЗ "Сава Ковачевић"</p>
--	---	--

Приоритетни проблем 2	Развој културе	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
<p>Квалитетна културна понуда, изграђена атмосфера која подстиче стваралаштво и поправља опште духовно стање</p>	<p>1. Изградња свести о значају и доприносу културе</p> <p>2. Стављање уметничког стваралаштва, културних манифестација, културног предузетништва и културно-историјске баштине кроз уградњу у туристичку понуду, у функцију развоја града.</p>	<p>1. Умрежавање институција културе у Зрењанину и стварање адекватног информациони система који ће опслуживати њихове потребе (израда сајта зрењанинске културе, који ће уз сталне садржаје, имати и променљиве садржаје о актуелним програмима, скуповима и догађањима)</p> <p>2. Увођење савремених техничких решења и информационе технологије омогућити интерактиван однос посетиоца и јавних установа културе.</p> <p>3. У Народни музеј унети нове садржаје - простор за сталну поставку, клуб, простор за педагошки и едукативни рад, антикварницу и књижару</p> <p>4. Омогућити Историјском архиву да своју грађу и електронски презентује</p> <p>5. Изградња интернет адресе свих институција културе у Зрењанину</p> <p>6. Културни центар Зрењанина трансформисати у Културно-медијски центар који ће имати сопствену продукцију</p>

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<p>3. Подстицање слободе мишљења и изражавања, као дијалога и толеранције и права на различитост.</p> <p>4. Развијање регионалне димензије у културној политици</p> <p>5. Развијање узајамне сарадње и поверења локалне и централне власти у артикулисању културне политике и стратегије.</p> <p>6. Очување и промоција културног наслеђа и традиције.</p>	<p>7. Сва непокретна културна добра у региону Средњег Баната у потпуности заштитити</p> <p>8. Формирати културну мапу Средњег Баната</p> <p>9. Организовати, подстицати и подржавати културну сарадња на националном и међународном нивоу, као и партнерства у стварању културног програма.</p> <p>10. Од Народног позоришта "Тоша Јовановић" начинити стожер културних дешавања у Средњебанатском округу</p> <p>11. Развити сарадњу Културног центра са Интернационалним музичким центром у циљу осмишљавања заједничких пројеката</p> <p>12. Организовати Међународни фестивал хорова који би се одржавао бијенално.</p> <p>13. Израда монографије о позоришту поводом јубиларне 2006.године када драмска сцена обележава 60 година, а луткарска 50 година професионалног рада</p> <p>14. Формирати радионицу за рестаурацију и конзервацију оштећених архивских докумената.</p> <p>15. Подстицање културних институција и стваралаца на међународну сарадњу у функцији промоције и афирмације града.</p> <p>16. Очување и унапређење аматерског стваралаштва</p> <p>17. Афирмација мултикултуралности</p> <p>18. Издавање „ Фреквенцијског речника војислава Деспотова „</p> <p>19. Набавка помоћних штампарских машина за Народну библиотеку „Жарко Зрењанин „</p> <p>20. Прикупљање рукописне заоставштине Годора Манојловића „</p> <p>21. Формирање „Америчког кутка „ у Народној библиотеци „Жарко Зрењанин „</p> <p>22. Дигитализација Завичајне збирке</p> <p>23. Чување од пропадања грађевина и објеката од значаја за културни идентитет града и туристичку понуду (Пинова вила, итд.)</p>
--	--	--

Приоритетни проблем 3	Унапређење процеса образовања и обезбеђење услова за бављење спортом	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Подизање квалитета наставно – образовног рада и квалитета аматерског и школског спорта	<p>1. Задржати постојећи квалитет у спорту</p> <p>2. Спорт учинити доступнијим деци, омладини и грађанима;</p> <p>3. Обезбедити квалитетан стручан рад у спорту,</p> <p>4. Боља успешност ученика током наставно-образовног</p>	<p>1. Интензивна изградња и санација школских објеката и физкултурних сала,</p> <p>2. Усклађивање мреже школа са потребама становништва и захтевима тржишне привреде,</p> <p>3. Развијати мултијезичност и мултинационалност у образовању,</p> <p>4. Већа сарадња образовних институција са привредним и непривредним организацијама, ради школовања одређеног профила,</p> <p>5. Обезбедити недостајуће просветне кадрове,</p> <p>6. Реализација пројекта Универзитета у Зрењанину</p> <p>7. Активна сарадња у троуглу универзитет – привреда – локална власт</p> <p>8. Установити систем раног откривања спортских талената у школама;</p>

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<p>процеса.</p> <p>5. Потпуно елиминисање неписмености.</p> <p>6. Усклађивање образовања са захтевима тржишне привреде.</p> <p>7. Продукција сопственог високошколског кадра</p> <p>8. Израда савремених наставних програма за школовање и образовање стручњанка за потребе локалног привредног развоја</p> <p>9. Модернизација постојећих и увођење нових образованих профила компатибилних са локалним привредним развојем</p>	<p>9. У рад са евидентираним спортским талентима укључити стручњаке из одговарајућих спортских организација;</p> <p>10. Основати спортско одељење средњих школа</p> <p>11. Започињање активности на изградњи нове Хале спортова</p> <p>12. Развијање облика тзв „дистантног“ учења</p> <p>13. Обезбеђивање одговарајућих кадрова у образовању, као и подмлађивање научног кадра на факултету</p> <p>14. Санација и реконструкција атлетске стазе на градском стадиону</p> <p>15. Решавање имовинско-правних односа око „Војног стадиона“</p> <p>16. Санација, реконструкција и опремање објеката за школовање у граду и насељеним местима</p> <p>17. Оспособљавање капацитета за бављење рекреационим спортом</p> <p>18. Реформација Више техничке школе односно њена трансформација у Високу школу струковних студија</p> <p>19. Формирање центра за иновације, развој и трансфер технологија</p> <p>20. Подршка реализацији пројеката Центра за образовање одраслих ХПТШ „Урош Предић“</p>
--	--	--

Приоритетни проблем 4	Побољшање друштвене бриге о деци	
Циљ	Задачи	Акције 2006 – 2008
Унапређење друштвене бриге о деци	<p>1. Јединствен начин организовања предшколског васпитања и образовања за подручје општине Зрењанин.</p> <p>2. Адаптација објеката за реализацију програма предшколског васпитањаи образовања.</p> <p>3. Опремање Централне кухиње за припрему и дистрибуцију објеката.</p>	<p>1. Израдити анализу о оправданости припајања васпитних група забавишта из насељених места Предшколској установи и на основу тога донети нову Одлуку о мрежи установа за предшколско образовање и васпитање.</p> <p>2. Континуирано инвестиционо и текуће одржавање објеката, набавка опреме и учила, као и средстава за повремене и самофинансирајуће облике друштвене бриге о деци</p> <p>3. Реконструисати Централну кухињу и набавити опрему, што би довело до промене намене простора који се сада користе за припрему ужине и доручка у свих 18 објеката.</p> <p>4. Радионица за израду дидактичких средстава</p> <p>5. Изградња објекта за организовани одмор и рекреацију деце.</p> <p>6. Стално и квалитетно стручно усавршавање и едукација запослених за различите видове рада са децом. Посебно тежиште треба ставити на едукацију запослених који раде са децом у години</p>

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

	<p>4. Опремање вртића дидактичким средствима и училима и унапређивање рада</p> <p>5. Изградња радионице за израду дидактичких средстава.</p> <p>6. Изградња објекта за одмор и рекреацију деце са подручја општине Зрењанин.</p> <p>7. Стручно усавршавање лица која су укључена у процесу васпитавања деце</p> <p>8. Мултиетнички приступ</p>	<p>пред полазак у школу</p> <p>7. У циљу стварања подстицајних мера за повећање natalитета, општина ће повећати издвајања за свако новорођено дете и проширити права на бесплатан боравак у Предшколској установи, као и боравак и ужину у основној школи.</p>
--	--	--

Приоритетни проблем 5	Унапређење социјалне и правне заштите	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
<p>Брига о социјално угроженим категоријама</p>	<p>1. Побољшање нивоа социјалне и породично – правне заштите</p> <p>2. Повећање ефикасности стручног рада,</p> <p>3. Унапређење партнерства и сарадње између центара за социјални рад, институција социјалне заштите и других служби и институција владиног, невладиног и приватног сектора,</p> <p>4. Ефикаснија заштита старијих и избеглих лица,</p> <p>5. Ефикасна борба против сиромаштва</p>	<p>1. Израдити локалну стратегију борбе против сиромаштва</p> <p>2. Подршка програмима иновација усмерених на све облике рада са децом без родитељског старања и заштиту деце од злостављања и занемаривања,</p> <p>3. Развијање саветодавног рада у оквиру предбрачног и брачног саветовалишта,</p> <p>4. Интензивирање стручног рада на заштити жртава насиља у породици и рад на едукацији становништва да реагује на насиље у породици,</p> <p>5. Укључивање свих јавних предузећа у свеобухватну припрему социјалне заштите становника општине Зрењанин,</p> <p>6. Модернизација рада Центра за социјални рад,</p> <p>7. Побољшање услова смештаја остарелих особа,</p> <p>8. Оварање дневног центра за прихват бескућника</p> <p>9. Развој свих облика ванинституционалне заштите остарелих особа</p> <p>10. Наставак решавања проблема прогнаних и избеглих лица</p> <p>11. Рад на унапређењу и развоју породичног смештаја</p> <p>12. Омогућити ефикасан рад Омбудсмана општине Зрењанин</p> <p>13. Оснивање службе бесплатне правне помоћи</p> <p>14. Интензивнији рад са маргинализованим групама и инвалидним лицима</p>

Приоритетни проблем 6	Медији и информисање – унапређење и трансформација	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Ефикасно, благовремено и тачно информисање грађана	<ol style="list-style-type: none"> 1. Трансформација власничке структуре јавних предузећа у области информисања чији је оснивач општина; 2. Значајније коришћење интернета и WEB презентација за бржу доступност информација; 3. Промоција мултикултуралности и толеранције 4. Професионалан рад запослених у медијима 	<ol style="list-style-type: none"> 1. У складу са Законом о информисању током 2006. године, водити активности на приватизацији медија; 2. У склопу активности на приватизацији медија јасно дефинисати пројекте којима ће се уредити односи општине и приватизованих медија са акцентом на информисање грађана општине Зрењанин и информисање на језицима народности; 3. Покренути активности о повратном информисању локалне самоуправе од стране грађана о питањима од значаја за развој општине Зрењанин. 4. Формирање и ангажовање специјализованих информативних маркетиншких агенција за представљање пројеката од значаја за рад и развој општине; 5. Профилисање облика и начина сарадње са локалним ТВ и радио станицама у циљу информисања грађана о раду локалне самоуправе и информисању на језицима народности. 6. Увођење сертификације међу запослене у медијима (похађање семинара, саветовања, консултација око професионалног рада медија) 7. Централизовати медијску промоцију културних програма 8. Помоћи културном видео магазину «Култ» да превазиђе локални медијски карактер

Приоритетни проблем 7	Побољшање јавне безбедности	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Побољшање стања безбедности на подручју општине, као допринос укупном побољшању квалитета живота.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Остваривање двосмерне комуникације између полиције и грађана 2. Интензиван превентивни и интервентни рад полиције 3. Оштра казнена политика за све врсте угрожавања безбедности 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Интензивирање превентивног полицијски рад 2. Побољшање комуникације са полицијом кроз редовна саветовања и консултације са локалном самоуправом 3. Интензивирање акције „полицајац у кварту“ 4. Чешћи обиласци квартова у ноћним сатима 5. Чешћи контакти са грађанима 6. Ограничавање радног времена локала и дискотека током радних дана и викендом 7. Едукација грађана и пружање савета о законитом решавању проблема да би знали како да поступе у одређеним ситуацијама и коме да се обрате за помоћ 8. Едукација омладине у вези алкохолизма и дроге

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

		<ul style="list-style-type: none"> 9. Оштра казнена политика према нарушиоцима ЈРМ 10. Информисање грађана о раду полиције 11. Изналажењем простора да се у свим МЗ оспособе канцеларије за полицију у којима би грађани непосредно могли да пријављују проблеме и траже савете за њихово решавање 12. Оштра казнена политика према виновницима саобраћајних прекршаја 13. Побољшање стања саобраћајница
--	--	---

Приоритетни проблем 8	Побољшање рада локалне администрације	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Ефикасна и модерна локална администрација	<ul style="list-style-type: none"> 1. Побољшање организационе структуре локалне администрације, 2. Ефикасно ангажовање људских ресурса, 3. Максимално искоришћење радног времена, 4. Стриктно поштовање хијерархијских односа у локалној администрацији 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Постепено прилагођавање броја запослених у локалној администрацији реалним потребама, 2. Модернизација опреме, реконструкција објеката, канцеларија и општинске инфраструктуре, 3. Побољшавање нивоа комуникације између особља са којима грађани успостављају први контакт (обезбеђење, шалтерски радници, радници запослени у Одељењима), 4. Максимално скраћење процедура за добијање одређене врсте документације – минимизација субјективног фактора, 5. Развој пројекта е – општине (упознавање са свим процедурама у општини на општинској интернет презентацији, одговарање на питања грађана путем електронске поште, издавање документације на основу захтева електронском поштом, итд.) 6. Децентрализација дела послова општинске администрације на ниво Месних канцеларија у насељеним местима

Приоритетни проблем 9	Дефинисана сарадња између локалне самоуправе и НВО сектора	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Успостављени јасни критеријуми сарадње између локалне самоуправе и НВО	<ul style="list-style-type: none"> 1. Јасни услови за доделу средстава и оквир 2. Лимитиран број пројеката који се финансира 3. Лимитирана финансијска 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Од НВО захтевати испуњавање услова за доделу средстава (референце, кадровска оспособљеност, техничка оспособљеност, начин плаћања, цена, рок завршетка пројекта) 2. Лимитирати број пројеката из групе делатности који ће бити финансиран 3. Лимитирати средства која се додељују по пројекту 4. Пројекте рангирати по значају (на уже/шире окружење које пројекат обухвата, на едукативне,

Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин

сектора	<p>средства по пројекту</p> <p>4. Рангирање (позиционирање по важности) пројеката</p> <p>5. Спречавање преклапања пројеката</p>	<p>теренске, теоретске, итд. пројекте)</p> <p>5. Не финансирати оне пројекте НВО за чију делатност су оформљене службе унутар локалне самоуправе (нпр. комунална инспекција)</p>
---------	---	--

Приоритетни проблем 10	Подршка истраживачким и развојним активностима	
Циљ	Задаци	Акције 2006 – 2008
Апликација научно – истраживачких достигнућа у привреди и покретање развојних активности	<p>1. Спречавање одласка висококвалификованог кадра</p> <p>2. Афирмација „домаће“ памети</p> <p>3. Сарадња локалне самоуправе са научним организацијама</p> <p>4. Стандардизација услуга у ЈКП</p>	<p>1. Подстицање развоја младих обдарених за научно-истраживачки рад и свих облика њихових стваралаштва преко стипендирања</p> <p>2. Помоћ око брзог запошљавања младог високошколованог кадра са високим просеком на основним студијама</p> <p>3. Пружање финансијске подршке око одржавања научних скупова (националних и међународних) од посебног значаја за развој науке у Зрењанину</p> <p>4. Пружање финансијске подршке око учешћа наших научних радника на скуповима у земљи и иностранству</p> <p>5. Финансијска помоћ око издавање часописа, монографија и других научних дела</p> <p>6. Ући у процес стандардизације у Јавним комуналним предузећима</p> <p>7. Реализација центра за талентовану децу</p> <p>8. Увођење стандарда ISO 22000 у пољопривредној производњи</p>

**МОНИТОРИНГ
РЕАЛИЗАЦИЈЕ
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА**

10. поглавље: Мониторинг реализације стратегије развоја

10.1 Циљ мониторинга

Надгледање и процена резултата су елементи у спровођењу Стратегије одрживог развоја општине који се најчешће и највише занемарују, везујући за сам крај пројекта иако је то континуалан процес преиспитивања везан за све фазе овог пројекта. Делотворан поступак надгледања и процене даје систематске и актуелне информације које јачају спровођење пројекта.

Поступак надгледања и процене пружа могућност да се:

- упореди начин спровођења са изворним задацима и циљевима
- утврди да ли се остварује довољан напредак ка остварењу очекиваних резултата и
- утврди да ли реализација прати временска ограничења и рокове.

Надгледање и процена нису активности које се одвијају на крају пројекта, већ је то текући процес који помаже онима који доносе одлуке да боље схвате делотворност пројекта. Ефикасан програм надгледања и процене захтева повремено прикупљање и разматрање важних података током целог трајања пројекта. Тај поступак често обухвата сакупљање података о постојећем стању, извештавање о напретку ка побољшању, повезивање акција и жељених резултата и измене програма средином његовог спровођења. Дobar поступак надгледања и процене укључује све учеснике и од користи је онима који су коначно одговорни за побољшање пројекта. Процена се може посматрати као могућност за оспособљавање руководиоца и учесника у пројекту, као и важно образовно и средство за подизање јавне свести.

Надгледање и процена резултата подразумева спровођење неколико активности а то су:

- Одређивање тима за надзор и реализацију стратегије
- Преиспитивање развојних циљева и ефеката
- Успостављање система извештавања
- Процењивање резултата
- Саопштавање резултата јавности

10.2 Тим за надзор реализације стратегије

Природно је да тим за надзор реализације Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин буде Савет за стратешки развој са Председником општине на челу. Међутим, тим може бити проширен оним појединцима који би, пре свега својим стручним и моралним квалификацијама били меродавни у вршењу валидације онога што је заиста реализовано «на терену». Тиме би се избегла субјективност Стратешког савета, који без учесника са стране може јавности приказивати готово нереалне извештаје и доводити исту у заблуду.

Овим актом се предлаже да се у тим за надзор реализације стратегије уврсте још најмање три члана и то представник Скупштине општине, представник НВО сектора и представник стручних институција. На тај начин ће се добити екипа која ће бити принуђена да ради тимски и комуницира, да буде непристрасна и објективна приликом креирања извештаја и да буде одговорна у вршењу мониторинга. Од рада овог тима у великој мери зависи да ли ће Стратегија одрживог развоја општине Зрењанин остати мртво слово на папиру или конкретан документ «ојачан» још конкретнијим акцијама.

10.3 Преиспитивање развојних циљева и жељених ефеката

Први корак у припреми приступа процењивања резултата је преиспитивање развојних циљева циљева и ефеката утвђених Стратегијом одрживог развоја општине кроз следећа питања:

- Да ли су подаци којима је стратегија дефинисана актуелни и да ли је ситуација у реалности баш онаква каквом је подаци приказују ?
- Да ли су циљеви реалистични, посматрано са постојеће временске дистанце у односу на период његовог завршавања ?
- Да ли су показатељи успеха и даље актуелни ?

Сама функција мониторинга, као превентивне функције дозвољава да се изврше корекције над развојним циљевима, уколико је одговор на било које од горе постављених питања „НЕ“. Овде се намеће проблем располагања подацима од стране локалне самоуправе и оним подацима који држава прикупља интервално а не сваке године (попис становништва, нпр.). Тим за мониторинг треба да по сваку цену прикупи најсвежије податке, јер ће они у великој мери утицати на дефинисање развојних циљева и жељених ефеката.

Такође, подразумева се да, када протекне једно време од усвајања Стратегије, исту треба похранити новим подацима и евентуално извршити одређене корекције.

Ово преиспитивање се може вршити с вемена на време, али обавезно на сваких 6 месеци и о резултатима преиспитивање је неопходно обавестити јавност.

10.4 Успостављање система извештавања

Делотворан систем извештавања бележи рад свих институција задужених за спровођење Стратегије одрживог развоја општине. Такав систем извештавања даје могућност да све одговорне стране “поднесу рачун” колико су успеле да остваре циљеве и задатке који су утврђени тим документом.

Извештаји о раду на спровођењу Стратегије морају у себи садржати квантитативне и квалитативне податке. Квантитативни податак је информација која се може бројати и мерити. Квантитативни развојни подаци се усредсређују на постојеће унапређење стања са аспеката развоја по секторима (колико километара нових путева, канализације, водовода; колико процентуално смањен број незапослених, колики просечан БНД, како функционише локална администрација, постоји ли национална нетрпељивост, какав је квалитет пијаће воде, итд.). Ови подаци се дају бројчано статистички представити и они су егзактно мерило напретка у реализацији Стратегије.

Са друге стране, квалитативни податак је тежа мера за успех програма. Они се обично сакупљају инструментима као што су анкете или интервјуи и обухватају питања која се тичу квалитета живота.

Локална самоуправа у свом раду лакше барата са квантитативним подацима које је лакше схватити, замислити у реалности и широј јавности лакше објаснити уколико за тиме постоји интерес.

10.5 Процењивање резултата

Када је у Савету за стратешки развој остварен договор о актуелности циљева, задатака и показатеља, утврђен систем извештавања и прикупљени подаци о прогресу, Савет је спреман за спровођење процене резултата спровођења Стратегије одрживог развоја општине. Поступак

Процене обухвата поређење тренутних резултата са задацима утврђеним Стратегије одрживог развоја општине и планом спровођења, укључујући и то да ли су резултати остварени у утврђеном временском оквиру. Процена се треба вршити повремено и обавезно на крају пројекта. Извештај о Процени садржи сажетак главних активности, остварене резултате и непосредан утицај на оне којима је пројекат био намењен.

Код припреме Процене резултата, неопходно је одговорити на следећа питања:

- Да ли су акције биле делотворне у остварењу жељених ефеката ?
- Да ли је план спровођења био довољно јасан у одређивању ко и до када треба да изведе одређену акцију ?
- Да ли је сваки корак био реализован онако како је било планирано ?
- Да ли су трошкови били у складу са онима предвиђеним Стратегијом одрживог развоја општине (након доношења Одрживог плана инвестиција)?

Такође, једно од изузетно важних питања која треба да буде дефинисано је ко ће вршити Процену резултата. То свакако треба да буде иста она група која је и водила све време израду Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин, проширена како је то већ наведено.

10.6 Саопштавање резултата заједници

Од важности је да Савет обавештава надлежне органе локалне власти и заједницу о напретку ка остварењу циљева и задатака Стратегије и Плана спровођења. Припадници заједнице треба да буду обавештени о статусу стратегије и акцијама које појединац може предузети да би помогао да се остваре развојни задаци заједнице. То захтева осмишљавање озбиљног програма који ће надлежнима и заједници давати редовне информације

Код саопштавања сазнања из Процене резултата ће се користити разноврсне технике као што су конференције за штампу, извештаји, гостовања на медијима, панои, флајери, итд.

Делотворан систем надгледања и Процене резултата омогућава да мере које су одабране остварују развојне циљеве и показатеље. Показатељи дају основу за мерење резултата и морају бити везани за циљеве и задатке. Савет сакупља податке од сваке институције за спровођење акција и они се користе као основа за процену резултата рада. Поступак надгледања и Процене даје важну могућност за утврђивање да ли се остварују развојни циљеви и задаци, зашто „да“ и зашто „не“ и које су измене потребне да би се активности спровеле до краја. Као изузетно важан елемент у раду, треба навести сегмент подношење извештаја надлежним органима и заједници као јединим правим оцењивачима успешности Стратегије.

ЗАКЉУЧАК

11. поглавље: Закључак

Реализација Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин је једна изузетно добра полазна тачка за изградњу одрживе заједнице али и за унапређење метода рада, нарочито оних који се баве доношењем одлука о питањима везаним за развој локалне заједнице. У зрењанинском случају, можемо рећи да су постигнути неки нови квалитети а то су:

1. Мултидисциплинарни приступ:

Мултидисциплинарни приступ је неопходан ако се жели интегрално и одрживо управљати модерном заједницом. Сам концепт одрживог развоја је мултидисциплинаран и зависи од координираног рада стручњака из области локалне инфраструктуре, економије и привреде, заштите и унапређења животне средине и широког појма друшвеног (социјалног) развоја. Само овакав приступ усмерен ка истом циљу – а то је одржива заједница, локална самоуправа која се континуално развија и средина која генерише позитивне исходе, може се надати предвидљивој будућности колико год је то у овим не предвидљивим, транзиционим временима могуће. „Иза“ овог документа стоји обимна писана документација на преко хиљаду страна различитог тематског и стручног садржаја.

2. Тимски рад:

Савет за стратешки развој општине Зрењанин са Председником општине као председником Савета, је почео са радом на изради овог документа 01.12.2004.године и од тада до сада одржао је укупно 27 седница у пуном саставу и 10 седница у проширеном саставу, са „спољашњим“ сарадницима, чије је знање и искуство било изузетно важно за реализацију оваквог документа. Тимски рад међу самим члановима Савета, али и Савета са другим службама, институцијама, јавним предузећима, институтима, итд. је допринео настанку оваквог документа, који је могуће реализовати само рационалном, делотвотном и отвореном комуникацијом међу учесницима у његовој изради.

3. Реални, ефикасни и рационални циљеви:

После 10 година „интензивног пропадања“ и девастације зрењанинске економије и његовог друштва у целини, последње што овом граду треба у овом тренутку су демагошки постављени циљеви, без поузданог ослоњања у стварности, без конкретне идеје о томе како за годину дана урадити оно што су остале транзиционе земље у нашем окружењу урадиле за две године. Као одговорна локална власт, која у овом тренутку поставља нове стандарде у управљању локалном заједницом, сматрамо да су нам потребни реални, ефикасни и економски рационални циљеви који ће нам омогућити континуалан развој и што брже преошћавање јаза од неких 15 – 20 година колико наша држава касни за развијеним светом у економском, технолошком, политичком, дакле цивилизацијском нивоу. Планирање будућности локалне заједнице кроз визију заједнице за 2013.годину и акционо планирање за период сопственог мандата је свакако предуслов за прецизно дефинисање циљева. Неопходно је губитак времена надоместити брзим и динамичним акцијама, које ће од Зрењанина поново учинити оно што је некада био и што му по његовој снази припада – центар Баната.

4. Стварање партнерских односа:

Новина у досадашњем моделу планирања је стварање партнерских односа у дугорочном планирању стратегије развоја са онима који нам нису потребни због кворума у Скупштини или већине за изгласавање одређених скупштинских тачака. Суштина овог партнерства је у равноправности, како онога који има легитимитет да врши власт, тако и онога који има могућности да запошљава, иновира, прави профит, образује, стара се о здрављу, итд. Односи са таквим институцијама подразумевају непосредност у контакту, заједнички рад на планирању, координација у одлучивању и дефинисан договор. Са свим институцијама са којима је сарађивала око реализације овог документа, општина Зрењанин је управо овакве

односе предлагала и залагала се да они нити изгубе свој смисао после првог састанка, нити почнуда превазилазе саме себе и постану нешто што не могу бити.

5. Учешће јавности у доношењу одлука:

Транспарентност или отвореност ка јавности за увид или за активно учешће је демократска тековина која подразумева да се за садржај овог документа може интересовати сваки грађанин, који може било непосредно или преко посредника којег је делегирао у локални парламент, да оствари увид у своју „непосредну будућност“. Овакви документи нису тајна и не могу бити тајна – најмање за грађане на које ће се највише и односити.

6. Ослањање на сопствене снаге:

Иако у Републици Србији постоје многи примери израда сличних студија и планова уз консултанску и финансијску помоћ из иностранства или домаћих институција који се финансирају из иностранства, одређење ове власти је да овакав један документ треба да води и уради „домаћа памет“, уз примерену али никако пресудну помоћ са стране. Искуства су показала да су документи из првог примера остали само документи на папиру и да је мало од тога у реалности реализовано. Наш приступ је лидерски – овај документ смо сами направили, сами ћемо у његовој реализацији учествовати, резултате ћемо и сами осећати и на крају, због истих ћемо искључиво ми бити и одговорни.

На овом месту се ништа не завршава. На против, тек сада треба да почне оно што смо сви очекивали, а то је динамичан, плански, интегрални, одрживи развој општине Зрењанин. Документ о развоју је битан, али не и пресудан чинилац развоја општине. Сада треба све акције претворити у дело, конкретизовати их и „показати у природи“. Управо због тога, овај документ следи још један, под називом „*Оперативни план инвестиција за период 2006 – 2008*“, где се све наведене акције до детаља разрађују, у временском, финансијском и институционалном смислу (када, шта, колико и ко).

Уверени смо да је генерација која води општину Зрењанин у овом тренутку, свесна сопствене одговорности, али исто тако и способна да у потпуности спроведе Стратегију одрживог развоја општине Зрењанин у дело, ради побољшања квалитета живота свих грађана.

Председник Општине Зрењанин
Горан Кнежевић

Савет за стратешки развој
Општине Зрењанин

ЗРЕЊАНИН, 2005.

12. поглавље: Учесници у изради Стратегије одрживог развоја општине Зрењанин

1. Председник општине: Горан Кнежевић, председник Савета за стратешки развој општине Зрењанин и његов заменик, Горан Ибрајтер

2. Савет за стратешки развој општине Зрењанин:

1. Вујовић Драган
2. Јовановић Биљана
3. Јованов мр Дејан
4. Станулов Милорад
5. Станков Предраг

3. Партнери у реализацији Стратегије одрживог развоја:

1. ЈКП „Водовод и канализација“, Зрењанин
2. ЈКП „Чистоћа и зеленило“, Зрењанин
3. ЈП „Дирекција за изградњу и уређење града Зрењанина“, Зрењанин
4. ЈП „Пијаце и паркинзи“, Зрењанин
5. ЈСП „Зрењанин“, Зрењанин
6. Културни центар Зрењанин
7. Народни музеј Зрењанин
8. Савремена галерија Зрењанин
9. Народно позориште „Тоша Јовановић“ Зрењанин
10. Предшколска установа „Зрењанин“ Зрењанин
11. Завод за заштиту споменика културе Зрењанин
12. Историјски архив Зрењанина
13. Народна библиотека „Жарко Зрењанин“ Зрењанин
14. Спортски Савез општине Зрењанин
15. Туристичка организација општине Зрењанин
16. ЈВП „Воде Војводине“, организациона јединица Зрењанин
17. Телеком „Србија“, организациона јединица Зрењанин
18. ЈП ЕПС, електродистрибуција Зрењанин
19. НИС-ГАС, погон гасовод Зрењанин
20. НИС-ГАС, погон рафинерије Елемир
21. Панонске електране, „ТЕ-ТО“ Зрењанин
22. АД „Биоколошки центар“ Зрењанин
23. ДП Грејање Зрењанин
24. „SBB“ Крагујевац
25. Агенција за развој МСП Банат, Зрењанин
26. Регионална привредна комора, Зрењанин
27. Републички Завод за статистику, одељење у Зрењанину
28. Национална служба за запошљавање, одељење у Зрењанину
29. RSEDP, Зрењанин
30. Здравствени центар „Ђорђе Јоановић“ ,Зрењанин
31. Завод за заштиту здравља Зрењанин
32. Специјална болница за плућне болести "Др Васа Савић",
33. Апотека Зрењанин

34. Специјална болница "Русанда" Меленци,
35. Центар за социјални рад Зрењанин
36. Геронтолошки центар Зрењанин
37. МУП, секретаријат Зрењанин
38. Ветеринарски институт „Зрењанин“
39. Институт за пољопривреду
40. Хемијска индустрија АД „ЛУКСОЛ“
41. АД „ЈУГОРЕМЕДИЈА“
42. АД „РАДИЈАТОР“
43. АД „ШИНВОЗ“
44. АД „УДАРНИК“
45. АД „МИДЕРИ“
46. АД „ДИЈАМАНТ“
47. АД „БАНАТ СЕМЕ“
48. АД „МЛЕКОПРОДУКТ“
49. АД „СУПЕРПРОТЕИН“
50. АД „ДЕЛТА М „ Београд“
51. НИС „Нафтагас“ Нови Сад
52. НИС „ГАС“ Нови Сад
53. НИС „Нафтагас – промет“ Нови Сад
54. ХИП „Петрохемија“ Панчево
55. „Đokić Company“ Д.О.О.
56. ДД „БЕК“ Зрењанин
57. ПП „Златица“ Златица
58. ПП „Банатски Деспотовац“ Б. Деспотовац
59. ПП „Слога“ Перлез
60. ЗДД „Тараш“
61. АД „Јединство“ Бело Блато“
62. ВТШ Зрењанин
63. ТФ „Михајло Пупин“ Зрењанин

Миленијумски циљеви развоја

1. Искоренити крајње сиромаштво и глад

- У периоду 1990-2015 преполовити проценат популације чији су приходи мањи од 1\$ дневно
- У периоду 1990-2015 преполовити проценат популације који пати од глади

2. Постићи универзалност основног образовања

- До 2015. године осигурати да сва деца, дечаци и девојчице подједнако, буду у могућности да доврше своје основно образовање

3. Промовисати једнакост међу половима и дати већа права женама

- Елиминисати разлике међу половима по питању основног и средњег образовања уколико је могуће до 2005, а на свим нивоима образовања најкасније до 2015.

4. Смањити смртност деце

- У периоду 1990-2015 смањити смртност деце старости испод пет година за две трећине

5. Побољшати здравље мајки

- У периоду 1990-2015 смањити стопу смртности мајки за три четвртину

6. Изборити се са ХИВ-ом/АИДС-ом, маларијом и осталим болестима

- До 2015. зауставити ширење и започети искорењивање болести ХИВ-а/АИДС-а
- До 2015. зауставити ширење и започети искорењивање маларије и других озбиљних болести

7. Осигурати одрживост природне средине

- Интегрисати принципе одрживог развоја у политику и програме државе и окренути процес пропадања природних ресурса у супротном смеру
- До 2015 преполовити проценат људи без одрживог приступа исправној пијаћој води
- Постићи значајно побољшање животних услова барем 100 милиона становника сиротињских четврти до 2020. године

8. Развити глобално партнерство за развој

- Даље развијати отворену, регулисану, предвидиву и недискриминативну трговину и финансијске системе. Укључује опредељење за добро управљање, развој и смањење сиромаштва, како на националном тако и на интернационалном нивоу.
- Посветити се решавању посебних потреба најнеразвијенијих земаља. То укључује извоз који је ослобођен тарифа и квота, појачано отписивање дуга презадужених сиромашних земаља, поништавање официјелних билатералних дугова и већу помоћ за развој земљама које су посвећене смањењу сиромаштва.
- Посветити се решавању посебних проблема земаља без излаза на море као и малих острвских земаља у развоју.
- Посветити се решавању дужничких проблема земаља у развоју на један свеобухватан начин путем националних и међународних мера усмерених на одрживост дуга у дужем периоду
- Развити и применити стратегије за пристојне и продуктивне послове за младе у сарадњи са земљама у развоју
- Обезбедити приступ основним лековима у земљама у развоју, као и њихову приуштивост, у сарадњи са фармацеутским компанијама
- У сарадњи са приватним сектором, учинити доступним добробити нових технологија, посебно информационих и комуникационих технологија.

